JOH. GEORGII GRAEVII, ... SCHOLIA AD HORATII ODARUM...

Johann Georg Graevius, Friedrich Heinrich Bothe

Digitized by Google

5 887

UW

13° / 9. 2. 36

Digitized by Google

JOH. GEORGII GRAEVII,

BONAR. LITTER. ULTRAJECTI OLIM PROFESSORIS,

SCHOLIA

AD

HORATII

ODARUM LIBROS DUO PRIORES.

EX

AUTOGRAPHO SCRIPTORIS PRIMUM EDIDIT

FRID. HENR. BOTHE.

BIBLIOTECA

HEIDELBERGAE

APUD

AUGUSTUM OSWALDUM,

ACADEMIAE BIBLIOPOLAM.

MDIIIXX.

Digitized by Google

Digitized by Google

F. H. BOTHII

PRAEFATIO.

In Horatii Cruquiani, iterum editi Antverpiae 1611., exemplari eo, quod Heidelbergae servatur in bibliotheca Academica, exarata sunt a Joanne Georgio Graevio, viro celeberrimo, Scholia, Odarum libros duo priores illustrantia, quae cum mihi perutilia bonarum litterarum studiosis visa essent futura, inspersis aliquot meis annotatiunculis, describenda curavi, publicique jam juris facio, quo plus habeat, ut cum Phaedro loquar,

Per quod sese acuat diligens industria.

At pertrita in his insunt et vulgaria, inquiat eorum aliquis, qui soli sibi sapere videntur. Fateor; sed talia in quo tandem aut non insunt libro, aut inesse videntur, si diversa ad eum legendum ingenia accesserint, quorum quod alter probat, idem alteri saepe sordet, vel provectiori, vel arrogantiori? Quidni igitur secundum Horatium sentiamus, ubi plura nitebant in opere aliquo, paucis maculis non offensum? Quodsi

Digitized by Google

id nolent isti, qui meram sapientiam crepant, eos suo judicio frui jubebo, cui quominus hanc causam permittam, id me prohibet, quod in rebus controversis illi sequendi sunt, qui principatum tenent in eo genere, de quo disceptatur; quem principatum in his litteris et isti quidem tenent et Graevius, sed isti ipsorum tantum opinione, Graevius autem consensu omnium hujus seculi eruditorum. Lucianus Anthol. gr. Palat. vol. 2. pag. 443. epigr. 430.:

Εἰ τὸ τρέφειν πώγωνα δοκεῖ σοφίαν περιποιεῖν,
Καὶ τράγος εὐπώγων εὔστοχος ἐστι Πλάτων.

Dabam Vinhemii in Palatinatu, Nonis Maji 1819.

Digitized by Google

JOH. GEORGII GRÆVII

SCHOLIA AD HORATII ODARUM LIBROS DUO PRIORES.

Od. 1, 1, 1. *Maecenas.* Graece Μαικήνας. 3, 29: *Tyrrhena regum progenies.* 2. Qui es meus patronus, qui mihi es ornamento, cujus amicitia mihi honori est. Virg.:

O decus, o famae merito pars maxima nostrae,
Maecenas.

3. Sunt qui delectantur ludis Olympiacis in quibus certant currendo, sive in stadio pedibus, sive equis, sive curribus. Nam varie in illis ludis currebatur. Inter alia quadrigis quoque certabant. Justin. 12, 16: *Eadem die* (qua natus est Alexander) *nuntium pater ejus accepit duarum victoriarum, alterius belli Illyrici, alterius certaminis Olympici, in quod quadrigarum currus miserat.* De ludis Olymp. vid. Paschal. de corona 6, 7, 8. *Curriculus* est parvus currus; quia vero curribus, qui ab equis magno impetu ferebantur, pulvis excitabatur, ex antecedente subsequens est intelligendum. *Pulverem colligere Olymp. curriculo* est in ludis Olymp. certare cursu equorum, et per συνεκδοχὴν speciei pro genere in ludis quibusvis sacris certare, et palmam seu victoriam velle consequi.

4. *metaque* etc. Metae erant turriculae in fine circi et stadii positae, circa quas currus erat flectendus, ut ad carceres rediret. Justin. 12, 10: *veluti curru circa metam acto.* Si impingeret rota in metam, in illo flexu evertebatur non sine periculo aurigae sive vectoris. Ex Homero et Sophocle id docet Lamb. *palmaque nobilis.* Victoria, quae celebritatem et immortalitatem parit. Cic. pro Flacco 13.: *Olympionices, hoc est apud Graecos prope majus et gloriosius, quam Romae triumphasse.* Od. 4, 2, 17:

Digitized by Google

Sive quos Elea domum reducit
Palma coelestes.

Id est coelestibus sive diis proximos. Suet. Cal. 32.: *More victorum cum palma discucurrit.* Palmae enim ramus erat fixus in amphitheatro, quem accipiebat victor et per arenam discurrens ostendebat spectatoribus, victoriae signum. Sic interpunge (*): — *nobilis. Terrarum dominos evehit ad deos Hunc, si* etc. 6. *Terrarum dom.* Romanos. *evehit ad deos*, beatos reddit. 7. *mobilium.* Quorum favor est incertus. De mutabilitate ac levitate populi Rom. vid. Cic. pro Murena cap. 17.

8. *tergeminis tollere honoribus.* ad magistratus provehere. 9. *Illum.* Qui studet latifundiis. *Horreo.* In quo aliquid servatur et conditur. Justin. 33, 1.: *Perseo — decennis belli sumtus a patre paratus in thesauris et horreis erat. Een magasin.* 10. Libya fertilissima. Martial.:

Possideat Libycas messes Hermumque Tagumque.

11. *Sarculum* est instrumentum rusticum, quo agros tempore verno sarriunt, h. e. segetem purgant, evellentes noxias herbas etc. Inde *sarculare* et *sarculatio* apud Columellam.

12. *Attalicis condit.* Maximis praemiis. 13. Nunquam adducas, ut illos deserens fiat nauta et mercator. 14. *Myrtoum* est pars maris Aegaei inter Sunium promont. Atticum et Peloponnesum. Ajunt alii nomen traxisse a foemina quadam, quae dicta est Myrto (Pausan.); alii a Myrtilo, Pelopis auriga. 15. *Icarium mare* est pars Aegaei, ab Icaro dictum, Daedali filio, ut Graeci male ajunt. Sed Bochart. Canaan 1, 8. ostendit, sic dictam esse a Phoenicibus, quibus *Icaron* est piscis Unde dicta est quasi piscosa. Mercator cum jactatur tempestate in mari Aegaeo, beatos praedicat, qui domi quieto suis fruuntur opibus. 17. *mox.* cum evasit periculum. 18. *indocilis pauperiem pati.* Qui non potest persuaderi, paupertatem esse ferendam, non esse malum. h. e. qui semper divitiis inhiat. 19. *Massici montes* sunt in Campania, ubi nascebantur vina praestantissima. Ibi quoque *Falernus ager*, unde *vinum Falernum.* Vid. Plin. 3, 5. 20. bon. vivant. Qui

(*) Uti Rutgers.

Digitized by Google

genio indulget ante horam coenae, h. e. nonam. Juven.:

Exul ab octava Marius bibit et fruitur dis Iratis.

Hoc vocabant *de die coenare* et *convivia tempestiva.* quod erat hominum luxui deditorum. *Solidus dies* est, qui dicatus est negotiis et exercitiis. Sen. epist. 84.: *Hodiernus dies solidus est: nemo ex illo quidquam mihi eripuit.* Vide de tempestivis conviviis Salmas. ad Flav. Vopisci Florian. cap. ult.

21. *nec — Spernit.* Non abnuit, non recusat, amat. *Arbutus*, een hagappelboom. pr. quavis arbore viridi. Virg.: *recubans sub tegmine fagi.* 22. ad fontem fluvii, ubi oritur et adhuc leniter fluit, nondum concretis aquarum molibus. Fontes a. fluviorum sunt sacri. Senec. epist. 41.: *Magnorum fluviorum capita veneramur*, etc. vid. Torrent.

23. *Lituus* curvus fuit ad instar litui auguralis. *Tubae* erant rectae. Hinc Ovid.:

Non tuba directi, non aeris cornua flexi.

Qui lituo canebat, dicebatur *liticen*, qui tuba, *tubicen.* Vid. Torrent. h. l. et Lips. de Milit. Rom. 3, 10. 24. *matribus.* nuptis. 25. *manet.* pernoctat. 28. *plagas*, indaginem. 29. Me poëseos laus et studium delectat, et immortalem reddit. Poëtae laureis et ederaceis coronis cingebantur. Laurus Apollini, edera Baccho sacra erat; uterque deus colebatur a poëtis. *praemia*. quibus ornantur docta capita. Virg.:

Pastores edera crescentem ornate poëtam.

30. *Dis miscent superis.* Cic.: *in coelo collocare. me gelidum nemus.* Ego capto solitudinem nemoris, in quo possim meditari et studiis incumbere, ubi solent versari Nymphae cum Satyris. Satyri semper poëtis commemorantur saltare. Virg. eclog. 5.:

Saltantes Satyros imitabitur Alphesiboeus.

32. *Secernunt populo.* eximunt vulgo, evehunt et extollunt supra vulgus. *Si neque* etc. Si Euterpe permittit, ut tibia, et Polymnia, ut lyra canam scienter. Ad barbiton et tibiam canebantur lyrica. Sententia igitur est, si potero carmen egregium lyricum scribere. *Tibiarum* varia fuerunt genera.

Digitized by Google

Vid. Voss. de poëmatum cantu p. 107. et seqq. et Bartholin. de tibiis veterum cap. 5. et 6. *Barbitus*, Lesbous dictus propter Alcaeum et Sapphonem Lesbios, fuit species lyrae, crassioribus nervis, ut videtur, instructae, itaque gravioris soni; cujus instrumenti usus exolevit. Fere similis, quae nunc dicitur *harpe*, *citarre*. Vide lyrae seu citharae formam in Vossio d. l. p. 97. *Cithara et lyra* fuerunt cognata instrumenta, unde saepe confunduntur et pro eisdem habentur apud veteres. Diversitas quaedam in illis fuit. Hinc Pausanias et alii Graeci Mercurium lyrae (cf. 10, 6), Apollinem citharae, inventorem faciunt. *Cithara*, quae et testudo dicitur, similis est nostro instrumento, quod eene *laute* dicitur; *lyra* vero est similis illi, quod vocamus eene *citarre*, cui accedit eene *harpe*. Ista modo digitis, modo plectro feriebatur; unde Luc. in Paneg.:

Sive chelyn digitis et eburno pectine pulsas.

Antiquissima fuit septem chordarum, teste Dionys. Halic. Antiqu. 7. Cf. Scalig. ad Manil. 5. p. 379. Dicitur autem hic et haec barbitus et barbiton. Ovid.:

Non facit ad lacrimas barbitos ulla meas.

(Haec partim ex Graevii not. ad 32, 5.)

Ejusdem notulae ad Commentatorem Cruq.

V. 3. *Olympias autem dicebatur tempus quinque annorum.* Ms. (*): *quatuor.*

siquidem expletis quatuor annis. Ms.: *tribus.*
quinto quoque anno. Ms.: *quarto.*

33. *Polymneïa.* [sic etiam ipse Cruq., et est vetus lectio.] *Haec etiam una est Musarum, dicta quasi multae memoriae.* Ms.: *quasi multae laudis, vel multae memoriae.*

Od. 1, 2, 1. Satis multa nix et grando horrida cecidit, qua lapides pluunt. *dirae.* quae tristia portendit. Hinc saepe inter prodigia legimus ap. Liv. et alios, *lapides pluisse.* Procurabantur novendialibus sacris. vid. Fest. in Novendialis. 2.

(*) Quinam is liber scriptus fuerit, non dicitur, nisi quod suum Graevius vocat in notis ad 6, 2. et 26, 7.

Digitized by Google

et rubente etc. fulmine feriit arcem et templum Capitolinum.

5. *gentes.* sc. timentes; ita terruit gentes, ut metuerent, ne rediret etc. 6. *Pyrrha* fuit Promethei et Pandorae filia, Deucalionis uxor. 7. *pecus.* h. e. *pisces.* *Squamosum pecus* vocat Poëta. 8. *Visere.* cum pisces natarent in montibus. Terent. Phorm. I, 2.: *Eamus visere.* 9. *summa ulmo.* h. e. vertice ulmi.

11. *pavidae.* Virg.: *timidi damae.* 13. Vidimus retroagi Tiberim, qui propter tempestatem maris intumuerat, ut in illud non posset effundi. *Flavus* vocatur Tiberis, quia turbidus et lutulentus est, praecipue cum exundat. 15. *monumenta Regis.* Regiam Numae, quae et Curia Pompiliana dicebatur, et simpliciter Regia. Suet. Aug. 76.

16. *Templaque Vestae*, in quibus sacer ignis custodiebatur.

17. Dum vult uxori suae Iliae, nimis dolenti caedem Julii Caesaris sui cognati, testatum facere suum dolorem. Vel *nimium ultorem*, qui nimius est in ulciscendo et modum excedit. Vellej. Paterc. 2, 31: *Nimium liberae civitati dicit Pompejum Catulus.* Hor. 2, 12, 6.: *nimius mero.* Ilia Romuli mater, quae et Rhea Silvia dicitur, et uxor esse Tiberini, qui deus Tiberis.

18. *vagus* etc. suum alveum excedens inundat agrum Latinum et Romanum: nam ripa sinistra est latina, quae humilior dextra, Etrusca. 19. *Jove non probante.* Jove indignante, ultionem in gratiam uxoris suscipere Tiberim. 21. *acuisse.* strinxisse adversus se, quo melius uterentur in Parthos. 22. *graves.* infesti Romanis. Just. 4, 3.: *cum Syracusanos graves paterentur*,

23. *vitio.* culpa. 24. *Rara* infrequens, exhausta bellis civilibus, juventus Italiae. 25. *Quem vocet* etc. Cujus dei opem implorabit? 26. *rebus.* qui res restituat. est dativus. 27. *minus audientem*, quia Caesar erat Pontifex Maximus; ideo indignabatur Vesta, eum esse caesum. Sic et Ovid. 3. Fast. de Caesaris nece. 29. Cui imponet Juppiter munus seu functionem populum Rom. caede Caesaris contaminatum purgandi? Qui sanguine humano se inquinarant, congressu et aditu suorum et sacris prohibebantur, donec certis ritibus essent expiati. Quam diu non erant expiati, dicebantur manus impuras habere, et a sacris arcebantur. 31. Nube velatus, ut non possit videri ejus splendor. Dii ne possent conspici, nube aut

nebula tegebantur, qua et circumdabant homines, quos volebant occultari. Virg. 1. Aen. 415.:

At Venus obscuro gradientes aëre sepsit,
Et multo nebulae circum dea fudit amictu.

Inferius v. 580. hunc nebulae amictum *nubem* vocat:

Et pater Aeneas jamdudum erumpere nubem
Ardebat.

Sic et David Psalm. 18, 10, 12. Sed respicit Hor. prodigium, quod narrat Dio et Plut. in Caes. 99., a Caesaris caede solem fuisse obscuratum, et radios ejusdem eo anno non potuisse per nubes penetrare, ut aër gravis caliginosusque esset. 32. *Augur.* qui futura nosti et praedicis. Virg. Aen. 4, 376: *nunc augur Apollo.* Apollo credebatur Augusti pater. Suet. Octav. 94. 33. *Erycina.* Venus, mater Aeneae, a quo Caesar. *ridens.* Φιλομειδής. 34. Hesiod. Theog. 201.:

Τῇ (*) δ' Ἔρος ὡμάρτησε, καὶ Ἵμερος ἕσπετο καλὸς
Γεινομένῃ τὰ πρῶτα, θεῶν τ' ἐς φῦλον ἰούσῃ.

35. *neglectum.* quem neglexisti, cum passus es illam civili bello atteri. *nepotes.* posteros. 36. *Respicis.* illius misereris. *Respiciens Fortuna. auctor.* Mars per Iliam. 37. *ludo.* bello civili, quod est ludus Martis. 38. *leves.* expolitae. 39. Miles, qui hostem vultu terret truci, qualis erat Maurorum vultus. vid. Aelian. de Anim. 14, 5.

41. Sive tu, Auguste, induta humana forma, ut videaris juvenis, sis Mercurius, permittasque vocari, h. e. esse, ultor Jul. Caesaris. *juvenem.* 18 annos natus erat. 42. *Ales.* propter talaria. *imitaris.* simulas. *almae.* Alma est vox Punica, quae notat virginem, teste Hieron. 43. *Filius* h. e. Fili. *Maja* una Pleiadum, Atlantis filia, quae ex Jove peperit Mercurium.

47. Ne propter nostra crimina te celeriter subducas nobis. Est hoc subtile. Augustus, quia Deus, vitiis hominum offensus, nolet diutius cum illis versari. Sic. ap. Suet. Aug. 70:

Omnia se a terra tunc numina declinarunt.

(*) Ἀφροδίτῃ.

Digitized by Google

49. *magnos.* curules. (Suet. Aug. 22.: *Curules triumphos tres egit, Dalmaticum, Actiacum, Alexandrinum, continuo triduo omnes.*) 50. *pater.* Pater Patriae. *princeps.* Sexto consulatu dictus est Princeps. Sub Principis nomine omnia subegit. Tac. I. Ann. 2. 51. *Medos.* Ulciscere clades a Parthis illatas Romanis sub Crasso et M. Antonio. *equitare.* Justin. 41, 3.: *Equis omni tempore vectantur* (Parthi); *illis bella, illis convivia, illis publica ac privata officia obeunt; super illos ire, consistere, mercari, colloqui* etc. vide plura et cap. praeced.

Od. I, 3, I. *Sic.* Hac voce utebantur in votis et precationibus. Virg.:

Sic tua Cyrnaeas fugiant examina taxos.

potens Cypri. Dii et deae dicebantur Reges et Reginae esse illarum insularum et terrarum, in quibus religiose colebantur. *pot. C.* h. e. possidens, regens, ut *rerum potiri;* domina Cypri, Cypris, Cypria. 2. *fratres Helenae.* Erant salutaria nautis sidera. Hinc od. 12. hujus libri: *quorum simul alba nautis Stella refulsit.* Vid. Plin. 2, 37. (*alba,* h. e. felix, ut hic *lucida* in eadem notione. vide Hygin. poët. astronom. 22.) Sunt *Gemini* in sphaera. 3. *pater.* h. e. rex, Aeolus, qui fuit rex insularum Aeoliarum seu Vulcani, astrologiae et tempestatum peritus, qui nautis praedicebat, qui ventus esset oriturus; quem poëtae fingunt utre clausos tenere ventos, et emittere, quos velit. Inde hic dicit *obstrictis aliis,* h. e. constrictis in utre. De Aeolo vid. Diodor. Sic. 5. p. 291. *Iapyx.* Dicitur etiam Latinis Corus, Caurus, Graecis Argestes. Dictus Iapyx, quia flat ex Iapygia, quae pars est Apuliae. Secundus est in Graeciam navigantibus. Horat. 3, 27. *album Iapyga* appellat. vid. Gell. 4, 22. 5. *creditum.* quae vehis Virgilium. 6. *finibus Atticis.* h. e. Atticae. Sic ap. Just. *fines regni* pro regno. Saepe fines significant totam regionem, sive, ut barbari loquuntur, ditionem.

7. *Reddas.* salvum in Atticam fer. 8. Cf. Od. 2, 17, 5.

9. *Illi.* saevo, violento. Fuit homo ferreus, durus, imperterritus, Graecis σιδηρόφρων. *Robur* hic est roborea quasi tabula, qua pectus fuit obductum. *Aes triplex,* h. e. firmissimum, ut *tergemini honores* (od. prim.), h. e. maximae dignitates.

Digitized by Google

10. *truci.* Catull.: *Trucemve Ponticum sinum.* 12 *praecipitem.* saevientem. Virg.: *creberque procellis Africus.* 13. *Aquilones* sunt adversi Africo.

14. *Hyades* sunt 5 stellae in fronte tauri, quae cum oriuntur, pluere solet, unde *pluviae* dicuntur poëtis (dicuntur fuisse Atlantis et Aethrae filiae, a Jove in stellas mutatae. alii aliter. vid. Hygin. Poët. astron. 2, 21.). Latinis *Suculae*, non quod *succur* significet pluviam; sed quia ὗς Graecis est sus, veteres Latini verterunt *suculas.* vid. Salmas. ad Solin. *Tristes* appellantur propter pluviam tempestatem. Virg.:

— aut unde nigerrimus Auster
Nascitur, et pluvio contristat sidere coelum.

rabiem. Catull.: *vesaniente vento.* 15. Quo nullus ventorum majus in Adriaticum mare imperium habet, sive velit id commovere tempestate excitata, sive *motos* velit *componere fluctus.* *Arbiter* est dominus, tyrannus. Od. 3, 3, 5: *Auster, Dux inquieti turbidus Adriae.* 16. *tollere.* Subaudi *seu.* 17. i. e.: Quod mortis genus est tam terribile etc.

18. *siccis oculis.* sine fletu. 19. *turgidum.* tumens.

20. *Infames.* multis naufragis. Liv. 21.: *infames frigoribus Alpes.* Ceraunium, Ceraunia, Acroceraunia, in Epiro. 21. Frustra Deus mare secrevit seu separavit a terra. 22. *Prudens.* qui norat humanam naturam. *dissociabili.* h. e. qui sociari non potest cum continente. 23. *impiae.* rates ab impiis hominibus factae. 24. *Non tangenda.* quae non debebant navigari. *transiliunt vada.* mare trajiciunt. 25. *Audax.* Scelesta. *perpeti.* suscipere, tentare. More Graecorum, qui sic utuntur τῷ πάσχειν. vid. Heins. 27. *Iapeti genus.* Prometheus, Iapeti filius. Hygin. Fab. et Poët. astron. 2, 15.

28. *fraude mala.* Est et dolus bonus. Ignem surripuit de coelo. Ideo Caucaso fuit alligatus. Nimirum Prometheus fuit vir doctus, qui in Caucaso observavit siderum motus. (Serv. ad Virg. ecl. 6, 42. Boccacc. de Geneal. deor. lib. 4. c. 43.)

30. *macies.* phthisis. (Colum. lib. 6. c. 14. princ.: Cum pulmones exulcerantur, inde tussis et *macies* et ad ultimum phthisis invadunt.) *nova febrium cohors incogniti morbi.* 32. Mors, quae tunc tarda veniebat, nunc longe celerius et citius ho-

Digitized by Google

mines perimit. Post illud tempus homines non fuerunt tam longaevi. Od. 3, 1.: *Aequa lege necessitas Sortitur insignes et imos.* 34. *Expertus.* (est.) volavit. Daedalus. Hygin. fab. 39 sequ. 36. Hercules ad Inferos ivit. Hygin. fab. 5. 38. *Petimus.* invadimus, occupare nitimur, ut Gigantes, affectamus coeli imperium. 40. *fulmina* quae mittit irritatus nostris criminibus Juppiter.

Od. I, 4. *Ad L. Sestium* (sic Graev. correxit: nam Cruq. habet *Sextium*). Fuit Consul cum Augusto anno (U. C.) 730. 1. *acris.* aspera, valde frigida. Contra Claudian.: *Sirius acris. veris.* Varro 1. R. R. (28.) ait, initium veris esse VII. Idus Febr., quo etiam die flare Favonius, seu Zephyrus, incipit teste Column. (2, 2, 15.) 2. Naves deducuntur, seu subducuntur. *machinae.* palangae. A III. Id. Novemb. ad VI. Id. Mart. mare erat clausum. 3. Non indiget jam pecus stabulis, nec rusticus igni. Virg.: *Ante focum si frigus erit* etc. Foco rusticus non adsidet. 4. *albicant.* candent. 5 Cytherea a Cythera, urbe Cypri, ubi colebatur. Tempus vernum sacrum est Veneri. Venus, uxores; Nymphae et Gratiae, virgines (similiter Scholiastae et Baxt.); Vulcanus, mariti, qui dum insudant negotiis, uxores indulgent genio, abutentes negotiis maritorum. 7. *Alterno* etc. saltant. *dum* etc. dum Vulcanus cum Cyclopibus fulmina cudit in Aetna. 8. *Urere officinas*, h. e. in officinis focum instruere, et strenue incumbere labori. *Officina*, taberna.

9. Nunc decet corona myrtea cingere caput, aut floribus, quos producunt terrae solutae frigore, laxatae verno tepore. Quae frigore erat constricta terra, dicitur tum aperiri. *Myrtus* erat Veneri sacra. Vetus Kalendar.: *Kal. April. Veneri sacrum cum floribus et myrto.* vide de myrto Meursii Arboretum sacrum p. 93. 11. Solebant XIII. Febr. *Fauno* seu Pani sacra facere in insula Tiberina. Ovid. 2. Fast. 193.:

Idibus agrestis fumant altaria Fauni
Hic, ubi discretas insula rumpit aquas.

12. *Seu poscat.* scil. sibi sacra fieri. 13. *tabernas.* casas. 14. *turres.* palatia. 15. Breve vitae spatium non sinit nos magna moliri et sperare. Od. 1, 11, 6: *Spatio brevi spem longam re-*

Digitized by Google

seces. 16. *nox* mors. Od. 1, 28, 15. (*Sed omnes una manet nox, Et calcanda semel via leti.*) *fabulaeque Manes.* de quibus tam multa homines loquuntur. *Fabulam vulgi fieri.* 17. *exilis.* arcta, parva. Sepulchrum in inscriptionibus dicitur *aeterna domus.* 18. Non talorum sorte creaberis rex convivii. Solebant veteres talis et tesseris eligere, qui ceteris convivis bibendi leges praescriberet. Is dicebatur Rex, magister, modimperator convivii. Od. 2, 7, 25.: *quem Venus arbitrum dicet bibendi?* 19. *quo calet* etc. h. e. quem depereunt. Petron.: *quaedam feminae sordibus calent h. e.* vilissimos et sordidissimos homines amant, servos, gladiatores. 20. *tepebunt.* incipient amare.

Od. 1, 5, 1. *gracilis.* tener. *in rosa.* in lecto rosis constrato. 2. *Perfusus liquidis odoribus.* h. e. delibutus odoriferis unguentis. Virg. 4. Georg. 415.:

Haec ait, et liquidum ambrosiae diffudit odorem,
Quo totum nati corpus perduxit.

urget. complectitur. 4. In cujus gratiam caput ita exornas? *Psecades,* ornatrices. 5. *Simplex munditiis.* quae munditiem amas simplicem, non fuscatam. Cic. 1. de Offic: *Adhibenda praeterea munditia est non odiosa, neque exquisita nimis, tantum quae fugiat agrestem et immanem negligentiam.* 6. *deos.* Venerem et Cupidinem sibi aversos, non propitios. *et aspera* etc. Mirabitur, tantam tempestatem ortam esse post tantam tranquillitatem et serenitatem. h. e. mirabitur Pyrrham, quae nunc tam facilis et sui amantissima esse videtur, ita mutatam, iratam, perfidam; mirabitur animum meretricis ab amore in fastidium conversum. Est allegoria a mari ventis agitato. *Aspera aequora* sunt turgida et procellis saevientia. *Nigri venti* sunt, qui nubes et caliginem inducunt. Virg.: *nigerrimus Auster.* 8. *insolens.* insuetus, non solitus talia videre. 9. Qui credit, te nunc esse omnium bellissimam et maxime amabilem. Ovid.:

Illa meis oculis aurea semper erit.

Venus *aurea.* 10. *vacuam.* h. e. tibi soli addictam, nulli alii gratificantem. 11. *aurae fallacis.* inconstantiae.

13. *Intentata.* quibus inexperta, non probata, non spectata places. *me tabula* etc. Ego sane naufragium feci in amore

Digitized by Google

h. e. postea me fastidiit. Est allegoria petita a naufragis, qui cum emersissent, solebant naufragium in tabula pictum per oppida circumferre. Phaedr. 4. 21. de Simonide. Hinc Juven. 14.:

— Fracta rate naufragus assem
Dum rogat, et picta se tempestate tuetur.

Istam picturam et vestimenta humida (facta olim in tempestate) postea dedicabant in templo alicui deo, plerumque Neptuno. Tibull. 1, 1.:

Nunc, dea, nunc succurre mihi: nam posse mederi,
Picta docet templis multa tabella tuis.

Od. 1, 6. *Ad M. Vips. Agrippam.* Socerum Augusti. 1. *Scribéris Vario.* (a Vario.) Tac. Ann. 1, 1.: *claris scriptoribus memorata sunt.* Varius fuit insignis poëta epicus et tragicus.

2. *Maeonii carminis alite.* Carmine epico, quale scripsit Homerus. Explicant *alite*: *auspiciis carminis Homeri.* Ineditus meus interpres: *auspicio vel sublimitate Homerica.* *Ales* saepe ponitur pro omine, auspicio. Carm. 4, 6.: *potiore ductos alite muros.* Vid. Torrent. Si dixisset *Maeonii vatis alite*, posset fortasse ferri; sed *carminis alite* nihil est. Est hypallage, pro *carmine Maeonii alitis.* h. e. Maeoniae aquilae. Ales pro aquila aut cygno, ut *Urbs* pro Roma, *ferus* pro equo. Sic de se ipse Horat. 2, 20.; sic Pindarum vocat *cycnum Dyrcaeum* 4, 2., et a Graecis poëtae dicuntur ὄρνιθες Μουσῶν. *Maeonius* est Homericus. Maeonia est Asiae regio, quae postea Lydia est dicta, ubi credebatur natus esse Homerus. 3. *ferox.* fortis. Tac. Hist. 2, 24.: *ferocissimi auxiliarium.* vid. Non. in ferox. (Vindic. Ovid. in not. ad Metam. 3, 213.) *navibus aut equis.* Terra marique. Agrippae proelia navalia contra Sext Pompejum et Antonium sunt celeberrima. 6. Achillis iram. qui non poterat flecti, et nulli volebat cedere, ut Caesar. 7. *cursus.* errores. *duplicis.* callidi, astuti. 8. Familiam Pelopis, regis Peloponnesi, Atreum, Thyesten, Agamemnonem, de quibus multae poëtarum tragoediae. Orestem tragoediam scripserat Varius, cujus veteres meminerunt. 9. *tenues.* tenui ingenio praediti. 10. Musa, quae non nisi Lyrica canit, ad res bellicas scribendas inepta. 11. *egregii.* supra omnes eminentis. 12. *deterere.* minuere (*tenuare* Od. 3, 3, 72.)

Digitized by Google

13. *tunica tectum adamantina.* χαλκοχίτωνα, thorace, qui non potest perrumpi. Adamantina dicuntur omnia viribus invicta. vid. Plin. 37, 4. de adamante. Socrates in Gorgia (Platonis) invictas rationes vocat adamantinas. 14. *aut pulvere* etc. qui semper versabatur inter acerrimos hostium acies. Od. 2, 1, 21.:

Audire magnos jam videor duces,
Non indecoro pulvere sordidos.

15. Fuit Meriones Idomenei comes et amicus, quem propter virtutem Marti comparat Homerus.

16. *Tyiden.* Diomedem, Tydei filium, qui fuit inter fortissimos Graecorum. 17. Puellarum proelia, quae pugnant in juvenes sectis unguibus, ut non sint metuendae. Sic pugnant, quasi quae vinci velint.

19. *vacui* etc. Sive sumus vacui amore, sive ipsi amamus, qui sumus more sollemni (nostro: Sat. 2, 3, 325.) valde inconstantes.

Od. 1, 7. *ad Munat. Plancum.* Fuit Consul et Censor; triumphavit de Gallis. Cic. 10. ad Fam. extant ejus epistolae elegantissimae. 1. *Mitylenen.* In Lesbo, quae insula nunc dicitur Metaline. 2. *Ephesum.* (ubi nunc pagus ignobilis, nomine Ajasalove.) 3. *Thebas.* coloniam Phoenicum. vid. Barth. Adverss. 1, 16. *Delphos.* nunc Salona.

5. *quibus unum opus est.* qui nihil aliud egerunt, in hoc uno desudarunt. 6. *Carmen perpetuum* est, quod versatur in uno argumento, et illud totum aliquot libris persequitur. Sic Ovid. vocat *carmen perpetuum* libros Metamorphoseos:

—— *primaque ab origine mundi*
In mea perpetuum deducite tempora carmen,

quia omnes mutationes omnium corporum in alias formas a chao et natalibus orbis usque ad sua tempora in illis complectitur. 7. *decerptae frondi.* i. e. in laudibus Athenarum celebrat olivam, quam omnibus arboribus praefert. Sic recte olim legit Erasmus, et vere tuentur D. Heinsius (*) et Dace-

(*) In transcursu monebo, quod nonnullis hodie placet germanice scribentibus hunc virum appellare Heinse, erroneum esse,

rius. Fabula nota est. Neptuno et Pallade contendentibus, quis nomen urbe condendae deberet imponere, placuit diis, ut illius hoc munus esset, qui humano generi obtulisset, quod esset utilissimum. Neptunus percusso littore equum bellis animal aptum produxit, Minerva vero jacta hasta olivam; quae res melior comprobata est, quia et pacis insigne fuit. Haec Servius. Itaque a Minerva, Ἀθήνη, Athenae dictae, quique laudabant Athenas, laudabant quoque olivam, et illam omnibus arboribus praeponebant. Vide Meurs. de regno Attico I, 10.

9. *ditesque Mycenas.* Homero πολύχρυσον. 10. *patiens.* vid. Crag. de R. P. Lacedaem. 3, 8. Hygin. fab. 261. Notum, quod dicitur, *Spartana patientia concoquere.* 11. *percussit.* scil. admiratione, vel in se convertit animum meum. *Percutere* enim est animum in se convertere. Cic. 2. de orat., ubi loquitur de memoria artificiosa, quae fit per imagines: *Utendum est*, inquit, *imaginibus acribus, quae occurrere celeriterque percutere animum possunt.* Senec. epist. 71.: *Hunc animum, quem saepe induunt generosae indolis juvenes, quos alicujus honestae rei pulchritudo percussit*, h. e. oculos eorum in se convertit. 12. Quam nemus amoenum ad Tibur, in quo nemore est fons Albunea, consecratus ejusdem nominis nymphae. Virg. 7. Aen. vid. apud Commentatorem (Cruq., Aen. 7, 81.:

At rex sollicitus monstris oracula Fauni,
Fatidici genitoris, adit, lucosque sub alta
Consulit Albunea, nemorum quae maxima sacro
Fonte sonat etc.).

resonantis. qui magnum strepitum edit. D. Heinsius notat, urbes, quae idem nomen habeant quod fluvii, dici illorum domos; quem vide. 13. *Tiburni lucus.* Stat. in Silvis de Manlii Tiburtino (Silv. lib. I, 3, 14.): *illa recubat Tiburnus in urna.* Vide Torrent. Lucus est memoriae Tiburni (nunc Teverone) consecratus. *et uda* etc. et pomaria, quae irrigan-

---

siquidem etiam in libris belgica lingua ab eo scriptis nominatur Heinsius, uti et filius Nicolaus. Vide Dan. Heinsii Lofsanck van Jesus Christus, etc. Sic inter nostrates quoque diversarum nomina gentium sunt Heinse et Heinsius.

tur rivis, qui facile modo hinc modo illinc derivantur ad hortorum irrigationem. Martialis vocat *ductiles: hoc riguae ductile flumen aquae.* Recte autem dixit *pomaria*, quia multa erant circa Tibur; unde Colum.: *pomosi Tiburis arva*, et Propert.:

Ramosis Anio qua pomifer incubat arvis.

15. *Albus.* Λευκόνοτος. Sudewind. (Süd-Süd-west.) Hic in meo Ms. est novi carminis principium cum hac inscriptione: *Ad Plancum Horatio* (leg. *hortatio*) ad bene vivendum. Sic et alii: vid. D. Heins. Exciderunt aliquot versus. *deterget.* pellit, serenum reddit coelum. 16. *neque parturit* etc. nec semper caussa est pluviae. 18. *labores.* curas. 19. *Molli.* leni, suavi. (Hoc ex Schol. Cruq. quocum in levioribus facit nonnunquam Graevius, quem mirum est verum hic non vidisse. Non est nomen *molli*, sed imperativus, neque recte finire aliquem jubeas vitae labores, qui vix unquam prorsus finiuntur; mollire vino et jocis recte jubeas; idque nimirum voluit Hor.) Virg.:

Tunc agni pingues, et tunc mollissima vina.

Possis etiam interpretari matura, tempestiva, ut ap. Virg. *molles castaneae.* 21. *umbra.* umbrosum nemus. 22. *uda* etc. cum laetius se invitaret. 23. *populea.* Populus Herculi sacra. Virg.:

Populus Alcidae gratissima, vitis Iaccho,
Formosae myrtus Veneri.

25. *melior.* quae nobis magis favebit quam pater. 27. *duce et auspice.* summo hujus societatis rectore, cujus auspiciis hoc iter suscipitur, et haec expeditio regitur. Penes summos enim magistratus erant auspicia. 28. *Certus.* qui non fallit. 29. Altera condetur Salamis in Cypro, ut, cum Salaminis meminerint, incertum (*ambiguum*) futurum sit, de qua loquantur. Hinc *Salamis altera* dicitur *vera Salamis* Manilio.

Od. 1, 8, 3. *Apricus* locus opponitur opaco. Cic. Partit. orat. 10.: *In locis illa naturalia spectantur, maritimi, an remoti; plani, an montosi; léves, an asperi; salubres, an pestilentes; opaci, an aprici.* 4. *campum.* Martium, exercitationes campe-

Digitized by Google

stres. Suet. Octav. 83. 6. *lupatis frenis.* Lupato ferro freni, quo reguntur equi, het gebiet, a similitudine dentium lupinorum. Inde quoque lupi dicuntur. Ovid.:

Tempore paret equus lentis animosus habenis,
Et placido duros accipit ore lupos.

Phaedr. fab. 3, 6, 7: *Qui ora frenis continet spumantibus.*

7. *Temperet.* regat. 8. *cur olivum* etc. Cur luctam vitat? *Oleum*, quo in palaestra nudi ungebantur palaestritae, seu athletae. Virg. Aen. 3, 281.:

Exercent patrias oleo labente palaestras
Nudati socii.

Non solo autem oleo, sed ei admiscebant ceram et pulverem, idque dicebatur *ceroma*, cujus crebra mentio apud Martialem. vide Mercurial. de arte gymnast. 10, 8. 11. *saepe disco.* qui saepe vicit disco. Discus erat rotunda moles saxea, aut plumbea, aut ferrea, cujus jactu juvenes inter se certabant. Cic. 2. de orat. 5.: *Hoc ipso tempore, cum omnia gymnasia philosophi teneant, discum audire malunt quam philosophum.* Horat. Poët. 380.: *Indoctus disci.* Qui discum in sublime jaculabantur, dicebantur *discoboli.* vide Mercurial. l. l. 11, 12.

12. *trans finem.* ultra scopum. *expedito.* misso. 13. *ut marinae* etc. Hygin. fab. 96. 14. *sub* etc. circa tempus miseri excidii Trojani. 16. *proriperet.* protraheret.

Od. 1, 9. Meus Ms.: *Ad Thaliarchum puerum speciosum.* Thaliarchus est magister convivii; non est Romanum nomen. In hoc carmine docet, omnes anni horas habere aliquid laeti et grati. 1. *stet.* h. e. sit plenum nivis. Virg. Aen. 6, 300.: *stant flumina flamma.* Et 12, 407: *Jam pulvere coelum stare vident.* Sisenna: *coelum caligine stat.* 2. *Soracte* est mons Faliscorum non longe a Roma, nunc monte Tresto, corrupte pro S. Silvestro. Ibi Apollo colebatur. Virg. Aen. 11, 785.:

Summe deûm, sancti custos Soractis Apollo.

vide Plin. 7, 2. (Cf. Virg. Aen. 7, 696.) 3. *laborantes.* mole nivis pressae. 4. *constiterint.* concreverint, durata sint magno frigore. Ovid. de Ponto:

Vidimus ingentem glacie consistere Pontum,

Digitized by Google

acuto, urente, acri. 4, 1.: Solvitur *aeris hiems*. 6. *benignius*, liberalius. Contra *maligne* parce. Justin.: *maligne praebere stipendium*. *Maligna lux* est tenuis. 7. *quadrimum*. vetustum. 8. *Diota* est vas fictile, habens duas ansas, in quo vinum condebant, Latinis *amphora*, *quadrantal*, quod capiebat 48 sextarios. 9. *qui simul* etc. quorum imperio simul ac venti quievere, nullius arboris folium movetur. Virg. Aen. 5, 763.: *placidi straverunt aequora venti*. Aen. 8, 86.:

> *Thybris ea fluvium, quam longa est, nocte tumentem*
> *Lenìit, et tacita refluens ita substitit unda,*
> *Mitis ut in morem stagni placidaeque paludis*
> *Sterneret aequor aquis, remo ut luctamen abesset.*

Sententia est: dii curant res humanas, quorum nutu et saeviunt venti, et sedantur. Simulac dii volunt, post magnas turbas pax sequitur et magna tranquillitas. In deorum potestate haec omnia esse, tempestatem et tranquillitatem, bellum et pacem. 13. Noli sollicitus esse de rebus humanis. 14. Quicunque vitae dies accesserit, eum putato tibi praeter spem tuam accessisse propter incertum vitae nostrae, quae est in deorum manu. Nam lucrum incerta res est, de qua nihil firmi nobis possumus promittere. Liv. 40, 8.: *De lucro*, inquit, *vivere me scito*. Cic. ad Diverss. 9, 17.: *De lucro prope jam quadriennium vivimus*, h. e. jam quadriennium est, ex quo, quod vivimus, in lucro deputamus; habemus in iis, quae praeter spem evenerunt. 14. *Fors*. (ita Lamb. Cruq. Steph. etc.) Fortuna. 17. Dum genua virent. οἷς γόνυ χλωρόν. in flore aetatis constituto. *Revirescere* Flor. (aliique). 18 *campus*. Martius. *areae* loca publica, in quibus conveniebat juventus. 19 Sunt amantium susurri, lustern en flustern. 20. *Composita* condicta. 21. *latentis*. Quae volunt videri latere, risu suo se produnt. Virg. ecl. 3, 65.:

> *Et fugit ad salices, et se cupit ante videri.*

23 *Pignusque* etc argumenta amoris, armillae, annuli.

24 *male pertinaci* parum pertinaciter retinenti. sub specie reluctandi et retinendi, dum simulant se nolle sibi detrahi, annulum non invitae amittunt.

Od. 1, 10, 1. *Mercurius*,

Atlantis magni Pleïonesque nepos

(Ovid. ep. Parid.), est eloquentiae praeses ac deus, rerum artiumque utilissimarum complurium inventor; dictus Ἑρμῆς, interpres, quod posset animi cogitationes diserte interpretari, et λόγιος, cui linguam sacrificabant. Praeterea multa ex Mosis historia transtulerunt ad suum Mercurium Phoenices, a quibus acceperunt Graeci. Caduceus (*virga* 18.), quem Mercurio tribuunt, est virga Mosis. Serpentibus ille cingitur, quia virga Mosis portentorum effectrix, a Mose in terram projecta, serpentis instar repsit, et magorum Aegyptiorum virgas absorpsit. 2. Qui primorum hominum agrestes et barbaros mores tua eloquentia emandasti, primos homines instituisti, ut cultius vivendi genus sectarentur. 3. *Formare* pro vulgato informare. Virg. (Aen. 8, 426 seqq.) Dicitur Mercurius etiam litterarum inventor, et is, qui docuerit, quo dii honore quibusque sacris sint colendi. Vid. Diod. Sic. 5. *decorae* Vid. sequ. not. 4. *palaestrae.* Homines reddidisti politiores inventa et instituta palaestra. *More palaestrae* est institutis et legibus palaestrae. Palaestra est luctatio a πάλλειν. Virg. 6, 642.;

Pars in gramineis exercent membra palaestris.

Recte *more pal.* Lucan. 4.;

— perfudit membra liquore
Hospes, Olympiacae servato more palaestrae.

Et Stat.: *pinguive cutem fuscator olivo*
Hoc Idas, hoc more Dymas aliique madescunt.

Hinc Petron.: *Intraverunt palaestritae quam plures, et nos legitimo perfusos oleo refecerunt*, h. e. ex lege et more palaestrae. *Decoram* vocat palaestram, quia corpora reddit decora, nitida et elegantia, efficitque, ut decore moveantur. Hinc *palaestra* ad alia transfertur, ut notet elegantem quandam ac venustam rationem agendi et dicendi. Cic. de perfecto oratore: *Motus hic habeat palaestram quandam*, i. e. venustatem decoram. Idem 1. de leg.: *Antipater paulo inflavit vehementius, habuitque vires agrestes ille quidem et horridas sine nitore ac palaestra.*

6. *Nuncium.* Quia sermone perficiuntur res nuncii dein, quia sermo voluntatem nos dei docet. Propterea alas ei addiderunt, quia celeres debent esse nuncii, et quia verba Homero dicuntur alata (πτερόεντα), ut volucrem signent sermonem. Lystrenses, cum S. S. Paullus et Barnabas claudum sanassent, utrique divinos tribuebant honores, Barnabam Jovem appellantes, Paullum *Mercurium*, quia is verba faciebat. Act. 14, 12 6. *lyrae parentem* Vid. ad 1, 32.

7. *Callidum* etc. qui novit artem furandi et festive, quidquid vult, subducendi. Merc. negotiorum quoque et mercaturae praeses habebatur, quia ad illam excolendam et ingenium et sermo requiritur, ac saepe fraudulentus; unde et impostor et fur Merc. fingitur. Gallus etiam ei mactabatur, quia vigilantia opus est mercatori. Bochartus in 1. Phaleg c. 2. ostendit, Mercurium esse Chanaan, filium Chami, quod significet *mercator.* Chanaan est pater Phoenicum, qui fuerunt primi mercatores et in commerciis valde furaces Inde deus mercatorum et furum habitus est Merc. Vid. Bochart. d. l. 9. *boves.* Apollinis pascentis pecus Admeti, regis Pherarum in Thessalia, cui mercede conductus serviit Apollo. vid. Apollod. biblioth. lib. 1. p. 40. ed. Com. 10. *amotas.* surreptas.

11. *viduus.* privatus, orbatus. 15. *Thessalos ignes.* Excubias Graecorum, aut proprie Thessalorum, quorum rex et princeps erat Achilles. Solebant enim excubare ad ignes. Curt. 4, 13.: *Vigilias intentiore cura servari jusserat: ergo ignibus tota ejus castra fulgebant.* Stat. 12. Theb.:

Attendunt vigiles, et rex jubet ipse timeri,
Contractaeque vices et crebrior excubat ignis.

16. *fefellit.* latuit. per media Graecorum castra venit ad tentoria Apollinis, ut a nemine cognosceretur.

17. *Tu pias* etc. Merc. dicitur ψυχοπομπὸς et ψυχαγωγὸς, animarum deductor. Hom. Odyss. ω.:

Ἑρμῆς δὲ ψυχὰς Κυλλήνιος ἐξεκαλεῖτο
Ἀνδρῶν ἡρώων· ἔχε δὲ ῥάβδον μετὰ χερσίν.

Ab Aegyptiis acceperant, qui crediderunt μετεμψύχωσιν. Alexander ap. Diog. Laërt. in vita Pythag. p. 221. ed. Londin.

ex Pythagoreorum sententia tradit, animam corpori similem in aëre vagari, animarumque Mercurium esse promum condum, quoniam is e corporibus terra marique animas deducat. ex quibus quae purae sint, eas in excelsum locum duci; impuras autem neque ad illas accedere, neque inter se sociari, sed durissimis a Furiis vinculis coërceri. vide ibi plura. 18. *levem.* animas impiorum. *coërces.* caduceo reprimis.

Od. 1, 11, 2. *Finem.* mortem. *nec Babylonios* etc. nec inquiras apud Chaldaeos seu mathematicos de tuo fato. Babylonii numeri sunt rationes genethliacorum, qui ex statu coeli qui est natali hora, rationem ineunt, quae sit futura illius hominis fortuna. *Genesis* dicitur Suetonio (Vesp. 14., Dom. 10.). 3. *Ut* hic Graecorum more pro *cum*, ut apud illos ὡς: *cum melius sit* pati, quicquid evenerit, quam a vanissimorum hominum praedictis pendere. 5. Quae nunc frangit mare Tuscum in littoribus lapidosis, ad quae propter hiemales ventos cum impetu alliditur. 6. *Sapias.* Si sapias, vel Sape. *Vina liquare* est liquida reddere et percolare. Veteres per colos seu saccos vinum defaecabant, qua ratione et vires ejus frangebantur. Plin. H. N. 14. cap. ult.: *Quin imo ut plus capiamus, sacco vina frangimus.* Theophr. 6. de caus. plant. c. 24. vocat οἴνες διηϑικὲς, quod ineptissime vertit Gaza: *vini genus, quod morale vocatur*, cum sit vinum colatum, saccatum, quod per tubos sparteos aut coriaceos transmittitur, afgestoocken wyn. Dicti sunt οἶνος ἠϑικοὶ ἀπὸ τῆς ἠϑίσεως, a colatura. Est autem *vina liques* hic: liquata promas.

7. *invida aetas.* Tempus, quod nobis invidet longae voluptatis usuram. 8. *quam* etc. nec tibi persuade, te cras superfuturam.

Od. 1, 12, 1. *acri.* acute sonante. Schol. Cruq. 3. *recinet.* repetet. 4. *imago.* Echo. 7. *vocalem.* ad lyram canentem voce (Rectius Schol. Cruq.: *Vocales omnes dicuntur, qui claram vocem habent.*) Tib. 2. eleg. 5.: *vocales impellere pollice chordas.* *temere.* sine ordine. 9. *Arte materna* canendi. 10. *lapsus.* Claudian. in Ruffin.: *pronos lapsus* fluminum. 11. *auritas.* qui tam blandus erat, ut eum canentem quercus sequerentur, perinde ac si essent auritae. *Auritus* proprie magnas aures ha-

Digitized by Google

bens. *Auriti lepores* Virg. *Auritus testis. canoris* pulchre sonantibus. Virg.:

Threïcia fretus cithara fidibusque canoris.

13. *solitis* legitimis. 15. *variisque* etc. diversis anni partibus, vere, aestate etc. 21. *Proeliis audax.* et quia bella gessit multa, et quia ebrii solent audaces esse et proni in rixas et digladiationes. Od. 3, 21, 18.: *addis cornua pauperi.* 26. *illum* etc. pugilem. 27. *alba.* quae serenitatem et tranquillitatem affert. Od 4, 8, 31.:

Clarum Tyndaridae sidus ab infimis
Quassas eripiunt aequoribus rates.

29 Maris fluctus componuntur. 30 *Concidunt.* vim remittunt, ac tempestate sedata fluctus conquiescunt. Cic. ad animum transtulit 3. Tusc. : *animus illi concidit*, fiduciam, vim, audaciam amisit. 32. Strepitus fluctuum sedatur. 33 *quietum.* pacatum, otiosum. 35. *fasces.* regnum. *Catonis.* Uticensis. 37 *Regulum.* M. Attilium Regulum. (cf. Clav. Cic. etc.) *Scauros.* M. Aemilium et M Valerium Scauros. Ille fuit princeps senatus, et vir gravissimus. vide Valer. Max. 3, 2, 18. Hujus aedilitas valde laudatur. De utroque vid. Ascon. in orat. pro Scauro. *animaeque* etc qui fortiter animam effudit pro patria. 38. *Paullum.* L. Aemilium Paullum. (qui ad Cannas, non sua culpa, fusus perimendum se dedit hostibus. Liv. 22, 49.) 40. *C. Fabricium Luscinum.* (v. Clav. Cic.) 41. *Curium Dentatum*, summae frugalitatis et fortitudinis virum. vid. Valer. Max 4, 3, 5.

42. *tulit.* educavit. qui illo tempore nati et educati sunt, cum Roma esset pauper. *Camillum.* L. Furium Cam., liberatorem Urbis a Gallis captae. 43. *Saeva.* magna. Ennius: *Induta fuit saeva stola*,. h. e. magna. Virg.: *Saevus ubi Aeacidae telo jacet Hector*, h. e. magnus. (Ita et Schol. Cruq. secundum Servium. Sed vereor, ei significationi ut hic sit locus.)

43. *avitus.* a parentibus relictus. *apto.* qui respondebat (conveniebat) fundo. 45 *occulto aevo.* sensim. 46. *Marcelli.* Octaviae filii. *omnes* sc. *stellas.* Sententiam respicit, non verba: debebat enim dicere *omnia.* (sidera). 47. *Julium sidus.* Respicit cometen, qui septem dies fulsit post caedem Julii

Digitized by Google

Caesaris. vid. Suet. Jul. c. 87. Serv. ad eclog. Virg. 9, 47. Inde in nummis Julia stella conspicitur. 49. *custos*. servator. 51. *secundo*. ut a te sit secundus. Vetus epigramma:

Divisum imperium cum Jove Caesar habet.

57. *Te minor*. Od. 3, 6.:

Dis te minorem quod geris, imperas.

58. Tu tonabis in coelo. 59. *parum castis*. pollutis, qui non sancte habentur. *Castus* est sanctus. *Casti* sacerdotes. Luci diis sacri.

Od. 1, 14, 2. *roseam*. pulchram. Virg. 1. Aen. 402.:

Dixit, et avertens rosea cervice refulsit.

12. Aen. 606 : *Et roseas laniata genas*. Roseus color videtur esse candidus sanguinis rubore cum quadam venustate suffusus. (German. poëtae dicunt Rosennacken, Rosenwangen.) 2. *cerea* tanquam e cera ficta. Aliud est ap. Virg. ecl. 2, 53.: *cerea pruna*, h. e. cerei coloris, geele. 3. *vae*, *meum* etc. Ego valde indignor et irascor. Bilis est folliculus vel vesicula fellis in jecore, quod et bilis dicitur, quae intumescit, cum irascimur. Inde bilis pro ira. Juv. sat 1, 45 :

Quid referam, quanta siccum jecur ardeat ira?

vid. Torrent. 5. Non constat mihi mens et color.

7. *arguens*. ostendens. 8. quam lento amore, quem non possum excutere, tabescam. Od 3, 19, ult.:

Me lentus Glycerae torret amor meae.

9. seu amasius tuus ebrius inter rixandum tua candida brachia reddidit livida, quod erat signum amoris.

11. *furens*. tui amore perditus. 12. tua labra momordit, ut solent amantes. *memorem*, quae diu durat, et non sinit effluere ex tuo animo amorem sui.

14. *barbare*. crudeliter. 15. *oscula*. os tuum. *quae Venus* etc. quae sunt melle dulciora. 18. *Quos* etc. qui se perpetuo amant. *nec malis* etc. quorum amor, jurgiis nunquam interruptus, non solvet sc. se (imo *quos* repetendum ἀπὸ κοινȣ̃), h. e. non solvetur ante supremam diem. Verba sic ordina: *nec solvet amor, divulsus querimoniis, citius suprema die.*

Od. 1, 14. *Ad Remp.* Male. (?) Non est allegoria, sed carmen scriptum ad navem, quae se retulerat salvum post bellum Philippense, et nunc cum amicis renavigabat in Asiam. vid. Tanaq. Fabri cap. 54. tomi 1. 2. *fortiter occupa portum.* mane in portu, tene portum. 4. *remigio.* Virg.:

Tali remigio navis se tarda movebat.

Nonne vides, ut remi fuerint tempestate fracti. Hor. cum mari rediret, ad promontorium Palinuri gravi tempestate fuit jactatus. Od. 3, 4, 27.: (*me*)

Devota non extinxit arbor,
Non Sicula Palinurus unda.

5. *saucius.* fractus. Eadem translatione Ovid. 1. Met. 101.: *nec ullis*

Saucia vomeribus per se dabat omnia tellus.

6. *Antemnae* sunt perticae, quibus velum extendebatur. Hirtius: *quod ubi conspexit, celeriter vela subduci demittique antemnas jubet.* Virg. 3. Aen. 549.:

Cornua velatarum obvertimus antemnarum.

gemant. laborant. Virg. 6. Aen. 413.: *Ingemuit* (ita Graev.) *sub pondere cymba.* 7. *durare.* perferre, sustinere. Virg. 8. Aen. 577.: *patiar quemvis durare laborem,* h. e. perferre. Id. ibid. 1, 207.:

Durate et vosmet rebus servate secundis.

Carina proprie est trabs ea, ex qua navis constituitur. Liv. 22, 20.: *naves omnes, quae non aut perfregerant proras littori illisas, aut carinas fixerant vadis, religatas puppibus in altum extraxere.* 8. *imperiosius.* cui omnino parendum sit. Sic Manlius *imperiosus* dictus est a severitate imperiorum. 9. *non tibi* etc. vela sunt rupta. Epod. 16, 27.: *Neu conversa domum pigeat dare lintea.*

10. Dii quoque, in quorum tutela erant naves, sunt tempestate illa fracti et submersi. Solebant naves in puppi habere deos pictos, aut fictos, in quorum tutela navis erat; unde etiam dicti sunt *tutela.* Ovid. epist. Parid.:

Accipit et pictos puppis adunca deos.

Digitized by Google

Pers. sat. 6, 30.: *Ingentes de puppe dii.* Senec. epist 76.: *Navis bona dicitur, non cujus aureum aut argenteum est rostrum, nec cujus tutelu ebore caelata est*, etc. vid. Fest. in *Europa.* Παρασημον autem erat in prora, a qua navis dicta. *Centauro invehitur magna* Virg. Aen. 5, 122.

11. Quamvis sis ex arboribus Ponticis contexta. Ibi enim et olim erant et hodie sunt silvae, quarum arbores optimae ad navium structuram. 12. Arbor nata in silva celebri et famosa. 14. Nautae in tempestate non credunt, se a diis suis in puppi pictis posse servari; illis diffidunt. 15. *Tu nisi* etc. Tu cave ne a ventis lacereris atque evertaris. *Debere ludibrium ventis* est a ventis vexari et ludibrio haberi. Locutio graeca: vide Muretum.

17. quae nuper mihi tot sollicitudines, tot attulisti taedia, cum te veherer, metu perpetuo et hostium et naufragii anxius. 18. nunc mihi es desiderio et curae propter amicos, quos refers. 19. Vide ne pereas in mari Aegaeo. *Aequora fusa inter nitentes Cycladas.* Nitentes, quia pleraeque splendebant et albicabant, unde Dionys. Alex. sideribus comparat. Erat autem inter illas insulas propter brevia et scopulos mare valde periculosum. Virg. 3. Aen. 126.: *sparsasque per aequor.*

Cycladas et crebris legimus freta consita terris.

Od. 1, 15, 1. *Pastor.* Paris. *traheret.* abduceret secum. 2. *Idaeis.* Trojanis. *perfidus.* qui violaverat jus hospitii. *hospitam.* quae hospitio illam exceperat.

3. Nereus jussit ventos silere et quiescere. Nereus Tethyos et Oceani filius antiquissimus et, ut ait Ovid., veritatis amantissimus; unde Nereïdes dictae, ejus filiae, Nymphae marinae. 4. *fera fata.* crudele exitium Trojae. 5. *mala alite.* Inauspicato. *Avis* et *ales* pro augurio. (cf. not. ad 6, 2.) Sic *alite secunda* Epod. 16, 23., *potiore alite* Od. 4, 6, 23. Propert. 3. eleg. 8, 11.

At tu, cara mihi, felicibus edita pennis.

7. Conjuraverunt Graeci omnes ad tuas nuptias rumpendas. Virg. 4. Aen. 425.:

Non ego (Dido) cum Danais Trojanam exscindere gentem
Aulide juravi.

9. Quantopere laborabunt equestres et pedestres copiae. *Equi* sunt equites, *viri* pedites, qui et per excellentiam saepe milites dicuntur. Hinc illa locutio *equis*, *viris*, pro omnibus viribus. Cic. Philipp. 8, 7.: *Putabam fore ut omnes, inflammati odio, exercitati dolore, armis, equis, viris Decimo Bruto subvenirent.* 3. de Offic. 33.: *Cum his viris equisque, ut dicitur*, etc. *decertandum est.* 10. *quanta* etc. quantas clades et strages excitas Trojanis; quantarum cladium Trojanis es caussa et auctor. 11. Jam se parat ad bellum, jam armatur. *Aegis* est munimentum corporis aereum, in cujus medio est Gorgonis caput, circa vero serpentes. Vid. Virg 8. Aen. 435 et ibi Serv. vide et Rub. de gemma Tiberiana p. 195. et Callim. hymn. in Palladem, ibique Spanhem. 12. *Currusque.* in quibus olim pugnabit. *rabiem.* furorem bellicum.

13. Frustra Veneris tutelae et defensioni fidis et illis ferox es. 14. *grataque* etc. foeminam modo hanc modo illam oblectas citharae cantu. Sic alibi dicit *dividere amicis oscula.*

16. Hastas tuis amoribus et nuptiis infestas frustra effugies, cum manus conseres cum Menelao, quamvis Venus, ne occidaris, te pugnae ereptum in thalamum feret. *Thalamus* locus, in quo conjuges morabantur, et ipsum conjugium Virg. 4. Aen. 18.:

Si non pertaesum thalami taedaeque fuisset.

17. *calami spicula Cnossii.* sagittas Creticas, quae erant optimae. Calamus est arundo, ex qua sagittae; hinc calamus pro sagitta. Ovid. 8. Met. 30.:

Impositis calamis patulos sinuaverat arcus.

19. Crines tuos adulteri, qui adulter es, maculabis in pulvere, h. e. cades, occidéris, quamvis admodum sero. Od. 4, 6, 11.: *posuitque collum in Pulvere Teucro.*

24. *Teucer.* Telamonis filius. *Sthenelus* Capanei filius, qui et manu strenuus est, et egregius auriga.

25. *equis.* Diomedis. 28. *melior.* fortior. Justin.

30. *graminis.* pabuli. 31. *sublimi.* alte ducto spiritu et an-

Digitized by Google

helitu ab imo pectore, ut solent curru fatigati, aut valde irati. Virg. 9. Aen. 814.: *fessos quatit aeger* (sic) *anhelitus artus.* Cic. 1. Off.: *Ne in festinationibus suscipiamus celeritates, quae cum fiunt, anhelitus moventur, vultus mutantur.* *Anhelitus* vulgo male pro respiratione ponitur, cum sit ejus vitium.

33. Iratus Achilles retardabit et morabitur eversionem Trojae. Est audax loquendi genus. *Dies* saepe notat rem illa die gestam, ut h. l. excidium Trojae. Cic. 9. ad Att. 8.: *Dirus ille dies Sullanus, quo C. Marius pulsus est.* Sic et in sacris litteris Iob. 18, 20.: *In die ejus stupebunt novissimi.* vide ibi interpp. et Manut. in 7. ad Att. epist. 8. (Cf. Clav. Cic. v. Dies.) Psalm. 137, 7.: *Recordare contra Idumaeos diem Hierosolymae.* Et propius ad Horatii locum accedit Esaias 13, 22.: *Appropinquabit tempus ejus, nec dies ejus proferentur.*

Od. I, 16. Imitatus est Hor. hoc carmine Stesichorum, qui cum carmen scripsisset in Helenam, coecitate est punitus; cum autem recantasset, visum recepit. Hinc nata vox παλινῳδία, et *recantare.*

2. Quamcunque poenam exiges a carminibus meis, quibus famam tuam laceravi. *Criminosi* sunt maledici, pleni conviciorum. *Criminosissimus liber* Suet. Caes. 75. *Ponere modum,* ut 3, 15. (secundum aliquot codd.):

Tandem nequitiae pone modum tuae.

3. *Iambis.* Primus iambos scripsit Archilochus in Lycamben socerum, quod filiam Neobulen sibi desponsam alii locarat, ac patrem aeque ac filiam ad laqueum compulit. *sive flamma* etc. sive flamma libet exurere, sive mari mergere illos. 5. *Dindymene.* Cybele, sive Rhea, mater deum, dicta Dindymene a Dindymis, monte Phrygiae. Non illa Gallis tantum furorem injicit: nam Galli quidem (Cybeles sacerdotes), cum sacris operarentur, videbantur furere et cultris se lacerare. Unde *gallari* (*gallare*) pro insanire. vide Catulli galliambum. *non adytis* etc. non sic insaniunt Pythiae, cum oracula edunt. *Quatere mentem* est concitare divino afflatu, vecordia implere, ut videatur insanire. de vesania Phoebadum Lucan. lib. 5. v. 166 et seqq.:

Digitized by Google

—— non unquam plenior artus
Phoebados irrupit Paean, mentemque priorem
Expulit, atque hominem toto sibi cedere jussit
Pectore. Bacchatur demens alterna (sic, sed male) *per antrum*
Colla ferens etc.

vide et 190 seqq. 7. Non Bacchus tanto furore implet Bacchas, unde *bacchari*. de quo multis in locis Ovid. in libris Metamorphoseon. vide et Od. 2, 19; 3, 25. 8. *Corybantes* et Curetes erant sacerdotes Rheae in Creta, qui tympanorum sonitu et clypeorum percussione Jovis nati vagitus occultabant, indeque sacra magna cum vesania celebrabant. vid. Callim. hymn. in Jovem v. 52, et ibi Spanhem., Lucret. 1., Strabo 10. Hinc κορυβαντιᾶν pro insanire. vide et Scalig. ad Catulli epigr. 42 p. 61. edit. meae, et Salmas. in Exercit. Plin. *Acuta aera* sunt cymbala. 8. *Sic* etc. Tanta vi percutiunt. 9 *Tristes*. funestae. *quas* etc. quas non cohibet aut compescit ensis Noricus, h. e. optimus, acutissimus. Plin. 34, 14.: *Ferro in Noricis vena ipsa bonitatem praestat.* (Sententia haec, non omnino verba, Plinii, ut etiam alibi in his notis soli memoriae confisus fuisse videtur vir doctissimus.) Noricum est Bavaria. Sententia est: irati nec enses, nec ullum periculum metuunt. Ira enim furor est brevis. 12. *ruens*. cum tonat. 13. Prometheus fertur ex limo formasse hominem, et ex omnibus animalibus sumsisse particulas, pro natura animalium, quas homini ficto ex luto indiderit, ex lepore metum, ex vulpe calliditatem, ex leone vero iracundiam. De luto illo Juv. sat. 14. v. 34.: *quibus arte benigna*

Et meliore luto finxit praecordia Titan.

vid. Claudian. 2. in Eutrop. ap. Torrent. 15. *insani*. iracundia rabidi. 16. *Vim* violentiam. *stomacho*. Pectus, in quo est cor, veteres stomachum dixerunt; sanguine vero in corde ebulliente ira nascitur. Hinc *stomachus* pro ira et *stomachari*. 17. Atreus et Thyestes fratres fuere. Thyestes Atrei uxorem compressit; Atreus Thyestae filium ipsi epulandum apposuit, quod scelus aversatus esse Sol dicitur. Virg.:

Hoc tam aversus equos Tyria Sol jungit ab urbe.

Hinc *Thyesteae epulae* ap. Minuc. Fel. vide et Cic. Tusc. 4.

18. *Stravere.* perdiderunt. *ultimae.* quibus nullae fuerint graviores. 19. *Stetere.* fuerunt. (Videtur dictum esse pro *extitere*, et sic etiam aliis in locis, simplici usurpato pro composito, ut passim.) 20, *imprimeretque* etc. Solebant Romani urbibus, quas delebant, aratrum inducere. Modestinus in Digest. de usufructu: *Si ususfructus civitati legetur, et aratrum in ea inducatur, civitas esse desinit, ut passa est Carthago.* Sen. de Clem. 1.: *Caedibus in exitia gentium serpere, et injicere tectis ignem, et aratrum vetustis urbibus inducere.* vide et Jerem. 26, 18, Mich. 3, 12. 21. *exercitus insolens.* victoria ferox. 22. *mentem.* iram. 24 *Fervor.* ira.

25. *Misit furentem.* impulit commotum. *nunc ego* etc. Nunc studio triste et acerbum et iracundum ingenium mitigare.

Lenit albescens animos capillus

27, *recantatis.* refutatis, revocatis, ut vulgo loquuntur. 28. *animumque reddas.* fac ut ad me redeam. Terent. Andr. 2, 1, 33. (secundum vulgatos quidem libros): *Reddidisti animum.*

Od. I, 17. *Ad Tyndaridem.* Invitat eam, ut ad se veniat in suum praedium Sabinum. 1. Faunus saepe ex Lycaeo monte Arcadiae venit in Lucretilem, qui est mons in Sabinis. Sic et Virg.:

Chaoniam pingui glandem mutavit arista.

(h. e. permutat. Vid. Heindorf. ad Sat 2, 7, 110) 3. *defendit.* propulsat nimium calorem et pluvios ventos a capellis. Similiter Sat. 1, 3, 14.: *et toga, quae defendere frigus, Quamvis crassa, queat.* Caes. 1. Gall.: *et quod non bellum intulerit, sed defenderit.* Cic. 3. de Off.: *Si is, qui non defendit injuriam, neque propulsat a suis, cum potest, injuste agit* etc. 7. *olentis.* foede olentis. Virg.:

Allia serpyllumque herbas contundit olentes.

Hircum olere. uxores. caprae. 8. *virides.* veneni plenas. *colubras* Sic Virg. Lucret. 9. *Martiales.* Lupi apud Romanos Marti erant sacri, apud Graecos Apollini. Virg.: *Martius* a stabulis rapuit *lupus.* Ms. meus: *oediliae. Haedulia, ae,* dixerunt, et *haedile, is.* Sunt septa haedorum. *Hoedilia* ferri

Digitized by Google

non possunt propter metrum. 10. *Utcunque.* quandocunque. 11. *Ustica* est parvus mons in Sabinis *cubantis.* leniter declivis. Ita *colles supini* Virg. 2 Georg. 276; 3, 555. 12. *levia.* non aspera. 14. *hinc* etc. Ex hoc fundo accipies copiose poma, uvas, pira et alios, qui ibi nascuntur, fructus. 15. *benigno* largo. 16. *Ruris honores* sunt divitiae rurestres, fructus 2 Sat. 5, 12.: *dulcia poma*

Et quoscunque feret cultus tibi fundus honores.

Alludit ad cornu copiae, plenum uvis, pomis, spicis. Sic ordinandum verba: *hic tibi copia opulenta honorum ruris manabit ad plenum benigno cornu.* 17. In valle recedente longius a via regia, in recessu intra montes sito secretiore. Virg. 6. Aen. 703:

Interea videt Aeneas in valle reducta
Seclusum nemus.

Reduci et *recedere* dicuntur ea, quae interius patent, et sunt remotiora. Ovid. Met.: *in minimos tum luna recesserat orbes.* 18 *fide Teïa.* lyra Anacreontis. (Anacreontea.) 19. *laborantes in uno.* unum amantes.

20. *vitreamque.* pulchram. (Cf. Sat. 2, 3, 222.)

22. *Duces.* hauries, bibes. Od. 3, 3, 34.: *ducere nectaris succos. nec* etc. nec Bacchus proelia conseret cum Marte. h. e. jurgia et inde proelia non orientur inter bibendum. 24. *protervum* ferocem. 25. *Suspecta.* amoris erga alios. *male dispari.* valde impari, longe imbecilliori. ne tibi manus inferat violentas, et quas non potest continere; ne te male habeat.

Od. 1, 18, 1. Ante alias omnes arbores tu seres vites in agro Tiburte 2. *mite.* apricum; quod nec nimio solis aestu torretur, nec frigore acriore premitur.

3 *Siccis.* sobriis, qui vino non madent. Epist. 1, 19, 8.: *Forum putealque Libonis Mandabo siccis.* Cic. orat. in Rullum 1, 1.: *Haec, per deos immortales, utrum esse vobis consilia siccorum, an vinolentorum somnia — videntur?* Vivunt sicci in perpetuis curis et sollicitudinibus. *Dura* sunt aspera, acerba. Cic.: *dura reip. tempora,* i e. gravia. Idem: *conditio et fortuna durior* 5. Quis potus queritur de militiae et paupertatis incommodis? Lege ex meo et aliis Mss.: *increpat*, h. e.

Digitized by Google

reprehendit, aut queritur. *Crepare* est jactare, ut I. Epist. 7, 84.: *vineta crepat mera*. 6. *decens*, decora 7 *ne quis* etc. ne quis intemperanter utatur mero, ut mens saucietur. 8. *rixa*. Pugna orta inter Lapithas et Centauros in convivio nuptiali Pirithoi, Lapitharum regis. vide Ovid. 12. Metam. v. 230 et seqq. Lipithae Thessaliae montes incolebant Pindum et Othryn.

9. *Debellata*. pugnata. *Sithonii*, populus Thracius ad Salmydessum fluvium, pro omnibus Thracibus dicuntur. *non levis*, qui Thraces graviter punit, cum ejus munere abutuntur, quippe qui et ipsi ebrii pugnant, et se lacerant, et jugulant. Od. I, 27, I.:

Natis in usum laetitiae scyphis
Pugnare Thracum est.

11. *candide*. aperte. (vel formose: siquidem) Bacchus semper est formosus. *Bassareu*. Bacche, ab hebr. voce *bassar*, quod est vindemia. Inde Bacchae dictae Bassarides. 12. *quatiam*. commovebo. *nec variis* etc. arcana non revelabo. 13. *saeva*. noli cornuum et tympanorum strepitu furorem injicere, ut soles, cum Bacchae sacris tuis operantur. 14 *amor sui*. Φιλαυτία, nimia arrogantia. 16. *Arcanique f. p*, secreta aperiens.

Od. I, 19, I — 4. Hoc est: vino et otio lascivio.

3. *licentia*. otium, quod lasciviam parit, h. e. petulantiam 4 *Finitis amoribus*. *Emeritis libidinum stipendiis* dixit Cic. de Senect (14.) Qui jam diu amori renunciaram, nunc denuo amare incipio 5 *nitor*. forma pulchra. 8. Vultus lubricus ad adspiciendum, qui facile invitat ad amandum, quem non possis adspicere, quin amore incendaris. 9 Jam valde uror amore. 11 *versis* etc. qui fugiendo fortius pugnat, et majores strages edit. Virg 3. Georg. 31.:

Fidentemque fuga Parthum versisque sagittis.

12. *attinent*, ad amorem. 13 *vivum cespitem*. viridem cespitem, ex quo aram struam. 3, 8, 3.: *positusque carbo in cespite vivo*. Sic et apud Hebraeos, a quibus alii acceperunt, cespititiae arae primum dei jussu erectae sunt Exod. 20, 24.

14. *Verbenas*. herbas sacras, ex puro loco avulsas. vid.

Digitized by Google

Fest. in *sagmina*. Od 4, 11, 6 : *ara castis cincta* (sic, fort. secundum Graevii Ms.) *verbenis*. Terent. Andr. 4, 3, 11. Proprie verbena est gramen ex ara seu ex arce (Capitolii) cum sua terra evulsum. vid. Plin. 22, 2

15. *patera*. vasculo libatorio. Saepe conspicitur in nummis. 16. *lenior*. magis tum propitia erit Venus

Od. 1, 20, 1. *Vile Sabinum*. In Sabinis nascebatur vinum vile. (velut Bituricum et, quod soli novisse dicuntur Sabini et Laurentes, Vinaciolum. Plin. 14, 2 3. illud ignobilibus uvarum generibus annumerat. (cf. Cruq.)

2. *Cantharus* poculi genus, quo usus est Bacchus. Plin. 33, 11. (Laudatus locus in nota ad Epist. 1, 5, 23.) Virg. (eclog 6, 17):

Et gravis attrita pendebat cantharus ansa.

Graeca testa. Samino dolio, quod erat fictile. Hinc *testa* pro *dolio*. Vid. Diog Laërt. in Diogene Cyn. 3. *levi*. Oblevi, et cera aut pice obsignavi, impresso signo et anno, quo fuit conditum, et nomine consulum. Quando. aperiebantur amphorae, dicebantur *relini*, quod Horat 3, 8, 10. vocat *amphorae pice adstrictum corticem dimovere*. *datus in theatro* etc. restituta valetudine 5. *paterni fluminis*. Tusci Tiberis.

9. Apud te bibitur vinum Caecubum et Calenum. *Caecubum* est vinum natum in agro prope Caecubum, Campaniae oppidum, de quo et Martial. 13, 112.:–

Caecuba Fundanis generosa coquuntur Amyclis.

vid. Plin. 14, 6. *Cales* est urbs Latii sita ad viam Latinam, quae etiam dicitur *Calenum*, hodie *Calvi*. Ibi vina praestantissima nascebantur. *domitam*, pressam. 10 *mea* etc. Nec ego ministrare possum vinum Falernum, quod nascebatur in montibus Campaniae, qui Falerni et Massici dicebantur. Inde Falernum et Massicum idem est vinum. Philarg. ad Virg. 2. Georg. 143. (*Bacchi Massicus humor*): *vinum*, inquit, *a montibus Falernis, qui et Massici*. Colum. 3.: *Neque dubium est, Massici Surrentinique et Albani atque Caecubi agri vites omnium, quae terra sustinet, nobilitate vini principes esse*.

11. *Formiae* municipium Latii inter Cajetam et Minturnas.

Od. 1, 21, 2. *Intonsum*. Graecis est ἀκερσεκόμης, qui

nunquam tondetur. Sic semper Apollo et Bacchus ſingebantur comati. Tibull. (1, 5, 37. edit. Voss.):

Solis aeterna est Baccho Phoeboque juventas,
Et (sic) *decet intonsus crinis utrumque deum*

Cynthius Apollo dicitur a monte Deli Cyntho, in quo natus est. Virg. eclog. 6, 3.:

Cum canerem reges et proelia, Cynthius aurem
Vellit et admonuit.

5. *laetum fluviis* etc. quae delectatur fluviis et montium silvis, in quibus venatur. *Nemorum coma* sunt frondes et folia.

6. Siv esit in Algido, Latii monte, qui est ad viam Appiam.

7. *Nigris.* umbrosis. Virg.: *sub ilice nigra. Erymanthus* Arcadiae mons, ut Cragus Lyciae. 12. *Fraterna lyra.* quam invenit Mercurius, et Apollini dedit pro caduceo. 13. *lacrimosum.* luctuosum. (Homer. δακρυόεις πόλεμος. Lamb. et Wagn. in Horat. ex Graecis illustrato.) Virg.:

Sive Getis inferre manu lacrimabile bellum.

Od. 1, 22, 7. *fabulosus.* ſamosus, in fabulis memoratus.

10. *et ultra* etc. longius quam statueram. 11. Porph. et meus Ms.: *curis expeditis.* Sed praefero lectionem vulgatam. *Expeditus* est curis solutus. 3, 24, 7: *non animum metu expedies.* Terent. Phorm.: *cura se expedivit.* Cic. ad Attic.: *molestia expedire.* 13. *militaris,* bellicosa, quae multos fert milites. 14. *Daunia.* pars Apuliae circa montem Garganum, nunc monte di S. Angelo. *latis esculetis.* in magnis silvis. 17. Pone me zona frigida poli Arctici. *pigris.* perpetuo frigore adstrictis. Lucret. 5.:

Tandem bruma nives adfert pigrumque rigorem.

quod alii poëtae *frigus iners, ignavum,* vocant. Virg. 1. Georg. 210.: *serite hordea campis*

Usque sub extremum brumae intractabilis imbrem.

19. *Quod latus mundi.* quam terram. *malusque Jupiter.* h. e. aër; grave coelum. 21. Pone in zona torrida inhabitabili. (ut olim quidem falso putarunt.) 23. *Dulce* suaviter.

Od. 1, 23, 1. *hinnuleo.* pullo cervino. 3. *non sine* etc. qui percellitur metu, simulac aurae vel frondium susurrum au-

Digitized by Google

diunt. 5. Mur. legit *vitis* pro *veris* et *Ad ventum.* Sed non recedo a vulgata. Vites non sunt in silvis, ubi pascuntur cervi. Vulgata bene se habet, i. e.: seu veniente vere aurae spirant, et movent frondes. Sic *mare inhorrescere* dicitur, cum levi vento movetur. 6. Rubus est sentis genus. *Asper rubus* Virg. Hinc *rubeta*, h. e. senticeta. Ovid: *dura rubeta.* 10. *frangere.* ut frangam te, seu lacerem. 12. *Tempestiva.* nubilis, ut intempestivum pro immaturo Justinus dixit. Virg. 7, 53.:

Jam matura viro, plenis jam nubiliis annis.

Od. 1, 24, 1. Cui pudori sit desiderium tam cari capitis, aut quis ejus desiderii finem facere potest?

2. *praecipe* l. c., doce funebres cantus. Horat. A. P. 335.: *Quicquid praecipies, esto brevis.* Suet. Ner. 7. de Seneca: *Cajo Caesari praecipere*, i. e. Cajum instituere. 5. *perpetuus sopor.* mors. Virg.: *ferreus somnus urget.* 6. *Pudor* Modestia. Pudor in nummis fingitur matrona sedens, velato capite vestis lacinia, dextra velum tenens aut sceptrum, tanquam dea.

7. *Fides.* In Domitiani nummo conspicitur matrona stans, spicas binas gestans altera manu, altera lancem fructibus plenam, seu spicis. Od. 1, 35, 21.:

Te Spes et albo rara Fides colit
Velata panno.

nuda, aperta, simplex. (Proprie intelligendum, quamvis alba veste indutam Veritatem describat Philostrat. Icon. 1, 27. p. 802. Nam haec quoque persona.) 9. Boni deflent et lugent ejus mortem.

10. Nemini ista mors fuit tam luctuosa. 11. Frustra petis a diis, ut tibi reddant Quintilium, qui non ita tibi creditus est, ut illum liceat repetere, quando velis.

13. Quodsi suavius canas Orpheo. 14. *moderere fidem.* cithara canas. *arboribus.* ab arboribus. 15. Non redibit vita in animam seu Manes. Graecis *εἴδωλον.* Virg. 4. Aen. 654.:

Et nunc magna mei sub terras ibit imago.

16. *horrida.* quam omnes horrent. 17. qui est inexorabilis in rescindendis fatorum decretis. 18. *Nigro gregi.* in Orco tenebricoso. 20. non licet, non datur, vulgo impossibile.

Digitized by Google

Od. 1, 25, 1. *junctas.* occlusas. 2. *protervi.* petulantes et feroces. 3. *amatque* etc. semper est clausa. 5. Quae antea saepe recludebatur. 7. *tuo pereunte.* sc. amasio misere et perdite te amante. Virg. ecl. 8, 41.:

Ut vidi, ut perii, ut me malus abstulit error!

(Proprie dictum h. l. *pereunte.* Cf. 10 seqq. Epod. 11, 20.:

Jussus abire domum, ferebar incerto pede
Ad non amicos, heu mihi! postes et, heu!
Limina dura, quibus lumbos et infregi latus.)

9. Tu vicissim, mutata vice, flebis. 10. *levis.* in amando, vel vilis. Tu rursus flebis et plorabis, cum te contemnentes solam relinquent in deserta via angusta, cum Boreas furet circa tempus interlunii.

11. *Interlunium* vocatur biduum illud, quo in coitu solis moratur luna et non apparet; quod et vocatur tempus silentis lunae. vid. Plin. H. N. 2, 9. 14. Quae solet furiosas reddere equas. Sunt enim illae valde libidinosae. vid. Ezech. 23, 20. 15. tuum jecur plenum libidinis uret. Jecur habetur sedes libidinis, quia est pars imi ventris, officina sanguinis et nutrix partium genitalium. Inde *jecur* animantium dicitur *torreri*, *ulcerari.* Hor. epist. 1, 18, 72.:

Non ancilla tuum jecur ulceret ulla puerve.

Od. 4, 1, 12.:

Si torrere jecur quaeris idoneum.

18. *Pulla myrtus* est, quae habet folia, cum maxime virent, nigro colore, i. e. obscuro, viridantia. Virg.:

Ilice sub nigra pallentes ruminat herbas,

h. e. ea, quae pulla habet folia, ut myrtus. Hor. hedera virenti ac pulla myrto magis delectari dicit juvenes quam aridis frondibus, quas dedicent Hebro, hiemis sodali, quia hieme omnia arent; h. e. juvenes magis amare juvenculas, quas hederae et myrto, perpetua coma virentibus, comparat, non vero mulieres extincti floris, anus, quas aridis frondibus similis esse ait.

Od. 1, 26, 1. *Musis amicus.* Ego, qui deditus sum bonis

Digitized by Google

artibus. 2. *protervis.* violentis. Sic *protervus Africus* Epod. 16, 22. Virg. 1. Aen. 536. *procacibus austris.* quos *furentes* dixit 51.) 3. *Ventis tradere* est ex animo delere, quae passi sumus. Ovid.:

Cunctane ad aequoreos abierunt irrita ventos?
Cunctane Lethaeis mersa feruntur aquis?

5. *Tiridates* fuit rex Parthorum, quem in Phraatis, e regno propter crudelitatem pulsi, locum creaverant. Sed Phraates collecto exercitu Scytharum rediit in regnum. Unde Tiridates fuga ad Augustum sibi consuluit. vid. Justin. 42, 5.
6. *integris.* incorruptis, nondum ab ullo haustis, puris. 7. *apricos.* in apricis vallibus natos. Ovid.:

Annus in apricis maturat collibus uvas.

Aut *vere* natos, ut vetus meus Scholiastes ineditus. *Ver* enim est *apricum.* Sic *loci apricitas* ap. Justinum 36, 3, ubi sol est temperatus. 9. Pimpla fuit fons Thraciae et alius Boeotiae, Musis sacri; unde Musae *Pimpleae*, *Pimpleïdes* et *Pimpleïades* dictae *nil sine* etc. Nisi tu mihi adspiraveris, nil mea carmina, quibus celebrabo Lamiam, proderunt. 10. *fidibus novis.* novo cantu. 11. *Lesbio plectro.* carmine lyrico, quale fecit Alcaeus. *Plectrum* instrumentum, quo feriunt fides citharae. *sacrare.* consecrare, immortalem reddere.

Od. 1, 27. 1. *Natis.* Qui facti sunt ad laetitiam excitandam. 2. *tollite* etc. Vino moderate sumto a rixis abstinete. Nolite vino tam immodice uti, ut instar Thracum rixemini et pugnetis. *Verecundus Bacchus* est modestus. Contra Epod. 11, 13.:

Simul calentis *inverecundus deus*
Fervidiore mero arcana promorat loco,

i. e. immoderatus vini usus coëgerat loqui, quae tacenda erant. *Prohibere Bacchum rixis* est inter potandum a rixis abstinere, a compotationibus arcere rixas. Cic. pro lege Manil.: *Erit igitur humanitatis vestrae tantum civium Rom. numerum calamitate prohibere.* 5 Magnum est discrimen inter convivia et lucernas, ad quas noctu Genio indulgetur, et arma seu pugnas. 7. Nolite tantopere clamare, ut solent ebrii. *Lenire* nonnunquam est minuere. Virg. 1. Aen. 450:

Digitized by Google

Hoc primum in luco nova res oblata timorem
Leniit.

Ita *lenire curas* etc. 8. Placide accumbite. Veteres cum coenarent, jacebant capite leviter erecto, et cervice reclinata in laevum cubitum. 2. Sat. 4, 38. *et quibus assit*

Languidus in cubitum jam se conviva reponet.

9. *severi.* austeri, fortis. 2. Sat. 4, 24.:

Aufidius forti miscebat mella Falerno.

vid. Plin. 24, 6. Nolebat Hor. alia conditione bibere, quam si convivae dixissent nomina suarum amicarum.

10. *Opuntiae.* Opus Locrorum urbs. 11. *beatus.* ille frater Megillae. *Beati* dicebantur divites errore vulgi. (Imo *beatus pereat* oxymorum est, neque cogitandum de divitiis Ovid.:

Et percussori plaudit amica suo.)

quo — sagitta. quam amet. 13. *Cessat voluntas?* non vis dicere? 14. *Mercede.* Conditione, *quae te* etc. quamcunque puellam amas, ejus non est quod te pudeat, quia semper amas honeste natam. 17. *Peccare* dicuntur, qui amant. 18. *Depone tutis auribus.* Committe homini non revelaturo amorem tuum. 19. Quam avaram amas mulierem! Charybdis mare vorticosum in freto Siculo, omnia absorbens. Hinc ita dicitur mulier seu scortum inexplebilis aviditatis. 20. *flamma.* amore.

21. *solvere.* liberare amore tam infelici. Sicut *vinciri* et *devinciri* dicuntur magico carmine impediti ad aliquid faciendum, sic et *solvi.* 23. Vix ipse Bellerophon, vectus Pegaso, si veniat, liberare te poterit hoc monstro, hoc pessimo scorto, quod comparat Chimaerae. Bellerophon, ope Minervae insidens Pegaso, in Lyciam cum venisset, fertur Chimaeram interfecisse. Chimaera dictus etiam mons Lyciae.

Od. I, 28, I. Te continet et coërcet paululum pulveris in littore Matini, montis Apuliae. (*Te*, animam tuam sive umbram, quam detinet in eo littore non data tibi adhuc particula arenae. Cf. 23, 36. Palinurus ap. Virg. Aen 6, 365 seqq.:

Eripe me his, invicte, malis: *aut tu mihi terram*
Injice, ——
Aut tu, si qua via est, ——
Da dextram misero, et tecum me tolle per undas:
Sedibus ut saltem placidis in morte quiescam.
Talia fatus erat, coepit cum talia vates:
Unde haec, o Palinure, tibi tam dira cupido?
Tu Stygias inhumatus aquas amnemque severum
Eumenidum adspicies, ripamve injussus abibis?
Desine fata deûm flecti sperare precundo.)

2. *Mensorem.* qui arenam metiebaris, cum viveres. (h. e. qui difficillimas rationes conficere solebas. *Geometram* dicit Schol. Cruq.; sed is est *terrae* mensor) Archytas fuit Pythagoreus, amicus Platonis. 5. *Aërias t. d.*, coelum peragrasse. (animo.) 6. *Percurrisse.* Cognosse

7. *Pelopis genitor.* Tantalus 8 *Tithonus*, Laomedontis regis Trojanorum filius, quem amavit Aurora et avexit. Dicitur autem longa aetate in auras evanuisse. Cf. 2, 16, 30.

9. *Et Jovis arcanis Minos admissus.* Διὸς ὀαριστὴς (Odyss. 19, 179.), qui familiariter cum Jove colloquebatur. vid. Platon. dialog., qui inscriptus Minos.

10. *Panthoïden.* Pythagoras jactabat, se tempore belli Trojani fuisse Euphorbum, Panthoï filium, qui fuit a Menelao occisus, sed cujus anima post multa secula migrarit in Pythagoram. Dicit ergo, Pythagoram iterum esse mortuum.

11. *quamvis* etc. quamvis detraxerit clypeum Euphorbi templo Junonis Argivae, quo testabatur se tempore Trojano usum esse, qui tum fuerit Euphorbus. vid. Ovid 15. Metam.

12. *nihil.* etc. nil mori nisi corpus. 14. *non — verique.* Rerum naturalium et moralium investigator insignis. *Veritas* est ethica, quia veram rationem vitae, virtutem, praecipit.

15 *una.* omnibus communis. 17. Alios Furiae, quae bella concitant, reddunt jucundum spectaculum Marti, qui caedibus delectatur, h. e. in proeliis pereunt. 19. *densentur.* frequentantur. *nullum* etc. Proserpina nullius parcit capiti. Veteris Graeci et Romani credebant, Proserpinam illorum ca-

Digitized by Google

pitibus crinem detondere, qui mox essent morituri. Virg. 4. Aen. 698.:

Nondum illi flavum Proserpina vertice crinem
Abstulerat, nigroque caput damnaverat Orco.

vid. ibi Serv. et h. l. Torrent. 21. *Orionis.* quo oriente solent tempestates moveri. Hinc Virg. Aen 1, 535: *nimbosus Orion.* Orion est sidus quindecim stellarum prope Taurum. Dicitur fuisse Hyriei filius, a Jove in astra translatus. *Devexus* est in devexa coeli parte constitutus. Virg. 1. Georg. 240:

Mundus ut ad Scythiam Riphaeasque arduus arces
Consurgit, premitur Libyae devexus in austros.

Aut *devexi*, h. e. occidentis. Sic et 3, 27, 18.: *Pronus Orion.* 22. in Illyrico mari perii naufragio. 23. Tu nauta injice aliquid arenae meo corpori. Veteres in via cum viderent inhumatum corpus, in illud injiciebant aliquid pulveris, donec totum obrueretur. Quintil. Declam. 6. p. 83. vocat *collatitiam sepulturam.* 26. *Fluct. Hesper.* Mari Italico. Id dicitur Hesperium ab Hesperia, i. e. Italia. vid. Serv. ad Aen. 530. Venusium est oppidum Apuliae Peucetiae (sed obsoletum id nomen: Plin. H. N. 3, 11.), patria Horatii. Omnem vim tempestatis avertat in Apuliam.

28. *aequo.* placato, propitio. 29. *Tarenti.* Neptuno sacra illa urbs et in ejus tutela fuit, quia a Neptuni filio Tarante erat condita. 30. *Negligis.* Non vereris. 31. *fraudem.* noxam. *Fors et* etc. Fortasse et tu ipse plecteris, et tibi non solventur justa. Jacebis inhumatus, et superbus viator tibi vicem reddet. 33. *precibus n. l. i.* Meae imprecationes non erunt inultae, non impune illas feres. 34. Nullum erit sacrificium, nulla placatio, quibus possis hanc culpam et hoc crimen expiare. *Piaculum* est sacrificium, quo expiantur crimina, *victima piacularis.*

Od. 1, 29, 1. ITI. est familia Itia Romae. Nunc inhias Arabum thesauris et opulentiae, quam tibi velis vindicatam. Intelligit Arabiae felicis opes. (Cruq.: Anno U. C. 729. Aelius Gallus, ait Dio, primus Romanorum in Arabiam felicem exercitum parum secunda fortuna adduxit.) 3. *Sabaeae.* regionis beatae Arabiae. Poëta: *mittunt sua thura Sabaei.* 5. *Nectis.*

Digitized by Google

Paras catenis onerare. Irridet hominis ingenium, qui, tanquam jam vicisset, sibi praemia et triumphum animo spondebat. *Quae tibi* etc. Jam praemia victoriae animo agitas. 7. quis erit puer ad cyathum deliciis diffluens et uncto capite? Cf. 4, 9. 9. *Sericas* hic est Parthicas: nam Parthi erant famosi arte sagittas jaculandi et arcu pugnandi. Contra *Parthus* pro *Sericus* ap. Propert. 4. eleg. 5.:

Murreaque in Parthis pocula cocta focis.

Atqui murrea pocula non in Parthia, sed in Serica coquebantur. Sunt nostra porcellanea. Parthia pro Serica, quae est Sina, ponitur, et vicissim, quia merces Sericae per Parthiam ferebantur in Asiam et Europam.

10. *arduis* etc. posse redire ad suos fontes.

14. *Panaetius* fuit celeber philosophus Stoïcus, quem Cic. in libris de Officiis est imitatus. *Socraticam et domum.* h. e. familiae sive sectae Socraticae libros. *Domus* saepe pro secta. Senec. epist. 29.: *Sed idem hoc omnes tibi ex omni domo conclamabunt, Peripathetici, Academici, Stoïci, Cynici.* De Socraticis vide quae notavi ad Cic. 1. de Off.

Od. 1, 30, 2. *Sperne.* Relinque. Flor. 1, 1.: *Lavinium patris Aeneae contemserat.* 5. *Fervidus.* Cupido, qui fervorem amoris affert. 6. *Gratiae* sunt filiae Bacchi et Veneris, aut, ut alii volunt, Jovis et Eurynomes.

7. *Juventas.* Hebe. 8. *Mercurius* propter eloquentiam, qua utuntur amantes.

Od. 1, 31, 1. *dedicatum.* in templo, quod Augustus in palatio ei dedicavit. 2. *novum.* non est mustum, sed vinum, quod hac occasione fundit. 3. *Non* etc. Non pingues agros. *Seges* est ager consitus. Virg. 1. Georg.: *Quid faciat laetas segetes*, i. e. foecundet agrum. vid. ibi Serv. et Fest. in *seges.* Virg.:

Nec Cereri opportuna seges, nec commoda Baccho.

Sic Graeci λήϊον. vid. me ad Hesiod. (ad Scut. Herc. 288., Hesiod. Lectt. c. 19. pag. 609. edit. Lips. a. 1778.)

5. In Calabria multa sunt pascua, unde greges tempore dierum canicularium mittebantur in Lucaniam. vid. Torrent.

7. Non beatae Campaniae rura. 8. *Mordet.* adluit. *taci-*

Digitized by Google

turnus amnis. lenissime fluens. 9. *Premere falce Calena vitem* est putare vites Calenas. 11. *exsiccet.* potet. *Cululli* teste Porph. *proprie* sunt calices fictiles, quibus utebantur Pontifices virginesque Vestales, urceoli. 12. *reparata,* parata, emta mercibus Asiaticis, aromatibus. 13. Felix, cui dii sunt propitii. 14. *Atlant.*, Hispanicum. 15. leg. *pascant*: nam dicit nunc, quid poscat. Da modo mihi semper frui olivis, tenui apparatu, victu, *μαλάχῃ*. 16. *leves*, *salubres corpori* Epod. 2, 58.

18. *Latoë*, Apollo, Latonae fili. *integra* etc. ut sana mens mihi constet. 19. *nec turpem s. d.*, in paupertate vivere. 20. *nec cith. car.*, nec optimarum artium studiis carentem, sed quam in iis transigam.

Od. 1, 32, 1. *Poscimus.* (ita correxit. Graev.) quaeso, precor. *vacui.* otiosi. *sub umbra.* in secessu. 2. *Lusimus.* cecinimus. Virg. eclog. 1, 10.:

Ludere, quae vellem, calamo permisit agresti.

5. Quod barbiton modulis primus instruxit Alcaeus. De barbito ad 1, 32. *Modulari* est modulis temperare. Hic passive accipitur. Sic alibi (A. P. 263.) noster *immodulata poëmata*, non recte suis modulis distincta. 6. Qui quamvis manu strenuus esset miles, tamen, sive in castris pedestri militia, sive mari bello gesto, sive in aliquo portu, non desiit carmina scribere. Alcaeus, princeps Lyricorum, unde carmen Alcaïcum, fuit vir fortis, et domi contra tyrannos, foris contra Athenienses, bella gessit. vide 2, 13, 26 seqq. Herod. lib. 5, Strab. lib. 13. Quintil. 10, 1. 10. *Semper haerentem.* perpetuum ejus comitem filium. (1, 2, 34.) (11. Vid. Tan. Faber ad Anacreont. 28, 7. Cf. A. P. 37.)

13. *dapibus.* conviviis. 14. *testudo.* vid. ad 1, 32. *laborum.* curarum. 15. *mihi* etc. fave mihi, quocunque tempore opem tuam imploraro ad meas curas sopiendas. *cunque* est *quandocunque*, ut vet. interp. 16. *Rite.* legitime. *vocanti.* Vocare pro Invocare, ut ap. Virg.: *O nunquam frustrata vocatus Hasta meos.* (Cf. 3, 22, 3. etc.)

Od. 1, 33, 2. *Immitis.* durae, crudelis. *miserabiles.* qui cantantur ad misericordiam commovendam. Cic. 14. ad Att. 10.:

Digitized by Google

Ille etiam in foro combustus laudatusque miserabiliter, i. e. oratione, quae composita erat ad misericordiam civium ciendam. Ovid.: *Elegeïa flebile carmen.*

3. *junior.* rivalis. 4. *praeniteat.* anteferatur. (utpote a meretrice, cui post pretium forma placet, ut ait Donat. ad Terent. Eun. 3, 2, 29.) 5. *tenui.* angusta, pusilla, quae olim formosa habebatur. Epist. 1, 7, 26.: *nigros angusta fronte capillos.* Martial.:

Frons brevis atque modus breviter sit naribus uncis.

Sic et Petron. Circae tribuit *frontem minimam.* (edit. Plantin. min. a. 1596. pag. 94). Male reprehendit hunc locum Scal. 6. *Cyri t. a.* amat illa Cyrum. *asperam.* immitem erga se. 9. *peccet.* se prostituat vili homini. 10. *cui* etc. quae solet homines, qui se non mutuo amant, amore incendere. *Impares* sunt, qui se non mutuo amant; contra *pares*, qui mutuo flagrant amore. Epod. 15.:

Et quaeret iratus parem,

i. e. quae illum vicissim amet. 11. *sub juga ahenea.* Duram servit servitutem, qui amans ab amata spernitur. 12. *Saevo cum joco.* Crudelem ludum ludens, et misere ludibrio habens amantes.

13. *melior* etc. cum me amaret et mei cupida esset longe melior puella quam amata a me Myrtale. 15. *fretis* etc. 3, 9: *improbo Iracundior Adria.* 16. *Curvantis.* Subeuntis littora Calabriae, et ibi sinus facientis incurvos instar C litterae.

Od. 1, 34, 1. Qui raro sacris operabar et divino cultui. 2. Dum fatuis Epicureorum placitis et doctrinae deditus erro. 3. nunc cogor ei opinioni renunciare, et illa, quae spreveram, iterum complecti. 5. *Diespiter.* quasi diei pater. 6. fulminans. 7. *per purum* etc. Poëtae fingunt, Jovem, cum tonat, curru vehi in coelo. 12, 58.:

Tu gravi curru quaties Olympum.

8. *volucremque currum.* qui citatissimo fertur cursu, ut videatur volare. Virg. *volucres auras*, i. e. celeres.

9. *bruta*, iners et quasi immobilis. 10. *Styx.* proprie est fons Arcadiae. Strab. 7. *Taenarus* est promontorium Laco-

Digitized by Google

nicum, in quo est specu, quod credebant patere ad Inferos. 11. *Sedes.* mons. 13. *et insignem* etc. virum illustrem minuit et obscurum reddit, homines ignobiles et tenues extollens et potentes reddens ac claros. 14. *hinc apicem* etc. Ab hoc aufert diadema Fortuna, eumque exuit dignitate et omnibus potentiae ornamentis; in alium ea confert.

Od. I, 35, 1. (*gratum.* tibi. 30.: O Venus, — Sperne *dilectam* Cypron, etc.) *Antium.* Volscorum urbs, ubi erat templum Fortunae, in quo edebantur oracula. Suet. Calig. 57.: *Monuerunt et Fortunae Antiatinae, ut a Cassio caveret.* (Nam duae Fortunae sorores ibi colebantur. vide interpp. Suetonii.) 2. *Praesens.* Potens. Sic *praesens deus* est potens, cujus vim et auxilium sentimus Virg. 1. eclog.:

Nec tam praesentes alibi cognoscere divos.

Praesens tollere, ut *pertinax ludere* 3, 29, 50. (cf. Heindorf. ad Sat. 2, 2, 41.) 2. *vel imo — corpus.* vel evehere ad summos honores hominem tenuem. 3. *vel — triumphos.* vel vertere in funera, h. e. triumphantes evertere et fundere victores. 7. *Bithyna.* qua merces ex Bithynia feruntur. 9. *asper.* barbarus, ferus. *profugi.* vagi, qui nusquam habent fixam sedem.

10. *ferox.* bellicosum. 12. *Purpurei.* purpura induti. Hinc *purpurati proceres* sunt aulici. 13. Ne evertas florentem statum imperii. 14. *neu* etc. ne populus seditionibus concitatus conclamet ad arma, corripiat arma, bella civilia movens.

16. *frangat.* extinguat. 17 seqq. Haec est descriptio picturae, qua Fortuna fuit in templo Antii depicta cum suo comitatu. Illam, velut consulem lictor, antecedebat Necessitas seu Fatum, Graecis Μοῖρα: inde muliebri habitu fuit induta. Nihil autem aliud est quam decretum divinum, quod omnia regit et moderatur, cujusque vim nemo potest effugere.

18. *trabales.* ingentes et praevalidos. Virg. Aen. 12.: *trabale telum*, Stat. Theb. 4.: *trabalis hasta.* 3, 24, 5. vocat *clavos adamantinos* (a firmitate.) *Cuneos* et *clavos* ad omnia aut evertenda, aut firmanda, quo significatur vis et potestas necessitatis. 19. *ahena.* qua omnia perrumpit. 20. *Uncus.* quo trahebantur damnatorum corpora in Tiberim. Juv. sat. 10, 66.: *Sejanus ducitur unco.* 21. Te Spes sequitur: quia spes est se-

lamen infelicium et miserorum, qui sperant semper, melius futurum. *rara.* quae a paucis colitur. *Fidelitas alba stola* vestita est ad ejus puritatem significandam. *Velari* est indui, *velamen* habitus, vestis. Virg. Aen. 1, 292.: *Cana Fides.* (vid. ibi Serv.) 22. *comitem abnegat.* sc. se tibi; nec recusat te comitari, quomodocunque te geras, et ex secunda fias adversa, cultu laeto mutato in lugubrem. Cum deseris, quos fovisti: viri tamen boni eos non deserunt.

25. Homines infidi, qui emolumenti tantum spe amicitiam coluerunt, deserunt afflictos, qui bona amiserunt. *Donec eris felix* etc. 26. *Cadus* est vas vinarium, decem congios continens; congius sex capit sextarios. 28. Dolosi in ferenda pariter cum amicis adversa fortuna et calamitate. Is autem est dolosus, qui se simulat amicum, cum res alicujus florent, deserit autem eum, cum in calamitatem incidit.

29. Expeditionem moliebatur in Britanniam post victoriam Actiacam Augustus; sed Arimini ei obvii fuerunt legati Britannorum de pace. Itaque in fidem eos recepit, teste Dione.

30. *juvenum.* militum. 31. *Examen* etc. Exercitus, Asiae sive Orienti et mari Indico timendus. 33. (Miro commento Cruq. edidit: *Heü cicatricum*, cum *Heu cicat.* inveniesst in suis codd.!, ut etiam alibi legitur: nam quod ipsum *Heü* extare in illis dicit, nugatur, sed ruenti versui sic ipse succurrebat, cum scribendum esset *Heu heu.*) Quid nos ferreo hoc seculo ausi non sumus, et in nos admisimus et passi sumus? 35. *nefasti.* scelesti. Nec sacris nec profanis pepercimus. 36. *unde.* a quibus. 38. Utinam gladios bello civili hebetatos refingas, ut illo utamur adversus Massagetas.

39. *Diffingere* ferrum est in novam formam recudere, amissa priore. 3, 29, 46.: neque

Diffinget infectumque reddet etc.

h. e. immutabit.

Od. 1, 36, 1. *fidibus.* carminibus, cantu. 2. *debito.* quem vovi. 4. *Hesperia.* Hispania. (rediens ex bello Cantabrico, per quinquennium gesto ab anno U. C. 726, sive ante Chr. 24., de quo bello vide Suet. Octav. 21, Flor. 4, 12 etc.) 6. *dividit.* Cf. 1, 15, 15. 8. Memores, se sub eodem magistro pueri-

tiam transegisse. *Rex pueritiae* est rector puerorum, παιδώναξ Graecis. 9. *togae.* praetextae in puram. 10. Ne careat ista dies vino Cretico optimo. (Ita et Harduin.; sed hodie quidem vinum Creticum et usitatum et in pretio est, olim non fuit; neque recte dici videtur *nota Cressa* pro *nota vini Cretici.* Vidd. Dacer. Bentl. San.) 2, 3, 6.:

Seu te in remoto gramine per dies
Festos reclinatum bearis
Interiore nota Falerni.

Sat. I, 10, 24.: *ut Chio nota si commista Falerni est.* Sententia igitur est: parandae hoc die sunt epulae, in quibus prometur vinum optimum. 11. Nec parcendum est amphorae depromtae, sed bibendum largius.

12. Saliemus quoque instar Saliorum. 13. *multi meri.* bibacem. Cic.: *non multi cibi.* Dum poculis certatur, Damalis bibacissima puella ne vincat Bassum largissimis haustibus, quales sunt Thracum. 14. *Amystis* est Thracicum bibendi genus, cum uno spiritu plenum poculum grande siccant.

16. *vivax.* quod diu viret, petroselinum. Erat inter convivales herbas, ex quibus coronas faciebant. 2, 7, 24; 4, 11, 3.

17. *putres.* amore et ebrietate languentes. 19. *adultero.* amasio, galant. 20. hederis tenacius illum amplectetur. Epod. 15:

Arctius atque hedera procera adstringitur ilex
Lentis adhaerens brachiis.

Od. I, 37, 1. *libero*: quia nunc soluti sumus metu servitutis, quam Romae minabantur Antonius et Cleopatra. 2. *nunc Saliaribus* etc. Nunc in templo Jovis instruere convivium magnificum, ut solebant facere in supplicationibus, re bene gesta. Id dicebatur *lectisternium.* Cic. 3. Catil.: *Ad omnia pulvinaria supplicatio decreta est.* 3. *pulvinar.* lectus, qui in sacris aedibus sternebatur diis. 4. *Sal. dapibus.* epulis lautissimis et apparatissimis, quales erant Saliorum. Qui autem illa convivia curabant sacerdotes, dicebantur Epulones. 7. *dementes.* a demente regina cogitatas. 8. *Funus.* 8, 14.: *sub lacrimosa Trojae funera.* 9. Cum eunuchis, spadonibus. *Spadones* proprie sunt, qui ob morbum aut frigiditatem liberis

Digitized by Google

operam dare non possunt; *Castrati*, quibus execti sunt testes; *Thlibiae*, quibus a matre aut nutrice sunt fracti; *Eunuchus* generale nomen est, et tam exectis quam non exectis tribuitur. 10. quae audebat quidlibet improbum sperare. 11. *fortunaque* etc. quae fortunae secundae indulgentia nimis insolens erat, petulanterque et proterve multa egit, ut solent vino ebrii. Sic et Philippum dixit Demosthenes rerum gestarum magnitudine ebrium. vid. Muret. V. L. 5, 16. 12. *minuit*. compressit. 14. Ebriam vino Mareotico, et insanientem. *Lymphati* proprie, quibus Nymphae insaniam objecerunt, ut *Cerriti*, quibus Ceres. *Marea* est civitas et palus prope Alexandriam, ubi vina haec nascebantur. 16. *volantem*. fugientem. 17. *adurgens*. persequens, ut vivam caperet Cleopatram, monstrosam illam foeminam (*Fatale monstrum* 21.), quae nata erat ad perdendos, quos suis illecebris irretierat, ut fere perdidit Jul. Caesarem, et postea Antonium. 20. *Haemoniae*. Thessaliae. Plin. 4. H. N. 7. 21. *generosius*. generosa morte. 23. *nec latentes* etc. nec se contulit in oras remotas et avias classe celeri, ut ibi lateret. Fort. hypallage: nec classem seu naves latentibus in oris, seu portibus interioribus sui regni, celeriter reparavit.

25. *jacentem*. victam, quae in potestatem hostium venerat. Carm. secul.: *jacentem lenis in hostem*. Propert.:

Sub quorum titulis Africa tonsa jaces.

Martial. 8, 83.:

I, liber, ad Geticum Peucen Istrumque jacentem.

Sic leg. Vulgo *tacentem*, inepte. 27. *serpentes*. aspides.

29. Fortior animosiorque, cum constituisset mori. 30. *Invidens* hanc gloriam navibus bellicis Rom., ut privata illis veheretur in Italiam ad superbum triumphum; aut *detrectans*, *nolens* se illuc avehi: nam *invidere* sic quoque accipitur. *Liburnae* seu *Liburnicae* sunt naves bellicae. (Epod. 1, 1.) vide Victor. V. L. 10, 11. et not. meas ad Flor. 2, 6.

Od. 1, 38, 1. Persica convivia apparatissima, de quibus vid. Athen. 4. et Esther. cap. 1. et 2. 2. nec curo pretiosas illas coronas, quas philyrae (quae proprie sunt tiliae) ornant. Liber erat seu cortex interior arboris, quem apte norant a

Digitized by Google

reliquo cortice separare, et in partes minores secare, quas vocabant philyras, ad ornandas coronas, uti illa ornamenta, quae ex lana erant, vocabantur lemnisci, taeniae. vide Plin. 16, 14. et Politian. Misc. 72. 3. *Mitte.* Noli. 4. *Sera.* quae alieno tempore floret, et propterea est magni pretii. Senec. epist. 23.: *Non vivunt contra naturam, qui hieme concupiscunt rosam, fomentoque aquarum calentium et colorum apta imitatione bruma lilium, florem vernum, exprimunt?* 5. *Simplici.* unguentis non delibuto, sicut Persae solebant roseas coronas unguentis perfundere. 2, 7, 23.: — quis *udo*

> Deproperare *apio* coronas
> *Curatve myrto?*

7. *arta,* non magna et spatiosa, quales sunt divitum.

Od. 2, 1. *C. Asinius Pollio* fuit vir insignis et rebus gestis, utpote qui Dalmatas vicit (a. U. 714, ante Christ. 36.), et ingenii monumentis. Scripsit contra Ciceronem et Sallustium. Livium accusavit Patavinitatis. Scripsit etiam tragoedias, et historiam de bello civili. vid. Torrent. (Cf. Clav. Cic. Inscriptio carminis in vet. Ms., quem laudant Turneb. et Torr.: *Ad Asin. Pollionem, virum consularem, ut intermissis tragoediis belli civilis historiam describat.* Cf. not. ad 9.) 1. Loquitur de Q. Metello Celere, qui Consul fuit cum L. Afranio a. U. C. 644. (ante Chr. 56.) Flor. 4, 2.: *Non prius quievere, quam in Urbe ipsa, medio Senatu, eorum, qui victi erant, odia victoris sese caede satiarent. Causa tantae calamitatis eadem, quae omnium, nimia felicitas: siquidem Q. Metello, L. Afranio Coss., cum Romana majestas toto orbe polleret, recentesque victorias, Ponticos et Armenios triumphos in Pompejanis theatris Roma cantaret, nimia Pompeji potentia apud otiosos, ut solet, cives movit invidiam* etc. *Motum civicum.* bellum civile. 2. *vitia.* Urbis. *modos.* rationem, quam tenuerunt aut tuendi suam dignitatem, aut augendi.

3. *Ludumque Fortunae.* vicissitudines rerum. *graves que pr. amic.* noxias reip. Triumvirorum societates.

5. Nondum expiata sunt arma civili sanguine madentia,

h. e. nondum pax deorum impetrata est propter caedem civium et scelera, quae commissa sunt in bello civili. Ita simpliciter expone. Quae de armilustrio affert Dacer., ad quod putat respici, sunt arguta magis quam vera. *Expiare cruores* est caedes sacrificio facto et precibus expiare diis placatis, sive deos propitiare propter caedes.

6. rem plenam periculi et incerto exitu. 7. *et incedis* etc. suscipis opus, quod potest te perdere, ut perdidit Cremutium. Suet. Tiber. 61. Belgae: een saecke, dar ghy u licht kont brennen. 9. Jam tempus non permittit scribere tragoedias; mox, ubi consulatu functus fueris, scribes illas stilo Attico, quali usi sunt Sophocles et Euripides. (Consulatus, quem gessit Pollio a. U. C. 714, post Caesarem interfectum sexto, intelligi vix potest propterea, quod consul vicit Dalmatas, de quibus triumphum egisse dicitur in seqq. Ergo post ejus consulatum scripta videtur ode, *rerumque publicarum ordinatio* vel intelligenda scriptio belli civilis, ut censet Lamb., vel, quod placet Cruquio, sed minus, ut opinor, recte, officium praefecti Urbi, quod consularis gessit, Augusto volente, Pollio.) 12. *Cothurnus* erat crepidarum genus rubrum, cujus lora ad tibiam usque pertinebant, eamque tegebant. Virg.:

Purpureoque alte suras vincire cothurno.

Sandalia digitos pedum haud includebant. Cothurnus tragoedia. Virg. 8. eclog. 10.:

Sola Sophocléo tua carmina digna cothurno.

13. sequ. Qui reos defendis, et censes in senatu. 15. Pollio Salona urbe Dalmatiae capta triumphavit. (vid. not. ad 9.)

17. Videor jam audire classici et tubae strepitum, cum tuam historiam lego. Poëtae facere dicuntur, quae scribunt.

22. qui fortiter pugnant pro patria. Cf. 1, 6, 14; 15, 20. *Non indecoro*, h. e. glorioso.

24. *atrocem.* invictum, et qui flecti non potest. Cic. 1. de Off. 31. (Etiam Schol. Cruq.: *constantem*, et ipse Cruq.: ἄτρωτον, ἀνίκητον. Vide nos in notis ad Feae edit. Od. 1, 3, 27.) 25. Dii dicebantur cedere regnis et urbibus, quae ab hostibus subigebantur. Virg. de Troja: *Excessere omnes adytis*

Digitized by Google

dii. Juno imprimis colebatur a Carthaginiensibus. Virg. 1 Aen. princ.

Quam Juno fertur terris magis omnibus unum
Posthabita coluisse Samo.

Dicebatur Urania, Astarte. vid. Tertull. Apolog. *amicior.* quisquis favebat Afris. 16. *impotens.* irata, quae irae non poterat moderari. (Imo: *nihil potens*, imbecillis. Vid. Serv. ap. Fabrum in Thesaur. erud. schol. v. Impotens.) Impune passi erant, Romanos subigere Carthaginem. 27. *victorum — Jugurthae.* nepotes victorum Carthaginis retulit ad Jugurtham *inferias*, ut inferiae essent. Just. 14, 4.: *Has vobis diras atque inferias dico.* Flor. 2, 6.: *quasi has inferias sibi ultimae Saguntinorum dirae in illo publico parricidio incendioque, mandassent*, h. e. quasi Jugurthini deos precati essent, ut sic se ulciscerentur. Victores solebant ad rogos imperatorum mortuorum caedere victos hostes, aut jubere, ut se ipsi jugularent, quae erant inferiae seu victimae, quae placandis eorum Manibus mactabantur. 30. *impia.* civilia. 31. *audituinque — ruinae?* Clades Romanorum audiverunt etiam Parthi. 34. quod mare Italiae caedes non infecerunt sanguine? Auctor rhet. ad Herenn.: *Si tumore aut livore decoloratum est corpus mortui:* 37. *relicti jocis.* quae cantas convivia et amores. *procax.* impudens 38. ne decantes gravi carmine fata tristia Romanorum, more Simonidis, cujus patria fuit Ceos, insula maris Aegaei. *Munera Ceae neniae* sunt carmina Simonidis, qui descripsit versibus proelium navale Xerxis contra Graecos, et alia carmina composuit lugubria; unde Catull.:

Moestius lacrimis Simonideïs.

Nenia quamvis cantilenam significat, praesertim eam, quae laudes continet, etiam vivi. 3, 28, ult.:

Dicetur merita nox quoque nenia

de carmine convivali. Epod. 17, 29. *Marsa nenia* est carmen magicum incantatoris. Epist. 1, 1, 62. *puerorum nenia* significat carmen, quod pueri canebant familiariter. Deinde sic inprimis dicuntur cantiones praeficarum aliorumque in fune-

ribus virorum insignium. Graecis νηνία. 39. *Dionaeo.* Veneri sacro, ubi cantem carmina amatoria. Quod quidam putant, hic eum blandiri Augusto, qui a Venere voluerit videri genus traxisse, unde Virg.:

Ecce Dionaei processit Caesaris astrum,

est quidem argutum et ingeniosum, sed minus verum et simplex. 40. *modos.* versus, cantus. 3, 3. ult.:

Magna modis tenuare parvis.

Cf. 6, 5 seqq. etc.

Od. 2, 2, 1. Argentum sub terra reconditum non splendet, i. e. nemo admiratur divitias, nisi moderate iis utamur. Epist. 1, 4, 7.:

Cui dii divitias dederunt artemque fruendi.

2. *inimice* etc. qui odisti laminas defossas in terra, h. e. nimium pecuniae custodiam et avaritiam. 4. *extento aevo.* producta aetate vitae. Virg.: *famam extendere factis.*

7. Vehet ejus nomen Fama ad posteros. *metuente solvi* est locutio poëtica, h. e. quae non potest solvi. Virg. 1. Georg. 246.:

Arctos Oceani metuentes aequore tingi.

h. e. nunquam occidentes. 3, 11, 10. *metuitque tangi*, h. e. nolens tangi. Qui aliquid metuunt, id fugiunt. 9. Latioris regni fines possidebis, ditiorque eris, cupiditatem divitiarum nimiam reprimendo. *Regnare* dicuntur, qui beate vivunt et sine curis. Epist. 1, 10, 8.:

Quid quaeris? vivo et regno, simul ista reliqui.

Phaedr.: *Regnare nolo, liber ut non sim mihi.*

11. *uterque.* Asiaticus (Phoenices) et Africanus. 13. Hydrops ingravescit in dies, si aeger sibi indulserit, h. e. non temperaverit a potu. 15. *Fugerit.* Depulsus fuerit. *albo.* pallado.

17. *Redditum solio.* restitutum in regnum, qui erat expulsus. (Vid. not. ad 1, 26, 5.) 18. Dissidens et discrepans a plebis stolida opinione philosophia, magistra virtutis. *numero b. ex.*, felicem non existimat, non inter beatos numerat.

21. *Vocibus.* Verbis, cum reges et divites felices vocat. *re-*

Digitized by Google

gnum etc. Illum regem vocat, et regnum possidere dicit, in quem nihil juris est fortunae, qui fortunae injuriis non est obnoxius. 23. Quisquis non reflectit et retorquet oculos ad pecuniam, ejusque conspectu non movetur, ut illi invideat, qui eas possidet. Contra est *obliquus oculus.* Epist. 1, 14, 37.:

> *Non istic obliquo oculo mea commoda quisquam*
> *Limat.*

Od. 2, 3. Dellius est historicus, cujus meminerunt Dio, Plut., Seneca. 1. In rebus adversis et asperis esto aequo animo. Ne nimis perturberis rebus adversis. Plaut.: *Bonus animus in re mala juvat.* 2. *non secus.* etc. Non insolescendum rebus secundis; nimia et effusa laetitia in rebus secundis est moderanda. 5. Seu tristitia tabescas.

6. *in remoto gramine.* in secessu. 7. *reclinatum.* recubantem.

8. Falerno melioris notae, et propterea recondito in interiore cella, intima cellae parte. Seu te invitaveris *flore Liberi* patris *sub tegmine fagi.* 9. *alba.* cujus folia interiora albi aliquid prae se ferunt, *populo nigrae* opposita. 10. quae ita junctae sunt, ut umbram amoenam rami praebeant, ut sint instar tecti hospitalis, ut te benevole obumbrent. 11. (Cruq. cum sic ediderit secundum codd. suos, punctis et lituris h. l. deturpatos, *Ramis. Quid? obl.* etc., Graev. fecit: *qua obl.* etc., ut Lamb.) Ubi aqua celeriter defluens obliquo rivo decurrit, et grato murmure nos oblectat. 15. Dum vivis, et vitae fila nondum abrumpunt Parcae. *res,* occasio. *aetas,* virens.

16. *atra,* quia Parcae sunt Noctis filiae apud Inferos, ubi sunt merae tenebrae. Poetae fingunt, Parcas colo nere fila vitae humanae duplici lana, alba et nigra, quae misceant: quoniam vita hominum est mixta laetis et tristibus. Cui multa adversa contingunt, illius fila esse plura nigriora; qui sunt feliciores, illorum esse plura candida; et quando vita finiatur, tum Parcas abrumpere filum nigrum. (Haec unde habeat vir doctus, nescio, nisi forte a Mancinello. Quidquid ad mortem et Inferos pertinet, *atrum* seu *nigrum* vocari a poëtis, notum est, unde sequitur, totas telas Parcarum recte vocari atras.)

19. *exstructis.* congestis. 21. Etsi sis nobilissimus.

23. *sub dio.* sine teste. Ms.: *divo.* 24. Caedéris Plutoni im-

placabili, h. e. paullo post moriéris. 25. *eodem.* ad eundem locum. *omnium.* etc. Poëtae tradunt, Parcis apud Inferos esse urnam, in qua cujuslibet hominis sors sit reposita, quae urna cum moveatur, cujus nomen excidat, ei esse moriendum. 28. *cymbae.* Charontis, h. e. mittet nos ad Inferos, unde nunquam dabitur nobis redire in has terras.

Od. 2, 4, 1. Qui ancillas amabant, vocacabantur ancillarioli. Mart. 12, 58.:

Ancillariolum tua te vocat uxor; at ipsa
Lecticariola est: estis, Alauda, pares.

2. *insolentem.* superbum, ferocem. 3. *Briseïs.* Verum ejus nomen fuit Hippodamia. Briseïs est filia Brisei, sacerdotis Apollinis in urbe Pedaso. 6. *Tecmessae*, filiae reguli cujusdam Phrygiae, quae fuit in Ajacis Telamonii contubernio, et ex qua genuit Eurysacem.

7. media in victoria. 8. *Virgine.* Cassandra, quam Ajax Oïlei rapuit e templo Minervae, et quae post in divisione praedae cessit Agamemnoni. 9. *Barbarae.* Phrygiae. Epist. 1, 2, 7.:

Graecia Barbariae lento collisa duello.

10. *Thessalo victore.* Achille. *et ademtus* etc. cum Hectoris mors caussa esset, ut Troja facilius caperetur a Graecis, tot annorum bello fessis. *ademtus.* occisus. 13. Occurrit Hor. objectioni: Hae omnes ancillae fuerunt captae Regum et nobilium virorum filiae. Dubitare, inquit, possis, an te non honestent parentes Phyllidis, annon sint nobiliores. 15. Illa moerens queritur, regia prosapia se ortam, et penates, quorum tutela utebatur, passos esse, se in servitutem redigi.

17. *de scelesta plebe*, h. e. vili, abjecta, infelici propter pravos mores, quibus plebs solet esse inquinata. *Scelestus* est infelix. Plaut. Mostell. 3, 1.:

Scelestiorem ego annum argento foenori
Nunquam ullum vidi.

Sic et *Sceleratus*, *Scelerata porta*, per quam 300 Fabii exierunt, *scelerata castra* ap. Tac., *sceleratum frigus* Virg. 2. Georg. 256., h. e. immane, valde molestum, *scelerata carmina* ap. Mart.

Digitized by Google

3. 53. 21. *teretes.* longas et rotundas. 21. *Integer.* nullo amore ejus corruptus. *fuge.* noli. 23. *trepidavit.* celeriter currens implere festinavit. Censores dicebantur *condere lustrum*, cum id finirent.

Od. 2, 5. Allegoria de juvenca, quae nondum par est ferendo jugo, ut ducendo aratro pares ceteris vices sustineat. Conjugium dictum videtur, quod idem veluti jugum subeant vir et marita. Plaut. in Curc. de puella: *Jamne fert jugum?*

1. *subacta.* domita et sub jugum missa. 2. *munia.* labores et onera ex aequo sustinere. *comparis*, socii, conjugis. 5. Puellae enim solent flores legere, ut Proserpina, cum raperetur a Plutone. 7. *Solantis.* levantis. Sic *solari laborem. udo.* aquoso.

8. *Ludere.* vitulari, lascivire, saltare cum ejusdem aetatis puellis. 9. *Praegestientis.* Cic. pro Coel.: *Praegestit animus jam videre. Tolle* etc. Noli desiderare uvam immaturam. Virg.: *Sunt nobis mitia poma.* 10. *Lividos.* qui jam maturescentes nigrescere incipiunt. 13. *ferox.* aversa a viris et venere. 14. *demserit.* senescens. 14. *Apponet.* addet. Quantum aetas tua decrescet, tantum illius accrescet. 15. *proterva.* inverecunda.

19. *pura.* nubibus non offusam, sereno coelo. 22. *sagaces.* callidos. 23. *Discrimen.* difficilis cognitu differentia.

24. *ambig. voltu.* qui aegre potest cognosci, sitne pueri an puellae. Ovid. (Met. 8, 322.):

Talis erat cultu facies, quam dicere vere
Virgineam in puero, puerilem in virgine posses.

Od. 2, 6, 2. *juga nostra.* nostrum imperium, qui nondum est subactus. Hor. meditabatur iter in Hispaniam cum Augusto ad bellum Cantabricum, quod gessit a. U. 727. (vid. ad Od. 1, 36, 4.)

3. *Mauro unda.* mare Libycum. 4. *Aestuat.* reciproco aestu agitatur. Aestus est accessus et recessus maris. 5. *positum.* conditum a Graeco seu Argivo, Tiburno, qui cum suis fratribus Catillo et Corace ibi urbem posuit. 9. Si per Parcas minus propitias mihi non licuerit Tibure habitare. 10. *Galesus* est fluv. agri Tarentini. Flumen Galesi, ut flumen Rheni. Ibi erant oves, quae mollissimam et praestantissimam lanam ferebant. vid. Varr. 2. R. R. 2. *pellitis.* lanatis. 12. *Phalantho.*

Digitized by Google

vid. Justin. 15. Decedere est locum superiori et honoratiori dare. 2. Epist. 2, 213.:

Vivere si recte nescis, decede peritis.

Ubi mella non cedunt melli Attico, et olivae non sunt deteriores Venafranis. 16. *Venafrum* est urbs Campaniae, ubi praestantissimum oleum conficiebatur. Hic *Venafrum* est *Venafranum*. Sic *Iona* pro Ionia Prop. 2. eleg. 28.: *Et quot Iona tulit*. *Dorus* pro Doricus ibid. el. 21.:

Et cecinisse modis, Dore poëta, tuis.

17. Ubi est coelum mite, et moderatum frigus tempore hiemis.

18. *Aulon* est mons in agro Tarentino, ubi praestans vinum nascebatur. Mart. 13, 125.:

Nobilis et lanis et felix vitibus Aulon
Dat pretiosa tibi vellera, vina mihi.

19. *amicus fertili Baccho.* Aulon, qui est feracissimus vini boni. 22. *Arces* sunt montes. Virg. 1. Georg. 240.:

Mundus ut ad Scythiam Riphaeasque arduus arces
Assurgit.

Ibi tu superstes me sepelies.

Od. 2, 7. Ad sodalem, qui cum Horatio fuerat in exercitu Bruti proelioque Philippico. Videtur scriptum hoc carmen, cum Brutus inducias pepigisset cum (Sexto) Pompejo.

1. *tempus in ultimum.* in extremum vitae casum et periculum. 3. Quis te restituit patriae et in pristinam fortunam, ut fruaris jure Quiritium, cum ante esses exul? 6. Cum quo saepe diei longae seu aestivae partem suaviter consumsi potando. Cf. 1, 1, 20. 8. Malobathrum est folium, quod ex India affertur, provenitque in ora Malabarorum et illis insulis, quae Maldiviae dicuntur. Vocatur ibi *Betre* et *Tamalobatra*, unde Graeci formarunt *Malobathrum*. Dicitur et folium Indicum. vide Salmas. Exerc. Plin. 754. *Syrio*, quia in Syriam ex India advehebatur, et inde in Europam, sicut omnes merces Asiaticas poëtae Syrias saepe vocant. Quamvis Plin. H. N. 12, 26. malobathron etiam arborem in Syria esse tradat, ex cujus foliis convolutis exprimatur oleum ad un-

Digitized by Google

guenta. (Sed addit: *laudatius ex India venit.*) Folia Betre non quidem sunt valde olentia, sed credibile est, Indos unguentis odoriferis illa imbuisse. (Cf. not. ad 11, 16.) 10. *relicta.* abjecto scuto. ῥίψασπις, ut Archilochus. Ἢ τὰν, ἢ ἐπὶ τάν. *non bene.* turpiter. 11. Cum fusae sunt copiae, et viri fortes occubuerunt. 13. sequ. *Aëre* aut *nebula* occultari a diis dicuntur, qui manus hostium effugiunt. Saepe sic Hom. Mercurio hoc tribuit, quia favet viris disertis. Inde *viri Mercuriales*, h. e. docti, 17, 29. 15. Tu rursus ivisti militatum, fort. sub Sexto Pompejo. Est petitum a mari, quod recedens nonnunquam aliquid relinquit in littore, quod post in accessu resorbet et in altum refert. *Freta aestuosa* significant mare *aestibus concitum*, ut ait Mela 3, 1. 17. *obligatum dapem.* victimam promissam ac debitam. Adipem victimarum, quam adolebant, putabant esse deorum dapem. *Reddere* est offerre diis. Proprium sacrificantium verbum. Suet. Octav. 1.: *Decretum, — quo cavebatur, ut in posterum quoque simili modo exta Marti redderentur.* Virg. 2. Georg. 149.:

Lancibus et pandis fumantia reddimus exta.

vid. ibi Serv. 20. *destinatis.* tibi addictis et servatis. 21. *Oblivioso.* qui curarum et aegritudinis oblivionem affert. *levia.* expolita. 22. *Ciborium* est vox Aegyptia, teste Hesych., quae proprie significat fabae Aegyptiae folium aut fructum, ad cujus similitudinem facti calices dicti sunt ciboria. vidd. Plin. 21, 15, Hadrian. Jun. Animadverss. 1, 10. *Explere* est exinanire, vel implere (ut quidem explicat Sch. Cruq.). Terent. Hec. 5, 1.: *Exle animum iis, teque hac cura expedi.* vid. Donat. 23. *conchis.* vasis, quae ex conchis faciebant, in quibus unguenta servabantur. *udo.* quia nascebatur in locis palustribus. vid. Torrent. 25. (*Venus.* Sch. Cr.: *Veneris jactus laetissimus dicebatur, qui habebat numerum ter senarium.*) *arbitrum bibendi.* magistrum convivii, symposiarchum. 27. *Edonis*, Thracibus, bibacissimis populis. 28. *furere*, bacchari, insanire (*desipere* 4, 12, ult.), saltare, ut solent ebrii Thraces.

Od. 2, 8, 1. Si unquam poenam dedisses perjurii. *Jus jurandum* est sacramentum, *jus jurare* sacramento obligari; *jus* igitur *pejurare* est negligere, quod juraveris, et *jus pejuratum*

seu *pejeratum* perjurium. 3. Respicit superstitionem veterum, qui credebant, perjuros aliqua corporis parte multari, ut possent cognosci. Ovid. Am. 3, 3.:

Esse deos credamne? Fidem jurata fefellit,
Et facies illi, quae fuit ante, manet.
Quam longos habuit nondum perjura capillos,
Tam longos, postquam numina laesit, habet.

5. simul ac jurasti et mala imprecata es tuo capiti (h. e. tibi), ni hoc facias, quod tamen non facis. 7. *juv.* etc. ab omnibus juvenibus spectaris cum admiratione. 9. Tibi prodest pejerare per manes matris, per sidera, per deos immortales. Virg. Aen. 11.: *coelum hoc et conscia sidera testor.* 13. Tibull.: *Perjuria ridet amantum*

Juppiter, et ventos irrita ferre jubet.

14. *Simplices.* faciles. 15. *ardentes.* incendentes. 16. quae non aqua, sed cruore perfusa est: quia immoderatus amor maturat exitium. 17. quod omnes adolescentes videntur in tui gratiam adolescere, ut ad te decurrant. 18. In dies novi amatores accedunt. 21. *juvencis.* filiis. 23. ne aura afflentur tuae venustatis, quae tardiores eos in se faciat etc. 1, 5, 11.: *nescius aurae fallacis.*

Od. 2, 9. Valgius poëta fuit. Sat. 1, 10, 82. Propert.:

Valgius; aeterno propior non alter Homero.

1. *hispidos.* (ab effectu imbris). squalidos (?) propter imbres.

2. aut semper mare tempestatibus agitatur. 5. *stat.* Cf. 1, 9, 1. 7. (*Gargani.* vid. ad Epist. 2, 1, 202.) 8. *viduantur.* spoliantur. 11. *Surgente.* oriente. 12. Occidit oriente sole Hesperus. 13. qui tria secula vixit, *trisecliſenex.* Ovid.: *Jam tertia vivitur aetas*, γενεὰ, quae Graecis est 30 annorum. 14. *Antil.* filium suum, qui occisus est, cum patrem Nestorem defendit. 16. *Troïlon*, Priami filium, ab Achille interfectum. *sorores.* Creüsa, Laodice, Polyxena, Cassandra. 19. *Augusti.* cum Armeniam vindicasset, quam Parthi sibi asseruerant post clades Crassi et Antonii. Suet. Oct. Fuit. is annus U. C. 733.

Niphates mons Armeniae majoris. vid. Strabo. Est et fluv. ejusdem nominis. *rigidum.* quia vertex ejus nivibus semper te-

Digitized by Google

ctus est. 21. *Medumque flumen.* Euphraten et eum accolentes. 22. *min. volv. v.* minus tumide fluere, arrogantia quasi deposita. 23. *Gelonos*, Scythiae populum. Mel. 3, 1. Intelligit autem Scythas Asiaticos, Armeniam infestantes, quos Augustus coëgit se continere intra suae patriae angustos fines.

Od. 2, 10. Ms. meus: *Ad Murenam. Optimum esse medium vitae statum.* Quae si vera est inscriptio, fuit iste Licinius Murena, frater Proculeji et Terentiae, uxoris Maecenatis, qui Licinius post conjuravit contra Augustum cum Fannio Caepione. 1. *neque — iniquum.* Est allegoria, qua significatur, neque magna nimis appetenda, nec rursus, dum pericula timemus, in angustiis sordidae et vilis vitae agendum esse, sed mediocritatem esse tutissimam. *horrescis.* metuis. *iniquum.* inaequale propter rupes et sinus et brevia ac vada, in quibus naufragia faciunt saepius quam in alto mari. 6. caret domesticis sordibus, non vivit in domo squalida, et illuvie situque deformata.

7. neque splendore et specie aulae ducitur, quae invidiam parit. Lucret.:

Invidia quoniam, ceu fulmine, summa vaporant
Plerumque, et quae sunt aliis magis edita cunque.

8. *Sobrius.* minime ambitiosus. 9. Saepius celso loco positus et illustri gravi fortunae ictu petitur, et praeceps deturbatur. Juv.: *Tolluntur in altum, ut casu graviore ruant.* Levior est prolapsio per humiliora quam per altiora loca incedenti. 13. Non desperat in adversis rebus, metuitque in secundis, neque animum nimis tollit etc. 14. *bene praep. pectus.* animus sapientiae praeceptis instructus ac praemunitus ad omnes fortunae vicissitudines. 15. *informes.* ubi omnia horrent et squalent. 17. *Summovet.* Depellit reducto vere.

21. In adversa et humili fortuna fortem te praebe. 22. *Sap.* etc. Etiamsi ventus secundus flet, si sit vehementior, contrahenda sunt vela, ne navis evertatur. Ovid.:

Saepe perit ventis obruta cymba suis.

Translate *vela contrahere* est altius se efferentem animum reprimere, ne insolescat rebus secundis. Cic. 2. ad Att.: *Contraxi vela, perspiciens inopiam judicum, neque dixi quidquam pro*

Digitized by Google

testimonio etc. h. e. brevior fui. Ovid.: *Propositique memor contrahe vela tui.*

Od. 2, 11, 1. Per Scythas hic intelligit Illyrios et Dalmatas, qui ab Italis separantur mari Hadriatico. Unde patet, omnes septentrionales populos dictos esse Romanis Scythas. 2. *cogitet.* contra nos moliatur. 3. *remittas.* mittas. 4. *Trepidare* est pavere, metu concuti, horrere. Ne curis angaris, unde habeas in sumtum vitae, quae paucis contenta est. Cic. 11. ad Att. 11.: *Id quoque velim cum illa videas, ut sit, qui utamur*, h. e. unde sumtus sustineamus. Paullus ad Philipp. 4, 16. secundum antiqu. interp.: *Semel et bis in usum mihi misistis.* Pro quo Erasmus pejus: *quod opus erat.* 5. *fugit retro.* celeriter praeterit. 6. *arida canitie.* senectute sicca et macilenta. 10. *rubens* hic est splendida, pulchra. Alioquin *rubor lunae* est signum venti. Virg.: *vento semper rubet aurea Phoebe.* 11. *Aeterna consilia* sunt, quae sine intermissione capimus modo de his, modo de aliis rebus, quas sumus suscepturi. *minorem animum.* qui non par est expediendis tot negotiis, quae meditaris. 14. *temere.* sine delectu. romp slomp.

16. *nardo.* Planta Indica, cujus spica suavissimi est odoris, ut et folium quod dicitur *malobathrum.* (Vid. ad 7, 8.) *Nardus* hic accipitur, ut saepe, pro *unguento nardino*, quod vocatur etiam *unguentum spicatum*, seu *foliatum.* vide Salmas. Exerc. Plin. 746. seqq. Tale fuit unguentum, quo Christus in coena ultima est unctus. Νάρδος πιστική est genuina, vera, non adulterata. 18. *edaces.* mordaces. 19. *Restinguet.* temperabit vinum aqua praeterfluente; non refrigerabit, cum nulla glacies praesto sit, ut alii explicant. 21. *devium.* habitans in domo a via publica remota. 23. Ut properet venire, nec multum temporis consumat in ornando capite, sed capillum tantum liget in nodum, more Laconicarum foeminarum. Cf. Od. 3, 14, 21 sequ.

Od. 2, 12, 3. *mollibus a. c. modis.* carmine lyrico a me describi. 5. *Nimii* dicuntur arrogantes, impotentes. Tac. 3. Hist. 52.: *Erant inter duces, qui necterent moras: quippe nimius jam Antonius* etc. Sic et *Multus.* *mero* propter ebrietatem.

6. *Hylaeus* fuit Centaurus, occisus ab Atalanta, cum illam vellet vitiare. 7. *Telluris juvenes* (filios), Gigantes. *unde.* a qui-

Digitized by Google

bus. 8. *contremuit.* metuit, perhorruit. Sic *contremiscere injurias, vulnera, egestatem* ap. Senecam. 13. *Liciniae.* (Male sic correxit Graev. a Cruquio editum *Lycymniae*, nec recte intelligere videtur Terentiam. vide Annotatt. nostras.) Illam tum amabat et ambiebat Maecenas, et postea duxit uxorem. Soror fuit Proculeji et Murenae, et a familia sua dicta est Terentia, sed Licinia est nomen familiae, a qua M. Terentius Varro, ejus pater, fuit adoptatus, nimirum a Murena, qui erat ex familia Licinia. 14. *lucidum fulgentes.* clarissimos.

17. quae saltavit inter puellas non indecenter. 19. *nec dare* etc. nec saltare inter virgines festo die Dianae. *Ludere* est saltare. Virg. ecl. 6.:

Tum vero in numerum Faunosque ferasque videres Ludere.

In saltando movebantur aeque brachia ac pedes. Ovid.:

Si vox est cantu, si mollia brachia saltu.

22. *opes.* Midae. (*Mygdon.* rex Phrygiae fuit, de quo vide Serv. ad Virg. Aen. 2, 340 etc.)

Od. 2, 13, 1. *posuit.* sevit. 3. *Produxit.* coluit. *in — pagi.* ut esset posteris exitio, et pago dedecori. 6. *Penetrale* est pars interior domus, proprie sacrarium, in quo penates colebantur. Hinc *penetralia sacra* erant, quae in intima parte sacrarii fiebant, et *penetrales dii*, teste Cic. (de N. D. 2, 27.), dicti a poëtis penates, quod penitus insideant. 8. ille fuit nefarius, qui gravissima scelera commisit. *Colcha* etiam meus Ms. 9. *concipitur.* committitur. Sic ap. Cic. *concipere dedecus, flagitium, fraudem,* h. e. meditari, moliri. 10. *statuit.* sevit, posuit. *Instituere vineam* ap. Suet. 11. *triste.* funestum, infelix. *Caducus* proprie est proclivis, qui minatur ruinam. Hinc traducitur ad divitias, honores, valetudinem. Sed hic *caducum* est, quod cadit, ut *caducum fulmen* 3, 4, 44.

13. Nulli mortalium satis est exploratum, nemo tam caute et circumspecte vitae suae rationem subducit, quin improviso mortis genere extinguatur. 14. *in horas.* singulis momentis. 15. *Poenus.* Carthaginiensis (Phoenix). 16. *Coeca.* occulta, ignota. 19. *improvisa*, inopinata, non expectata. 22. *Aeacum.* Filium Jovis et Aeginae, patrem Peleï et Telamonis, quem propter justitiae laudem poëtae statuunt esse ju-

Digitized by Google

dicem apud Inferos, sicut et Rhadamanthum et Minoëm. 23. *descriptus.* (ita Cruq.) Leg. *discretas*, campos Elysios, qui separati sunt ab impiorum sedibus. Cf. Epod. 16, 63.

25. *puellis.* quae amatae illam non redamabant. vid. Ovid. ap. Torrent. (et nostras Annotatt.) 26. Et tu, qui graviore carmine lyrico decantas navalia bella et caedes. Sappho ap. Ovid.:

Non plus Alcaeus consors patriaeque lyraeque
Laudis habet, quamvis grandius ille sonet.

29. *sacro.* tanquam deus aliquis verba faceret, vel eo silentio, quo res sacrae et oracula audiuntur. 31. Describit factiones et motus civiles Mitylenensium, et tyrannos Pittacum, Myrsilum, Megalagirum. Vid. ad 1, 32, 6.

32. Densum humeris, quod frequens confluxit ad audiendum Alcaeum. *bibit.* cupide audit. Prop. 3, 5:

Incipe: suspensis auribus ista bibam.

34. *bellua.* Cerberus. 36. *recreantur.* exhilarantur. 38. *laborum.* Leg. *laborem*, h. e. decipitur quoad laborem, ut dicitur *coronatus capillos* etc. *Decipere laborem*, ut *fallere laborem.* Virg. 4. Aen.: *infandum si fallere posset amorem*, h. e. quaedam oblectamenta adhibere, quibus animum ab amoris cogitatione posset avocare. Sat. 2, 7, 114.:

Jam vino quaerens, jam somno fallere curam.

40. *agitare.* venari. Poëtae fingebant, manes apud Inferos idem agere, quod egissent, cum essent in vivis. Ovid. 4. Met.:

Pars aliquas artes, antiquae imitamina vitae, Exercent.

Orion autem fuit venator.

Od. 2, 14, 2. nec vitae integritas potest retardare senectutem, aut mortem. 6. *illacrimabilem.* qui nullis lacrimis potest exorari. (Imo qui non lacrimat, ut *terribilis* est qui terret, *vincibilis* causa ap. Terent., quae facile vincat, etc.) Alioqui *illacrimabilis* (passiva significat.) dicitur is, qui non est ploratus: vid. 4, 9, 26. 8. *Geryon* fertur esse tricorpor, Chrysaoris et Callirrhoës filius. Virgilio vocatur *tergeminus.* Vere explicat fabulam Justin. 44, 4.; aliter Serv. ad 7. Aen. 662.

Digitized by Google

Tityus fuit Jovis filius, occisus ab Apolline, quia voluit violare Latonam. Nota ejus poena. Vid. Virg. 6. Aen. 695 seqq. ibique Serv. 9. *unda*. Styge. Virg. ibid. 438 sequ. 14. *rauci*. quia strepitum aut raucum quendam sonum edit. Sic Virg. *rauca fluenta*, et *murmur rivi raucum*. 16. *metuemus*. vitabimus.

17. *languido*. tardo, pigro. 18. *Cocytus* est brachium Stygis. Danaï genus. vid. Od. 3, 11, 25 seqq. etc.

20. *Sisyphus* Aeoli filius, nepos Hellenis. 23. *invisas*. quibus comburebant mortuos. Virg.: *ferales cupressos*. Ejus arboris etiam ramum pangebant ante domum, in qua erat mortuus. Vid. Fest. in *cupressus*. 25. *dignior*. qui magis meretur has opes possidere, non tam avarus. (Paulo melius Sch. Cr.: *honoratior*, *amabilior*. Intelligendus junior, qui fortunae donis fruatur melius quam senex (3.) Postumus. Cf. Epist. 2, 2, 213 seqq., Sat. 2, 2, 132.) 26. Bibet vinum diu servatum tam effuse atque prodige, ut multum etiam vini effundatur in pavimentum. Cic. in Phil.: *personabant omnia vocibus, natabant pavimenta vino, madebant parietes*. 27. Lege cum Lamb. *superbum*, h. e. magnificum, splendidissimum. Virg. 3. Aen. princ.: *cecíditque superbum Ilium*. Si legatur *superbo*, addenda est copula. Mero, quod melius et praestabilius est illo vino, quo utuntur in epulis pontificiis, Saliaribus coenis. vid. 1, 37, 2 — 4.

Od. 2, 15, 1. Amplissimae ac sumtuosissimae villae et praetoria tantum spatium occupant terrarum, ut brevi nihil relictum fuerit agris colendis. Sallust.: *Domos atque villas cognoveris in urbium modum exaedificatas* Senec. 7. de Benef. 10.: *Aedificia privata laxitatem urbium magnarum vincentia*. 3. *Extenta*. producta *Lucrino lacu*. ad Bajas in Campania. 4. *Stagna*. piscinae. De insano piscinarum studio Luculli et Hortensii saepe Cic. ad Att. *Platanus* praefertur ulmis. Platanus sterilis tantum propter umbram serviebat voluptati. Hinc Ovidio dicitur *genialis*. Appellatur *caelebs*, quia non maritatur vitibus, ut ulmus. Hinc etiam Martiali vocatur *vidua*. Locus platanis consitus dicitur platanon (πλατανών). Plin. epist. 1, 3. etc. 6. *omnis copia narium*. florum fragrantium abundantia. 7. Suavem odorem exhalabunt in olivetis, quae prioribus possessoribus erant fructuosa, h. e. oliveta mutabuntur in

violaria, myrteta, rosaria. 12 *Auspiciis.* legibus, quae auspiciis condebantur. *Norma* est regula, ad quam prudentum hominum consilia diriguntur. 13. Patrimonium erat parvum. 14 *Commune magnum.* Resp. erat dives. Cic. pro Flacco 12. 14. Nullam habebant porticum septentrioni obversam, qua tempore aestivo ambularent, aut gestarentur 15. *opacam.* aversam a sole, umbrosam. 17 *fortuitum.* casu oblatum. In cespite, qui offerebatur, recumbere. Aut potius casam ex forte oblatis cespitibus factam. 20. *novo saxo*, nove seu recenter caesis lapidibus.

Od. 2, 16, 1. *Otium.* ut sibi liceat otioso et tranquillo vivere. 2. Deprehensus, subito nec opino oppressus a tempestate. Mela 3, 1. 11. *Laqueata tecta* sunt domus, in quibus sunt laquearia, seu lacunaria (vide Serv. ad Virg. Aen. 1, 730. et lexica). Plin. 33, 3: *Laquearia, quae nunc et in privatis domibus auro teguntur, post Carthaginem eversam primo inaurata sunt in Capitolio.* Virg. 1. Aen.: *dependent lychni laquearibus aureis.* 13. *Vivitur.* ab eo, cui etc., qui supellectile parva, a patribus relicta, est contentus. Salinum erat sacrum, et mensam sacrabat. Arnob.: *Sacras facitis mensas salinorum apposita et simulacris deorum.* Cf. Sat. 1, 3, 14. Pers. 3, 24 seqq. 15. *cupido sordidus.* avaritia. 17. *jaculamur.* quasi jaculando appetimus, desideramus 20. 1. Epist. 14.:

In culpa est animus, qui se non effugit unquam.

21. Conscendit turpis Cura naves rostratas. 25. *In praesens.* in praesentia. 28. *beatum.* perfectum. 30 *minuit.* conficit. 32 *Porriget.* praebebit. 33. Sive Siculus fuit Grosphus, sive habuit ibi praedia. 34. *tibi — equa.* habes equos, quibus utaris in ludis Circensibus, ubi quadrigis certabatur. *tollis hinnitum*, ut *tollere clamorem*, *cachinnum*, h. e. edit.

35. vestes habes purpura Gaetulica bis tinctas, quae dicebantur *dibaphi.* (Vid. Clav. Cic. h v.) 38. *Spiritum Camoenae Graecae.* rationem canendi carmen ad imitationem Graecorum. *tenuem.* imbellem (imbecillum, *humile ingenium Graecae Musae*, ut ait Sch. Cr.), non aptum heroum factis et rebus gestis canendis. Cf. 3, 30, 10 seqq. 39. *non mendax.* quae non fallit, cujus decreta certa sunt.

Od. 2, 17, 1. *exanimas.* occidis. 2. *amicum est.* placet. 4. *columenque.* praesidium. (Cf. 1, 1. princ.) 5. Cf. 1, 3, 8. 6. *vis* major, vis divina. 7. *carus.* populo Rom. (imo: mihimet ipsi) 8. Ille dies, quo tu efferéris, ego quoque efferar. *Ducere* proprie dicitur de funebri pompa. Juv. 1. 146:

Ducitur iratis plaudendum funus amicis.

Pers 2, 14.: *Nerio jam tertia ducitur uxor.* Cf. Tac. 1. Ann. 8.

9 Non ego falso juravi, ut si quid tibi accideret, ego mortis essem comes futurus. Erat apud Aegyptios amicitiae genus, quod vocabatur τῶν συναποθνησκόντων, qui hac lege amicitiae jungebantur, ut si alteri fatale quippiam accidisset, alter ultro mortis socium se adjungeret. (Hoc ex Cruquio et Erasmo in adagg.) Sic et apud Gallos Soldurii devoti. 11. *Utcunque.* Quandocunque. 12. *Carpere iter* est alacriter ire. 13. *Chimaera* ignem spirans 1, 27, ult. 14. *Gigas.* Leg. *Gyas*, dorice pro *Gyes.* Coeus, Briareus et Gyas sunt 3 filii Coeli et Terrae, quos fingunt poëtae habere 50 capita et 100 manus: quia fuerunt robustissimi. vid. Apollod. lib. 1.

17. Seu Libra, seu Scorpius metuendus fuerit ortus illo tempore, quo natus sum, seu quicunque tum fuerit astrorum situs, hora mea natalitia convenit cum Maecenatis. Veteres credebant, fata et sortem hominum pendere et regi a sideribus. Circuli zodiaci, in 12 signa distincti, partem eam, quae tempore nativitatis cujusque hominis in hemisphaerium nostrum emergit, vocabant *horoscopum*, unde Astrologi futura praedicabant. Est autem Libra Veneri assignata, Scorpius Marti, Capricornus Saturno 18. *pars* etc. illa pars (Graecis μοῖρα), quae fuit in hemisphaerio illo temporis momento, quo nascebar. Nam dividebantur signa coelestia in plures partes, de quibus Manilius et alii. *violentior*, periculosior, pericula minitans. 19. *tyrannus — undae.* Manil. 4:

Tu, Capricorne, regis, quidquid sub sole cadente
Expositum.

Locum hunc exponens Serv. ad 1. Georg.: *Saturnus*, inquit, *in Capricorno facit gravissimas pluvias, praecipue in Italia; unde Hor. ait: seu tyrannus* etc. Sed non in Italia tantum, sed

Digitized by Google

in tota occidentali plaga tempestates excitare credebatur. Vocat *tyrannum maris*, ut 1, 3, 15 *arbitrum Hadriae*.

21. Consentiunt nostra sidera, etsi sint diversa, quod tam conformia sint vitae nostrae fata, et tantus animorum consensus Pers 5, 45:

Non equidem hoc dubites, amborum foedere certo
Consentire dies, et ab uno sidere duci.

22. *Jovis tutela* est Juppiter tutans, seu servator. Juppiter, quod est benignum sidus, correxit et mitigavit malignitatem Saturni, h e., quod Firmicus dixit, *Saturnum radiationibus Jovis mitigari* 23. *refulgens* contra fulgens. *Saturnus impius*, h e crudelis, qui devoraverit suos liberos.

24 *volucrisque — alas* Mortem celerem, quae imminebat, avertit. Vet Schol.: *eventum celeris mortis distulit.* 26 *ter crepuit sonum* multum tibi plausit. Sic et Prop. 3, 10.:

Et manibus faustos ter crepuere sonos.

28 *Faunus* vel quia est in comitatu Bacchi, qui est deus poëtarum, vel quia ipse ruri et in silvis habitat, quas amant poëtae; unde Virgilio dicitur *silvicola*, et socius Nympharum et Satyrorum. Cf. 1, 1, 30 sequ.

Od. 2, 18, 2. *Renidere* est *ridere*. Tac. 4. Ann. 60: *falsum renidens vultu*. Mamertin. Paneg. Julian: *Imperator serenum renidens*. Cf. 3, 6, 12. (Epod. 2, 66.) Sed est etiam *splendere*. Sic 2, 5, 19. Lucret 3.: *Si non argento fulget, auroque renidet*. Sic et *ridere* 4, 11, 6.: *Ridet argento domus*. 3. Excisae ex monte Atticae Hymetto.

4. Impositae non sunt marmoreis columnis ex Africa allatis. Ibi enim erat pretiosissimum marmor Numidicum varii coloris. vid. Plin. 5, 3. Juven. 7, 382.: *Numidarum fulta columnis. ultima* longissime remota. 6. *heres* Aristonicus, qui se jactabat filium Eumenis, et regnum occupavit, quod Romanis Attalus legaverat, qui victus fuit a Perpenna. Flor. 3.

7. Nec mihi colo nent purpuream lanam Laconicam. (de qua Plin. 21, 8. et 35, 6., monente Cruq.) *Trahere* est *nere*. Ovid.:

Lumen ad exiguum famulae data pensa trahebant,

Digitized by Google

Inde *tractare lanam* Justin. 1, 3. 8. *bonestae.* Puellae honesto loco natae, quae sunt in clientela Romae potentiorum. *Clienta*, ut *antistita.* Corn. Severus:

Stabat apud sacras antistita numinis aras

10. *Benigna.* Larga, affluens. Cf. 1, 17, 15. 11. nihil praeterea peto a diis. 15. Dies diem excipit. Petron.: *Quod bodie non est, cras erit Sic vita truditur.* 16 *lunae.* menses praetereunt. 17. Tu conducis homines, qui marmor ex montibus exscindant. 20. Summoves mare jactis molibus, ut producantur littora, et aedificia in illis extruantur. Cf. 2, 15, 3; 3, 1, 33 Ad Bajas autem Romani habebant villas et voluptarias possessiones in ipso mari structas. 23 seqq. Conqueritur de hac avaritia Romanorum Sallustius Jug. 41.: *Interea parentes aut parvi liberi militum, uti quisque potentiori confinis erat, sedibus pellebantur. Ita cum potentia avaritia sine modo modestiaque invadere, polluere et vastare omnia.* Amoves vicini terminos, ut tua latifundia extendas. Erant autem termini sacri. 29. Licet splendidissimas domus exstruas, et agros agris adjungas, tanquam semper victurus, nulla tamen certior sedes est, in qua semper tibi sit degendum, quam apud Inferos, h. e. tamen es moriturus. Tibull.:

At scelerata jacet sedes in nocte profunda
Abdita

32. Quid petis, quid cupis amplius? *Aequa — pueris.* Tellus ex aequo omnes recipit et tegit. Cf. 1, 4, 13 sequ. 34. *satelles Orci.* minister Plutonis Charon. 35. Promethea. Vid. 1, 3, 27. 37. *Tantalum.* Vid 13, 37 *Tantali genus.* Atreum, Thyestem, Agamemnonem. 38. *levare.* recreare. Vocatus levare, h e. ad levandum pauperem, summis laboribus et aerumnis in hac vita defunctum.

Od. 2, 19. Scripta est in festivitate Bacchi, cui veteres tribuebant originem festorum, tragoediarum et comoediarum, unde comoedi et tragoedi dicuntur artifices Dionysiaci. Itaque poëtae erant in ejus tutela. 4 *acutas.* arrectas, attentas. Virg.: *arrectisque auribus adstant.* 5. *metu.* sacro horrore et furore. 6. 3, 25, 1.:

Quo me, Bacche, rapis tui Plenum?

Digitized by Google

h. e. furoris a Baccho immissi. Virg.: *moestoque ingens exorta tumultu Laetitia.* 8. Ne me nimium furere cogas et insanire. *Thyrsi* proprie sunt caules herbarum et plantarum; sed ita dicuntur hastae pampineae et hederaceae, quas gerebant Bacchae. 9. *Fas est mihi,* licet mihi. (poëtae, quem *dii tueantur,* cujusque *pietas et Musa iis cordi est,* ut ait 1, 17, 13 sequ.)

10. Tradebant poëtae, rupem, terram, aut arborem, a Baccho percussam, effundere lac, vinum, mel. Vid. Eurip. Bacch. 141. Senec. Oedip. 2. (circa finem.) 12. *iterare.* iterum atque iterum cantare. 13. conjugis. Ariadnae, quam, Minois et Pasiphaës filiam, a Theseo relictam in Dia insula Bacchus uxorem duxit, et ejus coronam astris inseruit. Vide Hygin. Astron. poët. (l. 2. cc. 5, 17.) et Lucian. in dial. *περὶ ἐκκλησίας θεῶν.* 14. Pentheus fuit Echionis filius, qui propter contemtum Bacchi numen a matre Agave et amitis Inone atque Autonoë fuit discorptus. Vid. Ovid. Met. 3, 511 seqq.

15. *non leni.* gravissima. λιτότης. 16. *Lycurgi.* regis Edonorum in Thracia, qui cum cives suos vino nimis deditos esse videret, omnes vites voluit exscindere. Hinc ira in ipsum Bacchi. Vid. Apollod. 13.

17. *amnes.* Orontem et Hystaspem, quos dicitur percussisse thyrso et sicco pede transiisse. Mosis virga. Sinus Arabicus. *barbarum.* Indicum. 18. *separatis.* remotis. Virg.: *Bacchus amat colles.* 19. Tuae sacerdotes Bacchae capita cingunt serpentibus, tanquam coronis. Catull. Nupt. Pel. 259:

Pars sese tortis serpentibus incingebant.

Bistones sunt Thraciae populus, foeminae *Bistonides.* 20 *fraude.* noxa, damno. 22. *Gigantes* cum coelum oppugnarent, victi sunt a Baccho et Hercule. Sunt monstra filiorum Enakim de genere gigantum (Numer. 13, 24.), qui victi sunt a Mose et Josua. 23. *Rhoecum.* gigantem. *leonis — mala.* In eo bello Bacchus mutatus fuit in leonem. (Vid. Acron.) 27. *idem — belli.* Eras utrique functioni idoneueus, paratus ad utrumque. Aliter *medius* est arbiter, interpres. Male *mediatorem* dicunt. 28. Bacchus dicitur descendisse ad Inferos, Ariadnen mortuam repetitum. *insons.* sine noxa, non laedens. Baccho veteres tribuunt cornua. Ovid 3. Fast. 789.:

Digitized by Google

Mite, pater, caput huc placataque cornua vertas.

Varias caussas reddunt. Festus ait, cornua Liberi patris simulacris adjici, quod nimio vino truces fiant homines. Sed caussa est, quod et Mosi tribuerint cornua, male intellecta voce hebraica *Karan*, quae significat splendere, quod tantus erat Mosis de monte Sina descendentis splendor, ut caput velare cogeretur. Ex splendore cornua stulte posteri fecerunt.

29. *atterens*. adulans cauda.

Od. 2, 20, 1. *Non usitata* etc. Quia primus Romnoarum lyrica carmina conscripsi. 2. *biformis*. de homine mutatus in avem. 4. *inv. major*. supra invidiam evectus. 6. *Sanguis*. filius.

8. Nec latebo apud Inferos. 10. *Pelles*. qualibus pedes cygnorum sunt cincti. Cygnus Apollini sacer erat.

11. *Superne*. leg. *Superna*, h. e. superiore parte corporis.

14. *gementis*, murmur edentis instar gemitus. 16. *Hyperbor*. Scythicos sub polo Aretico. 17. Dicit, famam suum nomen perlaturam esse ad omnes gentes *qui dissimul.* etc. qui metuere non vult videri copias Italicas. Marsi fortissimi (Vide nos ad 1, 2, 39.) 19. *Geloni*. Cf. 9, 23. *peritus*, doctus, quia tempore Augusti studiis operam dabant. 21. *inani* quia non sit moriturus. Sic *inanis* tumulus, in quo non est corpus, κενοτάφιον. Imitatus est Ennium, qui de se scripsit:

Nemo me lacrimis decoret, nec funera fletu
Faxit. Cur? Volito vivu' per ora virûm.

MANNHEIM,

GEDRUCKT IN DER KATHOL. BÜRGERHOSPITALS-BUCHDRUCKEREY.

Digitized by Google

Digitized by Google

FRIDERICI HENRICI BOTHII ANNOTATIONES AD HORATII SATIRAS ET EPISTOLAS.

Satir. 1, 1. In editione Henricopetr. 1. post. inscriptionem hic versus legitur:

Damnat avaritiem finem dans prima petendis.

V. 4. Anonymus ille est Buherius (Bouhier.) Vid. F. A. Wolfius in notis ad editionem versionemque hujus satirae germanicam, ubi recte monet secundum Buherium et Sanadonum, hoc loco non perpetua vitae mala commemorari, sed transeuntia dici cujusque conditionis incommoda, quibus offensus ipsam conditionem seu sortem suam accuset et sua mutare cupiat intemperans: velut mercator de fortunâ suâ tum conqueritur, cum venti navem jactant; ICtus, ubi mane ex somno excitatur a consultore; accusatus, quo tempore datis vadibus Romam eundum ei est in jus; quae omnes non continuae sunt vexationes. Ergo simile aliquod etiam militis dicendum erat incommodum, quo illum iratum generis vitae sui poeniteret; idque habemus receptâ lectione Buherianâ, grave armorum pondus, quod dum sentit miles (*), praesertim *multo jam fractus membra labore*, vicem suam deflet, felicesque praedicat mercatores. Aliter est 28. seqq. Significat autem vox *arma* quodvis officii militaris instrumentum: vid. Serv. ad Aen. 2, 99. Tacitus Ann. 1, 20.: „Praecipua in Aufidienum Rufum, praefectum castrorum, ira, quem dereptum vehiculo sarcinis gravant, aguntque primo in agmine, per ludibrium rogitantes, an *tam immensa onera*, tam longa itinera, libenter ferret.“ Vulgata lectio *gravis annis* etiam verbis illis *multo jam fractus membra labore* arguitur: nam militis grandaevi corpus labore fractum esse, mirum non est, neque, si id voluit Horatius, le-

(*) Vid. ad 4, 13, 24. nota paginae subjecta.

cum habebat, tanquam in re praematura, *jam* particula; sed adolescentem vel juvenem intelligens, recte dixit: multo *jam* fractus membra labore, hoc est, *jam* debilis, onerique armorum fere impar, quamvis adolescens. Ceterum haec vocabula etiam Ovid. Met. 8, 313. alibique saepius confusa.

7. *Quidni*, paucorum codicum lectio, cur praeferenda sit vulgatae *Quid enim*, quae idem valet, ut promiscue usurpantur similia Graecorum τί γάρ; et πῶς γὰρ οὔ; non intelligo, nec magis h. l. mutantem probo Feam, quam 2, 3, 132. Bentlejum. Vid. Heindorf. ad utrumque locum. 10. *Sub.* 2, 8, 43.

29. *Perfidus hic caupo.* Quid hic negotii novae personae cauponis? quid *perfidus* inter honestos, agricolam, militem, nautas, qui fere pro omnibus vitae conditionibus nominantur? Num tale *exemplum* proposuisse avaro existimandus est *serius* (27.) poëta? Totius loci indolem consideranti mihi non videtur. Nam primum similia hujuscemodi exempla plura afferre Flaccus noluit, ne moraretur lectores (13. — 15.); deinde non est opus nova personâ, ubi superius introductae sufficiunt ad rem probandam; tum iidem, qui ante nominati sunt, etiam h. l. ad partes vocantur praeter cauponem istum: unde apparet, intra hunc gyrum subsistere Satiricum voluisse. — At Jureconsultus abest, inquiat quispiam. — Abest, quia adesse amplius non potest inter personas, quae lucri, quamvis honesti, causa operari dicuntur, id quod non cadit in ICtum Rom., qui gratis de jure responderet, ut bene monet Heindorfius. Apage igitur cauponem ἀπροςδιόνυσον, neque nobis persuaderi patiamur, ignobilem personam nobilissimae temere esse substitutam. Jam codicum pars major a Feâ collatorum non *caupo* ostendit, sed *campo*, cujus loco etiam *canpo* scripsisse veteres, recte animadvertit Italus doctissimus; unde est quod ipsum *caupo* perscriptum pro eo manu primâ legitur in libris D et V Epist. 1, 11, 4. Quid dubitemus, totam hanc orationem, brevissimam praesertim, esse de milite, neque ferendam esse in personâ fidissimâ perfidiam? Sensit hoc quidem Fea; sed quod scripsit, *Praefidus*, inusitatum est neque eximendo scrupulo. Legendum, si quid video: *Fervidus in campo miles.* Misceri solent f p et v litterae, id quod exemplis probavi nuper ad Ovid. Met. 4, 398; 6, 282; 12, 114; neque novum est, h per-

peram nunc addi, nunc omitti in Mss., ut continue scriptum *fervidusicampo* facillime degeneraverit in *pervidus* (mox *perfidus*) *hicanpo* (mox *hic caupo*) *miles*. Fervere autem in campis seu pugnae locis passim dicuntur milites. Lucret. 2, 40 seqq.:

> Si non forte *tuas legiones per loca campi*
> *Fervere* cum videas, belli simulacra cientes,
> *Fervere cum videas classem* lateque vagari etc.

Sil. 9, 242 sequ.:

> Cetera jam Numidis circumvolitare, citosque
> Ferre datur cursus, et *toto fervere campo*.

Itaque etiam hoc loco, ut superiore, omnia δραματικά: arans agricola, fervens in campo miles, nautae per maria omnia currentes. Quod 38. legitur vox *fervidus*, non obstat, quominus hic quoque ponatur, tot versibus intermediis, cumque proprium illic sonet, hic μεταφορικόν. 38. *patiens*. Non semel hoc vocabulum meliori offecit in libris vet., velut Senecae Herc. Oet. 228. olim legebatur:

> *Patiens*, quisquis novit famulum
> Regemque *pati*.

pro quo insulso suffectum ex emendatioribus libris: *Felix*, quisquis etc., refragante quidem Dan. Heinsio, cui magis placebat, quod etiam h. l. viris eruditissimis, libris praesertim addicentibus, *Sapiens*. Sed recte *patiens* restituisse Horatio videtur Fea. Cf. Epist. 1, 7, 40. *Cum te — alter*. Vid. ad Epist. 1, 1, 46. 50. *viventi*. Oratio soloeca, quidquid dicunt. Legendum ex Cuningami et Sanadoni sententiâ: *viventis*.

55. Rectum *malim*: vid. ad 2, 2, 40. 77. Dictum *malos fures*, ut *arboris mali* 1, 2, 78, *mali culices* 1, 5, 14, *mala lustra* 1, 6, 68 *mala cicuta* 2, 1, 56, *malae Furiae* 2, 3, 135, *mala ambitio* 2, 6, 18. *mala scabies* A. P. 453, more Homeri et Graecorum, verbum κακὸς ita usurpantium. Vid. Heindorf. Longe alia ratio loci, a Feâ laudati, qui locus est 4, 3.: siquidem ibi omnis generis nocentes ac vitiosi homines enumerantur, in quibus notandis occupata erat antiquâ Atheniensium comoedia; hic vero furta tantum timentur et incendia, neque malitia in genere exagitatur, de quâ vid. Cic. de Nat. deor. 3, 30. 88. Recte Gesn. Quaerit Horat. ex avaro, an tam pravos esse censeat cognatos suos omnesque homines, ut nullo

Digitized by Google

eos beneficio demereri possit; quod existimare impii sit et *μισανθρώπου*. Id autem multos Eucliones cupiditati suae praetendere, quis nescit? 90. *Infelix* est cui nihil succedit, inquit Baxt. Fateor; sed quid tunc faciendum verbis *operam perdas?* An idem bis dixit Noster? Cave credas, sed *Infelix* valet *malus*, ut alibi *miser* et *Graecorum* *δύςτηνος*, *μέλεος* etc., quem usum loquendi attigit Ruhnkenius Epist. crit. pag. 139. Est autem vocativus. Cf. 2, 3, 14. 92. Rectius concinniusque vulgatum inde a Mureto *quoque habeas plus*, (eo) *pauperiem metuas minus*. Rectius quoque alii: *avebas*, *ne facias* etc. Cf. 1, 2, 90. 95. Satis mirari nequeo Feam propugnantem pro infelicissimâ omnium Bentleji conjecturarum. *Quidam* jungi nominibus propriis, etiam sine contemtu, res in vulgus nota. Verum hic sane contemtim Noster: *Umuidius quidam*, ut Sallustius Jug. 77.: *Hamilcarem quendam*, *hominem nobilem*, *factiosum*, *novis rebus studere;* et Terentius Eun. 5, 5, 12: *Emit quendam Phaedria eunuchum;* ubi Donatus: Τὸ *quendam* ἐξουθενισμὸν significat et *εὐτέλειαν ἀνδρός*. Quod in divite, itaque noto, ferri *quidam* non posse Fea existimat, 1, 2, 31. diserte legitur: *Quidam notus* homo etc. Cf. 1, 1, 64. In Bentleji scriptura *Ummidius*, *qui tam* (*non longa est fabula*) *dives*, omnia hiulca, horrida, et vix latina. Vid. Heindorf. (*), cui tamen non assentior, ita haec interpungenti: *Ummidius quidam*, *non longa est fabula. Dives* etc. Recte, qui: *Umm quidam* (*non l. est fab.*), *dives Ut* etc. 100. *Tyndaridarum.* Spartanorum, quorum rex fuit Tyndarus, quemadmodum Aeneadae vel Romulidae audiunt Romani, Thesidae Athenienses, Arsacidae Πάρθοι in glossis veteribus. Vid. Baxt. Spartana fuit ista mulier, quam omnium suorum civium, ut tunc erant, a Mummio dudum debellati et imbecilles patrumque dissimiles, fortissimam per ridiculum poëta dicit. Male *Tyndaridarum* ad *securi* refert Sanctius Min. l. 4. c. 11. p. 725. ed.

(*) Prodiit ejus ed. Satirarum cum notis germanicis Vratislaviae 1815 (8. maj. pagg. 476.) Ei viro doctissimo plurimum me debere gratus profiteor, eumque fere nomino in sequentibus, brevitatis causa, pro Lambino Torrentio Bentlejo aliisque, ex quibus ipse suorum partem maximam sumsit, ut fieri solet in hoc genere.

Digitized by Google

Scheid., neque audiendus Livinejus ad Propert. 1, 20, 21. *Tyndaridarum* accipiens pro *Tyndaridum*, quemadmodum apud Arnobium lib. 1. adv. Gentes *Titanis* legatur pro *Titanibus*, et *Sirenarum* pro *Sirenum* in Tertulliani Apologetico. Seriores illi et obsoleta atque insolita captantes, quorum usus loquendi nihil commune habet cum Horatii. 101. *Naevius*. Imo *Maenius* cum Bentlejo aliisque, in his Heindorfio. Porphyrio ad Sat. 1, 3, 21.: „Qui de personis Horatianis scripserunt, ajunt Maenium scurrilitate notissimum Romae. Hic post patrimonium abrosum Calendis Januariis in Capitolio clara voce optavit, ut quadraginta nummorum aëris alieni haberet. Quaerente quodam, quid sibi vellet, quod tam solemni die aes alienum optaret habere, *noli mirari*, inquit, *octingenta debeo*. Hic fertur, domo sua, quam ad forum spectantem habuerat, divendita, unam ibi columnam sibi excepisse, unde gladiatores spectaret, quae ex eo columna Maenia nominabatur (cf. Ascon. Pedianus ad Cic. de Div. c. 16.), cujus et Lucilius sic meminit: Maenius columnam cum peteret." Cf. Epist. 1, 15, 26. Quod hoc loco legitur in utroque Scholiaste: „*Maevius* (sic) enim tam *parcus* fuit, ut merito sordidus appellaretur," de ejus fide merito dubitat Heindorfius, neque, etiamsi Maevius avarus alibi commemoretur, eum huc pertinere censet, ubi de isto vitio iam dictum est. Ita tamen existimasse videtur ille, a quo vel scriptus vel correctus codex, quem usurpavit Bentlejus, hanc scripturam habet: ut vivam Maenius, *an* sic ut Nomentanus. Sed nihil mutandum. 102. *Nomentanus*. Schol.: „Cassius Nomentanus adeo sine respectu bonorum suorum prodigus, ut sestertium septuagies gulae ac libidini impenderit. Hujus libertum, Damam nomine, P. (imo: C.) Sallustius Crispus, historiarum scriptor, fertur centenis millibus conductum habuisse." Conferri jubet Heind. 1, 8, 11; 2, 3, 175; Senec. de vit. beat. 11. 104. *vappam — ac nebulonem*. Haec etiam 1, 2, 12. conjuncta, tanquam in proverbio.

105. Porph. ex emendat. Ruhnkenii ad Vellej. 2, 63.: *Tanais spado fuit, ut quidam ajunt, Maecenatis libertus; ut nonnulli, L. Munatii Planci*. 111. *majori*. Zurck. in varr. lectt.: *meliori*. 120. De Crispino vide ad 4, 12.

Sat. 1, 2, 1. De *Ambubajis*, tibicinis Syriis, vid. B. Fabri

Thesaur. erud. Schol. et H. *Mendici.* Citharoedi et id genus circumforanei, Galli, agyrtae etc. De balatronibus ad 2, 3, 166. 3. Schol. Cruq.: M. Tigellius Hermogenes musicus peritissimus et vocis examiae, C. Caesari dictatori et post Cleopatrae acceptissimus (cf. Cic. Ep. ad Fam. 7, 24.), Augusto quoque Caesari amicissimus eo, quod dulce caneret et urbane jocaretur adeo, ut inter familiares et domesticos haberetur. — Acr.: Mutato nomine per invidiam (?) cantorem pro musico obtrectatorie dicit. Fuit autem modulator optimus, in Sardinia natus. Is carmina Horatii negabat satis perite modulata, et idcirco carpitur ab illo. (Cf. 4, 72; 10, 90 sequ.)

15. *perditior.* Var. lect. Zurck.: *proditior.* Festus: *prodit, perdit.* Nec tamen novandum puto. 18. Ita distinguendum: *At in se — facit hic? — Vix* etc. Est occupatio seu quaestio ficti interlocutoris, ad quam quaestionem respondetur verbis *Vix* etc. 25. Schol. Acr.: Maecenatem tangit. Scholl. Porphyr. et Cruq.: Malthini nomine quidam Maecenatem significari suspicantur. Cf. Heindorfio laudatos de mollitie Maecenatis Auctorem Eleg. in Obit. Maec. 21.;

(Quod *discinctus* eras, animo quoque, carpitur unum,
  Diluitur nimia simplicitate tua.
Sic illi vixere, quibus fuit aurea Virgo,
  Quae bene praecinctos postmodo pulsa fugit.
Invide, quid tandem *tunicae* nocuere *solutae*?)

Vellej. 2, 88.; Juvenal. 1, 190. Senec. Epist. 114.: Quo modo Maecenas vixerit, notius est quam ut narrari nunc debeat, quo modo *ambulaverit*, quam delicatus fuerit, quam cupierit videri, *quam vitia sua latere noluerit.* Vanus itaque metus virorum doctorum, ne haec verba offensioni esse potuerint Maecenati: nam Agrippae quidem quid hic rei sit, non video. *Stultus* dicitur, quicunque imprudenter aut inepte agit. Cf. 5, 82. Afranius apud Isidorum libro 10. litt. S.:

Ego stultum med existumo; *fatuum esse non opinor.*
iamb. tetram. cat.

nam sic legendum. Persius 1, 116.:

Omne vafer vitium *ridenti* Flaccus *amico*
Tangit.

Num agnoscis Maecenatem? Nam quod unumquemque lectorem intelligi putat Gesnerus, fallitur. Ceterum scriptura *Malthinus* seu *Maltinus* non male defenditur, tanquam derivata a graeco verbo μάλθων, vel ab obsoleto *malta*, quod mollem significabat apud veteres Latinos, et a Lucilio positum fuit, teste Nonio, in Satirarum libro 27. Suae lectionis, quam probavit Fea, originem Bentlejus repetit a nomine Rom. *Malchus*, quemadmodum Albinus, Augustinus, Rufinus et ejusmodi alia dicuntur. 27. *Gorgonius*. Id nominis, quod legitur etiam apud Ciceronem Br. 48., si a Gorgone deducas, ut faciendum videtur, versum non intrat, quippe quod Graece sonet Γοργόνιος, pro Γοργόνειος. Recte igitur, me judice, Bentlejus aliique secundum codd. et vetustas inscriptiones: *Gargonius*, cui nomini similia sunt *Gargennius*, *Gargilius*, *Gargilianus*. 30. *fornice stantem*. Vid. ad 2, 3, 43. 32. *Sententia dia Catonis*. Περίφρασις personae, ad imitationem Graecorum facta. Vide Heind., et, quem laudat, Lamb. ad Od. 3, 5, 13. Cf. Sat. 2, 1, 72. 38. *Moechos* editum a Bentlejo, quem probat etiam Heind., secundum codd. et Scholiastas vett., qui sic: Urbane abutitur Ennianis versibus. Ille enim ait:

Audire est operae pretium, procedere recte
Qui rem Romanam Latiumque augescere voltis.

41. *ille flagellis* etc. De poenis adulterorum vid. ad 2, 7, 61.

46. *Galba negabat*. Schol. Cruq.: „Supple: iure factum. Notat hic amare Servium Galbam jurisperitum, qui quasi contra manifestum scelus pro adulteris responderet, non jure factum esse, ut testes amputarentur, quia primo adulterii poena pecuniaria erat. Sed erat hic Galba insignis moechus et matronarum sectator.“ Dici fortasse Servium Galbam, unum e percussoribus Caesaris, proavumque imperatoris Galbae, non inepte censet Heind. Cf. Ernest. Clav. Cic. 48. Scholl. Acr. et Cruq.: „Fertur Sallustius Crispus tanto ardore insanivisse in libertinas, quanto moechus in matronas; quod cum illi in senatu a censoribus objectum esset, respondit, se non matronarum, sed libertinarum sectatorem esse. Quare ex senatu ejectus est, quod ipse excusat in Catilinae libello.“ In his duo Sallustios confusos recte Heind. existimat, historicum

et ejus ex sorore nepotem, Augusti familiarem (Lips. ad Tacit. Ann. 1, 6.), cui Od. 2, 2. inscripta sit. Cupiennium quoque Augusti familiaritate clarum dici in Scholiis, nec tamen propterea Nostrum ei pepercisse, ut nec Tigellio, quem tantopere Augustus dilexerit. Contraque non semel laudari in his carminibus eos, qui olim imperatoris adversarii fuissent. Sane scintillae aliquae etiamnum supererant veteris παῤῥησίας. Cf. Epist. 1, 8, 17, et dicta ad Od. 2, 7, 9 seqq. et 4, 15, 9.

53. *hoc.* propter hoc, hac in re, vel hanc ob causam. Cf. 1, 10, 17. 54. Var. lect. Zurck.: *amet.* Vid. ad 2, 7, 31.

55. *Originis.* Vide ad 10, 77. 57. Verba haec non Marsaei, qui error est novissimi in Germaniâ editoris, sed Sallustii, ut recte se habeat *est* sequente versu. Superiore *donat* sive pro *donavit* positum putes, sive (quod malim) tempus praesens pro perfecto usurpatum existimes Graecorum more (vid. Eurip. Hecub. 10, 21, 23, 25 etc.), perinde est. Cf. 1, 6, 13. Ceterum suavius, utpote m litteris non concurrentibus, codex Vr. I.: *donat mimae.* 63. *peccesne.* Hoc latinum, non alterum. Vid. Bentl. Var. lect. Zurck.: *Est an m. a. peccesve t.* 69. *Quid vis tibi?* Vid. ad 2, 6, 29. 80. Var. lect. Zurck: *Nec magis hinc* etc. 81. *tuo* etiam MSS., ne quis hanc lectionem excogitasse Bentlejum putet. Quae quidem verissima est, et Scholiastarum explicationibus confirmata: nam quid hoc sibi vult, propter lapillos pretiosos non tenerius rectiusve esse matronae femur aut crus, etiamsi Cerinthi sit, id est, ut Baxtero placet, non mihi, quale Cerinthi, quo quidem delicatius fingi nihil poterat? Unum me male habet, rudior ille sermo: *sit* licet (femur aut crus) inter niveos viridesque lapillos, quomodo haud scio an locuturus nemo fuerit, nedum elegantissimus Horatius, cum praesertim omissis verbis *sit licet* tamen sententia sua constet loco. Quare non invitus reposuerim per εἰρωνείαν:

> Nec magis huic inter niveos viridesque lapillos
> *Scilicet*, o Cerinthe, tuo tenerum est femur etc.

Ea vocabula non semel mixta. 86. *Regibus.* Vid. ad Epist. 1, 7, 37. 105 — 108. Locus expressus ex Callimachi epigrammate 33. Post alios indicaverat Gesn. 107. var. lect. Zurck.:

Digitized by Google

Captat etc., solita n et p litterarum confusione. 116. *Pavonem* primus Romanorum mensae adhibuit Hortensius. Varro de R. R. 3, 6. Plin. H. N. 10, 20. Aelian. Var. Hist. 2, 5. *Rhombus*, ψῆττα (Athen. 7. p. 330), pleuronectus rhombus Linn., Butte. H. Vid. ad 2, 2, 22. 119. *Venerem.* Recte Parmenses: *venerem*, ut ubique scribendum est, ubi res significatur, non persona. Et sic in similibus. Cf. 1, 3, 109; Od. 3, 12, 1; 3, 15, 5 etc. Vidit etiam Fea nonnunquam, velut A. P. 414.

121. Operae pretium videtur adscribere illud epigramma, Philodemo tributum, quod, in codicis Heidelbergensis folio singulo scriptum, et in schedis Crozianis repertum, primus vulgavit Reiskius Antholog. pag. 111. *nro.* 651, deinde excudi jussit Brunckius Analectt. 2. p. 85. *nro.* 9., Jacobsius autem τῆς νοθείας non immerito insimulat, et ab aliquo viro docto, his ipsis Horatii verbis ad tale quid ludendum commoto, fictum arbitratur libri menstrui, a F. A. Wolfio editi, qui liber inscribitur Litterarische Analecten, fascic. 2., Berol. 1817., pagg. 359. seqq. Sic igitur se habet carmen:

Εἰνὶ μύχοις κραδίας δοιὰς περιθάλπω ἔρωτας,
  Τὸν μὲν Ῥωμαΐδος, τὸν δὲ Κορινθιάδος.
Ἡ μὲν ματρώνας τε τρόπȣς καὶ ἤθεα ςτέργειν
  Οἶδ' ἀπὸ κοκρυφάλȣ μέχρι περισκελίδων·
Ἡ δὲ χύδην παρέχει, πάσῃ φιλότητι προςηνῶς
  Πλαστȣργȣ̃σα τύπȣς τȣ̀ς Ἐλεφαντιάδος.
Εἰ δέ μίαν ταύταιν, Πείσων, μ' αἱρεῖσθ' ἐπιτέλλεις,
  Εἰν Ἐφύρῃ μίμνω, τὴν δ' ἄρα Γάλλος ἔχοι. (*)

Versu penultimo vulgatum hoc Πεῖσον, μ' αἱρεῖν correctum

(*) Ita vertas licet:
Pectore nos imo duplices nutrimus amores,
  Romanâ genitos atque Corinthiacâ.
Altera matronae mores colit acris, ad ungues
  Usque a verticibus proxima Penelopae;
Altera sed fuse praebet, veneremque per omnes
  Expressisse modos scit Elephantiados.
Quodsi quaeris, utram studeam mihi jungier harum:
  Laudo Ephyren; istam Gallus habere potest.

est Jacobsio, quem vide l. l. 125. sequ. Lepide Lafontainius (Conte: Le Cas de Conscience):

> Les gens du païs des fables
> Donnent ordinairement
> Noms et titres agréables
> Assez libéralement.
> Cela ne leur coûte guere;
> Tout leur est Nymphe ou Bergere,
> Et Déesse bien souvent.
> *Horace* n'y faisoit faute.
> Si la servante de l'hôte,
> Au lit de nôtre homme alloit,
> C'étoit aussi-tôt Ilie,
> C'étoit la Nymphe Egerie,
> C'étoit tout ce qu'on vouloit.

129. Recte quidam apud Scholiastas et Mss. plurimi: *vepallida*, hoc est valde vel male pallida. *Vae* friget.

Sat. I, 3. Praescriptum in edit. Henricopetr. I.:

> Tertia Stoïcidas taxantes crimina taxat.

4. *qui cogere posset*, *Si peteret* etc. Vid. ad 8, 59.

7. *Io Bacchae* etiam aliquot codd. Mss. et ed. Mediol., anno 1477. excusa. Vide Turnebi Adverss. 13, I. Sed vulgata lectio non male defenditur. 8. Var. lect. Zusck.: *resonans*.

10. In iisdem lectt. habetur, nescio unde: *persaepe velut si Junonis sacra ferret.* 11. Imo secundum lectionem cod. Vossiani *balebat.* 12. *Reges atque tetrarchas.* Vid. ad 2, 2, 101.

20. Recte Gesn. *et* pulcrum ἦθος habere dicit, tanquam non acriter contendentis. Cf. I, 4, 130, 139; I, 6, 65 seqq. 25.

> *Cum tua pervideas oculis mala lippus inunctis.*

Locus ab interpretibus varie tractatus, quorum opiniones excutiens H. Stephanus diatr. de observationibus suis in Horatium p. 85.: „Verbo," inquit, „*pervidere* Sat. 3. lib. I. aliam quàm quae passim in usu est significationem dari apud hunc poëtam, non miror: quum ea, quae illi adjuncta sunt, eam prima fronte repudient. Sed tamen et illi posse suam significationem relinqui dico, atque adeo planè relinquendam

esse contendo. Judicent lectores, an ego in verbo *pervidere* aliquid acutius quàm ceteri videre potuerim. Ita igitur Horatius:

Quum tua pervideas oculis mala lippus inunctis,
Cur in amicorum vitiis tam cernis acutum,
Quàm aut aquila, aut serpens Epidaurius?

Hoc loco Petrus Victorius et Petrus Nannius (aliorum enim expositiones prius recensere libet) tradunt pervidere idem esse quod παραβλέπειν (*), non admodum contentis oculis intueri, negligenter adspicere. In quo certè magnam (quod tantorum virorum pace dictum sit) praepositioni injuriam faciunt, quum eam ad minuendam significationem adhiberi dicunt, quae contra augere eam solet. Quidvis potius faciendum est, quam ad hujusmodi expositiones, quae sermonis vel Latini vel Graeci consuetudini vim afferunt, confugiendum. Quid hic Lambinus? *Existimarim*, inquit, *hoc loco contrarium significare, propter has voces adjectas* oculis lippus inunctis, *sicut suprà dixit*, *Od.* 7. *lib.* 3., nam scopulis surdior Icari Voces audit adhuc integer. Verùm hic Lamb. ex malo uno in alterum, et fortassis ex Scylla in Charybdin incidit. Quomodo enim hoc rationi consentaneum fuerit, ut quis id significare velit, quod contrarium est significationi verbi, quo utitur? Scio equidem nos audacem interdum vocare, quem timidum esse innuimus; prudentem, quem pro inconsulto et incogitante haberi volumus: sed hoc fit per ironiam, quam hic neque ipse Noster constituit, neque quisquam constituere potest. Jacobus Cruquius, qui post Lambinum non minus laboriosos quàm doctos in Satyras hujus poetae commentarios scripsit, simùlque veteres quosdam edidit: *Quid si* pervidere, *inquit*, oculis inunctis, *sit* videre per oculos inunctos, *ita ut praepositionis vis transeat in instrumenta videndi*, *manente verbi proprietate.* (**)? Haec ejus est sententia;

(*) Comparat Victorius versus illos ap. Plut. Περὶ εὐθυμίας p. 469 B.:

Τί τἀλλότριον, ἄνθρωπε βασκανσώτατε,
Κακὸν ὀξυδερκεῖς, τὸ δ' ἴδιον παραβλέβεις;

Bo.

(**) Monstrosa profecto explicatio, quam et ipse Cruquius in ed. anni 1611. repudiavit, Stephanique sententiam amplexus est. An vo-

eamque potius quàm alterutram ex superioribus sequerer, ut minus violentam, si è tribus unam sequi necesse haberem; sed aut ego valde fallor, aut ille quoque eam magis probabit, quam afferam; quae mihi in meo typographeio inter operas versanti, dum haec editio excuderetur, in mentem venit. Dico enim, Horatium verbo *pervidere* suam significationem reliquisse, sed eos reprehendere voluisse, qui quum se in cernendis suis ipsorum vitiis summa perspicacia uti simularent, contrà ad ea conniverent, et pro perspicacibus et Lynceis oculis, quibus utebantur in adspiciendis aliorum vitiis, lippos et inunctos oculos afferrent. Q. d.: Quum tu ad pervidendum scilicet tua vitia oculos lippos et inunctos afferas. — Vel, Quum connivente quadam perspicacia utaris in cernendis tuis vitiis. Vel, Quum tu, qui perspicax in vitiis tuis videri cupis, tanta perspicacia utaris, quanta oculorum lipporum esse potest. Perinde enim loqui eum puto acsi quis diceret: Tu, qui tam fortiter plumbeo gladio hostes tuos invadis; vel, hostibus tuis resistis. Aut, Qui tam celeriter podagrosis pedibus incedis. Quale illud Maronis *illa gradum studio celerabat anili.*" — Et ibid. p. 106.: „Dicitur enim (ut opinor) *lippus pervidere oculis inunctis* eodem joci genere, quo *inertiam* ab eo appellari *strenuam*, et quandam *sapientiam* dici *insipientem*, nec non *concordem* vocari *discordem* videmus, et si quod est aliud dictum, quod oxymorum nominetur." Ita vir eruditissimus, qui si verum non vidit, certe viam ad id inveniendum muniisse dicendus est. Significat autem *pervidere*, ut recte secundum alios monet Bentlejus, *acute et perspicue et penitus rem videre;* quo posito, si genuina sit ista lectio apud Nostrum, dubitari non potest, quin vel oxymorum usurpaverit, vel ironice sit locutus. Quam rationem nescio quo modo Heind. omnino rejicit, neque Gesneri probat, verbo *pervidere* voluntatem tantum pervidendi inesse existimantis. Putat igitur, dictum hoc loco esse *pervidere* pro eo, quod est *perlustrare*. Sed eum usum exemplis vellem firmasset. Quod dum ab aliquo fiat, cum ipsi jam ad plures abeundum fuerit, alia nobis medicina circumspicienda erit.

lebat vir doctus, legendum esse: C u m t u a p e r v i d e a s o c u l o s m a l a l i p p u s i n u n c t o s? Quanquam etiam haec [illegible]cina violentior. Bo.

Digitized by Google

Et Bentleji quidem conjectura, legendum esse *Cum tua tu videas*, quantum placet adhibito verbo *videas*, quo aptius hoc loco reperiri nullum potest, tantum displicet pronomine inutiliter inculcato; id quod sensit etiam Heindorfius. Redeundum ad membranas, si quae forte alia lectio in illis conspiciatur aptior vulgatâ. Atque ecce! plures et Feae et aliorum codd. habent *provideas*, ut commutari inter se solent, utpote similibus compendiis scribi solitae, *per*, *prae* et *pro* praepositiones. Eam scripturam Horatii esse contenderim, sed emendatam, ut verbis, quae male coaluere, distinctis, ita legatur:

Cum tua pro videas oculis mala lippus inunctis,

h. e. Cum videas, qui lippus sis, mala tua pro oculis inunctis, Cum ea sic videas, ut patiuntur oculi tui lippi; quemadmodum *pro virili*, *pro sapientia tua*, et similia plurima dicuntur, quae in lexicis perscripta sunt. Recte autem Schol. Cruq.: *Lippus, quasi lippus, ut Pers.* (1, 79.):

Hot pueris monitus patres infundere lippos
Cum videas.

Continue scripta verba *pro videas* quam facile pro uno vocabulo accepta a librariis fuerint, nemo non videt; ne dicam, fieri etiam potuisse, ut corrector aliquis data opera praepositionem verbo adjungeret, cum hyperbaton miraretur, immemorque esset similium locorum, qualis est ille notissimus:

Nec *super* ipse *suâ* molitur laude laborem.

Eo modo non pauca veterum scriptorum loca depravata. Vide nos ad tragoediae, quae inscripta est Octavia, versum 792. Quodsi tamen ea ratio durior cuipiam videatur, is vel legat, verbis transpositis et sine elisione (vid. ad Od. 3, 14, 11): *C. t. pro oculis videas m. l. i.*, quod itidem non ferens male feriatus aliquis διορθωτής fecerit *pro videas oculis*; vel per me reponat licet ipsum *provideas*, ut φίλαυτος iste oculis suis providere, i. e. cavere ac parcere dicatur, tanquam lippus, ne nimia contentione magis etiam debilitentur; verbaque *tua mala* Graeco more valere dicat *quod attinet ad tua mala*, quae mala seu vitia cum ad hominem pertineant, ipsiusque tanquam pars sint, offendi isto accusativo nemo potest, de quo cf. Stewech. Apul.

Digitized by Google

Quaest. I. 10. 43. Non hujus loci est *At*, sed *Aut*, quas particulas saepe confusas constat. Amatorum potissimum, ad vitia puellarum coecutientium, exemplum amicis proponit Horatius, et illuc praeverti jubet eos, quoniam amori simillima est amicitia; aut, inquit, ut pater filii, sic amicorum debemus vitia tolerare. 48. *Balbutit.* Vid. ad 2, 3, 274.

53. Epist. 1, 16, 78. 56. seqq. Sic interpungendum: Probus quis nobiscum vivit, multum demissus homo: illi Tardo cognomen, Pingui, damus. *Probus quis*, non *probus aliquis*, quia *si* intelligendum est, ut mox in verbis *Simplicior quis* etc. Sententia est: si quis sit probus et multum demissus homo: eum tardum, pinguem, appellari per contemtum. Recte Lambinus, qui ἀσυνδέτῳ verborum *Tardo*, *pingui*, non modo offendebatur, sed etiam delectabatur, tanquam vere Horatiano. Cf. 85; 1, 39, 74, 77, 82, 84, 96 sequ.; 2, 1 sequ., 83, 85, 89, 93, 96, 98, 128 seqq.; 4, 15; 6, 33 seqq.; 7, 7; 9, 2; 2, 3, 94 seqq. 173; Od. 3, 18, 7; 24, 40; 4, 8, 29, seqq.; 9, 41; Epod. 1, 21; Epist. 1, 1, 38; Virg. Aen. 1, 599 sequ. etc.

64. Ita distingues: — *ut forte legentem aut tacitum impellat, quovis sermone molestus: communi sensu plane caret, inquimus.* Et sic fere Heind. Ceterum pro *impellat* Lamb. Cun. San. secundum Ms. et Scholl.: *adpellet.* 66. Male Heind. quoque: *Eheu.* Vid. Fea ad Od. 1, 15, 9, nos ad Plaut. Capt. 928.

96. *fere.* Vid. ad 2, 3, 32. 99. Vid. ad 2, 2, 93.

119. Var. lect. Zurck.: *insectere.* 120. Oratio soloeca. Duo codd. Feae: *Nam ferula caedas meritum majora subire Verbera, non vereor*, omisso *ne*, ut in verbo *cavere* passim. De quo cogitandum. Certe interpunctione juvandus locus, ut sic scribatur:

Nam ferula ut caedas meritum majora subire
Verbera? Non vereor, cum etc.

ferula ut Vr. I. a m. 2. Vel legamus, usurpato asyndeto, quo Hic gaudet: — *flagello. Ne fer.* etc., ut *Nam* sit glossatoris.

126. Chrysippus princeps Stoicae philosophiae, ut audit apud Gell. 6, 2, πολυγράφος, et oraculis somniisque multum tribuens. Vidd. Heind. ad h. l. et Eichstad. ad Ommeren. in nota ad Epist. 1, 2, 4. 133. *barbam.* Vid. ad 2, 3, 35.

Digitized by Google

Sat. 1, 4, 1. *Eupolis* etc. Vid. ad 2, 3, 11. 6. C. Lucilius Suessanus Auruncanus, eques Rom., magnus avunculus. Cn. Pompeji Magni, satirae apud Romanos inventor fuit, mortuus aetatis anno 46., U. C. 649. ante Chr. 101. Vide Casauboni notum librum de dramate satyr. et satira. *Secutus.* Secutus est. 2, 8, 2. 11. Cf. 1, 10, 51. *A. P.* 368. De hoc loco nuper, quâ solet, subtilitate disputavit vir illustris, F. A. Wolfius, in Analectorum litterar., germanice scriptorum, fasciculo 1. Sane *tollere* accipiendum est in bonam partem pro eo quod est *sumere*, sententiaque persimilis Virgilii, cum diceret, se aurum colligere de stercore Ennii. Vid. vetus Virgilii βιογράφος §. 18. Dicit Horatius, etsi lutulentus fluxerit Lucilius, tamen fuisse quod tolleret aliquis et servaret ejus dictorum atque versuum. 12. seqq. Male haec interpunguntur, quasi verbis *Garrulus* — *moror* Lucilius tangatur, de quo dictum modo est, cum his Crispinum perstringere Noster incipiat. Sic scribendum:

—— velles.
Garrulus atque piger scribendi ferre laborem
(Scribendi recte: nam ut multum, nil moror), ecce,
Crispinus minimo me provocat. „Accipe, si vis;
Accipiam tabulas etc.

Scholl. Acr. et Cruq. ad 1, 120.: „*Crispini.* Philosophi cujusdam *loquacissimi* nomen, qui ἀρετάλογος dictus est; scripsit etiam versus de secta Stoica.“ *Ecce* primum fere locum occupat in oratione; est tamen ubi aliter placet scriptoribus. Infra 9, 60.: Haec dum agit: *ecce*, Fuscus Aristius occurrit. Virg. eclog. 2, 45.: tibi lilia plenis, *Ecce*, ferunt nymphae calathis. Eclog. 3, 50.:

Audiat haec tantum vel qui venit, *ecce*, Palaemon.

(Graece dicas δεικτικῶς: ὃς ἔρχεται ὅδε Παλαίμων.) Georg. 1, 107.:

Et cum exustus ager morientibus aestuat herbis,
Ecce supercilio clivosi tramitis undam
Elicit.

Cf. ibidem 406 sequ.; Aen. 2, 270, 682; 3, 219. Lucan. 1, 626.:

Digitized by Google

Quodque (nefas) nullis impune apparuit extis,
Ecce, videt capiti fibrarum increscere molem
Alterius capitis.

Stat. Theb. 3, 530; 7, 172; et inprimis 5, 503.: gratique inventrix fluminis *ecce*. Apulejus Met. I. p. 95. ed. Plantin.: Erit tibi adjacens, *ecce*, illud cubiculum honestum receptaculum. 21. De Fannio vid. ad 10, 78. 25. *erue*. Tanquam turba obrutum. Id cur prorsus ineptum (ganz ungereimt) dicat Heind., non intelligo. 26. *Delatis*. In bibliothecam. Vid. ad Epist. I, 3, 17. 27. *insanit*. Ita cod. Gotting., edit. princeps Zarott., Mediol. 1477., Ven. 1479, Bentl. secundum suos libros, aliique. Vulgo: *insanus*. 28. Eleganter, sed frustra, Burm. ad Lucan. 8, 16.: *aera*, siquidem utroque modo recte dicitur. Confert Heind. 2, 2, 5; 2, 7, 95; Od. 2, 13, 33. Ceterum Albius idem fortasse, cujus filium infra notat 109; nequaquam vero poëta Albius Tibullus, quod Baxtero in mentem venit, quem presso nomine refutat Heind.

35. Verissime, etiam Heindorfio judice, Rutgersius: *dum modo risum Excutiat tibi*. Recte Heind.: *Excutere risum* bezeichnet nicht ein lautes Gelächter (*cachinnus*), sondern e i n m i t G e w a l t a b g e n ö t h i g t e s, wie *excutere alicui lacrimas*, *sudorem*, *vomitum* (gesagt wird). Wie kann dies hier eine Bezeichnung des boshaften Satirikers seyn, e r n ö t h i g e s i c h s e l b s t m i t G e w a l t z u m L a c h e n? Andre vielmehr zwingt er dazu, indem er *risus captat hominum famamque dicacis* V. 83. — Von ganz anderer Art ist die Stelle bei *Persius* I, 12. *Quid faciam? Sed sum petulanti splene: cachinno.*"

39. *poëtis*. Ita Acron ad Sat. I, 6, 25, quem sequitur Bentl.

49. Non ὑφ' ἓν accipienda mihi videntur verba *meretrice* et *amica*, quae sic juncta me legere non memini. Sic scribam potius: *quod meretrice nepos insanus*, „*a m i c a*," *Filius uxorem grandi cum dote recuset*, ut ex sua sententia *meretricem* pater saevus appellet mulierem, ex filii vero *amicum* κατ' εἰρωνείαν: nam per χαριεντισμὸν dici cöeptum, praesertim ab amatoribus, ἑταῖρα et amica pro πόρνη et meretrix. De ἀσυνδέτῳ vide ad 3, 56 seqq. 50 sequ. Etiam Zurck. in variis lectt.: *recusat*, *ambulat*. Conjunctivum, qui est in vulgatis libris, sic explicabis, quasi haec sint verba patris in comoe-

diâ, narrantis, filium uxorem recusare, et commissari interdiu. 65. *Sulcius et Caprius.* Porphyr.: Hi acerrimi delatores et causidici fuisse traduntur et ideo rauci, quod in contentione judiciorum clament. Cum libellis autem, quibus annotant, quae deferunt. Temere Erasmus: *raucus.* 69. Cod. Hanov. apud Gesn.: *Ut si tu.* 70. Recte codd. aliquot Torrentii: *Non ego sum,* ut ab his verbis incipiat ἀπόδοσις. Probavit etiam Heind.

79. *Inquit*, intellecto *aliquis,* non *inquis,* usurpari, ubi refertur sermo incerti alicujus hominis vel vulgi, monuere Bentl. aliique ad h. l.; Gronov. ad Liv. 34. 3, Ernest. in Clav. Cic. v. *Inquit.* Ita Φησὶ pro Φασὶν apud Graecos seriores, velut Longin. de Sublim. 1. et 24., ubi ejus loquendi formae oblitum Toupium esse observat Heind. 88. Schol. Cruq.: *Praeter convivatorem, qui praebet convivium, qui pascit. Postea convivatorem etiam carpit.* De usu aquae calidae et frigidae in conviviis vide Lipsii Elect. 1, 4. Cf. Sat. 2, 2, 69; Epist. 1, 18, 11. 93. Var. lect. Zurck. *si quae.* 94. Schol. Cruq: „Fingit, se loqui cum amico Petillii Capitolini, qui cum praeesset Capitolio, *unde Capitolinus dictus est* (hoc falsum, siquidem Capitolinus et Spurinus vetera Petilliorum fuere cognomina: vid. Heind. et, quos laudat, Torrent., Vaillant. Numm. Famill. Rom. V, 2, p. 222.) accusatus est, quod coronam Jovis Capitolini rapuisset; quare ipse sublatae coronae causam dixit et absolutus est a judicibus in gratiam Augusti, cujus amicus erat." Ceterum cod. Gotting.: *Capitolinis.* 100. Nescio, qua ratione inductus primam syllabam verbi *loligo* brevem putet Italicus editor, proptereaque scribi jubeat *lolligo*, ut *rettulit* etc. 102. *ut si qui promittere de me Possum aliquid, vere promitto.* Sic Fea secundum libros suos. Sed *qui* vellem explicasset: nam *quâ* id interpretantem in Plauto ferrem, in Horatio vix et ne vix quidem fero, ut cui locus, ubi potestatem eam habeat apud Nostrum, succurrat nullus. Igitur, dum id explanatum ab aliquo fuerit, perstemus in scripturâ vetere hac: *ut si quid promittere de me Possum aliud vere, promitto, hoc est: ita promitto, ut promittere soleo, si quid* etc. h. e. gravissime promitto. Nulla h. l. synchysis. 105. *Insevit p. o. hoc mi* est in variis lectt. Zurck. Cf. 3, 34, quo loco item codd. aliquot Feae: *insueverit.* Zurck.: „*Hoc* in ablativo. *Insuescere juven-*

Digitized by Google

cum plaustro aut aratro, insuescere pecus amurca, Columella dixit." Heind. cum duplice accusativo construi hoc verbum putat, quo modo Graeci dicant ἐθίζειν τινά τι, εἴθισμαι τοῦτο. Sed exempla latina, quae quidem certa sint, desidero. Ceterum recte monet, etiam verba *adsuescere*, *consuescere*, *desuescere* pro activis nonnunquam esse. Cf. 2, 109.

123. *Ex judicibus selectis.* Viris fere optimis. Vid. Clav. Cic. v. Selectus. Cf. 2, 7, 54. 124. *factum* fere codd., nec male. Vid. Heind. Sequente versu rectius Feae visi libri Vp. C. An. A.: *addubitas.* 131. *teneor.* Ludov. Desprez. et Wak. ad Lucret. 3, 313.: *tentor.* Anglus comparat Epist. 1, 18, 80: si *tentent* crimina. Sed frustra. 133. De lectulis lucubratoriis vid. Casaub. ad Suet. Aug. 78.

Sat. 1, 5, 2. Haud scio an hic rhetor sit Heliodorus ille metricus, de quo bis Hephaestio, et Marius Victorinus his verbis p. 2541. Putsch.: „At Juba (rex Mauretaniae) noster, qui inter metricos auctoritatem primae eruditionis obtinuit, insistens *Heliodori* vestigiis, *qui inter Graecos hujusce artis antistes aut primus aut solus est*," etc. Certe res metrica non abhorret ab officio rhetoris, litteras docentis et eloquentiam; neque ejusmodi hominis commercio invitus usus fuerit Flaccus noster. Alius haud dubie grammaticus, quem perstringit Lucillius Antholog. Palat. 2. p. 361. 3. *longe* etiam Zurck. in ordine.

4. Imo fallitur bonus vir Acron, uti passim. Nam Fori Appii malignos esse, quid mirum? aut quo in loco non sunt? Sed differtum illud oppidum dici nautis et cauponibus, id vero χαρακτηριστικόν: nam eorum magna ibi frequentia propter fossam inde ductam usque ad Anxurem seu Terracinam, urbem Latii; de quâ fossâ sic Strabo 5, 6.: „Prope Terracinam, quâ Romam itur, propter viam Appiam fossa longa ducta est, quae palustribus fluvialibusque impletur aquis. Ea noctu maxime navigatur, ut, qui navem vesperi intrant, mane egressi, Appiâ viâ pergant; sed etiam interdiu remulco navigia trahuntur ope mulorum." Caupones *maligni* audiunt h. l., ut *perfidi* 1, 1, 29.: nam *malignus* proprie contrarius est *benigno*, significatque eum, qui minus justo alteri tribuit, id quod facere solent caupones, nihilo tum honestioris loci homines quam lenones, ut monet Casaub. ad Theophrast. charact.

Digitized by Google

περὶ ἀπονοίας. Legendum igitur uno tenore: *cauponibus atque malignis*, hoc est: et malignis cauponibus. Minus recte San.: L'épithète (*malignis*) se rapporte en commun à *nautis* et *cauponibus*. Les cabaretiers ne valent guère mieux que les batteliers, surtout dans ces petites bicoques qui sont sur le bord des rivieres dans une route de grand passage. La rudesse des moeurs et l'avidité du gain les exposé à quantité de friponneries. — 5. *Hoc iter*. Haec verba nihil aliud significare possunt, nisi iter Roma ad Forum Appii; atqui id quidem iter non fuit divisum, sed a Foro demum Appii fossa ducta opportunitatem praebebat Anxurem navigandi, qua opportunitate usus est Flaccus tardior. Ergo *Hoc* falsum videtur; et reponendum *Hinc*, a Foro Appii, quomodo *hunc* pro *hoc* scribendum vidimus Sen. Herc. Oet. 449, similiaque passim confusa sunt in MSS. Vel certe leg. *Hôc*, ob hoc, nautas. *Altius praecinctis*. 8, 10. 12. *Trecentos inseris! Ohe, jam satis est.* Recte, quidquid dicunt, Porphyrio: „Verba sunt nautae irascentis, cum plures navi imponantur, quam pepigerat." Servus: *Huc appelle*! quo dicto adducit dominum aliosque eum comitatos. Qui cum nimis multi videantur nautae, arcere partem studet, acclamatque servulo: *Trecentos* etc. Fidejussorem pro ea explicatione dabo ipsum Horatium versu praegresso, ubi inordinatum clamorem (*convicia*) sustulisse inter se dicuntur *pueri*, seu servi, *et nautae*, non eorum alterutri soli. Jamque ipsa illa convicia ponit, ubi ineptum foret minimeque dramaticum, illorum tantummodo voces referre, horum ad eas respondentium negligere. Igitur sic distinguendum:

Tum pueri nautis, pueris convicia nautae
Ingerere: „Huc appelle!" — „„Trecentos inseris! Ohe,
Jam satis est.""

32. *Capitoque simul Fontejus*. Heind. Cajum Fontejum Capitonem fuisse suspicatur, qui consulatum gessit cum Germanico A. U. 765, sive A. Æ. 15. 34. 35. Similis scriba iste, praetorem agens, Campanis illis duumviris, de quibus Cic. Orat. de leg. agr. 2, 34., ut monet Gesn. Ceterum de bacillis lictorum in coloniis (nam Romae fasces habebant) hic non cogitandum, sed de *baculo pruneo*, quem pro scipione Consulum ebur-

Digitized by Google

neo gestabat superbus iste scriba, cum non contentus esset, praetextam praetorum et tunicam senatorum Rom. laticlaviam occupasse, sed, praetorem agens, qui quasi consulis vicarius, illud quoque summi magistratûs insigne sibi arrogaret. Nam recte, si quid sentio, Junt. 1503.: *bacillum*, neque aliud velle mihi videntur libri, in quibus est *batillum*, c et t litterarum inter se permutatione minime insolitâ. Sed ipsum illud, quod in multis codd. legitur, *vatillum* eodem pertinet, b et v litteris confusis, ut passim factum. Nam *vatillum* dictum esse pro eo quod est *vasculum*, quis credat Scholiasti, toties hallucinato? et *prunae* seu *prunarum*, h. e. prunis repletum, vasculum, utcunque interpreteris, quomodo dici potest *praemium*, sive insigne dignitatis praetoriae vel consularis? Legendum cum H. Baruffaldo *prunique bacillum*, h. e. bacillum seu baculum pruneum sive e pruno factum, quo modo Ovidius dixit *baculum olivae* Met. 2, 681. Profecto ridendus erat ejusmodi baculus, pro consulis scipione usurpatus; sed *prunarum vasculum* ut dici possit praemium sive insigne, nihil habet quod rideas; neque dubitandum mihi videtur quin pru*nae* scriptum forte sit pro pru*ni*, ut *ae*gre pro *ig*ne apud Ovidium Met. 7, 555, et *ma*nus pro *mi*nus Senec. Herc. Oet. 273, ubi videsis, quae annotamus. 37. Mamurrarum urbs Formiae. Vid. Ern. Clav. Cic.

39. L. Licinius Varro Murena, affinis Maecenatis.

40. Plotius Tucca. Cf. 1, 10, 81, Serv. ad princ. Aen., Virgilii vetus biographus §. 14. sequ. L. Varius, poëta epicus et tragicus. Cf. 6, 55; 9, 23; 10, 44; A. P. 55; Od. 1, 6; Quinctil. 10, 1; Voss. ad Virg. ecl. 9, 35.

46. *parochi*. 8, 36. 49. *crudis*. Vid. ad Epist. 1, 6, 61.

52. Rectius, qui *Cicirrhi*, quo modo Callirhoë, Pyrrhus et ejusmodi alia scribuntur: nam graecum nomen est.

54. *Osci*. Vid. ad 9, 29. 57. *at ipse* Zurck. in variis lectt.

60. Rectum est *miniteris*, quandoquidem causale est *cum*, ἐπειδήπερ. Vid. Heind. Longe alia ratio loci, si forte, Ciceroniani. 67. *Deterius nihilo* etiam Zurck. in ipso ordine.

68. Mala lectio in variis Zurckianis *nunquam*.

72 Pene macros arsit dum turdos versat in igne.

Cum *ardere* sit fere verbum neutrum, ut ambigui nihil habeat

oratio, non recedendum videtur ab hac omnium librorum lectione numerosiore, quam ab se inventam uterque Scholiastes antiquus explicat. Lambinianus versus ex iis est, quos *polyschematistos dactylicos* vocat Marius Plotius in libro de Metris p. 2629. Putsch., cum unus pes est dactylus, ceteri spondei; quales versus non temere et nullo consilio usurpantur. De *turdo* ad 2, 5, 10. 78. *Atabulus*. Horatianum ventum eum appellat Gellius 2, 22., propterea quod Appulus fuit Flaccus. Plinius H. N. 17, 25.: „Quaedam temporum causae aut locorum non proprie dicuntur morbi, quoniam protinus necant, sicut tabes cum invasit arborem, aut uredo, *vel flatus alicujus regionis proprius, ut est in* Apulia *Atabulus*, *in Euboea Olympias*. Seneca, notante Heindorfio, Quaest. nat. 5, 17: „*Atabulus Apuliam infestat*, Calabriam Iapyx, Athenas Sciron, Pamphyliam Cataegis, Galliam Circius.“ Brydonii quoque Iter in Sicil. et Malth. epist. 1. conferri jubet Heind., monetque hunc eum ventum esse, quem Itali hodierni vocent *Sirocco*.

79. *erepsemus*. Erepsissemus. Vid. ad A. P. 129.

87. Disputant de nomine hujus oppidi, quod esse Equotutium vix potest, situm illud in fine Campaniae secundum Itineraria Antonin. p. 111. et Hierosol., cum ibi villam Trivici ponat h. l. vetus Scholiastes, a qua villâ illud oppidum viginti quatuor millia abfuisse poëta dicit. Qui Arpos sive Argyrippam intelligunt, non eo refelluntur, ut putat Cluverius l. l., quod utrumque nomen admittat versus heroïcus, siquidem re vera Argyrippae intrare ejus generis versum unum non potest, duo potest, ut nomina Ἀριςογείτων et Ἀπολλόδωρος in carminibus Simonidis et Nicomachi apud Hephaestionem edit. Paris. 1553. p. 14. Sed *non nostrum est tantas componere lites*, nisi quod non duo nomine Equotutii oppida, unum in finibus Campaniae, alterum in media Apulia, fuisse crediderim, id quod non nemini in mentem venit; qui tamen recte monet, ut Arpos, ita etiam vicinum ei oppido Canusium (Strab. 6, 9) et Beneventum ipsumque Equotutium (Serv. ad Aen. 8, 9) a Diomede condita vulgum putavisse. De Canusio vide plura ad 10, 30. Via Herculea dicta notiore nomine *Minucia*. Vide Clav. Cic. v. *Via Minucia*, et Feam ad Epist. 1, 18, 20. 91. *dulcior* Torrentii Mss. 3 et unus Cruq. 97. *Gnatia*. Recte Vitus Maria.

Digitized by Google

Quare cum Cruquio legendum Mel. 2, 4: *Post Barium Egnatia* etc. non, *et Gnatia*, ut vulgo. Var. lect. Zurck. *Nymphis*, quod fortasse verum. Quanquam similiter apud Heind. Varro (Augustin. de civ. dei 4, 22.): „Ex eo enim poterimus scire, quem cujusque rei causa deum advocare et invocare debeamus, ne faciamus, ut mimi solent, et optemus a Libero aquam, a Lymphis vinum." Et de Re rust. 1, 1.: „Nec non etiam precor Lympham et Bonum Eventum," etc. Quibus inductus locis Heind. dedit *Lymphis*. 99. Plinius H. N. 2, 107.: In Salentino oppido Egnatia (nunc *Monopoli*) imposito ligno in saxum quoddam ibi sacrum protinus flammam existere (reperitur apud auctores). 100. *Judaeus Apella:* nam sic scribendum, recte Bentl. epist. ad Mill. p. 520. ed. Lips.: „Judaei habitabant trans Tiberim, et multo maximam partem erant libertini, ut fatetur Philo in legatione ad Cajum. *Apella* autem libertinorum est nomen satis frequens in inscriptionibus vetustis. Cic. Ep. 7, 25.: Ne Apellae quidem liberto tuo dixeris. Itaque *Credat Judaeus Apella*, quasi tu dicas: Credat superstitiosus aliquis Judaeus Transtiberinus." Neque aliter nomen Apellae intellexisse Gatakerum Advers. miscell. posth. c. 35. p. 790. C., monet Heind. Apage igitur nugas Scholiorum, quae mangonum tam saepe manus passa sunt! 101. Epicureorum dogma. Vid. Heind., qui laudat Diog. Laërt. 10, 139, Cic. de N. D. 1, 17., ibique Davis. Lucret. 5, 83 et 6, 57.:

> Nam bene qui didicere, *deos securum agere aevum*, etc.

104. *Brundisium.* Vid. ad Epist. 1, 17, 52.

Sat. 1, 6, 3 sequ.:

> Nec, quod avus tibi maternus fuit atque paternus,
> Olim qui magnis regionibus imperitarunt,

Hoc est: Nec quod habuisti, quos quisque habuerit necesse est, avos paternum et maternum, qui avi magni reges fuere. Sententia inepta, nec quam exprimere volebat scilicet Horatius, sed hanc, Maecenatis avos fuisse magnos reges. Ergo legendum ex aliis libris *imperitarent*, ut intelligatur, Maecenatis avos fuisse tales, qui magnis regionibus imperarent. Sensit pridem Bentlejus. Verba *legio* et *regio* etiam alibi confusa, velut Lucret. 1, 470, Valer. Flacc. 6, 48, ut monet Eichstad. ad Om-

meren.; nec valde dubitandum videtur quin rectum sit h. l. *regionibus*, cum Cilnii summis Romae dignitatibus functi non fuerint ante Maecenatem, itaque in avis illis intelligendi sint Lucumones, reges Etruscorum. Vidd. Wak. Wieland. Heind. ad h. l., Eichst. l. l., et, quos ad partes vocat Heind.; Liv. 10, 3, Sil. Ital. 7, 29, Dempster. Etrur. reg. 2, 54, Meibom. Maecen. c. 3, Niebuhr. histor. Rom., germanice script., vol. 1. pp. 80 sequ. Una me res suspensum detinet, quod stirps regia Maecenatis satis significatur verbis *nemo generosior est te*, cumque regum jus sit in populos, inutile videtur denuo de imperio dicere Lucumonum, aptissimum vero est, quem Lydorum generosissimum vocavit Noster, hoc est *regum* progeniem, eundem jam bellica quoque majorum gloria decorare. Sic passim *domi bellique seu militiae* clari dicuntur. Sallustius Catil. c. 2.: „Quodsi *regum atque imperatorum* animi virtus *in pace ita uti in bello* valeret, aequabilius atque constantius sese res humanae haberent.“ Et sequentis capitis principio: „*Vel pace, vel bello, clarum* fieri licet. Eam igitur utramque laudem si quis hoc loco significatam censeat, ei minime refrager, tuearque vulgatam lectionem. *Legiones* dicti exercitus Etrusci etiam Livio 10, 5, Bruttiorum et Lucanorum 8, 24 etc.

5. *naso suspendis adunco.* Vid. ad 8, 64. 12. *Laevinum.* Porphyr.: „Hic P. Valerius Laevinus adeo foedis ac projectis in omnem turpitudinem moribus vixit, ut provehi non potuerit ultra quaesturae dignitatem.“ Homo aliunde ignotus. *Valeri.* P. Valerii Poplicolae, qui consul fuit cum L. Junio Bruto A. U. 244. 13. *fugit.* Argutans Heind.: „Aber woher dies praesens *fugit*, nicht in fortschreitender Erzählung, sondern in einer angeknüpften historischen Notiz?“ Non res transiens, sed durans, est historia, quâ olim gesta ita narrantur, ut adspicere ea, tanquam praesentia, nobis videamur. Quidquid in illâ et *fuit* et *est.* Rectum igitur praesens *fugit.*

20. *Decio.* Intelligendus P. Decius Mus, *qui primus e Deciis consul fuit* (A. U. 415.), ut ait Cic. de Div. 1, 24, et primus Deciorum se pro patria devovit. Vid. Cic. Tusc. Quaest. 1, 37, ibique Davis., Liv. 8, 9. 24. *L. Tillium Cimbrum*, unum e percussoribus Caesaris, intelligit Bentlejus, de quo vidd. interpp. Suetonii in Vit. Jul. Caesaris c. 82., et Ernest. in Clave

timuit, ne *sibi* potius quam mihimetipsi, tali institutione male uso, vitio quis aliquando verteret, si non ultra praeconis aut coactoris conditionem ascendissem. Minus recte Gesn.: „*Nec timuit*, i. cum tamen non haberet causam timendi." Nec melius Heind.: er scheute sich nicht davor, daſs man ihm dereinst diese edle Erziehung verargen würde, wenn ihr mein künftiger Stand nicht entspräche. 87. *hoc*. Ob hoc, quod factus non sum praeco, aut coactor. 102. Confert Heind. 2, 6, 42; Epist. 1, 7, 76. 107. *Tilli* fere lectio esse videtur librorum a Fea collatorum, ut 24.; neque aliter edidit Bentlejus. Senatorem ibi novimus; praetorem fuisse ex hoc uno loco discendum nobis est, ut de tot aliis factis minus gravibus semel tantum commemorant scriptores. Baxterus, Ciceronem utrobique intelligens, delirat suo more. 109. De oenophoro errat vir doctus. Vidd. lexica. Juvenal. 6, 425.: totum Oenophorum sitiens. 111. Virg. Aen. 5, 75.:

> Ille e concilio multis cum *millibus* ibat
> Ad tumulum.

Lambinus cum in uno codice Ms. reperisset *Multibus atque aliis*, quae mera est hallucinatio descriptoris, temere posuit *Multis atque aliis*, quo nihil opus. Nec tamen a *mille* derivandum *millibus*, sed a *millia*, intelligendumque *hominum*. 113. Etiam Zurck. in variis lectt.: *vespertinusque*, neque ineleganter, modo de fide ejus lectionis constaret. 115. *Ciceris*. Cibi pauperiorum. Cf. 2, 1, 74. Gron. de Pec. vet. 4, 12. 116. *tribus*. Hoc est *paucis*, proverbiali forma dicendi, quemadmodum Catullus 1. *tres chartas*, Propertius 2, 13, 25. (2, 10, 25. Scal.) *tres libelli*, Martialis 13, 123. *cum tribus bibit*, alii alia dixerunt similia. Quamvis enim adolescens ad satiras scribendas accesserit Horatius, cum tenui etiam fortuna uteretur (*), tamen aliquos servos ne pauperiori quidem abjudicandos esse in tanta Romanorum eo tempore luxuria, recte monet, secundum alios, vir doctus, Stegerus, Kiloniensis, in libro menstruo, Berlin. Monatsch. Jan. 1807. Minimum autem decem habuisse quemque honesto loco natum, e Sat. 1, 3, 12. male colligere sibi videtur Heind.

(*) Nam postea d i m e l i u s f e c e r e: vide Sat. 2, 6, Epist. 1, 16, Od. 4, 11, 6.

'Ἐγγυθήκη Romanis dicitur *incitega*. Vid. Schneider. lexic. graec. v. ἐγγυθήκη. 118. *Campana*. Fictilis. Cf. 2, 3, 144.

121. Schol. Cruq.: Minor enim Noviorum ad hanc statuam turpissime foenerabatur summo mane: quare jocatur H. inquiens, Marsyam alteram habere manum erectam (cf. Serv. ad Aen. 4, 58) ad depellendum Novios, quod eorum foeneratorum impudentiam non posset sustinere. 126. *Campum* etc. Vid. ad Epist. 1, 7, 59.

Sat. 1, 7, 2. *Hybrida*. Romano et Graeca genitus. Cf. Scholl. et Plin. 8, 97. 5. *etiam*. Legendum puto: *et jam*, et nunc seu tunc, eo tempore. 7. Eleganter codd. quidam Torrentii et Cruquii: *tumidus*. Producitur vocabuli syllaba extrema propter caesuram, quâ figurâ nihil frequentius. Maro Aen. 9, 610: Terga fatigam*us* hasta. Eclog. 6, 53:

Ille latus niveum molli fult*us* hyacintho.

Ovid. Met. 14, 250:

Ire negabam*us* et tecta ignota subire.

Vidd. Nic. Heins. ad Metam. 1, 114, Was. Senar. cap. 5., nos ad Plaut. Amph. 483 et Vindiciarum Ovid. pag. 12. Ejus moris poëtarum ignari posuisse videntur *tumidusque*. De asyndeto dictum ad 3, 56 seqq. 10. Salse jus vocat malam consuetudinem hominum, qui quo fortiores sunt, eo majores aliis molestias exhibere solent in bello seu rixa. Et hoc ipsorum molestorum verbum est, *jus* semper crepantium, ubi summam injuriam exercent. 11. De bis illato *inter* cf. Epist. 1, 2, 11, Propert. 2, 23, 15. Liv. 10, 7.: „Certatum tamen suadenda dissuadendaque lege *inter* App. Claudium maxime ferunt et *inter* P. Decium Murem.“ Vid. ibi Drakenb. Non erat, quod eo Bentlejus offenderetur. 15. Zurck.: *vexat*.

19. *Compositum*. sit. 8, 2. 20. Porph.: Bithus et Bacchius gladiatores optimi illis temporibus fuerunt, qui cum multos interemissent, commissi inter se mutuis vulneribus conciderunt. 28. *salso multoque fluenti*. Persio. Demosth. de Cor. Reisk. p. 272.: τῷ Πύθωνι θρασυνομένῳ καὶ πολλῷ ῥέοντι —. Vid. Heind. 29 seqq. Plin. H. N. 18, 26. extr.: In hoc temporis intervallo, XV diebus primis (post aequinoctium vernum), agricolae rapienda sunt ea, quibus peragendis ante aequino-

Digitized by Google

clium non suffecerit, dum sciat inde natam exprobrationem foedam putantium vites per imitationem cantus alitis temporarii, quem cuculum vocant. Dedecus enim habetur opprobriumque meritum, falcem ab illa volucre in vite deprehendi, ut ob id petulantiae sales etiam cum primo vere ludantur. *arbusto.* Epist. 1, 7, 84. 30. *Vindemiator.* *Τετρασύλλαβον.* Vid. ad 2, 3, 245.

Sat. 1, 8, 7. *fissa.* Admittendam putarem hanc lectionem, si vel in uno codice haberetur. Dici potest *fissa*; potest item *fixa*, et haec membranarum scriptura est, conjecturae non posthabenda. Etiam Propert. l. l. legam *fixa*, siquidem fixa in ostio erat ista arundo. Petron. l. l.: *Arundinem ab ostio rapuit.* — *novis.* Schol. Cruq.: *nuper a Maecenate institutis. Antea Esquilina regio sepulcris servorum et miserorum erat dedicata; Maecenas autem considerans aëris salubritatem hortos eo loci constituit.* Vid. ad 2, 6, 32. 11. De Pantolabo ad 2, 1, 22. De Nomentano dictum in nota ad 1, 1, 102. 15. *Qua* tuetur etiam Heind. Et recte. Vid. ad Od. 2, 3, 9. 24. Scholl. Acr. et Cruq.: „Canidiam pro Gratidia, Neapolitana unguentaria, quam semper ut veneficam carpit Horatius, maxime in V. et XVII. Epodo.“ Et Schol. Cruq. ad Od. 1, 16.: „Cantat palinodiam, i. e. cantando revocat, quae scripserat iratus in amicam Gratidiam.“ Neque aliter uterque Scholiastes ad Sat. 2, 1, 48. 25. Porphyr.: „Memini me legere apud Helenium Acronem, Saganam fuisse nomine libertam Pomponii *senatoris*, qui a triumviris est proscriptus.“ Ubi legendum esse *foeneratoris* ex altero Schol. (Acr.) monet Baxt. Vid. ad Epod. 5, 25.

28. *diffusus* etiam Hannoveran. apud Gesn., quod acceptum pro *defusus* non displicet. Διττογραφία, nisi fallor. 29. *Manes* et *animas* ὑφ' ἓν accipiens Wak. interpretatur animas apud Inferos, Fea animas bonas seu melioris notae secundum Servium et Festum. Sed ista obsoleta vereor ut Nostro placuerint; neque illos probo, qui haec ita interpungunt: *ut inde Manes elicerent, animas responsa daturas*, ut, qui Manes, iidem dicantur animae per appositionem, quae ratio vehementer friget; sed continue legendum ajo: *ut inde Manes elicerent animas responsa daturas.* Manes elicere animas jubentur, hoc est dii Manes, quorum animae sunt in potestate. Cf. 33, 34 et Virg.

Digitized by Google

ecl. 8, 103. (nihil ille *deos*, nil carmina curat.), ibique interpretes. Erichtho maga apud Lucanum 6, 730, morante anima, quam evocavit:

> Tisiphone, vocisque meae secura Megaera,
> *Non agitis* saevis Erebi per inane flagellis
> *Infelicem animam*?

Cf. Ovid. Met. 7, 177, Senec. Oedip. 559 seqq., Creuzer. Symbol. et Myth. 2, 444 seqq., et inprimis J. H. Voss. ad Tibull. 1, 2. Quodsi quis est, qui minus aptum putet verbum *elicere* in dominis umbrarum, qui imperare possint, et in iis, qui simul cum umbris sint apud Inferos, ei auctor sim ut legat *inter Manes*, h. e. e Manibus, ex regno Inferorum. Non semel d et t litterae inter se commutatae. 39. Julius iste quis fuerit, ignoratur, sed noscitur e sociis: nam quod vult Heind., verba sic ordinanda videri: *et fragilis Julius Pediatia*, *τῷ que* pro *et* accepto, ut 3, 139, durissimum est. Paedico fuit Julius, cum Pediatius muliebria pateretur. De hoc et Vorano Schol. Cruq.: Pediatius eques Rom. patrimonio consumto se prostituit; quare Horatius mutato genere Pediatiam nominavit propter mollitiem. — Ajunt, Voranum, Q. Lutatii Catuli libertum, fuisse adeo furacem, ut nummos subreptos a nummulario in calceos demiserit, a quo cum deprehensus esset, quidam subridens, Belle, inquit, si te non ἐγχαλκεύει, h. e. verberibus tanquam aes recudat, alludens ad calceos.

41. Probum quidem *resonarent*; sed nec malum concinniusque perfectum historicum. 43. Sane placet lectio libri Ch. A. a. m. 2. et Cuningami: *ut* imagine. De pronuntiatione vocabuli *cerea* vide ad 2, 2, 21. 48. Porph.: Jocatur in has, quasi altera dentibus appositis uti solita sit, altera, quod glabra (nam sic legendum vidit Marcilius, non *gibba*, ut vulgo) fuerit, caliendrum, h. e. galericulum, habere consuesset. Caliendri meminit et Varro in eo libro, qui inscribitur Virgula divina etc. Etiam Acr. et Schol. Cruq. caliendrum inter alia significare dicunt crinem suppositum (Perrücke), de quo praeter Salmasium ad Tertull. de Pallio p. 345. et Boettigeri Sabinam pagg. 104, 121, 141. vid. inprimis Frid. Nicolai liber germanicus Über den Gebrauch der falschen Haare und Perrucken

Digitized by Google

in alten und neuern Zeiten. Eine historische Untersuchung. Mit 66 Kupferstichen. Berlin u. Stettin, 1801. pagg. 179.

Sat. 1, 9, 1. Verba *sicut meus est mos* ad *ibam* referenda sunt, non ad *forte*, neque ad sequentia pertinent, qui error est Wakefieldii et Feae. More suo in Via sacra se ambulasse dicit Horatius: nam poëtari se solere, quid id attinuit dicere? quis nesciebat? —

Quod Bentlejus posuit *Ibam ut forte*, non quidem inepte fecit, sed operam perdidit, ut saepius in Phaedro, qui Fab. 1, 17.:

—— Post paucos dies
Bidens jacentem in fovea conspexit lupum:
Haec, inquit, merces fraudis a Superis datur.

et 2, 1.:

Super juvencum stabat dejectum leo:
Praedator intervenit, partem postulans.

et 3. 4.:

Pendere ad lanium quidam vidit simium
Inter reliqiias merces atque obsonia:
Quaesivit, quidnam saperet.

et 3, 16.:

Rogata est, ut taceret: multo validius
Clamare coepit.

et similiter alibi, neque sic ille solns, sed quicunque ἀσυνδέτῳ gaudent scriptores, in quibus Noster est, uf ostendimus ad 3, 56 seqq. De Via sacra vid. Fea ad Epod. 7, 7. 2. *nugarum.* Porphyr.: „Sic verecunde poëtae nugas et risus solent appellare versiculos suos.“ Cf. Catull. 1, 4; Martial. 9, 1, 5. Male Torrentius ad Epod. 4, 7. scortillum aliquod lepidum intelligit, quod quaesiverit bonus Flaccus. Sane hoc est abuti locis, quales sunt 1, 5, 82 seqq., 2, 3, 325 etc. *totus in illis.* Epist. 1, 1, 11: *Omnis in hoc sum* etc. Terent. Ad 4, 2, 50: *Ctesipho autem in amore est totus.* Demosth. de f. leg. p, 380. Reisk.: οὕτως ἔκφρων ἦν καὶ ὅλος τῷ λήμματι. Polyb. 3, 94, 10: πρὸς τῷ διακινδυνεύειν ὅλος καὶ πᾶς ἦν. Quae loca suggessit Heind. 3. *quidam.* Vide, si tanti est, ad 10, 78.

4. *dulcissime rerum.* Ovid. Met. 8, 49.:

Digitized by Google

Si, quae te genuit, talis, *pulcherrime rerum*,
Qualis es, ipsa fuit.

Comparat San. etiam 5, 88.: venit *vilissima rerum* Hic aqua. Ceterum *res* in ea formula valet *res omnes*, h. e. *τὸ πᾶν*, seu mundum, quo modo nostrates dicere solent: du mir lieber als Alles etc. Lambinus, verba sic ordinans, secundum scholia: Quid rerum agis, dulcissime? non est audiendus. Vid. Heind. et, quem laudat, Brisson. de Formulis 8, 65.

5. *Cupio omnia, quae vis.* Formula benigne dicentium vel respondentium, cui similis est illa Terentiana Phorm. extr.:

Phormio, at ego ecastor posthac tibi, quod potero, et *quae voles*,
Faciamque et dicam.

Aristoph. Lysistr. 1043:

Οὐ παρασκευαζόμεσθα τῶν πολιτῶν οὐδέν', ὦ 'νδρες,
Φλαῦρον εἰπεῖν οὐδὲ ἕν,
Ἀλλὰ πολὺ τοὔμπαλιν πάντ' ἀγαθὰ καὶ λέγειν
Δρᾶν τε.

6. Numquid vis? Discedentis verbum, ut ait Donat. ad Terent. Hec. 2, 2, 30. 11. Schol. Cruq.: „Dicebam intra me, Bolanum esse felicem, qui ὀξύχολος nullius ineptias ferebat, sed statim vel in faciem quemvis reprehendebat, vel de eo, quid sentiret, non dissimulate dicebat.“ Cf. 5, 21 seqq.

15. Quam reprehendit Fea interpunctionem, haec est:

—— usque tenebo;
Prosequar, hinc quo nunc iter est tibi.

18. *cubat.* Vid. ad 2, 3, 289. Suet. Caes. 83.: Populo hortos circa Tiberim publice, et viritim trecenos sestertios legavit. 22. Acr. ad 10, 83.: Visci duo fratres fuerunt. Pater eorum Vibius Viscus quamvis et divitiis et amicitia Augusti clarus esset, in equestri tamen ordine perduravit, cum filios suos senatores fecisset. 23. De Vario vide ad 5, 40.

28. *Omnes composui.* Haud male Baxt.: Gratificari vult Horatio tanquam futuro sibi heredi. Et Gesn.: Certe hoc ipso, quod orbum se praedicat, videtur sibi escam velut proponere

Horatio, ut is tanto facilius aemittat in familiaritatem eum, ex cujus testamento sperare aliquid possit. 29. Heind.: *Sabelli, Sabini, Savini, Samnites,* der Name eines Urvolks in der Mitte Italiens, in dem noch jezt Sabina genannten Lande und umher wohnend, von wo aus sich dies Volk über das Land der Opiker (*), Campanien und Lucanien, verbreitete. S. Niebuhrs Röm. Gesch. I. Th. S. 55 ff. Wiewohl späterhin ein sabinisches Volk in Samnium, dem Lande auf der Ostseite von Latium und Campanien, besonders Sabeller hieſs (*Varro* bei *Philargyr.* zu *Virg. Georg.* 2, 167.: *Terra culturae causa attributa olim particulatim hominibus, ut Etruria Tuscis, Samnium Sabellis.* Vgl. *Strabo* 5, 11. *Plin.* H. N. 3, 17), so brauchen doch die Dichter den Namen Sabelli als einen antiken für Sabini von dem nördlich über Latium wohnenden Volke, zu dessen Stamm auch die angränzenden Marser, Peligner, Vestiner und Marruciner gehörten. Vgl. *Od.* 3, 6, 37, *Juvenal.* 3, 169, *Virg. Georg.* 2, 167, *Colum.* 10, 137 mit *Cic. pro Ligar.* 11, *Juvenal.* 10, 298, *Martial.* 1, 63, 1. Dies hinter den Römern in der feineren Cultur zurückgebliebene Volk hatte ebenso, wie die alten guten Sitten, auch seinen Aberglauben behalten; Marser und Sabiner trieben besonders Zauberei (S. *Epod.* 5, 76; 17, 28 sq. *Ovid.* A. A. 2, 102) und Seherkünste; daher *Marsus augur Enn.* bei *Cic. de divinat.* 1, 58. Das Weissagen durch Loose (*μαντεύεσθαι κλήροις*

(*) Idem ad 5, 54.: Osci (Opici) ursprünglich einerlei Volk mit den Ausonen und Volscern, welches sich über Latium bis an den Tiberis, über Campanien, Lucanien und Samnium erstreckte. Der Name ging auf die in einen Theil von Opica in Campanien eingewanderten Sabeller und Samniten so über, daſs er bei den alten ausonischen Stämmen ganz verschwand. Daher fand man späterhin die Oscer nur in Campanien (S. Niebuhr a. a. O. S. 48 ff. Schol. Acr.: Osci Campani, quia Oscia Campania dicta est.) wiewohl Strabo 5. 6 die Nation für ausgestorben erklärt, und nur noch ihre Mundart in gewissen Dramen der Römer [den Atellanischen Possenspielen: s. Liv. 7, 2. etc. F. H. B] erhalten findet. Der Sprachgebrauch von opicus für barbarus, rudis, und das von Oscus abgeleitete Obscenus lehren, wie die noch hie und da vorhandenen Reste des alten Volkes von ihren Unterjochern angesehn wurden.

Digitized by Google

Pind. Pyth. 4. 338 u. die Schol.) war jezt nur noch im gemeinen Volke üblich. S. *Cic. de divinat.* 2, 41; u. die *Intpp. ad Tibull.* 1, 3, 11. 30. Non extrahebantur sortes, sed ex urna mota exsiliebant, ut vel ex Homero notum est. Cf. Od. 3, 1, 16, ibique Torrent. et Bentl. 35. *ad Vestae.* Ad Vestae templum sive aedem. Ellipsis utrique genti usitata. Vidd. Scholl. et Lambin. ad h. l., Drakenb. ad Liv. 10, 23, Valck. ad Herodot. p. 599, 58, etc. Exstructum erat id templum ad Forum inter Capitolium et Palatium. *Quarta jam parte diei praeterita.* H. e. hora diei tertia, qua in Foro causas agere incipiebant. Martial. 4, 8.:

Prima salutantes atque altera detinet hora,
Exercet raucos tertia causidicos.

Vid. Cruq. 36. *Actione edita* apud praetorem actor et reus *alter alterum vadabatur*, et *uterque promittebat vadimonium;* quo facto res in vadimonium esse dicebatur. Die constituto, cum *praesto essent* sive *adessent* partes, sibique invicem *respondissent* (vid. Plaut. Curc. 1, 3, 5 seqq.), causa cognita judices dabantur a praetore. Cf. Heind. 37. *quod ni fecisset, perdere litem.* Casus singularis, cum alter alteri, ubi ipse non adfuerit, promittit tantum, quantum lis ipsa aestimata est. Nam quod hodie dicitur *damnari in contumaciam*, non erat usus Rom. in jure. Cf. Heind. 38. *hic ades.* Elegantius Vr. I. Vp. A.: *huc ades.* Virg. ecl. 2, 45.: Huc ades, o formose puer. 39. *stare*: dicere in jure. Vidd. Heind. et Ern. in Clavi Cic. h. v. Advocati partes sustinere se posse coram praetore negat Horatius. Inepte Schol. Cruq.: „*Si valeo stare:* si habeo vires ut stem.“ Ineptius Baxt.: An simulat se podagricum? 42. *durum Cum.* Κακοφωνία, ad quam mitigandam *est* immisit satiricus, quod minime delendum. Mox librorum Gotting. et Valart. lectio *ut mentis* velle videtur *ac mentis*, quod haud spreverim, quanquam neque *ut* malum est: vid. Gesn. Sed optime omnium, me judice, V. E. apud Feam: *Paucorum hominum; mentis bene sanae*, usurpato ἀσυνδέτῳ, quod et familiare est Horatio, et dialogis mire aptum. Ceterum et haec usque ad verba *est usus* inepto isti recte tribuuntur ab Heindorfio, quae a Flacco dicta, ut in libris vulgaribus, vehementer frigent. — Versu 48. *vivitur* et usitatius in hoc genere

Digitized by Google

est et modestius, ne Maecenas sola Horatii et ejus amicorum doctorumque consuetudine usus esse videatur. Vidd. Bentl. Heind. — Sequente versu vulgatum *hac nec* auri adeo insuave est, ut lectionem MSti Comb. *hac non* libens receperim in ordinem. 60. Ambabus, quod ajunt, manibus accipienda tot librorum lectio *Haec dum ait.* Quid, quaeso, nunc *egit iste*? Nihil profecto, nisi quod aliud ex alio garriit. (12 sequ.) Ergo rectum *ait*, quae vocabula misceri solent. Cf. Sat. 2, 3, 260.

61. *Fuscus Aristius*, cui oda 1, 22. et epist. 1, 10. dedicatae sunt, scriptor tragoediarum comoediarumque et grammaticus illo tempore prastantissimus fuit, ut testantur Scholiastae tres ad h. l. et ad epist. l. l. 62. *Unde venis et quo tendis?* Cf. 2, 4, 1. 69. Gesn.: „Acronis illud et aliorum Scholiastarum fortasse non contemnendum, *Tricesima Sabbatha dici, quando calendis* (novilunio) *occurrit Sabbathum*, i. e. in calendas incidit. Sed nihil melius quam sequi Scaligerum de Emend. Temp. 3. p. 309. et Seldenum de I. N. 3, 15, ut intelligamus tricesimum lunaris mensis diem, ex parte certe feriatum et cultum Judaeis, quae facilis est hodie etiam omnibus, apud quos habitant vel pauci verpae, observatio.“ 72. *Hunccine* etc. Vid. ad 2, 4, 83.

73. *surrexe.* Vid. ad A. P. 129. 78. *Sic me servavit Apollo.* Comparant Lamb. aliique Hom. Il Y, 443.

Sat. 1, 10. Qui huic satirae praefixi leguntur in plerisque editionibus, quas nimis vituperat H. Stephanus diatr. 1. extrema, octo versus illi, quorum initium est: *Lucili quam sis mendosus*, H. Glareano vel ipsius Horatii esse videntur, vel simiae Horatii. A quo judicio non abhorrent G. Fabricius in castigationibus ad versum 1., G. J. Vossius in libro de poëtis lat. p. 9, et L. F. Heindorfius in editione satirarum, quae Vratislaviae prodiit 1815.; neque nos alia sumus in sententia, coeptum hoc carmen esse existimantes aliquando a poëta, neque absolutum, cum eum consilii sui nescio qua de causa poeniteret. Nam quod ait Ascensius (edit. 1544. fol.) *Sunt qui Maecenatem taxari hic autument, et ideo propter ipsum ab Horatio resectum hoc caput*, conjectura esse videtur in verbis *Grammaticorum equitum doctissimus* Maecenatem temere intelligentis. Primo versu vix dubitandum, quin dicatur *Valerius Cato*, de quo Suet. de illustr. grammaticis cap. 11.: „Ipse libello, cui

Digitized by Google

est titulus *Indignatio*, ingenuum se natum ait, et pupillum relictum, eoque facilius licentia Sullani temporis exutum patrimonio. Docuit multos et nobiles, visusque est peridoneus praeceptor, maxime ad poëticam tendentibus, ut quidem apparere vel his versiculis potest:

Cato grammaticus, Latina Siren,
Qui solus legit ac facit poëtas.

Scripsit praeter grammaticos libellos etiam poëmata, ex quibus praecipue probantur Lydia et Diana. — *Vixit ad extremam senectam*, sed in summa pauperie" etc. Is διασκεύασιν seu recensionem parasse videtur Lucilii, similem Homeri olim a Zenodoto atque Aristarcho editis, anthologiisque mythographorum atque lyricorum nostratium Ramleriae Mathissoniaeque. Vide F. A. Wolfii Prolegg. ad Hom. pp. 233 seqq. Ceterum horum versuum 4. Lamb. cum invenisset in codd. *Quo melior vir est*, reposuit *Quo m. v. is est.* Sed in Ms. Acad. Berol. legitur: *Quo m. v. adest*, quod ipsum expressit Heind., nos ita emendandum putamus, ut scribatur:

— qui male factos
Emendare parat versus, hoc lenius ille,
Quo melior vir *et est* longe subtilior *isto*,
Qui multum etc.

isto per contemtum: nam *illo* statim illatum post *ille* extremae foret negligentiae. Versu 5. recte Heind. secundum Gesnerum: *Qui multum puer est loris* etc. Sequente quod et ipsi placet et Lambino, *Exoratus*, affectatum est. — Quis fuerit iste eques grammaticus, nullis ad h. l. scholiis superstitibus, neque aliis de eo commemorantibus scriptoribus, ignoratur. — Verba *Ut redeam illuc* a nescio quo addita videntur, qui hunc paunum satirae sequenti assuendum male sibi persuaderet, cujus satirae longe alia indoles est et ratio. 1. *Nempe.* Vid. ad 2, 7, 107. 6. *Laberi mimos.* Mimographi Romanorum praecipui fuerunt Cn. Mattius et brevi post, imperante Augusto, Decimus Laberius et P. Syrus. Id genus scriptorum cur poëtis adnumerare nolit Noster, vide et hoc ipso loco et Sat. 1, 4, 43 seqq. et A. P. 291 seqq. Macrob. Sat. 2, 7.: *Laberium aspe-*

rae libertatis equitem Rom. Caesar quingentis millibus invitavit, ut prodiret in scenam et ipse ageret mimos, quos scriptitabat. Sed potestas non solum si invitet, sed etiam si supplicet, cogit: unde se et Laberius a Caesare coactum in prologo testatur etc. 15. *plerumque*. Vid. ad 2, 5, 55. *Secat*. Epist. 1, 16, 42. 17. Hôc. Vid. ad 1, 2, 53. 18. De Hermogene dictum ad Sat. 1, 2, 3. De simio isto Schol. Cruq.: „Notat M. quendam Demetrium, quem simium nominat propter deformitatem et brevem staturam; erat autem δραματοποιὸς, h. e. modulator," etc. Modulator fuit, nihil amplius, neque vel cum Demetrio Syro confundendus est, quo dicendi magistro usus Cicero Athenis, vel cum celebri comoedo Demetrio, de quo Quintil. 11. extr.

19. Gell. 19, 9.: „Saepe eum percontabantur, quid de Anacreonte ceterisque id genus poëtis sentiret, et ecquis nostrorum poëtarum tam fluentes carminum delicias fecisset, nisi *Catullus*, inquiunt, forte pauca, et *Calvus* itidem pauca." C. Licinius Calvus egregius orator fuit, nec malus poëta, cui plura Catulli carmina (14, 50, 96,) inscripta sunt. Cf. Catull. 54, Burm. ad Propert. 2, 25, Ernest. Clav. Cic.

21. O seri studiorum, *quine* putetis Difficile etc. Vetus loquendi forma, de qua plura ad Plaut. Aul. 388. Guilielmius Quaestt. in Amph. c. 6.: *Quine* affirmat venustissimo sermonis genere. Terentius Adelph. (236: Illius opera nunc, Syre, vivo! Festivom caput,) Quin' omnia sibi postputavit esse prae meo commodo?" Indicativum seu subjunctivum adhibeas in hac formula, perinde est. *Seri studiorum*. Ὀψιμαθεῖς, *imperiti*. Vid. Heind., qui confert Isocr. Encom. Helen. §. 2. (τίς ὅτως ὀψιμαθής ἐστιν, ὅστις οὐκ οἶδε etc.), Lucian. de Saltat. 33. (ἐγὼ δὲ — τὴν περὶ ταῦτα φιλοτιμίαν ἀπειρόκαλόν τε καὶ ὀψιμαθῆ καὶ ἐμαυτῷ ἄκαιρον οἴομαι εἶναι), Gell. 11, 7, Cic. Epist. ad Fam. 9, 20, Casaub. ad Theophr. Charact. 27. His opponuntur παιδομαθεῖς, de quibus Quinctil. 1, 12, 9. 22. *Pitholeontem* hunc Heindorfius eundem censet, quem Pitholaum vocat Suet. Caes. 75. (Pitholai carminibus maledicentissimis laceratam existimationem suam civili animo tulit.) M. cujusdam Otacilii Pitholai meminit Macrob. Sat. 2, 2. Nomina *Pitholeon* et *Pitholaus* terminatione tantum differunt, ut Τιμόλαος, Τιμολεως, Τιμολέων. Vid. Bentl. 27. Nescio quo modo im-

memor Fea est palmariae Bentleji emendationis, qua *oblitos* legit pro *oblitus*, ut vox referatur ad oratores et infinitum *intermiscere*, sententia praeclara, cum servata vulgari scriptura *oblitus*, quoquo te vertas, vel oratorem fingendo eum ipsum, quem hic Hor. reprehendit, vel *latine* pro *Latini* legendo, secundum aliquot libros, cum Lamb. Cruq. Cun. San. Fea, lusca haec sint et dura. Vel forte scriptum *oblitus* pro *oblitos*, quemadmodum o et u litterae permutari inter se solent in Mss., vel nescio quis librarius, constructionem verborum paulo insolentiorem miratus, quae non caperet, immutavit. Quidquid est, ferri non potest *oblitus*. Verba *At sermo — Falerni est* ficti interlocutoris Horatius improbans graeca lingua cum oratoribus tum poëtis Latinis abstinendum esse monet, etiam suo ipsius exemplo proposito, qui aliquando graece sit poëtatus. Ceterum *Petillius* pro quovis rei capitalis reo dictus est, ut Pedius Publicola et Messala pro magnis oratoribus in genere. Et de Petillio quidem vide ad 4, 94. Quod ad oratores illos attinet, Schol. Cruq.: „Fuerunt," inquit, „hi duo, Pedius Publicola et Messala Corvinus, oratores Romae valde insignes." Sed quisnam ille Pedius fuerit, dubitatur: nam *Q. Pedius*, de quo vid. Clav. Cic., qui, Pansa et Hirtio mortuis, Consul fuit cum Augusto (Auct. de Caus. corrupt. eloq. 17.), jam puero Horatio diem obiit. U. C. 710 (Freinsh. Suppl. Liv. 120, 25.), ut ejus orationes non nisi scriptas cognoscere hic potuerit, sicut infra 41. Fundanii libellos. Sic tamen intelligere hunc locum malo, ut et prioris aevi et suae memoriae oratores ita egisse Noster dicat, quam cogitare cum quibusdam de filio Q. Pedii prorsus incognito. *Publicolam* Messalae fratrem appellat Schol. Cruq. ad 85; quem intelligamus licet, quamvis de virtute ejus oratoria praeterquam hoc loco nihil legatur apud auctores. De M. Valerio Corvino Messala vidd. Ernest. in Clav. Cic., Quintil. 10, 1, Spalding. ad Quinctil. 1, 5, 15. J. H. Voss. ad Virg. ecl. 6, 74. *Canusium*, oppidum Apuliae Dauniae ad Aufidum, non longe a mari situm, Graecorum colonia, quorum lingua ibi cum Latina, seu potius Osca, mixta erat, ut fere factum in Magna Graecia. Festus, simile illud explicans Ennii *bilingues Brutates*, „quod," inquit, „Bruttii et Osce et Graece loqui soliti sint." Διλογίαν verbi

Digitized by Google

bilinguis animadvertit δίλογος Baxterus, de quo verbo vidd. Drakenb. ad Sil. Ital. 16, 157, Ruhnk. ad Vellej. 1, 4, 2. p. 16, Heind. ad h. l. 36. *Alpinus*. Porph.: „Cornelius Alpinus Memnona hexametris versibus nimirum descripsit, et belle *jugulat Memnona* διλόγως ait: nam dum describit (imo: describat), quemadmodum juguletur, intelligi vult ab ipso potius jugulari.“ Acr.: „Vel vivalium quendam poëtam Gallum tangit,“ in quo *rivalium* agnoscere non male sibi visus est Gesn., Bentlejo exsculpente *Bibaculum*, de quo Acr. ad 2, 5, 41, Quinctil. 10, 1, Tacit. Ann. 4, 35, Suet. de illustr. gramm. §. 4, Gell. 18, 11. 37. Acr.: „Non quia luteum caput habet Rhenus, sed quod luteum facit ipse decribendo male.“ Eundem fortasse tangit A. P. 18. De figuris ex creta sculptorum non cogitandum. 38. *in aede*. In quavis aede, quo convenire poëtae scenici solebant recitatum scripta sua coram judice, ab Aedilibus constituto, a quo nisi probata essent, in scenam non deferebantur. Cf. Sueton. in Vita Terentii §. 2. Ejusmodi judex et summus ea tempestate criticus erat Sp. Maecius (vid. Bentl. ad A. P. 387) Tarpa, de quo jam Cic. ad Fam. 7, 1. Quinque judices seu censores dramaticos, in quibus Tarpam, ab Augusto creatos esse, qui sederent in templo Apollinis et Musarum, quod ipse dedicavit U. C. 726. (ante Chr. 24: vid. Dio Cass. 53, 1.), auctor est Schol. Cruq.; qui cum id templum h. l. intelligendum putat, fallitur, si quidem recte rationem Horatii annorum vitae et carminum subduxit Bentlejus, secundum quam rationem Satirarum liber primus conscriptus a poëta est annis U. C. 715 — 717. (ante Chr. 35. — 33.) 42. Sub Augusto agebat, secundum Torrentium, nescio qua auctoritate id affirmantem, *C. Fundanius*, comoediarum scriptor. San. nummos C. Fondanii commemorat, qui Augusti aequalis fuerit. De Cajo quidem Fundanio, Ciceronis familiari, et M. Fundanio (vid. Clav. Cic.) cogitandum hic esse non videtur. Cf. 2, 8, 19, quae satira isti poëtae dedicata est. De *C. Asinio Pollione*, magno duce atque oratore, qui historias tragoediasque cum laude scripsit, vidd. Ernest. in Clavi Cic. et J. H. Voss. ad Virg. ecl. 3, 84. 43. *pede ter percusso*. Schol.: „Trimetro iambico.“ Vid. Bentleji Schediasma de metris Terent. principio. 44. De Vario dictum ad 5,

40. 45. *annuerunt.* Mire Zurck. in ipso ordine: *annumerant.* Ineptius etiam Nannius 4.: Virgilio annuerunt Capuo de rure Camoenae, ut ad Nolam, studiorum Virgilii domicilium, respiciatur. Sch. Cr.: *Apparet, illo tempore Virgilium Bucolica et Georgica tantum scripsisse* etc. 46. P. Terentius Varro, Narbonensis, qui Atacinus dicitur ab Atace fluvio, poëta ceteroqui non ignobilis fuit, sed in satira minus felix, de quo vid. Ruhnken. epist. crit. p. 199. 47. *quibusdam aliis.* Velut *Saevio Nicanore,* de quo Sueton. de illustr. gramm. 5. Cf. Casaub. de Rom. sat. p. 289. 48. De Lucilio (vid. ad 4, 6.) Quinctil. 10, 1, 93.: „Quosdam ita deditos sibi adhuc habet amatores, ut eum non ejusdem modo operis auctoribus, sed omnibus poëtis praeferre non dubitent.“ Scriptor Dialogi De Oratoribus seu de causis corruptae eloq. c. 23.: Vobis utique versantur ante oculos, qui Lucilium pro Horatio, et Lucretium pro Virgilio legunt. 49. *cum multa.* Κακόφωνον propter m et u litterarum concursionem, et contra morem Nostri in hoc genere. Recte alii libri: *multa cum.* 50. Cf. 4, 11.

52. Fort.: *Tun'* nihil —, ut 78.: *Men'* moveat —.

53. L. Attius poëta dramaticus et Annalium scriptor, natus circa annum U. C. 600, de quo vidd. Clav. Cic., Quinctil. 10, 1, Gell. 13, 2, Bayl. Dictionn. Porph. ad hunc et sequentem versum: Comis Lucilius propter urbanitatem dicitur, et *mutat* pro eo, quod est *emendat*, positum est. Facit autem Lucilius cum alias, cum in tertio libro, et nono et decimo.

54. Q. Ennius, Rudius e Calabria, poëta nobilis, natus est anno U. C. 514, sive ante Chr. 236, mortuusque U. C. 583., sive ante Chr. 167. Scripsit fabulas utriusque generis, et Annalium rerum Rom. libros 18, quorum non nisi fragmenta extant, optime illa adhuc collecta cum aliorum veterum a P. Scriverio, et ab eodem et G. J. Vossio illustrata. Serv. ad Virgilii illud Aen. 11, 601: *tum late ferreus hastis Horret ager:* „Versus,“ inquit, „Ennianus, vituperatus Lucilio, dicenti per irrisionem, debuisse eum dicere *horret et alget;* unde Horatius de Lucilio: *Non ridet*“ etc. Quo loco Servii, nisi plane inficetum putemus Lucilium, sic legendum est: „debuisse eum dicere: *alget,*“ ut *alget* pro *horret* ibi placuerit satirico, quemadmodum *algentia loca* dixit Plinius. Τῷ *alget* nescio quis

adscripsisse videtur inter lineas *pro horret*, quod deinde, omissa praepositione, in ipsum ordinem librarii receperunt.

61. *Etrusci Cassii.* Ignotus aliunde polygraphus. Vid. Torrent. Heind., et de Cassio Parmensi, quem perperam intelligunt Schol. Cruq. et plerique omnes interpretes, ad Epist. 1, 4, 3. 66. Recte interpretantur: Do, limatiorem esse Lucilium quam facile sit aliquis auctor carminis rudis et Graecis intacti. Male Casaub. de Rom. sat. p. 255. legendum conjicit *Quam Rudius Graecis intacti carminis auctor*, Ennium intelligens, ut h. l. Gesn. et N. Heinsius ad Vellej. 2, 9, cum inter omnes constet, auctorem satirae Rom. non Ennium esse, sed Lucilium. Vide ad 4, 6. 75. Cum cariora essent scripta auctorum exemplaria, quam quae a vulgo discipulorum emerentur, magistri, quae hos ediscere ac declamare vellent in ludo litterario, dictabant. Cf. Epist. 2, 1, 71, Pers. 3, 44 seqq. 77. *Arbuscula.* Mima et Meretrix. Schol. Cruq. ad 2, 55. et Serv. ad Virg. ecl. 10, 2.: Romae fuerunt (eodem tempore, Serv.) tres meretrices nobilissimae, Origo, Lycoris et Arbuscula. Commemorat Arbusculam et Cytheridem Cic. epist. ad Att. 4, 15, Philippic. 2, 24. (Cf. Plin. H. N. 8, 20.); Originem Noster 2, 55. 78. Pantilius aliunde ignotus homo putidus. De Demetrio dictum ad 16.; de Tigellio ad 2, 3. De Fannio Schol. Cruq. ad 4, 21.: „Fannius (Quadratus, secundum Scholl. vett.), poëta malus, cum liberos non haberet, heredipetae sine ejus cura et studio libros ejus et imaginem in publicas bibliothecas referebant, nullo tamen merito scriptoris.“ Haec legenti facile in mentem veniat, hunc Fannium esse illum, quem in satira 9. presso nomine sugillat Noster, cum cogitaret, quod Goethius poëta nostras in Xeniis:

> Nein, du erbittest mich nicht! Du hörtest dich gerne verspottet,
> H ö r t e s t d u n u r d i c h g e n a n n t; darum verschon' ich dich, Freund.

Nam quod Propertium significari quidam putarunt, fugit eos ratio. Sed *ineptus* ille et poëtam, certe versificatorem, se dicit ibi v. 23., et orbum 27. sequ., et Tigellium magni facit 25., cujus, praesertim ipse canens, ut de se ibidem gloriatur, commercium quaesivisse, hominisque benigni (2, 4) interfuisse

conviviis videtur (80). Ejusmodi virum, cum ab Horatio contemneretur, par pari referre voluisse consentaneum est. Sed finem hariolandi faciam. 81. *Plotius et Varius.* Vid. ad 5, 40. 82. Titus Valgius Rufus, cui Od. 2, 9 inscripta est, poëta epicus fuit, de quo Tibullus carm. ad Messal. 180:

> Est tibi, qui possit magnis se accingere rebus,
> *Valgius:* aeterno propior non alter Homero.

ubi vidd. Broukh. Heyn. et J. H. Vossius. Scripsit etiam elegias, idyllia atque epigrammata; sed omnia ejus carmina deperdita sunt praeter versus paucos, quos collegit Broukhusius. Qui h. l. memoratur, Octavius non est Caesar Octavianus, sive Augustus, ut multos existimare video, sed alius quicunque ejus nominis, et fortasse ille, de quo Virgilius Catalect. 14.:

> Quis deus, *Octavi,* te nobis abstulit? an, quae
> Dicunt, ah! nimio pocula dura mero?
> — —
> — —
> Scripta quidem tua nos multum mirabimur, et te
> Raptum et Romanam flebimus historiam.

Monuerunt Victorius Var. Lectt. 14, 7, Gesn., Heind. 83. 85. 86. De Fusco et Viscis vid. ad 9, 22 et 61, de Pollione supra ad 42., de Messala ad 29. Bibulus quis sit, ignoratur, nisi quod vir nobilis haud dubie fuit e gente Calpurnia; nec quidquam certi scimus de Servio, suspicari tamen possumus, intelligendum esse Servium Sulpicium, D. Bruti consobrinum, qui philosophiae et liberalibus artibus operam dabat, et Trib. pl. fuit U. C. 706, cum Horatius duodeviginti annos natus esset; de quo Servio vid. Clav. Cic. Similiter Noster seniori Trebatio acceptus fuit, ut ex Sat. 2, 1. intelligitur. De Furnio Schol. Cruq.: Furnius historiarum fide et elegantia claruit.

88. Recte Heind., ipso usu linguae jubente: *sunt* qualiacunque, ut Graeci: ὅςις ἐςίν, ὅςις οὖν ἐςί. 91. Schol. Cruq.: „In schola mimarum. Vituperat eos poëta, qui pro discipulis habuerunt in scholis mimarum coetum et histrionum.“ Acr.: „Hi modulatores fuerunt et docuerunt puellas ingenuas per modos (?), quia hoc tempore maximum earum studium fuit affectandi lyricam disciplinam.“ Vid. ad 16. et 2, 3. Recte

discipulas etiam pueros molles ac pathicos dici putant Fea et Heind., qui confert 8, 39. Ceterum *jubeo plorare* Graecorum more dictum est, quorum formulae loquendi in hoc genere sunt οἴμωζε, οἰμώζειν λέγω σοι, etc., pro eo, quod est *pereas*, *malum tibi sit* (Liv. 4, 49.), *i in malam crucem*. Vid. Heind., qui praeter locos Xenophontis, Aristophanis et Plutarchi conferri jubet Sat. 2, 1, 46; 5, 69, Lamb. ad Epod. 5, 74, P. Victor. V. L. 13, 12. Lamb.: „Quemadmodum, quibus bene cupiunt Graeci, eos jubent χαίρειν, εὖ πράττειν, i. e. gaudere et rem bene gerere, sic, quibus malum precantur eos jubent οἰμώζειν, i. e. plorare.“ 92. *haec*. Verba *Demetri — cathedras*. *Subscribe*, tanquam *Vale*. Vid.. Sueton. Tib. 32, et ibi Casaub. Cf. Lamprid. in Commod. 13. *Libello*, huic ipsi satirae, non toti Sermonum libro primo, ut censet Bentl. in praefatione. Cf. Pers. 1, 120. Porph.: Eleganter, quasi hoc ex tempore dixerit, praecipit puero, ut in librum suum illud conferat, ne pereat tam opportunum et congruens in modulatores dictum.

Sat. 2, 1, 1, *ultra legem*. Acr.: Ultra quam opus est et quam habet se ratio ipsius vocabuli. Et mire *legem*, quia cum jurisperito loquitur. 4. C. Trebatius ICtus celeberrimus, Ciceronis amicus, Caesarique et Augusto valde probatus, de quo Cic. Epist. ad Fam. 7, 5. et passim. Vidd. Clav. Cic., N. H. Gundlingii Dissert., quae sic inscripta est: C. Trebatius Testa ICtus ab injuriis veterum et recentiorum liberatus, Hal. Saxon. 1710., et Menagii Amoenit. jur. civ. c. 14. 5. *praescribe*. Schol. Cruq.: Statue tanquam ex lege, quid debeam facere. Jucunde ad jurisperitum, cujus erat dubia interpretari et exponere; unde sunt in jure civili responsa prudentum. 7. *Uncti*. Post exercitia gymnastica et armorum in Campo Martio, qui vicinus Tiberi. Od. 1, 8, 8; 3, 7, 27; 3, 12, 6; Veget. de Re milit. 1, 10. Jungenda *ter transnanto*. De numero ternario ad Epist. 1, 1, 37. 8. Studiosissimum natandi ipsum Trebatium vocat Cic. Epist. ad Fam. 7, 10. 12. *pater*. Vid. ad Epist. 1, 6, 54. 13. *horrentia pilis agmina*. *Romanorum*, quorum proprium genus armorum pila, ut constat ex Polybio l. 6. p. 469. C. ed. Casaub. et Vegetio de Re milit. 2, 15. 14. *fracta pereuntes cuspide Gallos*. Schol. Cruq.: „Ex historia de Mario hoc sumtum est: nam Marius adversus Santonas talia tela commentus

est, ut fracta mitterentur (leg. cum Gesnero: missa frangerentur), ne remitti ab hostibus possent.“ Plutarch. Mar. p. 419. D.: *Λέγεται εἰς ἐκείνην τὴν μάχην* (adversus Cimbros) *πρῶτον ὑπὸ Μαρίου καινοτομηθῆναι τὸ περὶ τοὺς ὑσσοὺς* (pila). *Τὸ γὰρ εἰς τὸν σίδηρον ἔμβλημα τοῦ ξύλου πρότερον μὲν ἦν δυσὶ περόναις κατειλημμένον σιδηραῖς· τότε δὲ ὁ Μάριος τὴν μέν, ὥςπερ εἶχεν, εἴασε, τὴν δὲ ἑτέραν ἐξελὼν ξύλινον ἧλον εὔθραυστον ἀντ' αὐτῆς ἐνέβαλε, τεχνάζων προςπεσόντα τὸν ὑσσὸν τῷ θυρεῷ* (scuto longo) *τοῦ πολεμίου μὴ μένειν ὀρθὸν, ἀλλὰ τοῦ ξυλίνου κλασθέντος ἥλου καμπὴν γίνεσθαι περὶ τὸν σίδηρον, καὶ παρέλκεσθαι τὸ δόρυ διὰ στρεβλότητα τῆς αἰχμῆς ἐνεχούμενον.* Ceterum bella cum inquietis Gallis et Parthis, tunc hostium Rom. imperii maximè timendis, pro quibusvis aliis bellis gravibus ac periculosis dicta sunt, neque cogitandum videtur de subacta per Messalam Aquitania a. U. C. 725. vel 726. (Appian. 4. p. 611, Dio Cass. 49. extr., Casaub. et Sueton. Aug. 21.), multoque etiam minus de redditis a Parthorum rege signis Romanis, quod factum a. U. C. 734., sive annos minimum decem post conscriptum Satirarum hunc librum alterum ex ratione Bentleji, quam quominus totam rejiciamus, multa sunt quae prohibeant.

15. Parthorum maxime equitatus formidabilis fuit, praesertim in simulata fuga sagittis petens temere persequentes. Res nota. Cf. Od. 1, 2. extr.; 19, 11; 2, 13, 17; 3, 2, 3.; Virg. Georg. 3, 31. *Describit*, si quis praefert, ut A. P. 263.: *Non quivis videt immodulata poëmata judex.* 16. *poteras.* Potes. Vid. ad Epod. 17, 60. *Fortem.* Non de virtute bellica accipiendum verbum, ut de qua dicere Noster recusaverit, sed ita ut Epist. 1, 9, 13. (Vir bonus et fortis.) Cf. 2, 115; 3, 216; 5, 64; Epist. 1, 7, 46 (*Strenuus et fortis* causisque Philippus agendis Clarus). Porph.: „Si non potes Caesaris gesta scribere, at potes justitiam et fortitudinem (animi Acr.), ut Lucilius Scipioni fecit, qui vitam illius privatam descripsit, Ennius vero bella.“ Vid. sequens annotatio. 17. *Scipiadam.* Priscian. 2. p. 582. Putsch.: „Virgilius secundum Graecam formam *Scipiadas* dixit (Georg. 2, 170) *ἀπὸ τῶν Σκιπιώνων* (imo:

Digitized by Google

ἀπὸ τῦ Σκιπιάδης), cum Scipionides dicere debuit." Sic etiam infra Noster 72., et Lucilius apud Festum v. Scurrae et apud Gellium 4, 17, item Lucret. 3, 1046. Intelligendus autem P. Cornel. Scipio, P. F., qui Italiam ab Hannibale liberavit a. U. C. 550. (ante Chr. 200.), diemque obiit a. U. C. 566. (ante Chr. 184.); cujus res gestas carmine celebravit Ennius (Carm. 4, 8, 20), mortuus ille a. U. C. 584. (ante Chr. 166.) *Sapiens*, qui *sumserit aequam suis viribus materiam* (A. P. 38.), neque rem actam egit post Ennium. 22. *Pantolabum.* Acr. et Porph. ad 1, 8, 11.: „Fuit Mallius Verna trans Tiberim ingenuis parentibus natus, qui quia a multis pecuniam mutuam rogabat, Pantolabos est cognominatus." De Nomentano vid. ad 1, 1, 102.

24. Imo *simul*, sive eodem tempore, fervor ejus capiti et numerus lucernis dicitur accedere. *Ut simul* pro *simul ut* haud scio an sit inusitatum. 29. *nostrum melioris utroque.* Schol. Cruq.: Qui melior fuit et me et te, o Trebati, censu et natalibus." Vid. ad 1, 4, 6. 31. Recte explicatur: sive quid ei male evenisset, sive prospere, chartis suis omnia committebat. Hinc est, quod dicitur, omnem vitam Lucilii patere, descriptam in ejus libris, tanquam in tabula votiva. Simillimus huic locus infra est 57 — 60. *Gesserat* si scriptum esset, *rem* addendum fuisset, ut bene monet Heind. 33. Schol. Cruq.: „Votiva tabula est, quae ex voto posita est in templo aut aliquo loco publico, in qua descripta, h. e. depicta, est fortuna alicujus. Ita solent naufragi suum naufragium in tabella depictum circumferre et in templis alicui deo consecratum suspendere. Ad hunc modum Lucilii senis vita tam clara est in suis libris, quasi esset depicta in aliqua tabula." Cf., quos laudat Heind., Cic. de Nat. d. 3, 37, Od. 1, 5 extr., A. P. 20, Virg. Aen. 12, 766 seqq., Juvenal. 12, 27; 14, 301 seqq., Pers. 1, 88, ibique Casaub., et 6, 32, Brisson. de Formulis 1, 177.

36. De Sabellis dictum ad 1, 9, 29. 37. *Qua* var. lect. Zurck. 47. Incertum est, utrum scribendum sit *Servius*, an *Cervius*. Prius nomen haud male defendit Fea. Alterum novimus ex Cicerone (Verr. 5, 44.) et Scholiaste Cruq., qui sic: „Cervius, Ascanii libertus, calumniator, accusavit Cn. Calvinum lege de sicariis." Dicit autem Cn. Domitium Calvinum, qui consul fuit cum Messala a. U. C. 700, sive ante Chr. 50.

Digitized by Google

Vid. Clav. Cic. *Urnam.* Idem Schol.: „Urnam reorum, i. e. damnationem, quia pro sorte, quae acciderat, damnabatur vel absolvebatur reus," etc. Fiebat hoc a judicibus juratis ex lege tabellaria, lata a. U. C. 617. Sil. Ital. 9, 27.:

— — Meruerunt talia, qui te
Legibus atque urnae dira eripuere minanti?

48. De Albutio cf. 2, 67. cum Porphyrionis scholio, in quo senex dicitur et elegans convivator. Canidiam veneficam et moecham, quae senes sectaretur, ut barbatos senex Stalino apud Plautum Cas. 345., ex epodo 5. aliisque non paucis poëtae locis novimus; veneficum autem fuisse ipsum quoque Albutium, neque h. l. neque 2, 67. affirmantibus crediderim scholiastis veteribus, tacente praesertim incorruptiore Cruquii commentatore; sed moechus fuit, quo tanquam marito Canidia uteretur, unde per ridiculum Noster eam dicit Albutii, h. e. Albutii uxorem, quasi uxor dicenda mulier sit ejus, quicum quotidie rem habeat. Quem jocum non capientes scholiastae senem turpissima macula consperserunt. Vid. ad 2, 67.

49. Schol. Cruq.: „C. Marcium Turium significat, judicem corruptissimum, qui accepta pecunia pro reis pronunciare sit solitus." Alios Turios commemoratos vide apud Ernestium in in Clavi Cic. 52. Sic interpungendum:

Dente lupus, cornu taurus, petit unde, nisi intus
Monstratum?

H. e.: Unde dente petit lupus, cornu taurus, nisi intus monstratum est? Falluntur et fallunt, qui aliter. *Monstratum est*, quod legitur in duobus Feae codicibus, ab interprete profectum est. Certe ellipsi verbi substantivi nihil usitatius. 54. Ne hic quidem recte interpungitur. Scribendum uno tenore: *nil faciet sceleris pia dextera mirum, Ut neque* etc. *nil mirum sceleris* pro eo, quod est *nil miri sceleris* per hypallagen. Non mirum aut novum facinus committet pia scilicet (h. e. impia) manus Scaevae, quemadmodum nec calce quemquam lupus petit, neque bos dente; sed ipsa Natura duce, quae timidum eum atque dissimulantem finxit, et cui tanquam per pietatem obtemperat, veneno extinguet matrem. Quod quam amarâ εἰρωνείᾳ dictum sit, nemo non persentit. Schol. Cruq.: „Scaeva

Digitized by Google

luxuriosus quidam fuit, qui matrem dato veneno necavit propterea quod ei nimis diu viveret. — Sic Cic. pro Scauro: *Libertus patronum non occidit, sed duobus digitulis gulam oblisit.*"

61. *majorum.* Potentiorum amicorum. 62. *Frigore.* Amoris affectûsque remissione. Vid. Lips. ad Vellej. 2, 83. Pers. imitator 1, 108: *Vide sis, ne majorum tibi forte Limina frigescant.*

65. *et qui* etc. P. Cornel. Scipio, P. F., Africanus major. Vid. ad 17. 67. *Metello.* Q. Metello Macedonico. Vid. Clav. Cic. Acro, emendatus a Ruhnkenio in Notis ad Vellej. 1, 11: *Metellus temporibus Scipionis Africani potens fuit; et cum in concione quaedam adversus se decreta clamaret, Scipio ait: Hi sunt, quos Hannibali eripui. Patere ergo, inquit, hos liberos esse. Ob quae et alia Lucilius eum in gratiam Scipionis carpsit, quamvis amicum ipsius.* 68. *Lupo.* L. Cornel. Lentulo Lupo, qui consul fuit a. U. C. 597, sive ante Chr. nat., 153., et acerbe a Lucilio exagitatus est. Vid. Torrent. et Heind. Cf. Pers. 1, 115. *Cooperto.* Tanquam *lapidibus*, ut apud Cic. et Liv. Metaphora usitata. Vid. Cort. ad Sallust. Cat. 23. 69. Male Lamb., quamvis ex codd. et probante Turnebo Advers. 7, 11.: *tributum. Tributus* inusitatum, nisi quod dicimus *comitia tributa*, ut recte monet Heind. 70. *Scilicet* animum attendit ad sequentia. Vid. J. H. Voss., vir celeberrimus, ad Virg. Georg. 1, 282. 71. *a vulgo et scena.* Schol. Cruq.: „A publico conspectu." Cic. ad Brut. ep. 9.: tibi nunc populo et scenae, ut dicitur, serviendum est. Hinc μεταφορικῶς *afferre aliquid in scenam* (in notitiam omnium) Cic. de Orat. 3, 40., et *minore scena* (apparatu et ostentatione) Suet. Calig. 15. Heind.

71. *in secreta.* Similiter *secretum* Tac. Ann. 14, 53. et Suet. Calig. 23. 72.

Virtus Scipiadae et mitis sapientia Laeli.

Vid. ad 1, 2, 32. 73. Schol. Cruq.: „Scipio Africanus et Laelius feruntur tam fuisse familiares et amici Lucilio, ut quodam tempore Laelio circum lectos triclinii fugienti Lucilius superveniens eum obtorta mappa quasi feriturus sequeretur." Cf. Cic. de Orat. 2, 6. 74. *Donec decoqueretur olus.* Idem Schol.: „Donec coena pararetur. Ostendit per herbas, eos fuisse sobrios." *Olus* cibus pauperiorum et frugalium, ut item cicer,

fabae, lupini, porrum etc. Confert. Heind. A. P. 249; 2, 117; 6, 64; 7, 30; Epist. 1, 5, 2; 17, 13; 2, 1, 122; Jacobs. Animadv. ad Anthol. v. 2. p. 3. pag. 143. Vid. etiam 1, 6, 115; 2, 3, 182, interpp. ad Hesiod. Opp. et D. 41.

77. *fragili* et *solito* neutra sunt, ut bene monet Heind.

79. Rectum nobis quoque videtur *diffingere* i. e. *mutare*, ut explicat Schol. Cruq. Nihil ex hoc, sive horum, ab Horatio dictorum, mutare, h. e. emendare seu reprehendere (cf. 1, 10, 53.) se posse dicit ICtus, sed omnia probare, nisi quod sit jus et judicium; quod eo dicat, ut monitus caveat Horatius. Scribendum itaque:

—— Equidem nihil hinc diffingere possum;
Sed tamen (ut monitus caveas, ne forte negoti
Incutiat tibi quid sanctarum inscitia legum),
Si mala condiderit in quem quis carmina, jus est
Judiciumque.

83. *Esto, si quis mala; sed bona si quis Judice condiderit? Laudatur Caesare.* Haec ne intelligi quidem possunt, adeo male sunt distincta; id quod dudum senserat Gesn. Neque *laudatur* probum est. Legendum sine controversia: *sed bona si quis judice condiderit laudatus Caesare?* Cic. Epist. ad Fam. 6, 12.: Placet Hector ille mihi Naevianus, qui non tantum laudari se laetatur, sed addit etiam *a laudato viro.* Ovid. Met. 9, 716.: Ianthen, Inter Phaestiadas quae *laudatissima* formae Dote fuit *virgo.* 85. *laceraverit* unus Feae liber. Rectum *latraverit.* Gesn.: „Liv. 38, 54.: *Cato allatravit Scipionis magnitudinem.* Verbum nimis triste et injurium de Catone non adhibiturus erat Livius. Vid. Epod. 6, 5." Propria potestate Noster usurpavit Epod. 5, 58, Epist. 1, 2, 66. Petron. c. 104.:

Et canis in somnis leporis vestigia latrat.

86. *Solventur risu tabulae.* Acr.: „Aut subsellia [judicum] solventur, i. e. compago lignorum, aut ipsae leges" etc. *Solventur* pro Frangentur accipit Gesn. Similia videntur Maronis illud *Rumpunt arbusta cicadae,* et Juvenalis 1, 13: *assiduo ruptae lectore columnae.* Plato Euthydem. §. 74.; laudante Heind.: *ἐνταῦθα δὲ ὀλίγȣ καὶ οἱ κίονες οἱ ἐν τῷ Λυκείῳ ἐθορύβησάν τε καὶ ἥσθησαν.* Proverbialem locutionem esse Heind. suspicatur

Digitized by Google

similem vernaculae: er lügt, daſs die Balken biegen. Sed malim *tabulas* accipere *μεταφορικῶς* pro *legibus* cum Acrone et J. H. Vossio, qui vertit: Dann wird mit Lachen gelöst das Gesetz. Similiterque San. in nota: On déchirera en riant les pieces du procès. Neque absurdum sit, verba *Solventur risu* interpretari *Solventur risui*, i. e. *in risum*, quemadmodum Lucret. 3. dixit:

Vitaque mancupio nulli datur, omnibus usu,

pro *usui*, et Virg. Aen. 1.: *Parce metu* pro *metui*. Quem usum dativi pro accusativo cum praepositione nuper illustravimus in Vindiciis Ovid. ad Met. 3, 127. et ad Octaviae 400. Dixerit igitur Noster, tabulas legum sive ipsas leges solutum iri in risum, h. e. judices, cum iis secundum legem pronuntiandum fuerit, risuros. *Missus*. Dimissus, absolutus.

Sat. 2, 2, 1. *Boni*. Suavis compellatio, ut 6, 51, 95 etc., Pers. 6, 43. Εἰρωνικὸν est 3, 31, Graecorum exemplo, qui sic usurpant ὠγαθέ, ὠγαθοί. Cf. Terent. Andr. 3, 5, 10. (*bone vir*), Drakenb. ad Sil. Ital. 2, 240. H. *Bonis*, quod plerique libri habent, ineptum est et ortum procul dubio ex scriptura continua (*bonisit*), cum s littera forte geminata esset: siquidem non *bonis* tantum ea virtus est, sed omnibus hominibus, h. e. ab omnibus virtus existimanda. Quam lectionem Feae quoque, ut olim Gesnero, placuisse, vehementer miror. 2. Recte Heind.: Den Erweis, daſs *quae praecepit* eine übliche Ausdrucksart wäre, konnte sich Bentley ersparen. Da hier Horaz den von Ofellus ausgesprochenen *sermo* wörtlich vorträgt, so scheint *quem* sehr passend. *Sermonem praecepit Ofellus*, wie Od. 1, 24, 2. *Praecipe lugubres cantus*, *Melpomene*. 3. *abnormi* lect. 3. codd. Cruq., cujus lectionis origo videtur eadem, quae τῦ *bonis* v. 1. De Ofello vide ad 112. 4. *Nitentes*. Uncti, quae propria verbi significatio. Vid. Ernestii Clav. Cic. v. *Nitere*. Opponitur *impransi* in sequentibus, siquidem uncti coenabant (Terent. Phorm. 2, 2, 25; Catull. 13. etc.). De nitore mensarum sequente versu dicitur. Certe intelligendum ex Lambini sententia mensas λιπαρὰς, pingues, unctas, opiparas, ne crimine ταυτολογίας Noster compelletur. 7. *impransi*. Acr.: „Jejuni, sobrii, ut alibi (3, 257.) ipse: Postquam est impransi

correptus voce magistri.“ Cf. 38. 9. Exercitationum Rom. juventutis militarium duae, venatus atque equitatio, dictae pro omnibus. Cf. Od. 3, 24, 54; Cic. de N. D. 2, 64, ibique Davis. H. 11. *graecari.* Ἑλληνίζειν, graecum morem sequi. Vid. Salmas. ad Tertull. de Pallio p. 360. Id. 13. *agit.* Cic. pro Arch. 7.: Haec studia adolescentiam *agunt*, senectutem oblectant etc. Id. Ceterum Gesnerus Heindorfio imposuit, cum constructionem hujus loci nescio quo modo non assequeretur, quae minime obscura est, cum hoc dicat poëta: Ubi fastidium tuum vicit labor seu Romano seu Graeco more exerciti, tum, si potest, sperne cibum vilem; verba autem *pete cedentem aëra disco* παρενθέτως inserta sint, quibus verbis durior et antiquitatem amans Ofellus virilem disci ludum pilae molliori praefert probatque, quasi dicas, *seu te discus delectat, quem ludum ut ludas, ipse suadeo.* 15. *Nisi Hymettia* etc. Descriptio *mulsi*, de quo cf. not. ad 4, 24, et interpp. Colum. 2, 41. 18. *Latrantem*, iratum. Cf. 8, 5; Lucret. 2, 17. *Unde — qui.* Ταυτολογία familiaris. Vid. H. 21. *album*, λευκὸν, μὴ ἡλιωμένον. Color vitam umbratilem degentis. Vid. Id. *Ostrea.* Synizesis, ut 1, 8, 43. Recte ibi Porph. confert Iliad. 3, 237. (Κάςορά θ' ἱππόδαμον καὶ πὺξ ἀγαθὸν Πολυδεύκεα) et Virg. Aen. 10, 116. (Haec finis fandi, solio cum Jupiter aureo); male Aen. 7, 160. (Jamque iter emensi turres ac tecta Latinorum), qui, versus est hypermetrus. 22. *Scarus*, σκάρος, piscis, de quo Plin. H. N. 9, 17., postquam dixit de acipensere, lupo et asellis, qui pisces olim in honore fuerint: „Nunc,“ inquit, „scaro datur principatus, qui solus piscium dicitur ruminare herbisque vesci, non aliis piscibus. Mari Carpathio maxime frequens, promontorium Troadis Lecton sponte nunquam transit. Inde advectos Tiberio Claudio principe Optatus e libertis ejus, praefectus classis, inter Ostiensem et Campaniae oram sparsos disseminavit. Quinquennio fere cura est adhibita, ut capti redderentur mari. Postea frequentes inveniuntur Italiae in littore, non ante ibi capti.“ Et 32, 11.: „Rhombus, scarus principales hodie.“ Nam ita legendum censeo, h. e. Rhombus et scarus. Cf. Epod. 2, 50. De scaro jam Ennius Apulej. Apolog. p. 484. Wouv.:

Quid scarum praeterii, cerebrum Jovi' pene supremi?

Cf. Macrob. Sat. 2, 12. Epicharmus apud Athen. 7. p. 319. F.:
ἁλιεύομεν — σκάρους,

Τῶν οὐδὲ τὸ σκῶρ θεμιτὸν ἐκβαλεῖν θεοῖς.

Quae laudat Heind. Vide etiam ad 42. *Lagois* avis aeque ignota. *Lagopum* intelligit Baxterus, quam avem *praecipuo sapore* dicit Plin. H. N. 10, 48, eandemque esse putat Britannus atque *attagena*, sive perdicem Asiaticam, quam Noster commemorat Epod. 2, 54. (Tetrao bonasia Linn., *gelinotte de bois*, seu *francolin*, Haselhuhn, secundum Baxterum; sed Schneiderus in lexico graeco v. λαγὼς itemque Faber in Thesauro erud. scholast. lagopoda malunt esse avem Alpinam candidam, columbae magnitudine. Tetrao lagopus Linn., *gelinotte blanche*, Schneehuhn.]) 28. *honor*. Var. lect. Zurck. *color*. Glossema.

29. Frustra *haec* repositum est a Fea. Legendum, sicut vulgo, sed ita interpungendum:

Carne tamen, quamvis distat, nihil hac magis illâ,
Imparibus formis deceptum te patet.

h. e. Quamvis distat gallinae caro a pavonis, tamen nihil (non) hac (pavonis) magis illâ (gallinae, sed) imparibus formis deceptum te esse patet. *Tamen* positum in prodosi, cum ad apodosin pertineat, ut saepius ὅμως, εἶτα, ἔπειτα, εἶεν, apud Graecos. Vid. Heind. ad 6, 27. *Distat* absolutum, ut 3, 260. Hoc modo explicatus tandem videtur locus, quem a renatis inde litteris male intellectum inutilibus sive interpretationibus sive mutationibus certatim vexarunt viri docti. 30. *Esto*, εἶεν, usitata vox, ubi quid concedimus, et ad aliam rem transimus. Vidd. Schol. Cruq. ad 3, 65; Moeris Atticista v. εἶεν, F. A. Wolf. ad Platonis Symp. c. 4. Cf. 1, 83. 31. *Unde datum sentis*. Unde tibi datum, quod sentis etc. Unde tibi concessum est, ut sentias etc. Vid. Bentl. 34. *Mullus*, Cyprinus rutilus Linn. (ein Fisch aus dem Barbengeschlecht [sed hoc ipsum cyprinorum, qui nobis Karpfen, Carpes.], Rothbart [seu Rothfeder], Schmerbutte [?]. Heind.) Plin. H. N. 9, 17. postquam de acipensere, lupo, asellis, scaro et mustelis piscibus dixit: Ex reliqua, inquit, nobilitate et gratia maxima est et copia *mullis*, sicut magnitudo modica, binasque libras ponderis raro admodum exsuperant, nec in vivariis piscinisque crescunt, etc. In

Digitized by Google

his emendis Romani plane insaniebant. Vide, quos laudat Heind., Plin. ib. 31., Martial. 10, 31, Senec. Epist. 95, Juvenal. 4, 15. 35. *quo pertinet ergo proceros odisse lupus?* Schol. Cruq.: „*Cur* ergo magnitudinem laudas in mullo, et reprehendis in lupo? Quia scilicet in utroque te delectat, quod rarius.“ Cf. 3, 11, 201: Cic. Brut. 87.: Quod autem plures a nobis nominati sunt, eo pertinuit, ut paulo ante dixi, quod intelligi volui, etc. 38. H. e.: et quod stomachus, qui raro jejunus est, contemnit vulgares cibos. Nam praegressis *Quia — pondus* haec subjungenda, neque offendi debemus ἀσυνδέτῳ in Nostro. Vid. ad 1, 3, 56. Ceterum haud inelegans lectio Hildeberti, quam Fea commemorat, J. r. st. v. *tempsit*, h e. temnere solet, ἀορίϛως. 40. Heind.: *Vellem*. Niemand ist hier angestoſsen, und doch fodert ja die feste Regel hier *Velim* (βȣλοίμηῃν ἄν).“ Itaque legendum esse suspicatur *Velle, ait.* Sed rectum est *Vellem* in re prorsus ἀδυνάτῳ: nam mulli fere bilibres, ut modo legimus in loco Pliniano, dubitanterque Juvenalis 4, 15:

—— Mullum *sex* millibus emit,
Aequantem sane *paribus* sestertia *libris*,
Ut perhibent, qui de magnis majora loquuntur.

Ergo fieri non potuit, ut *magnus* re vera mullus haberetur. Quae res aliter se habet in eo loco, quem confert Heind., qui locus est 1, 1, 55. Ibi fictus interlocutor recte, secundum meliores codd.: *Magno de flumine malim Quam ex hoc fonticulo tantundem sumere*, non *mallem*, quia fluviorum alii sunt magni, alii parvi, nihilque impedit, quominus fluvium aliquem propinquum isti fonticulo cogitemus. — *At* execrantis est, ut monet Heind. Execratur enim rusticus epulas fastidiosorum, optans, ut Auster eas putrefaciat. Sed statim recolligens animum, Quanquam, inquit, recentia istis putent; malunt putrefacta. Et sic fere Scholiastae. 41. *Praesentes.* Acr.: „Praesentes, quasi precibus meis *faventes*, ut *Praesentia numina Fauni* (Virg. Georg. 1, 10.); vel *potentes* austri“ etc. Quemadmodum dicitur *praesens remedium, auxilium, periculum.* Vidd. interpp. ad Od. 1, 35, 2., Epist. 1, 1, 69, Heins. ad Ovid. Trist. 5, 2, 45, Drakenb. ad Liv. 10, 40. Virg. Aen. 9, 404.:

Tu, dea, tu praesens nostro succurre labori!

Digitized by Google

Quanquam et *Etsi* se corrigentis sunt. Rarius *Quamvis* eandem potestatem habet, ut apud Celsum praefat. 1. p. 23. Bip. (Ex his enim similibusque saepe curandi nova ratio ducenda est; *quamvis* ne haec quidem sic praeteriri debent, quasi nullam controversiam recipiant.) H.

42. Quanti rhombum fecerint Romani, vel e Juvenalis satira 4. intelligas. Cf. 48 sequ., 95; 8, 30; epod. 2, 50; Martial. 13, 81, quae loca laudat Heind. ad 1, 2, 116. 43. *rapula.* Cf. 8, 8. 44. *inulas.* Vid. ad 8, 51. 47. *Acipenser* an habendus sit pro eo pisce, qui acipenser sturio (Stör) dicitur Linnaeo, quaeritur. Vidd. Salmas. Exercitatt. Plin. p. 1316. Maximo in honore fuit apud Romanos tempore belli Pun. secundi; Horatii autem aevo jam contemnebatur. Cf. Athen. 7. p. 294. F., Plin. H. N. 9, 17, Macrob. Sat. 2, 12. — *Erat* vi caesurae posteriorem syllabam producit. Vidd. Was. Senar. c. 5, Nic. Heins. ad Ovid. Met. 1, 114 etc. Cf. Od. 1, 3, 36 etc. 49. *Ciconia.* Plin. ib. 10, 23.: Cornelius Nepos, qui divi Augusti principatu obiit, cum scriberet turdos paulo ante coeptos saginari, addidit, ciconias magis placere quam grues, cum haec nunc ales inter primas expetatur, illam nemo velit attigisse.

50. *Praetorius.* Κατ' εἰρωνείαν, quia pratura excidit. Schol. Cruq.: Asinius Sempronius Rufus praetorius instituisse creditur, ut ciconiarum pulli manducarentur; quare, cum in praetura petenda repulsam tulisset, tale epigramma meruit:

Ciconiarum Rufus iste conditor
Hic est duobus elegantior Plancis;
Suffragiorum puncta non tulit septem:
Ciconiarum populus ultus est mortem.

51. *edixerit.* Tanquam praetor. Cf. Epist. 1, 19, 10.

55. *Avidienus.* Ignotum aliunde nomen. Recte ni fallor, cod. Feae vetus: *Aufidienus*: cf. locum Taciti laudatum ad 1, 1, 4. Scriptum fuerit, paulatim augente depravatione, *Auuidienus*, *Auidienus*, quemadmodum f et u inter se permutari, bisque positae litterae semel exarari solent a librariis. *Pravum* ab effectu se detorquendi, quod exquisitius mihi videtur libri Bersm. lectione *pravus*, quam praetulit Bentl., frustraque Heind. tuetur locis, quales sunt 1, 4, 79; 2, 7, 71. 56. *Canis.* Propter sordes. *Ductum* an *dictum* ponas, non multum interest: nam et uterque mo-

Digitized by Google

dus loquendi usitatus est, et saepissime haec verba miscentur in codd., ut recte monet novissimus Satirarum editor Germanus. Quo laudante Liv. 1, 1.: Stirps virilis, cui Ascanium parentes *dixere nomen*, sicut Graeci καλεῖν (ἐπονομάζειν, λέγειν) ὄνομά τινι. *Dictum* codd. Bentl. omnes, Gesneri Hann. et edd. vett. *Ex vero*, ut Plaut. Stich. 88, Ovid. Fast. 2, 859.

60. Festus: *Repotia*. Postridie nuptias apud novum maritum coenatur, quia quasi reficitur potatio. 61. *Albati*, h. e. albis vestibus induti (λευκῇ, λαμπρᾷ, καθαρᾷ ἐσθῆτι) veteres sacrificabant, epulabantur, spectaculisque publicis intererant. Vidd. Pers. 2, 40, Theophr. char. 21, et utrobique Casaub., Torrent., H. *bilibri*. Sch. Cr. *Quod sextarium capit* etc.

62. Schol. Cruq.: *non parcus*. λιτοτής. *Liberalis in aceto veteri, acsi diceret: in eo solo non avarus*. 64. Idem: *Utrum*. Gallonium, an Avidienum. *Hac urget* etc. *proverbium*. *Nam ubi res duae nobis molestae inter se pugnant, eo proverbio utimur* etc.

65. *Mundus*. Καθάριος. Vid. Valck. ad Xenoph. Mem. Socr. 2, 1, 22. Cic. de Fin. 2, 8.: Mundos, elegantes, optumis cocis, pistoribus, piscatu, aucupio, venatione, his omnibus exquisitis vitantes cruditatem. Cf. 1, 2, 123, Od. 2, 10, 5 seqq.

67. *Albuci* Bentl. secundum Lambini libros 4 et Bersm. Parum exploratum est, utro modo rectius scribatur. Schol. Cruq.: *Saevus erit*. (Legendum puto: *Saevus*. *Erat*) *nimis tenax et parcus in dando singulis demenso, et asper in exigenda a singulis impensi ratione, castigandoque, adeo ut servos nonnunquam castigaret prius et caederet quam peccassent, dicens, vereri se, ne, cum peccassent, caedere tunc ei non vacaret. Ut Naevius unctam. Nam ut Albutius rigidior dicebatur in domestica disciplina, ita Naevius profusior* (*) *et remissior*. Confert Heind. 4, 78 sequ.:

> Magna movet stomacho fastidia, seu puer *unctis*
> *Tractavit calicem manibus*, dum furta ligurrit, etc.

et haec addit, hausta illa quidem ex vet. Sch.: Er (Naevius) fand also nichts Arges darin, wenn die Sklaven den Gästen zum Mischen des Weins f e t t i g e s Wasser, *unctam aquam*, reichten. Vid. ad 1, 4, 88; 2, 4, 62, 78. Ita quidem haec inter-

(*) Hoc verbum insertum a mala manu. Leg.: i t a N. r e m i s s i o r.

Digitized by Google

pretari malim, quam balneum intelligere, ut San., qui sic vertit: Il ne portera point non plus la négligence et la malpropreté aussi loin que Névius, qui souffre que l'on donne de vilaine eau grasse pour le bain des conviés, ce qui n'est pas pardonable. Certe unguenta non aliena a balneis. Plaut. Poen. 3, 3, 89:

Quid multa verba? faciam, ubi tu laveris,
Ibi balneator faciat unguentariam.

ad quem locum Douza Centurion. pag. 433.: Ita unguentis balneum, in quo lavabis, effluere faciam, ut non balneum, verum unguentarii officina potius videri possit etc. Ceterum hoc etiam loco Porph.: *Hic est Albucius, qui, et avarus et elegans conviviorum apparator, saevus est habitus in servos; qui, ob cupiditatem nimiam habendi alienam uxorem, suam veneno necavit;* de quo commento quid mihi videretur, significavi ad 1, 4, 88. 75. Cf. 7, 107. 76. *pituita.* Schol. Cruq.: *Synaeresis metri causa.* Ita et Epist. 1, 1, extr. Persius 2, 57:

Somnia pituita quae purgatissima mittant.

Contra Catull., 23, 17, u littera non liquescente:

Mucusque et mala pituita nasi.

Fuse hanc figuram illustravimus ad Plaut. Amph. prol. 74.

77. *dubia.* Schol. Cruq.: *Lauta, luxuriosa. sic Terent. in Phorm.* (2, 2, 28.): *Coena dubia apponitur.* Ubi Lindenbr.: Πανδαισία. Aristoph. in Pace 567:

Ὦ Πόσειδον, ὡς καλὸν τὸ στῖφος αὐτῶν φαίνεται
Καὶ πυκνὸν καὶ γοργὸν, ὥςπερ μᾶζα καὶ πανδαισία.

Vid. ibi Schol. Hieronym. ad Eustoch. de Virginit.: *Castae vocantur et Nonnae; post coenam dubiam Apostolos somniant.* — Ausonius quoque Mosell. 102.: *salmo, dubiae facturus fercula coenae.* 79. Passim apud veteres anima humana audit *deus in nobis.* Vid. Davis. ad Cic. Tusc. 1, 26. Ex anima mundi emanasse, primum Pythagoras et Plato, deinde inprimis Stoici docuere. Vidd. Diog. Laërt. 8, 28, Cic. de Senect. 21., de Nat. D. 1, 11, Gataker. ad Antonin. 2, 1, 4; 12, 26; Lips. Physiolog. Stoicor. 3, 8 sequ. H. 82. *quondam.* Schol. Cruq.:

Digitized by Google

aliquando, de futuro, ut Virg. (Aen. 6, 877.): *nec Romula quondam Ullo se tantum tellus jactabit alumno.* Acr.: *Quondam, quandocunque. adverbium medii* (imo *medium*) *temporis.* 84. *tenuatum.* Attenuatum. Ita et Tac. A. 15, 63. *Ubique.* Et ubi, ut Plaut. Cas. 2, 3, 38. 85. Hinc est illud *λιπαρῶς γηράσκειν,* ait Cruq. Retinendam autem copulam censeo cum Bentlejo, Cun. Heind. etc., quae quo modo omnino impedire ac dividere sensum dici possit, non intelligo. At plurimi libri *et* non agnoscunt, inquiat quispiam. Audio, sed raptum puto ab utrimque vicinis vocibus, ut passim factum. Vel temere geminatos litteras conspicere sibi visus librarius (*annietttractari, annitractari*) deleverit. 87. *praesumis.* Ante tempus sumis. H. Steph.

88. *Dura.* Adversa. Cels. Medic. 1, 1, extr.: *Cavendum, ne in secunda valetudine adversae praesidia consumantur.*

89. *Rancidum.* Schol. Cruq.: *Leviter putentem.* Imo *graviter.* Lucret. 6, 1153., laudante Heind.:

— *Tetrum volvebat odorem,*
Rancida quo perolent projecta cadavera ritu.

92. *edax.* Sch. Cruq.: vorax glutio. Juven. 1, 140:

— *Quanta est gula, quae sibi totos*
Ponit apros, animal propter convivia natum!

Quemadmodum Varro dixerat de R. R. 2, 4.: *Suillum pecus donatum ab Natura dicunt ad epulandum.* Cruq.: Ab auctoritate et disciplina majorum non obscurè notat deliciarum gurgites: iis (majoribus) enim ita curae erat diaetae superflua abscindere, ut cum hospite mallent etiam rancescentia laudare, quàm turpem saginam nimia corporis luxuria contrahere. Quare *Ξενοκράτης εἴποτε σάμνον οἴνου ἀντέξειεν, ἔφθανεν ὁ οἶνος τρεπόμενος πρὶν ἀναλωθῆναι, καὶ τὰ ὄψα πολλάκις ἕωλα ἐξέῤῥιπτεν. ὅθεν καὶ ἡ παροιμία τὸ Ξενοκράτους τυρίον ἐπὶ τῶν ἐπιπολὺ παραμενόντων καὶ μὴ τάχιστα ἀναλισκομένων,* ut scribit Stobaeus; hoc est: Xenocrates si quando vini cadum relevisset, in vappam convertebatur, antequàm consumeretur. Saepe et obsonia pridiana jam corrupta abjecit. Hinc natum est proverbium *Xenocratis caseus*] de rebus diu durantibus et quae non facilè consumuntur. 93. *Tellus prima.* 1, 3, 99.:

Cum prorepserunt *primis* annimalia *terris* etc.

ubi monet Heind., veterem fuisse famam de animalibus hominibusque ex terra ortis, quam famam etiam philosophi secuti sint, inprimis Ionici et Epicurus. Plat. Phaed. 102 et ibi Heind. Lucret. 5, 788 seqq. Cf. Virg. Georg. 1, 12. Cruq.: Videtur alludere ad illud Hesiodi in Oper. et Dieb. (174.)

Μηκέτ' ἔπειτ' ὤφειλον ἐγὼ πέμπτοισι μετεῖναι
Ἀνδράσιν!

h. e.

O utinam non visa aetas mihi quinta fuisset!

94. *Das*, tribuis. Tacit. A. 1, 7: *Dabat et famae, ut vocatus electusque potius a republica videretur.* Sen. de Clem. 1, 15.: *Principes multa debent etiam famae dare.* *Famae*, bonae famae, ut passsim. 95. Rectum sane *occupat*, siquidem hic non id dicitur, quod debet, sed quod solet fieri. Innatum autem homini est, ut laudem suam seu bonam famam libenter audiat. Schol. Cruq.: *Antisthenes philosophus cum vidisset adolescentem acroamatibus multum delectari, o te, ait, infelicem, qui summum acroama, hoc est laudem tuam, non audivisti!* Cic. pro Arch. 9.: *Themistoclem dixisse ajunt, cum ex eo quaereretur, quod acroama aut cujus vocem libentissime audiret: ejus, a quo sua virtus optime praedicaretur.* Et similiter Xenoph. Mem. Socr. 2, 1, 3. Hieron. 1, 14. Quod alteram lectionem (*occupet*) plurium et optimorum codicum esse dicit Heind., falli videtur; certe Feae ne unus quidem commemoratur, qui habeat. *Patinae*, quamvis testaceae, propter magnitudinem carae erant. Salmas. ad Tertull. de Pall. p. 439. Cf. 4, 77, Epist. 1, 5, 2, Pers. 2, 41, quae laudat Heind. 97. *Iratum patruum.* Schol. Cruq.: *Censorem, magistrum, et eum, qui debet habere curam tui.* Proverbii loco ita dicitur. 3, 88.: *ne sis patruus mihi*, h. e. severus morum censor. Cf. Od. 3, 12, 3. Pers. 1, 9. Clav. Cic. v. *patruus.* 99. *As* tamen habet quo se tueatur. Schol. Cruq.: *Laquei pretium, quo emas tibi laqueum ad suspendium.* Plaut. in Pseud. (86.):

Sed quid de *drachma* facere vis? CA. Restim volo
Mihi emere. PS. Quamobrem? CA. Qui me faciam pensilem.

Lucian. Timon. 20., laudante H.; Ἐγὼ δὲ καὶ πολλὰς ἂν

εἰπεῖν ἔχοιμί σοι χθὲς μὲν ȣδὲ ὀβολὸν, ὥςτε πρίασθαι βρόχον, ἐσχηκότας, ἄφνω δὲ τήμερον πλȣσίȣς καὶ πολυτελεῖς. *Inquit* rectum est, ut intelligatur *aliquis.* Vid. ad 1, 4, 79. Quia tamen his ad praegressa respondetur, qui uni dicta sunt, rectius puto *inquis,* quod placuit etiam Heindorfio, legiturque in Schol. Cruq. *Trausius* seu *Trosius* usitatum Romanis nomen. Vid. Bentl. Sch. Cruq.: *Jure, inquis, Travius. Travius pauper et luxuriosus fuit.* 100. Idem: *Jurgatur. Increpatur, culpatur.* 101. *Tribus regibus.* Proverbialis loquendi forma, similis illi de regibus et tetrarchis 1, 3, 12. Lucanus quoque, ut monet Heind., 7, 226:

> —— *Sicci sed plurima campi* (in Asia)
> *Tetrarchae regesque tenent magnique tyranni.*

Quod clientes et parasiti patronos appellabant reges vel dominos, *βασιλεῖς* etc. (vide nos ad Terent. Phorm. 304.), minus huc pertinet. 104. *Templa ruunt.* Huic malo Augustum postea medicatum scimus ex Suet. Aug. 30. Ovid. Fast. 2, 59 sequ.

106. Ita Lambini quidam libri et unus antiquiss. Blandin. ap. Cruquium. *Rectae, ὀρθαὶ, μὴ καθαιρεθεῖσαι.* Vid. Schneider. lex. Alterum (*recte*) dictum, ut *rectissime sunt apud te omnia* Cic. Ep. fam. 9, 9., *Rectene omnia?* Quinct. 6, 3, 84, quemadmodum et *Salvene* (se habet res)? dicitur, et *Salvaene res?* Plaut. Men. 5, 2, 26, Stich. 8. *Nimirum, δηλονότι,* freilich, ironicum est, ut recte monent Cruq. et Heind., delendumque signum interrogandi, quod ostendunt etiam edd. Steph. et Cruq. *Erunt* recte se habet: vidd. superius annotata ad hunc versum. Sed probum etiam *eunt,* modo codicum auctoritate niteretur. Cic. ad Att. 14, 15: *Incipit res ire melius, quam putaram.* et 20.: *Prorsus ibat res,* i. e. *procedebat, bene cedebat,* ut recte interpretatur Heind. 107. Sch. Cr.: *Cum patrimonium omne per luxuriam consumseris, commutata fortuna.* Ovid. Fast. 1, 438.: At deus —

> *Omnibus ad lunae lumina risus erat.*

Eurip. Bacch. 1079.:

> Ἄγω τὸν ὑμᾶς κἀμὲ τἀμά τ᾽ ὄργια
> Γέλων τιθέμενον.

Simile est Comicis tritum *ludos aliquem facere* seu *reddere*. Vide Ph. Parei Lexic. Plaut. h. v., Terent. Andr. 3, 1, 21. ex emendatione Bentleji. Idem poëta Eun. 2, 3, 8.:

Hic vero est, qui, si occoeperit, ludum jocumque dicas,
Praeut hujus rabies quae dabit, illum alterum fuisse.

Nam sic eum locum constituendum esse, jam pridem in editione Terentii nostra significavimus. Cf. 5, 37. *Uterne*, monente Heind., ut *anne*, *quantane* 2, 3, 317, *quone* ibid. 295. *Utrumne* habet etiam Cic. 109. *assuerit.* Schol. Cruq.: *assuefecerit se deliciis et apparatibus.* Vid. ad 1, 4, 105. *Superbum*, fastidiosum, paratis uti nolentem. Cf. 6, 87. 111. Schol. Cruq.: *In pace. In prospera fortuna: nam qui est in bonis, et vivit parvo contentus, ita se parat ad inimicam fortunam, quemadmodum sapiens parat bello necessaria in pace. Bello comparat egestatem.* 112. Idem ad vers. 1.: *In hac satira sub persona Ofelli Stoici invehitur in luxuriosos. Ofellus Latinus dicitur quaedam sectae Stoicae e Graeco transtulisse.* Et ad h. l.: *Haec verba sunt Ofelli ad finem usque, cujus ager ab Augusto fuerat donatus Umbreno militi, a quo eundem postea conduxit.* Acron quoque: *Iste Ofellus proscriptus est, quia fuit in parte Cassii, et possessio ejus tradita est militibus Augusti, quam Ofellus postea ab iisdem conduxit.* Sed de Stoico ejus nominis altum silentium apud auctores, neque Ofellus Horatii philosophus est, sed rusticus. Ceterum tres inprimis ejusmodi agrorum distributiones illo tempore factae sunt, prima a. U. C. 712. post mortem Bruti et Cassii, quae h. l. dicitur; secunda post victum in freto Siculo Sext. Pompejum 717.; denique tertia exarmato Lepido 721., de quibus cf. 6, 55. sequ. et Heind. ad utrumque locum. 113. *latius.* Schol. Cruq.: *Largius, copiosius.* Juven. 14, 234.: *adeo indulgent sibi latius ipsi.* Caes. de B. C. 3, 16.: *rem frumentariam expediendam, qua anguste utebatur.* Quod attinet ad lectionem *lautius* (nam qui *laetius* scribendum conjecerit, quem refellit Heind., non reperio), Cruquius quidem: *Henricus Stephanus legit l a u t i u s*; sed id certe non factum in prima ejus editione, quae prodiit 1577.; et in tribus subsequentibus eum tale quid sibi indulsisse quominus credam, facit ingenium viri, ad mutandas receptas lectiones tardissimi, ut ipse de se ait in prae-

fatione, et diatribes pagg. 53. et 69., quo quidem loco: *Ex his,* inquit, *cognoscere poterit lector, quam religiosus in servandis receptis lectionibus, quantumlibet suspectis, fuerim; nisi ubi unius saltem exemplaris consensus accessit. Alioqui enim si illam, cujus antea memini, circa conjecturas audaciam (id est, in arrogando conjecturae id juris, quod librorum veterum duntaxat aut alicujus ex vetustis scriptoribus fidei debetur) imitari voluissem, aliquam saltem ex illis conjecturis in ipsum contextum (ut vulgò vocamus) intrudere mihi permisissem.* SED TALEM A ME DEVS MENTEM AVERTAT. Quid multa? Ejusdem diatribes pag. 68. subdubitare se dicit vir modestissimus, ne hoc loco *lautius* ab Horatio scriptum potius fuerit qam *latius*: melius certe convenire illud cum his, quae non multo post sequantur, verbis *quanto aut ego parcius, aut vos, O pueri, nituistis* etc. Cui suffragatur Cruq., favetque unus Feae liber; sed recte lectio vulgata defenditur. 114. *accisis.* Sch. Cr.: *imminutis. Metato. Ad mensuram diviso et limitibus distincto cum milite Augusti. Huic contrarium est immenso. Propert.* 4, 1, 128., laudante Heind.:

—— In tenues cogeris ipse Lares:
Nam tua cum multi versarent rura juvenci,
Abstulit excultas *pertica tristis* opes.

115. *mercede colonum.* Conductorem agri. Vid. Colum. 1, 7. *Fortem* καρτερȣ̃ντα, seu patientem, interpretantur Gesn. et Heind. Nos ita potius vocem accipiendam existimamus, ut apud Terentium Andr. 2, 6, 14. (*Dum licitum est eii, dumque aetas tulit, Amavit; tum id clam: cavit ne unquam infamiae Ea res sibi esset, ut virum fortem* decet.) Ad quem locum nos olim: *Virum fortem.* Honestum, καλοκἀγαθὸν, quomodo et *Comis* usurpatur antiquioribus. Plautus, quos pulcros vult describere, *fortes* vocat Bacch. 2, 2, 38, Mil. 4, 3, 13 (ubi vid. Boettiger.): nam quaevis facile virtutes attribuuntur illis, quibus a specie commendatio est. Cf. Plaut. Mil. 1096, 1101, Bacch. 181, Pers. 844 nostrae ed. 2., Heind. ad 1, 16, ubi similes laudat hujus Nostri locos, qui sunt infra 135, 3, 216; 5, 64; Epist. 1, 7, 46; 9, 13. Nostrates dicunt: einen rechtlichen Pachter. 119. *operum vacuo.* vacanti, otianti, nil agenti,

propter imbrem. 120. *bene erat.* Vid. not. ad 8, 19. 121. *pensilis uva.* Plin. H. N. 14, 1.: *Durant aliae* (uvae) *per hiemes pensili concameratae nodo, aliae in sua tantum continentur anima ollis fictilibus et insuper doliis inclusae, stipatae vinaceis circumsudantibus; aliis gratiam, qui et vinis, fumus affert fabrilis.*

122. *duplice ficu.* Schol. Cruq.: *bifida.* Ita et Veget. 1, 38, 6; 56, 17. Heind.: Die nur einmal gespaltenen, getrockneten, und wieder zusammengedrückten Feigen, bifidae, *δίχα ἐσχισμέναι,* sind nach Aristot. die süſsesten. Vid. Schneider. ad Pallad. de R. R. 4, 10, 35. 123. Schol. Cr.: *Si quando libere potare vellent antiqui, id est sine archiposia* (ἀρχιποσίᾳ), *dicebant se magistram facere culpam.* Alias leges bibendi dabat *magister* seu *rex bibendi* (συμποσίαρχος, βασιλεὺς, ϛρατηγός), qui per talos creabatur (Od. 1, 4, 18; 2, 7, 25; Cic. de Sen. 14; Plaut. Pers. 5, 1, 18; Lips ibi et Antiqq. Lectt. 3, 1.); hic per jocum culpa dicitur magistra bibendi ea sententia, ut quicunque conviva deliquisset, ceteris etiam per *ludum* jocumque ad id eum adigentibus incitantibusque, ei poculum hauriendum esset. Mirum, in re tam clara tot tantosque viros coecutiisse. 124. Sch. Cr.: *Rogata deinde Ceres, ut perseveraret in frugibus, ita ut se ostenderat, tristitiam explicuit vino.* Venerata *autem in passiva significatione posuit, ut Virg.* (Aen. 3, 460): *Cursusque dabit venerata sacerdos. Ita culmo. Suppl.* ut. Intell. preces ad Cererem cum libatione ac potatione. Vid. Turnebi Adverss. 7, 9. 125. *Explicare frontem* dicitur, ut Graecis χαλᾷν τὸ μέτωπον. Vid. Heind. 127. Schol. Cr.: *Hinc. De eo, quod in usu habeo, — de exiguo, quantum potest irata Fortuna detrahere?* 128. *Pueri.* Filii: cf. 115. *Nituistis.* Id.: *Bene accepti fuistis, bene vixistis. Incolam* dicit Umbrenum militem, non *herum*, propter sequentia. 134. Scabra versio Marcilii. En Graeca (Anthol. Palat. 2. p. 27.):

ΑΔΕΣΠΟΤΟΝ. (*)

Ἀγρὸς Ἀχαιμενίδȣ γενόμην ποτὲ, νῦν δὲ Μενίππου,
Καὶ πάλιν ἐξ ἑτέρȣ βήσομαι εἰς ἕτερον.
Καὶ γὰρ ἐκεῖνος ἔχειν μέ ποτ' ᾤετο, καὶ πάλιν ȣ̃τος
Οἴεται· εἰμὶ δ' ὅλως ȣ̓δενὸς, ἀλλὰ Τύχης.

(*) Luciano tribuitur a Planude.

Digitized by Google

Sat. 2, 3. Schol. Cruq.: *Inducit Hor. Junium quendam Damasippum secum loqui, qui, consumto per mercatum patrimonio, philosophari coeperat. Ab hoc fingit desidiam suam castigari, quod nec in urbe, diversis conviviis et occupationibus impeditus, quidquam scriberet, nec in villa, ad quam tamen secesserat scribendi gratia, comportatis secum multis auctoribus Graecis.* Cruq.: Miro quodam artificio sui temporis Stoicos, homines impuros, illudit Hor. sub persona ei rei accommodatissima, Damasippo, stulto quodam mercatore, quem sibi facit recitare, quonam pacto, mercibus suis aliquando temere commutatis, ex satis amplis opibus devenisset ad extremam ferme pauperiem, adeo ut jam, fabula vulgo factus, prae pudore de se in Tiberim praecipitando non dubitaret, nisi, auctore Stertinio Stoico retractus et a praecipitio liberatus, didicisset Stertinii more στοϊκίζειν, hoc est impudentem esse, in alios acriter insultare, eisque nomen insaniae objectare, ut qui jam Stoicus liber esset et barbam nutriret. Hoc enim erat eorum tunc temporis hominum supercilium, qui sese pro Stoicis venditabant, ut se solos sapere, ceteros omnes insanos esse clamitarent; sese virtutem amplecti, alios esse in vitio; cum tamen vita et moribus nihil esset ipsis ambitiosius, avarius, nequius, superstitiosius. Quod de Damasippo in confesso esse ait Hor., quem pulchre quidem de stultitiae generibus fingit ex antiqua Stoicorum virorum ἀκωλύτων, ἀνεκβιάστων, ἐλευθέρων, ἀπαρεμποδίστων, disciplina cum Stertinio disserere, sed stultitia se non esse inferiorem, inquiens: O major tandem parcas insane minori. Ceterum suo more eos ex insidiis adoritur, dum in exordio se suaque studia Damasippo libere vellicanda propinat. quod eo consilio facit, ut tutius circum praecordia ludat, ipsique minus animadvertant se viris bonis ludos fieri.

Monet Heind., carmen hoc in consummatissimis Horatii recte numerari; quod quidem, cum aedilitatis Agrippae mentio fiat v. 185., scriptum esse non possit ante annum U. C. 721., ante Chr. 29., Nostri 33., quo anno eum Agrippa magistratum gesserit.

Vers. 1. *Scribis*, producta syllaba posteriore ante vocalem, legitur quidem in vulgatis et Feae quoque editionibus; neque ignoro, quae vis nonnunquam sit caesurae, quam vis ipse

exemplis illustravi ad Od. 3, 16, 26.; sed tali licentia hic utentem Horatium nonne in ipso limine impingere recte diceremus. Quare, prope scripturam codicum, in quibus habetur *scribes*, ita haec legenda esse dico:

Sic raro scribes, ut toto non quater anno
Membranam poscas, scriptorum quaeque retexens,
Iratus tibi, quod, vini somnique benignus,
Nil dignum sermone canas? Quid fiet? etc.

Scribes, scribere vis.

2. Cruq.: „*Membranam*. In qua ex παλιμψέςω seu tabula rasili, ex diariis, tabulis ceratis, scripta confuſius obscuriusve describas nitidius, ordinatius perfectiusque, tanquam evulganda atque oculis omnium exponenda." Cf. tamen Pers. 3, 10 seqq. *Retexens*. Commutans, emendans, quae in tabulis aliquando scripseras; eaque iterum quasi ab initio coepta scribas, ita delendo maculas, ut nihil antea scriptum esse videatur: sumta metaphora a tela, quae texitur et retexitur, ἀναλύεται. De Penelopae potissimum cogitat Lamb. Catull. 22, 4. seqq.:

Puto esse ego illi millia aut decem aut plura (versuum)
Perscripta; nec sic, ut fit, in palimpsesto
Relata: chartae regiae, novi libri,
Novi umbilici, lora rubra, membrana
Directa plumbo, et pumice omnia aequata.

4. *dignum sermone*. λόγȣ ἄξιον. H. *Ab ipsis*. Male Cruq.: Post dies Saturno sacros. Si celebratis demum Saturnalibus in villam suam Noster se contulit, quid mirum? et quae tum fugiſse dicendus est? Imo *ab ipsis* Saturnalibus eo fugit, ut sobrius maneret scriberetque. De hoc ſesto omnia in vulgus nota. Vide Lipsii Saturnal. 1, 2. — 4. Fabretti Inscr. c. 6. p. 482. Cf. 2, 7, 4. 6. *Nil est*. Plaut. Capt. 2, 2, 94.:

At nihil est, ignotum ad illum mittere; operam luseris.

Cf. Asin. 1, 2, 20 etc. Idem *Nihil agis*. Vid. Baxt. Minus recte ſaciunt, qui hanc interrogationem putant.

7. Schol. Cruq.: *Arguit eorum stultitiam, qui cum sententiarum aut verborum urgentur inopia, in parietes quasi minus commodos irascuntur*. Cf. Pers. l. l. ad 2. Sed quid

Acro, (*) si quidem is est? *Solebant*, inquit, *antiqui poëtae parietes lectis suis proximos cera, illinere, et habere graphia juxta, ut, si forte noctu aliquid accidisset* (Schol. Cr. *occurreret*), *id ante oblivionem litteris notarent.* De quo loco sic Cruq.: Non negaverim, majoribus nostris tabulas cera incrustatas fuisse, atque a parietibus suspensas, *κηρωματα*, a materia, seu *παλιμψέςυς*, a radendo, dictos, in quibus quaecunque primum in mentem veniebant, incerto ordine notabant. Verum solidos lecti (imo: lectis proximos) parietes cera inlitos nugamentum crediderim. Quin potius parietes dixerim pluteos, in quos cogitabundi vel pugnos vel caput illiderent, si quid pro voto non suggereret animus. Hinc dicitur paries laborare, ictus et verbera pati, metaphoricôs; quale quoque est illud Persii (I, 106.):

Nec pluteum caedit, nec demorsos sapit ungues.

Sunt enim Plutei quoque tabulae, teste Festo, quibus aliquid praesepitur. — Ceterum bene Ch. B.: *calami frustra, immerit.*, vitato i litterarum consursu. 9. *multa et praeclara.* I. e. *multa praeclara*, inquit H., πολλὰ καὶ καλὰ, πολλὰ καὶ κακά. Cf. Brunck. ad Aristoph. Thesm. 351. Epist. I, 8, 3. *Minantem.* Promittentem, ut ἀπείλησας Odyss. Θ. 383. Cf. Aristoph. Plut. 88. Contra, monente Schol. Cruq., Virg. Aen. 2, 96.:

Promisi (me) *ultorem, et verbis odia aspera movi.*

Ubi vid. Serv. 10. *vacuum.* Sch. Cr.: Otiosum. Cic. de Legg. I, 4: *Quoniam vacui sumus* etc. Cf. Clav. Cic. h. v. *Tepido tecto.* Idem Schol.: *Fuit Hor. frigoris impatiens, ut ipse de se testatur in Epistolis* (I, 7, 10):

Quod si bruma nives Albanis illinet agris,
Ad mare descendet vates tuus, et sibi parcet,
Contractusque leget.

Amavit enim Hor. focum luculentiorem: idcirco sub hiemem solebat se transferre in villam propter lignorum copiam. Vid. de ejus villa in montibus Sabinis Epist. I, 18, 104. Frustra

(*) Habentur quidem haec etiam in scholiis Cruq., nisi quod pro verbo poëtae ibi legitur scriptores. Sed superiora iis subjuncta sunt, tanquam rectiora.

Digitized by Google

Bentl. legendum conjecit *lecto*, h. e lecto lucubratorio, cum *tepido* conveniat *tecto*, *lecto* non conveniat. Sed ipsum commenti sui poenituit, itaque indignus erat, quem tam male acciperet Heind., ut diceret, ubique eum conjecturas captasse. Fuit Bentl. maximi vir ingenii, maximaeque eruditionis, qualem in seculo vix unum reperias, qui totum fama illustret sua. De ejus generis viris loquendum, ut de J. Lipsio loquitur D. Heinsius ad Senecae Phoeniss. 182; neque contemnendi unquam ii sunt, per quos multum profecerimus in litteris. Sed ita interdum impingebat bonus Heind., praesertim ex quo morbo factus erat morosior; velut etiam Wielandium tangit in Prolegomenis hujus satirae, cum dicit: Ob das hier V. 14. ff. Gesagte ernsthaft gemeint sei, ob diese seine (des Horat.) scheinbare Gleichgültigkeit gegen den Ruhm, sein allzufrühes Stillstehen auf einer so munter betretenen Laufbahn, von seinen Gegnern benutzt wurde, ihn auch von dieser Seite zu verkleinern, oder ob er hierüber Vorwürfe von den ungeduldigen Freunden hörte, V e r m u t h u n g e n d i e s e r A r t, a n w e l c h e n W i e l a n d s E i n l e i t u n g e n s o r e i c h s i n d, l a s s e n s i c h d o c h a u f k e i n e W e i s e b e g r ü n d e n. Quasi scilicet res tam tenues et plerumque obscurae justis historicorum testimoniis firmandae essent, neque de iis valeret, quod dicit alicubi abbas Gagliani in libro francogallico, qui sic inscriptus est: Dialogues sur le commerce des blés: „Où diable avez-vous dit cela? vous allez vous écrier: cela n'est pas dans votre livre.“ Cela y est, je vous réponds gravement. *C'est dans le blanc, entre les lignes.* 11. *Quorsum pertinuit.* Vid. ad 2, 35. *Stipare.* Schol. Cruq.: *Stipatos comportare horum auctorum libros, Platonis philosophi* etc. *Philosophi* dicit, ne Comicum cognominem intelligamus, bonum illum quidem scriptorem, et quem in canonem suum Alexandrini critici recepissent, neque tamen Eupolidi Cratino atque Aristophani comparandum, silendumque, ubi illorum unus pro omnibus nominatur, ut hoc loco. (Vid. ad Epist. 1, 19, 1.) Et ita quidem nomen per se Platonis philosophum semper significat; alter vocatur Πλάτων ὁ κωμικός. Vid. Valck. ad Theocrit. Adoniaz. p. 326. C. Ceterum de Eupolide cf. 1, 4, 1. et Quinctil. 10, 1. De Platone et Menandro qui dicere vel-

Digitized by Google

let, actum ageret; neque his minus notus Archilochus, quem tanquam alterum Homerum veteres admirabantur. Vid. Ruhnken. ad Vellej. 1, 5. Ejus commemoratione, quem in epodis potissimum secutus Noster est, quod indicari putat Wielandius, ea carmina jam tum scripta fuisse ab Horatio, incertum quidem argumentum est; sed Heindorfio, Bentlejanam ejus opera in annos digerendi rationem opponenti quid responderi possit, vide ad Od. 4, 12, 15. 18. *Janum.* Vidd. de ejusmodi transitionibus perviis (Cic. de Nat. d. 2, 27), praesertim in Foro, Clav. Cic. v. *Jani*, Lud. Joh. Scoppae Collectan. lib. 1, 2. (Lamb. Gruter 1. p. 894.) et Heind. ad h. l. In Fori uno medio stationes suas habebant argentarii et foeneratores.

20. *Olim nam.* 6, 78. 21. *quo aere.* Schol. Cruq.: *In quibus vasis. Significat, Corinthiorum vasorum amatorem se fuisse.*

23. *callidus.* 7, 101. 24. *Hortos.* Cic. ad Att. 12, 33.: *Ego, ut heri ad te scripsi, si et Silius is fuerit, quem putas, nec Drusus facilem se praebuerit, Damasippum velim aggrediare. Is, opinor, ita partes fecit in ripa nescio quotenorum jugerum, ut certa pretia constitueret, quae mihi nota non sunt.* Cf. ibid. epist. 29.

25. *Mercuriali* etiam Cun., et Haberfeldt in Commentario; quam lectionem exprimit Clariss. J. H. Vossius, qui sic vertit: D a h e r d e s M e r c u r i u s L i e b l i n g V o l l e V e r s t e i g e r u n g s h a l l e n m i c h z u b e n a m t e n. Sed Schol. Cruq.: *Vulgo cognominabar Mercurius.* De Mercurialibus, collegio mercatorum, vid. Clav. Cic., quibus per jocum Hor. comparans poetas vocat Mercuriales viros Od. 2, 17, 29. 26. *Compita.* Acr.: *Auctiones* (certe minores, venditionesque vulgi minus nummati: nam majores auctiones fiebant in atriis auctionariis, de quibus vid. Cic. de leg. agr. 1, 3.) *fere in compitis fiunt, ex quibus se quaedam emere et vendere solitum significat. Compita dicuntur viae latae, ad quas ex multis regionibus convenitur.* 27. *morbi purgatum.* καϑαρϑέντα τῆς νόσȣ. Ita *sceleris purus* Od. 1, 22, 1. *Atqui* etc. Schol. Cruq.: *Morbum mutavi, inquit Damas., sed morbo non carui. Novus. Philosophia Stoica.*

29. *capitisve.* Haec scriptura confirmatur etiam Scholiaste Cruq., qui sic: Cum dolor lateris *aut* capitis mutatur in dolorem cordis etc. 30. Cels. Med. 3, 20.: *Alter quoque morbus est — phrenetico contrarius. In illo difficilior somnus, promta ad*

omnem audacium mens est; at in hoc marcor et inexpugnabilis pene dormiendi necessitas. Λήθαργον *Graeci nominant.*

31. Schol. Cr.: *Dummodo non sis phreneticus et me caedas, quovis morbo labores per me licet. Irridet Damasippum.* O *bone.* εἰρωνεία. *Ne te frustrere. Ne te decipias, a Horati, inquit Damas.* 32. *Insanis et tu.* Secundum paradoxon Stoicorum, ὅτι πᾶς ἄφρων μαίνεται. Cic. Parad. 4. Lips. Manud. ad Stoic. philos. Heind. *Stultique prope omnes.* Cruq.: „Ne quis existimet, Damasippum hic aliud dicere ab hoc Stoico paradoxo, ὅτι πάντες οἱ μωροὶ μαίνονται, propter τὸ *prope*, quod exceptionem denotare videtur, quasi aliqui stulti essent qui non insanirent, is ex praeceptionibus grammaticis in memoria habeat, hujuscemodi particulas *ferme, fere, prope,* plurimum universale quid adferre iis, quibus apponuntur, ut notavimus Ecloga 3. lib. 1. (v. 96.: Quis paria esse fere placuit peccata laborant, Cum ventum ad verum est.)" Et Heind.: *Prope, fere, ferme,* ein gewöhnlicher mildernder Zusatz zu *omnes,* wenn gleich, wie hier, alle ohne Ausnahme gemeint sind, wie im Griech. σχεδὸν ἅπαντες, πάντες, ὡς ἔπος εἰπεῖν. (Vid. ejus not. ad Plat. Protag. 93.) Haec etsi non improbo, tamen huc quidem pertinere nego, sed verba *stultique prope omnes* hoc valere arbitror *et prope omnes, utpote stulti,* h. e. *et major pars hominum, quae major pars constat stultis.* Quo modo et similiter adjectiva usurpari ab hoc Nostro solere, monet H. Steph. eo loco, quem adscripsimus ad Od. 4, 13, 24.

33. *Stertinius,* declamator Stoicus, de quo Schol. Cruq. ad Epist. 1, 12, 20: *Stertinius philosophus ducentos et viginti libros Stoicorum latine scripsit; hos notat, quos versibus suis obscuriorem fecerint philosophiam.* De medico Q. Stertinio, ejusque fratre, quo, item Aesculapii filio, usus est Claudius imperator, vid. Plin. H. N. 29, 1. Quos tamen ab hoc diversos esse, satis constat. *Crepat.* Assidue praedicat, utpote in tot libris. *Unde.* a quo, seu cujus Stertinii. 34. *Descripsi.* Schol. Cruq.: *notavi diligenter.* 35. *pascere barbam.* πωγωνοτροφεῖν. Virg. Aen. 7, 391.: *sacrum pascere crinem.* Schol. Cruq.: *Nutrire, in signum sapientiae.* Cf. 1, 3, 133. Barba prolixa et pallium, τρίβων, insignia fuere Cynicorum et aretalogorum Stoicorum. Cf., quos laudat H., Hadr. Jun. de Coma Grut. Thes. t. 4. p.

502. et Jacobs. Annott. in Anthol. graec. vol. 2. part. 2. p. 425. et vol. 2. part. 3. p. 143. Plutarch. tom. 2. p. 352. C.: ὅτε γὰρ φιλοσόφους πωγωνοτροφίαι καὶ τριβωνοφορίαι ποιοῦσι. Cruq.: Alludit ad vetus hoc dictum ἐκ πώγωνος σοφοί, barba tenus sapientes. Satir. autem 1, 3, 134. *lascivos pueros* festive intelligit Epicureos, quos pro pueris habuerint Stoici.

36. Schol. Cruq.: *Hic pons Fabricius dictus est a Fabricio consule conditore, qui nunc Lapideus nominatur, junctus insulae Tiberinae* (Aesculapii). Hodie *ponte di quattro capi*. H. 37. Cruq.: „Operiuntur capita vel pudoris, in nubentibus olim, vel luctus, in funere, vel religionis causa, in devotionibus. Damas. autem hic videtur, desperatis rebus omnibus, se devovisse patri Tiberino.“ Solebant ita inprimis morituri. Liv. 4, 12: *Multi ex plebe spe amissa, potius quam ut cruciarentur trahendo animam, capitibus obvolutis se in Tiberim praecipitaverunt.* Cf. 8, 9. (de Decio), Suet. Caes. 82. Plat. Phaedon. §. 155. Xenoph. Cyrip. 8, 7, 28, quae laudat H. 38. *dexter.* Schol. Cr.: *Bonus, felix, faustus, propitius. Virg.:* Sic sidera coelo Dextra feras. *Pers.:* dextro Hercule. Vid. Clav. Cic. v. v. *augurium* et *sinister.* Cf. Plin. H. N. 7, 17; 11, 45 etc. *Cave.* Acr.: *Notandum, VE syllabam brevem esse. — Pers.* (1, 108): Vide sis, ne majorum tibi forte Limina frigescant. Cf. 177. Epist. 1, 13, extr. Ovid. Trist. 1, 1, 25. Fiunt haec apud Plautum et veteres in primae secundae et quartae conjugationum imperativis, ut docet Bentl. Schediasm. de metris Terent. c. 8., ubi δισύλλαβα tantum exempla verborum profert; neque nos in aliis observavimus, praesertim apud recentiores: nam quod *responde* ultima brevi legitur Martial. 3, 3, 7, a tertia conjugatione derivandum est. Manil. lib. 5. sub fin.:

> *Sic etiam magno quaedam respondere mundo*
> *Haec natura facit.*

43. *mala stult.* Cf. 1, 2, 30, 71; 3, 44; Lamb. ad primum horum locorum, Clark. ad Iliad. 2, 537. H. 44. De Chrysippo ad 1, 3, 126. *Chrysippi porticus.* Schol. Cruq.: *Stoici philosophi ἀπὸ τῆς στοᾶς.* [ποικίλης Athenis, in qua docebant Zeno et Stoici. Vidd. Suid. v. Ζήνων, Diog. Laërt. 7, 5. et ibi Menag.] 45. *formula.* Schol. Cr.: *Regula, definitio.*

Digitized by Google

48. *Insani* esiam cod. Tons. ap. Cruq. Lamb. etc. Glossema Sch. Cruq.: *Et illi insaniunt, quibus tu videris insanus.*

51. Id.: *Partibus, modis.* 53. Id.: *Caudam trahat. Prouerbium est. Hoc est, risu dignus est. Sumtum a consuetudine puerorum: solent enim pueri deridentes nescientibus a tergo caudam suspendere, ut, veluti pecora, caudam trahant. Est genus unum* etc. Xenoph., laudante H., Mem. Socr. 1, 1, 14: Τῶν — μαινομένων τοὺς μὲν ὀδὲ τὰ δεινὰ δεδιέναι, τοὺς δὲ καὶ τὰ μὴ φοβερὰ φοβεῖσθαι (ἔφη). 57. Recte Schol. Cruq.: *Clamet amica mater. Haec composite proferenda sunt; videntur autem sumta a Graeca tragoedia,* φίλη μήτηρ. Quid rei amicae cum alicujus parentibus, sorore, et, quod maximum est, uxore? Senserunt Lamb. Wagn. Gesn. Heind. etc. 58. *cum cognatis.* Cf. 1, 10, 85. 59. Sch. Cruq.: *serva. te,* cave tibi. Cf. Terent. Andr. 2, 5, 5; Adelph. 2, 1, 18 etc. 60. Porph.: *Hic Fufius Phocaeus trugoediarum actor fuit, qui cum vellet Ilionam dormientem exprimere, ut ad filii Polydori* (imo *Deiphili*) *exsurgeret vocem,* [Schol. Cr. *gravitate vini*] *in scena obdormivit.* De Iliona, Priami filia, et Polymestoris, Thracum regis, uxore, qui filium ei peperit, Deiphilum, quem pro fratre educavit, et Polydorum fratrem pro filio, unde factum est, ut Troja excisa Deiphilus a patre avaro pro Polydoro, cujus inhiabat opibus, occideretur, vid. Hygin. fab. 109, 240, et Acr. Ea de re tragoediam Pacuvius scripsit sub nomine Ilionae, cujus, ab Hecuba Euripidea diversae, fragmenta extant in collectione Scriveriana. Qua in fabula Deiphili peremti umbra ab Inferis rediens dormire simulantem de sepultura appellabat matrem Ilionam (Cic. Acad. 2, 27; Tuscul. 1, 44.), quam cum aliquando ageret iste Fufius, a Catieno quodam, qui partes Deiphili sustinebat, frustra vocatus est, ut qui revera ebrius obdormivisset. 62. *Vulgus* Horatio neutrum semper est, ut monet Be. Emendanda igitur fuit, libris praesertim adstipulantibus, recepta scriptura *vulgum.* 63. *Similem* (errorem) *insanire.* Confert H. Epist. 1, 1, 101. Sen. de Vit. beat.: *hilarem insaniam insanire.* 65. *Esto.* Schol. Cruq.: *Concedamus, creditorem sapere,* dum probemus, hunc ipsum magis insanire quam Damasippum. Vid. ad 2, 2, 30. 68. *praesens.* Potens. Mercurius lucri, praesertim insperati, deus habebatur, Ἑρμῆς κερδῷος.

Digitized by Google

Vid. Bergler. ad Alciphr. 3, 47. et H. ad h. l. 69 seqq. Ab interpunctione laborare visum mihi aliquando locum fuit cum ita legendum existimarem:

„Scribe: „ „Decem a Nerio“ “ Non est satis: adde Cicutae
Nodosi tabulas; centum, mille, adde catenas:
Effugiet tamen haec sceleratus vincula Proteus.

Hanc rationem si sequare, Nerius ipse foenerator loquens inducitur et scribere in syngrapha jubens fictum aliquem debitorem (76.), se a Nerio, hoc est a semetipso, dictante, mutuo accepisse decem sestertios („Scribe sic: „ „Decem a Nerio“ “ intell. „ „accepi,“ “), quasi hôc res transacta sit, si scribat debitor, si nomen locet, jamque timendi causa nulla supersit creditori. Quem errorem castigans Damasippus, Neriumque interpellans: Non est, inquit, satis, istum scribere. Adde etiam, si libet, *Perillii* (Porph. ad h. l., Acr. ad 75.) Cicutae, scrupulosissimi foeneratoris, tabulas seu syngraphas (Contracte, Obligationen), i. e. utere tabulis, quales conficere solet Cicuta subtilissimas, et quibus maxime cavetur creditori, adde centum catenas seu cautiones juris, adde mille: tamen ea vincula debitor effugiet omnia, ceu Proteus. (Scribere, Rescribere, Discribere, verba usitata in re pecuniaria Romanorum, de quibus verbis vidd. interpp. ad h. l., Plauti As. 103, Terentii Adelph. 2, 4, 13, Phorm. 5, 8, 29 etc. Cf. Schol. Cruq. ad 76. *Centum, mille, ἀσυνδέτως*, ut *sex, septem* Epist. 1, 1, 57. Cf. not. ad 1, 3, 56 seqq. Schol. Cruq.: *Nerius et Cicuta foeneratores fuere callidissimi* etc. *Cicuta sic dictus ab amaritudine morum. Nodosi. Dolosi, qui multis dolis et nodis obstringat debitores.* De Proteo cf. J. H. Voss. ad Virg. Georg. 4, 387.) Sed nunc ita potius haec legam:

Scribe decem a Nerio — non est satis: adde Cicutae
Nodosi tabulas centum, mille adde catenas:
Effugiet etc.

hac sententia: Tu, creditor, scribe (h. e. jube scribi: nam qui aliquid curat fieri, is ipse facere recte dicitur), scribe igitur decem tabulas a Nerio, h. e. Nerii (quomodo *fulgorem ab auro* pro *auri* Lucretius similiaque alii dixerunt), seu Nerii

modo factas; quanquam hoc non est satis: adde Cicutae callidioris etiam Nerio centum tabulas, alteram altera nodosiorem cautioremque, ex quibus omnibus singillatim abs te ponderatis perpensisque eligas tutissimam tibi visam; imo ipsum Cicutam supera, cumque ille centum catenis, seu cautelis juris, illaqueare soleat debitorem, tu mille adhibe: tamen sceleratus effugiet debitor, artesque tuas eludet. Possis etiam ὑφ' ἓν accipere verba *tabulas* et *catenas*, ut intelligantur tabulae, quae sint pro catenis, quales scribere (eo sensu, quem dixi) jubetur creditor decem Nerii modo, centum Cicutae, magis magisque semper dolosas fraudulentasque, quibus si nondum contentus sit, mille alias etiam cautiores addere de suo possit: tamen fore, ut debitor, ruptis omnibus illis catenis, effugiat. 72. *malis ridentem alienis.* Schol. Cruq.: *Graecus est sermo* (Homer Odyss. Υ, 347:

Οἱ δ' ἤδη γναθμοῖσι γελώων ἀλλοτρίοισι.),

qui significat: si eum in jus rapere coeperis, non ridebit ex animo, sed risum simulabit suis malis, id est ore suo. Imo legendum: *sed risum dissimulabit*, intus ridebit (quomodo *intus pallere* dixit Pers. 3, 42.) malis alienis a risu, malis tristibus. Valer. Flacc. 8, 164.: *alieno gaudia vultu Semper erant.* Mire San.: „Mr. Dacier a fort bien pris le sens d'Horace. *On ne ménage guére ce qui est aux autres.* (!) De-là les Latins ont dit rire avec la bouche d'autrui, *malis alienis ridere*, pour signifier rire à gorge déploiée, et, pour ainsi dire, avec une bouche d'emprunt, que l'on ne craindroit point de fendre jusqu'aux oreilles.“ Quibus nollem obtemperasset novissimus apud Germanos editor, ita haec interpretatus: Hier lacht der vor Gericht gezogne Schuldner, seines Sieges gewiſs, von Herzen, so daſs er seine Backen so wenig schont, als wären es fremde. 76. *Dictantis.* Schol. Cruq.: *Credentis, quia cum damus, dicimus: scribe cautionem de ea pecunia. — Rescribere est debitum solvere, hoc est scriptum debiti liberare. Terent.* (Phorm. 5, 8, 28):

Sed transi. sodes, ad forum, atque illud mihi
Argentum rursus jube rescribi, Phormio.

h. e. reddi per scripturam. Vid. Bentl. ad Epist. 2, 1, 105.

Digitized by Google

77. Idem Schol.: *Sensus est: Jubeo audire avaros et ad praecepta vera esse bene cultos: nam qui soluto pallio audiunt, negligentes judicantur et minime curiosi. Est autem ὕϛερον πρότερον: nam prius necesse est se componere, quam audire.* 78. *pallet*, aeger est, laborat. Pers. 4, 47: *viso si palles, improbe, nummo.* Simile *calet*, aestuat, 80. H. 81. Heind.: *omnes vos, ordine adite.* Quod melius. 82. *hellebori.* Veratri, praesertim ejus, quod *melampodium* (schwarze Nieswurz) dicitur, quo cerebrum purgabant olim, aliisque multis morbis medicabantur. Vid. Plin. 25, 5 et 11, Dioscor. 4, 151. 83. *Nescio.* Schol. Cruq.: *Λιτότης pro Bene scio.* Cf. H. De duplice Anticyra vidd. Strabo 9, 3, Theophrast. Hist. plant. 10, 11, Plin. l. l. Utraque helleboro clara. Tres per ridiculum dicuntur A. P. 300.

84. Schol. Cruq.: *Staberius homo fuit avarissimus, adeo magnitudine pecuniae delectatus, ut, cum finem vitae adesse intellexisset, monumento suo heredes inscribere juberet, quantum quisque a se in partem accepisset; qui si in aliquo mentiti essent, damnationis nomine centum paria gladiatorum populo exhiberent, epulum etiam populo pararent ad arbitrium Arrii voracissimi,* (v. 243.) (*), *et frumentum, quantum Africa feracissima mitteret, hoc est infinitum.* 85 seqq. Munus gladiatorium, epulum vel visceratio, et frumentatio usitata erant in funeribus, etiam privatorum. Vid. Kirchmann. De funeribus Rom. 4, 5.; 8. sequ. De Q. Arrii, fratrum istorum luxuriosorum patris, epulo lautissimo vid. Cic. in Vatin. c. 12. 86. *Damnati.* Schol. Cruq.: *testamento.* 87. *Sive* etc. Idem: *Ἀνθυποφορὰ Staberii: hoc enim subjicit Staberius, ne quaererent sui heredes, cur hoc fieri voluerit.*

88. *patruus.* Vid. ad 2, 2, 97. 89. *prudentem animum.* Sch. Cruq.: *εἰρωνικῶς.* Cruq.: *vidisse.* Lambinus, secutus (ut arbitror) phrasin juridicam, legendum censet *jussisse:* — nam referens haec verba *Credo hoc Staberii p. a. v.* ad superiora, ait, testatoris esse *jubere* et *cavere testamento.* Quod etsi non infitier, tamen propter omnem codicum consensum mihi religio fuerit, hoc verbum, *vidisse*, suo loco movere; praesertim cum videam, non omnino id esse pretium operae, imo perturbatum iri lectionis consecutionem in ejus verbi transmu-

(*) Hoc est unius ex fratribus, qui ibi commemorantur.

tatione: nam *prudentem Staberium vidisse* praebet occasionem Damasippo sciscitandi, non quid jusserit, sed quid senserit, quid providerit, quid intenderit in hujusmodi testamenti factione, nimirum (Stertinio tacitam testatoris mentem subindicante) Staberium iis testamenti formulis intendisse, ut vir bonus moreretur; quod judicabat non futurum, si moreretur uno quadrante pauperior quam vixerat: nam pauperiem credebat esse summum vitium propterea quod cernebat divites solos haberi bonos, claros, forteis, sapienteis, reges, etc. *atque in eo sensu hoc non praecedentia, sed subsequentia demonstrat.* [ut saepe Graecorum ὅδε: cf. 286 etc., nos ad Senec. Thyest. 752, Plaut. Curc. 401.) Deinde *Staberii prudentem* (εἰρωνικῶς) *animum vidisse* dictum puta per synchysin pro eo quod est, Staberium prudenti animo vidisse, hoc est προνοεῖσθαι [ὁρᾶν, βλέπειν, Heind.], providisse, ne scilicet vulgo crederetur pauperior occubuisse, eoque nequior.“ Sic ille, et recte. Falluntur, qui aliter. 91. *Quoad* monosyllabum h. l. est, ut apud Lucret. 2, 849; 5, 1432 etc. 94. *videretur.* Visus esset. Vidd. Bentl. ad h. l., Cort. ad Sallust. Jug. 59, Gronov. et Drakenb. ad Liv. 34, 12. H. Theognis 519.:

Πλήθει δ' ἀνθρώπων ἀρετὴ μία γίγνεται ἥδε,
Πλουτεῖν· τῶν δ' ἄλλων οὐδὲν ἄρ' ἦν ὄφελος.

h. e.:

Maxima pars hominum virtutem hanc autumat unam,
Divitias; parvi cetera sunt pretii.

97. *Etiam* affirmantis est vel concedentis, ut apud Plin. Epist. 4, 13; 6, 2. et passim. Recte Gesn.: Mihi placet, etiam hic vivide et per puncta interrogationis ac responsionis disputantem induci Stoicum: quod illius sectae proprium ait Cic. Paradox. pr. 99. *Quid simile isti* (Staberio). Quid simile fecit, ellipsi solenni, de qua vid. Davis. ad Cic. de Nat. d. 3, 6.

100. Cruq.: Transitio ad factum Aristippi philosophi ab hac Staberii mente plane dissentaneum, non minus tamen insanum; quod refert hoc modo Laërtius in Aristippo (2, 77.): Τοῦ θεράποντος ἐν ὁδῷ βαστάζοντος ἀργύριον καὶ βαρυνομένου, ὥς φασιν οἱ περὶ τὸν Βίωνα ἐν ταῖς διατριβαῖς,

Ἀπόχεε, ἔφη (ὁ Ἀρίστιππος), τὸ πλέον, καί, ὅσον δύνασαι, βάσταζε. 103. *Nil agit exemplum.* Idem: Nam in re controversa jubent canones dialectici ex notioribus ignota dubiaque colligi: litem namque lite, hoc est incertis incerta, velle diluere dicunt ipsi παραλογίζεσθαι. 106. *Scalprum*, σμίλη, culter sutorum, lapicidarum, chirurgorum et hortulanorum. *Formas.* Cruq.: Graece significantius dicitur καλόπους (καλοπόδιον), ὁ ξύλινος πούς, ligneus pes, *een leest*, *une forme*. ἀπὸ τοῦ κάλον, τὸ ξύλον. 108. Idem: „*Quid* (sic) *discrepat istis*. ab istis." Similiter praegresso versu *Aversus mercaturis*, usurpato dativo, ut fieri solet in verbis dissidendi. Quinctil. 7, 1, 11: *ne illud spectans judex reliquorum defensioni sit aversior* (ubi tamen edd. Camp. et Spalding. habent *adversior*, ut h. l. Schol. Cruq. *Adversus mercat.*, sed frustra). Senec. Nat. Quaest. praef.: *Scio, quam sis ambitioni alienus*, etc. H. 113. *dominus*. Possessor. 115. Graeca vina nobilissima Thasium, Chium, Lesbium. Plin. H. N. 14, 9, Voss. ad Virg. Eclog. 5, 71, H. ad h. l. De *Falerno* Plin. H. N. 23, 20.: *Falernum nec in novitate nec in nimia vetustate corpori salubre est. Media ejus aetas a quinto decimo anno incipit.* Cf. Cic. Brut. 83. 116. *Cadus* est vas vino vel fructibus servandis, fere testaceum (Od. 3, 14, 20; Juven. 5, 35), oris angusti, subere claudendum. Hinc *ruber cadus*, *fragiles cadi*. Capiebat autem 3 urnas seu 12 congios. 119. *Blattarum ac tinearum.* Vide Plin. H. N. 11, 34; 29, 39; J. H. Voss. ad Virg. Georg. 4, 243 seqq. 120. Nimirum, εἰρωνικῶς. 123. *Dis inimice.* Θεοῖς ἐχθρέ. Demosth. de Coron. pp. 124, 245. Reisk. H. 126. De porrigine, quae eadem ac prurigo (πιτυρίασις), vidd. Cels. Medic. 6, 2. Plin. non uno loco, etc. 129. Imo nihil aliud dicere vult, nisi hoc: Si populum vel ipsos servos tuos saxis caedere incipias, insanum te omnes clament. Pro *tuos* dixit *tuo quos aere pararis*, h. e. emtos, qui servi emti pro reliquis omnibus accipiendi sunt, vernis, testamentariis, bello captis: siquidem id tantum his verbis ridetur, quemquam *suam* ipsius familiam male accipere, quacum maxima ei intercedat necessitudo. Quod et aliter quam emtione acquiras servos, nihil ad rem. Recte igitur Bentlejus; neque aurem habere oportet eum, qui tot ὁμοιοτελεύτοις Incipias, ser*vos*ve tu*os*, qu*os* aere parar*is*,

non offendatur. 132. *Quid enim?* Cf. 1, 1, 7. Cruq.: Ἀγανάκτησις avari etc. Imo ironica Stertinii concessio, non insanum eum esse, qui uxorem et matrem propter divitias occiderit, quia scilicet haec Argis non sint facta, neque ferro usus fuerit, velut demens Orestes, quasi vel locus vel caedis instrumentum quidquam ad rem facerent. Jamque probatum it, Orestem minus culpandum esse quam avarum, rei insatiabilem, propterea quod verâ insaniâ, a Furiis incussâ, matrem Orestes occiderit, caede autem patratâ non amplius insanierit, secus ac vulgus credat, cum avarus tot facinoribus in se admissis, neque mente captus, tamen non cesset argentum argento cumulare, malitque mori, quam demere aliquid de summa, ut Opimius. 135. Falli avarum dicit, cum, ex vulgi opinione, Orestem ante matricidium non insaniisse putet, sed eo demum commisso a Furiis agitatum fuisse, cum contra sit. 137. *tutae male* non sola conjectura ductus Cun. legendum existimavit, sed ita codex Tons. apud Cruq., nec male. *Tutae* pro *sanae*, ut *valetudo tuta*, *alvus tuta* ap. Celsum, etc. Vid. Be.

141. Orestis Euripideae locum illum (264.), quo Furiam Orestes vocat sororem (μί' οὖσα τῶν ἐμῶν Ἐριννύων), indicavere Lamb. aliique; sed Pyladi maledicentem eum neque apud Euripidem hodie invenias, nec quidquam tale habent reliqui duo Tragici Graecorum. 141. *splendida* non pro mero epitheto, quod vocant, ornante Heind. habet, quemadmodum *vitream* bilem dixerit Pers. 3, 8, sed atrae bilis proprietatem quandam significari putat, cum sit, ut ait Galen. περὶ αἰτ. συμπτ. 2, 50., στιλπνοτέρα αὐτȣ̃ τȣ̃ αἵματος, quo modo affecta *picea bilis* hodie medicis dicatur; qua de re laudat Gorraei Definit. medic. p. 285 v. μέλαινα χολή, ubi *splendens* appelletur et *humor splendidus*. 142. *Pauper argenti*. Cruq.: Thesauri repositi reconditique. Sic alibi, *integer vitae scelerisque purus*, etc. Schol. Cruq. *Ita dicimus dives opum*. Cf. Od. 3, 16, 28. 143. *Vejentanum*. Vinum pessimum, quod nascebatur circa Vejos in Hetruria. Cf. Pers. 5, 147, Martial. 1, 104, 9 etc.

144. *Campana*. Vid. ad 1, 6, 118. 147. *multum celer*, ut *multum inepti labores* ap. Plin. Epist. 1, 9. H. 151. *Hoc age*. Verbum praeconis in sacris imperandis. Vidd. Budaeus 5. de asse et Brisson. de Formul. 1, 17. 153. Sen. Epist. 95.: *vi-*

Digitized by Google

no fulcire venas cadentes. Colum 6, 24.: *Vinum quoque potentissime reficit et fulcit venas deficientes.* Cf. Bentl. 154. Quomodo ad rem urgentior? Usitatior quidem conjunctivus est in hoc genere, praesertim apud Latinos. (Vid. H. ad h. l. et ad Plat. Theaet. §. 72. Sic tamen *Nisi nevis* Plaut. Men. 688, *Nisi piget* idem Pers. 686. Menaechm. 976.:

Nam *nisi* me animus *fallit,* hi sunt gemini germani duo.

155. *ptisanarium* (a *πτισάνη,* ut *ψυχάριον* a *ψυχή*) cremor sive succus hordei vel oryzae (Reiſs) decorticatorum. Vidd. Cruq. et, quos laudat, Dioscorid. lib. 2. capp. 79. 88. Galen. lib. 1. ad Glaucon. Plin. H. N. 18, 13.: *Maxime oryza gaudent* (Indi), *ex qua ptisanam conficiunt, quam reliqui mortales ex hordeo.* Hodieque sumunt febricitantes, praesertim hordeaceam. 156. *Octussibus.* Octusse, ut alibi *assibus* pro *asse.* Cf. Bentl. et H. 157. Rectissime Bentl.: *pereamve,* hac sententia: *an furtis medici, rapinisve heredis.* 161. *Cardiacus.* Cels. 3, 19.: *Id* (*καρδιακὸν* genus morbi) *nihil aliud est quam nimia imbecillitas corporis, quod, stomacho languente, immodico sudore digeritur.* Καρδία os ventriculi apud medicos Graecos. De Cratero medico vid. Clav. Cic., Pers. 3, 65. 162. *Recte est igitur?* Rectene est apud eum? ut Cic. ad Att. 1, 7.: *Apud matrem recte est.* Ibid. 14, 16.: *De Attica pergratum mihi fecisti, quod curasti ante scirem recte esse,* [*quum non belle fuisse.* H. 164. *aequis.* Propitiis. 165. *porcum.* Sacrificium expiatorium. Plaut. Men. 2, 2, 15 seqq. Aeschyl. Eum. 279 sequ. Insaniam putabant *θεοβλάβειαν,* unde Terent. Phorm. 4, 3, 31.: *Satin' illi di sunt propitii?* cum vellet *Sanusne est?* Ruhnken. ad Vellej. 2, 57: „Graeci, quibus ira deorum intelligentiam abstulisset, *θεοβλαβεῖς* dicebant, ducta significatione ex Homero Οδ. ψ. 14.:

Οἵ σέ περ ἔβλαψαν· πρὶν δὲ φρένας αἰσίμη ἦσθα.

Apud Latinos etiam frequens est *Deos iratos habere* pro stulte agere, et contra *propitios* pro sapere. Vide Brisson. de Formul. 1. p. 100.“ 166. *Barathrone* procul dubio legendum est cum majore parte codicum, h. e.: an dones *barathro.* Cui opponitur *nunquam uti paratis.* Plaut. Curc. 122. nostrae ed.:

Digitized by Google

Age, cito hoc ecfunde in barathrum! propere prolue Cloacam! h. e. in ventrem. Et similiter Capt. 114.:

Profundum vendis tu quidem, haud fundum, mihi.

Quem locum respiciens, *profundum* significare ventrem ex Capro annotat Palmerius Spicileg. Lamp. Gruter. 4. pag. 658. Cruq.: „Per *barathrum* (Abgrund) *in luxu* intellige ingluviem, seu ventrem omnivorum; *in ambitione*, dum largitionibus immensis captant et ambiunt honores et magistratus, intellige populum, donorum munerumque voraginem, ac per hoc stultorum divitum perniciem: quemadmodum docet postea, inquiens (182.), *In cicere atque faba bona tu perdasque lupinis.*" — Proprie usurpavit Plaut. Bacch. 115. Similis locus infra est 241. (*qui sanior ac si Illud idem in rapidum flumen jaceretve cloacam?*) Vox graeca, a Nostro iterum adhibita Epist. 1, 15, 31., et Catullo quoque, Virgilio, Silio Italico, ipsique Vitruvio, usurpata. Bentl. tamen maluit *balatrone* (ut balatro), nec nolebat, quod Fea in ordinem recepit, *balatroni* (h. e. balatronibus, nebulonibus, nullius bonae frugis plebi). Sed utraque ratio durissima, id quod sensit etiam H. Ceterum Scholl. Acr. et Cruq. ad Sat. 1, 2, 2.: *Balatrones. Hos luxuriosos ac perditos vocat a Servilio Balatrone, cujus in secundo libro* (Sat. 2, 8, 21.) *meminit; ex hujus autem nomine similis vitae homines balatrones sunt appellati, a balatu fortasse dicti, quae vox intorta est et ridicula. Legitur et barathrones, qui bona sua devorando quasi in barathrum mittunt. Iidem et blaterones proprie dicti sunt a blaticndo, id est vaniloqui.* Festus: *Balatrones et blateas bullas luti ex itineribus, aut quod de calciamentorum soleis eraditur, appellabant* etc. Inde per contemtum scurras et nepotes ita appellabant, qui, bonis propriis dilapidatis, divites sectarentur. Vopisc., laudante H., Carin. 21.: *ne patrimonia sua, proscriptis legitimis heredibus, mimis et balatronibus deputarent.*

168. *dives antiquo censu.* Cruq.: „Antiquae divitiae fuerunt praedia, fundi, agri, greges, armenta, etc. nimirum ante aes, aurum, argentum signatum." Sed rectius H. secundum Baxterum: dives antiqua divitiarum aestimatione. Acr.: *Quia si quis antiquitus duo praedia habebat, dives censebatur.* Hinc explicandus ille locus (Od. 4, 7, 15.), qui valde exercitos habuit

criticos, cum non intelligerent divitem *antiquo censu* appellari ibi regem Tullum Hostilium. Nam ejus regnum quod in magna gloria *magnisque opibus* fuisse devictis Sabinis dicit Livius 1, 31., non divitias intelligit opes, sed vim potentiamque; nec magna habenda est opinio de opibus Albae Longae, quas Romam Tullus transtulit, ut ait 1, 3., sed cogitandum, quam quisque tum fortissimus fuerit, tam habitum fuisse opulentissimum, quemadmodum Livius 1, 30. Sabinos dicit gentem ea tempestate secundum Etruscos *opulentissimam* viris armisque. Juvenalis 5, 56 seqq.:

> Flos Asiae ante ipsum, *pretio majore paratus*
> *Quam fuit et Tulli census pugnacis et Anci*,
> *Et*, ne te teneam, *Romanorum omnia regum*
> *Frivola*.

Quae verba prave accipiens San. bene nummatum dici putat Tullum, cum plane contrarium velit satiricus, censusque omnium istorum regum ne ad unum quidem ejusmodi servulum emendum suffecturos fuisse significet. Varro de L. L. 4, 17.: *Dives a divo, qui, ut deus, nihil indigere videtur.* Sed rectius Seneca Epist. 2.: *Divitiarum modus primus habere, quod necesse est; proximus, quod satis est.* 169. *divisse*. Divisisse. Vid. ad A. P. 129.

171. De talis vid. inprimis Casaub. ad Suet. Octav. 71. Ibidem 83.: *Animi laxandi causa modo piscabatur hamo, modo talis aut ocellatis nucibusque ludebat cum pueris minutis.* 172. *ludere*. Schol. Cruq. recte: *talis.* 173. *numerare, cavis* etc. De asyndeto vid. ad 1, 3, 56 seqq. 175. De hisce hominibus dictum in notis ad 69. et ad 1, 1, 102. 180. *aedilis fueritve praetor*. Cruq.: Hi primi gradus erant ad ampliores honores et magistratus, de quibus a populo deturbati non facile postea ad dignitatem perveniebant: quare opus erat multis promissis et largitionibus ad populi favorem demerendum. 181. *Intestabilis* ille dicitur, quem neque testari neque antestari fas est, *cuique* (quod inde sequitur) *non licet testamentum condere, vel testamento quid ab alio accipere*, ut ait Schol. Cruq. Vulgo idem vox valebat atque *Infamis*. Cf. doctissimus Unterholznerus apud Heind., et, quos laudat, Sallust. Jug. 67; Tacit. 15, 55; Plin. H. N. 30, 2; Gell. 6, 7; 7, 18; 15, 3. *Sacer*. Festus:

Homo sacer is est, quem populus judicavit ob maleficium, neque fas est eum immolari, sed qui occidit, parricidii non damnatur: nam lege tribunitia prima cavetur, si quis eum, qui eo plebiscito sacer sit, occiderit, parricida ne sit. Ex quo quivis homo malus atque improbus sacer appellari solet. Macrob. Sat. 3, 7; Serv. ad Virg Aen. 3, 57. Phil. Parei Lexic. Plaut. v. *Sacer*, Non. 4, 431. Quo sensu etiam *Sacrilegus* legitur non semel apud Terentium. Notandum, quod monet H., *sacrum* eum dici proprie, qui leges sacratas migraverit, de quibus Festus, intestabilem autem eum, qui damnatus sit ob carmen famosum lege Cornelia. Ceterum quod idem vir doctus legendum censet apud Festum l. l. *neque nefas est eum immolari*, fallitur: nam Festus, ne quis erraret, immolandumque existimaret eum, qui sacer dictus esset, hoc est diis, praesertim inferis, dicatus seu devotus, eam ob causam addenda putavit verba *neque fas est eum immolari*. 182. *In cicere atque faba.* Cruq.: „Ad hunc modum Pers. sat. 5. (177.):

> — *Cicer ingere large*
> *Rixanti populo, nostra ut Floralia possint*
> *Aprici meminisse senes* etc.

Floralibus enim ludis 4. Cal. Majas Aediles cicer (frictum, A. P. 249.), fabas et missilia in plebem spargere consueverant, leporesque et capreas aliaque multa animalia populo exhibere, non sine ingenti divitiarum profusione. Vide Lactantium de obscenis his sacris in honorem Florae meretricis (Vetus error: vid. Bayl. Dict. v. Flora) Inst. l. 1. c. 20.“ Cf. Scholl. vett. ad Persii l. l. et ad Juven. 6, 250. Ovid. Fast. 5, 183 seqq. Spanhem. de Us. et Pr. Num. tom. 2. p. 146. Dempster. ad Rosin. l. 2. c. 20. Naso l. l. 331 seqq.:

> *Quaerere conabar, quare lascivia major*
> *His foret in Ludis liberiorque jocus;*
> *Sed mihi succurrit, numen non esse severum,*
> *Aptaque deliciis munera ferre deam.*
> *Tempora sutilibus cinguntur tota coronis,*
> *Et latet injecta splendida mensa rosa.*
> *Ebrius incinctis philyra conviva capillis*
> *Saltat, et imprudens utitur arte meri;*

Ebrius ad durum formosae limen amicae
Cantat; habent unctae mollia serta comae.
Nulla coronata peraguntur seria fronte,
Nec liquidae vinctis flore bibuntur aquae.

— — — —

Scena levis decet hanc (*)*; non est, mihi credite, non est*
Illa cothurnatas inter habenda deas.
Turba quidem cur hos celebrent meretricia ludos,
Non ex difficili causa petenda subest.
Non est de tetricis, non est de magna professis:
Vult sua plebejo sacra patere choro,
Et monet aetatis specie, dum floreat, uti:
Contemni spinam, cum cecidere rosae.
Cur tamen, ut dantur vestes Cerealibus albae,
Sic est haec cultu versicolore decens?
An quia maturis albescit messis aristis,
Et color et species floribus omnis inest?
Adnuit, et motis flores cecidere capillis,
Accidere in mensas ut rosa missa solet.
Lumina restabant, quorum me causa latebat,
Cum sic errores abstulit illa meos:
„Vel, quia purpureis collucent floribus agri,
Lumina sunt nostros visa decere dies;
Vel quia nec flos est hebeti nec flamma colore,
Atque oculos in se splendor uterque trahit;
Vel quia deliciis nocturna licentia nostris
Convenit. A vero tertia causa venit.“
Est breve praeterea, de quo mihi quaerere restat,
Si liceat, dixi (dixit et illa „Licet“),
Cur tibi pro Libycis claudantur rete leaenis
Imbelles capreae sollicitusque lepus.
Non sibi, respondit, silvas cessisse, sed hortos
Arvaque, pugnaci non adeunda ferae.

De cicere etc. vid. not. ad 2, 1, 74. 183. *Latus.* Schol. Cruq.: *Inflatus et superbus* (H.: alis subnixis, ansatus [Plaut. Pers. 2, 5, 6.], toga ampla [Epod. 4, 7; Cic. in Catil. 2, 10.] et cum

(*) Floram, quae etiam v. 359. intelligenda est.

Digitized by Google

magno comitatu; vid. Bentl.) *ambules in circo* (Maximo, ut legendum est apud ipsum Cruquium, non Martio) *et theatro. Et aëneus.* Id.: *Ut tibi erigatur aënea statua.* Ita Graeci χρυσοῦν, χαλκοῦν ἱστάναι τινά. Hemsterh. ad Lucian. I. p. 165. Cf. Od. 4, 1, 19. Ceterum ita Be. ex codd. propterea quod *aeneus* τρισυλλάβως non legatur apud vett. Latii poëtas, sed sed vel *aëneus* aut *aënus*, vel *aereus*. Sed per jocum opponuntur inter se *spatiere* et *stes:* ergo *aut* rectum est, legendumque vel *aeneus*, vel potius *aereus*. 185. *M. Vipsanius Agrippa*, gener Augusti, eo suasore aedilitatem, quam valde damnosam post ultimum civile bellum pauperiores facti fere nobiles recusabant, magna cum magnificentia ludorum circensium et scenicorum post consulatum gessit a. U. C. 721., multisque et maximis aedificiis Urbem tum exornavit (Dio Cass. 49, 53. Plin. H. N. 36, 5, 15.); unde, quocunque se conferret, plausu populi excipiebatur. Vid. H. 186. Cruq.: Ludicra comparatio leonis ad vulpem, Agrippae ad obscuri alicujus divitis filium, ad honores, si non virtute, saltem divitiis aut ejusmodi alio consilio evehi conantem. Melius autem haec ita distinguentur, ut opinor:

In cicere atque faba bona tu perdasque lupinis,
Latus in circo spatiere, aut aeneus ut stes,
Nudus agris, nudus nummis, insane, paternis,
Scilicet, ut plausus etc.

nam eadem haec oratio est, bona istum sua dilapidare eo consilio, *ut* ipsi liceat ambitiose per Circum spatiari, id quod non nisi in summis magistratibus ferebatur, *ut* statuam erigendam ei curet populus, *ut* ei applaudat, tanquam alteri Agrippae; pertinetque etiam ad superiora ironicum *Scilicet*, quod in mediis sententiis locum habere, nemo nunc nescit, cujus tamen usus immemores librarii post verbum *paternis* plene sibi interpungendum rati fuerint, ut *Scilicet* principium occuparet orationis. 187. Schol. Cruq.: *Introducit aliquem altercantem cum Agamemnone, ut doceat, saniores esse eos, qui insani videntur his, quos sanos putamus. Velit.* Cf. 1, 4, 111. *Atrida* extrema syllaba brevi, cum in Atride (Ἀτρείδη) longa sit. Vid. Be. et cf. Epist. 1, 7, 43. H. 188. *Rex sum....*

Digitized by Google

Ita scribendum, ut intelligatur, regis orationem interpellari ab impatiente milite; quam continuat Agamemnon verbis *Et aequam* etc. 189. Rectius *ut.* 191. Schol. Cruq.: *Homericum hoc est* (Iliad. A, 18.):

> Ὑμῖν μεν θεοὶ δοῖεν Ὀλύμπια δώματ' ἔχοντες
> Ἐκπέρσαι Πριάμοιο πόλιν, εὖ δ' οἴκαδ' ἱκέσθαι.

192. *Licet consulere?* Formula, qua compellabant ICtos. Turneb. Adv. 7, 10, Brisson. de Form. 3, 85. Cf. 1, 1, 10. Sed improprie est percontari et interrogare, teste Festo.

193. Iliad. B, 768 sequ. 195. Iliad. A, 255. 197. Vid. Sophocles Ajacis principio. *Mille.* χιλιάς, non χίλιοι: nam singularis numerus est: vid. Gell. 1, 16. Sic alibi *mille hominum*, *mille nummûm* etc. Cf. Epist. 2, 2, 165. 199. Vidd. Eurip. Iphig. in Aul., Ovid. Met. 12. ab init., Hygin. fab. 98.

201. *Quorsum* etc. Locus perperam acceptus propter malam interpunctionem. Legendum censeo: *Quorsum insanus?* — *Quid enim* etc. Verba *Quors. ins.?* sunt Agamemnonis quaerentis, quonam modo ipse videatur insanus. Cui alter sic respondet, ut Ajacem minus insaniisse quam Agamemnonem ostendat. Referendum autem *insanus* ad praegressum *servas.* Acr.: *Quorsum insanus? Quia multa genera insaniae sunt. — in quo insanus? ob quam causam, vel in quam partem?* (in welcher Rücksicht?). Vid. ad 2, 35. Male Schol. Cruq.: *Quorsum? Suppl. tendis? quid vis?* cui nescio quo modo obsecuti sunt editores. *Quorsum istuc?* est apud Terentium Adelph. 1, 2, 20., ubi Donat.: Deest *Pertinet*, aut *Dicis. Quorsum* per se vix quidquam significare potest, nisi forte *cur?* quo sensu recte quidem diceretur ab Agamemnone πρὸς τὸ σημαινόμενον: sed *insanum* ut appellarit Ajacem miles, qui, ut dixi, minus eum insaniisse dicit quam ipsum regem? — Quod vult H., frustra is quidem h. l. ἑλληνίζων, *Quorsum insanus quid enim Ajax Fecit?* vereor ut sit latinum. At quis ita usurpavit *Quorsum?* quaerat quispiam. Fac, neminem ita usurpasse, tamen propterea non est abjudicandum ab Horatio, si quidem verum est, quod de eo scripsit Quinctilianus eo loco, quem posui in nota ad Od. 3, 11, 17 seqq. Alioqui praeclara sententia, facillimaque mutatione (cf. Palmer. Spicileg. Lamp. Gruter. 4, 745,

Digitized by Google

Cruq. ad 5, 36, nos ad Plaut. Bacch. 358), reponi posset *Cur* (pro quo nonnunquam libri *Quur*, vel *Quor*) *sum insanus*? Sed non est necessarium. Ceterum Schol. Cruq.: *Haec est fabula. Ajax, cum Ulysse contendens de armis Achillis, postquam causam amisit: dolore et insania correptus irruit in gregem pecudum, atque interficiens oveis putabat se necare Agamemnonem et Ulyssem; at postquam restituta mente rescivit, se turpiter egisse, prae dolore gladio incubuit; quare Agamemnon* prohibuit eum a communi sepultura. 202. *abstinuit vim uxore.* Id.: *ab uxore.* Liv., laudante H., 1, 1. init.: *Constat — duobus, Aenea Antenoreque — omne jus belli Achivos abstinuisse.* Uxor Ajacis audit Tecmessa, ut conjux Agamemnonis Cassandra Senecae Agam. 994.

204. *Non ille.* Cf. Od. 4, 9, 51; Sat. 1, 6, 58. 205. *adverso.* Schol. Cruq.: *inimico* unde *navigare non poteram.* Trojae e regione situm sive oppositum interpretatur H. 208. *alias.* Diversas. H. Qui diversas justi et injusti species seu formas (ἰδέας, Begriffe, H.) permixtas capit (auffaſst), is insanus merito habetur. Saepe sic *verum*, praesertim apud Livium. Vidd. Gronov. et Drakenb. ad Liv. 2, 48, 2. Cf. 312; Epist. 1, 7 extr. Senec. Epist. 54.: Nam qui leviter dormit, et species secundum quietem *capit. Imagines vanas accipit* Cels. 3, 18.

209. *commotus.* Sch. Cruq.: *insanus.* (verrückt). Plin. H. N. 36, 40: *Lapis Samius — mentes commotas restituit.* V. 295. *mentem concussus.* Contrarium est *stare animo* 213. H.

210. *Stultitiane*, ut Agam., *ira*, ut Ajax. Cf. 221. 212. *ob titulos.* Schol. Cruq.: *ob gloriam et vanum triumphum.*

213. *cor.* Sedes affectuum, ut passim: nam ad prudentiam *animo* refertur. *Tumidum.* elatum superbia et spe vana.

216. Sic fere codd. vel *Posillum.* Nomina feminarum *Rufa* et *Posilla* seu *Pusilla* leguntur in inscriptionibus. Vid. Bentl. *forti.* Vid. ad 2, 1, 16. 217. Praetor edicto, decreto, secundum XII. tabb. (*Si furiosus est, agnatorum gentiliumque in eo pecuniaque ejus potestas esto*; Cic. de Inv. 2, 50, Tusc. 3, 5.), furioso bonis *interdicebat*; unde id edictum vocatur h. l. *interdictum.* Propie dicebatur *cura* seu *curatio* (furiosi aut prodigi). Vid. H. 221. *Stultitia.* Schol. Cr.: *quae ducitur ambitione. Sceleratus.* Crudelis, ut Agamemnon. 222. *furiosus.* Insanus. *Vitrea.* Splendens pulcritudine, quemadmodum Graeci dicunt

ὐκλινος παῖς, ὑαλέη ὄψις. Vid. Mitscherl. ad Od. 1, 17, 20.

223. *circumtonuit*, *ἐμβρόντητον ποιεῖ.* Hemsterh. ad Lucian. Tim. 1. Is aeque furit ac sacerdos Bellonae, qui se ipse lacerat etc. Lucan. 1, 565: *Tum quos sectis Bellona lacertis Saeva movet, cecinere deos.* Cf. Juvenal. 4, 123, Tibull. 1, 6, 45 etc. *cruentis.* Schol. Cruq.: *absolute pro* sanguine.

224. *Nomentanum.* Cf. 1, 1, 102. *arripe.* 2, 1, 69. 225. *Vincet.* Evincet (250), probabit. Cic. pro Cluent. 44. 227. *Edicit.* Tanquam praetor. Vel: indicio publico. (H.: Er macht durch einen Anschlag bekannt.) 228. Schol. Cr.: *Tusci aliquando ab Aricinis pulsi contulere se Romam, et vicum, qui modo Turarius* (Epist. 2, 1, extr.) *dicitur, insederunt, eique nomen suum dederunt.* Liv. 2, 14 extr. Dionys. Halic. Ant. 5. p. 304. Fest. v. Tuscum vicum, etc. *impia turba.* Acr.: *Turbam impiam aut negotiatores accipimus, aut lenones; sed melius lenones intelligimus, — quod in vico turario ante meretrices prostabant.* Plaut. Curc. 4, 1, 21.:

Tusco in vico, ibi sunt homines, q u i i p s i s e s e v e n d i t a n t.

229. *Scurris.* Sch. Cruq.: histrionibus, *parasitis. fartor. Qui insicia et farcimina facit,* inquit Don. ad Terent. Eun. 2, 2, 26. Plaut. l. l.:

In Velabro vel pistorem, vellanium, vel haruspicem,
Vel qui ipsi vortant, vel, quae aliis subvorsentur, praebeant.

Hoc est, inquit Gron., vel qui ipsi vertant ac mutent merces munuscularii negotiatores, vel praebeant institoribus etc. Varro de L. L. 4, 32., postquam dicit de foris boario, olitorio, piscario, cupedinis: *Haec,* inquit, *postquam contracta in unum locum, quae ad victum pertinebant* (caro, opsonia, Plaut. Aul. 2, 8, 3; Terent. l. l.), *et aedificatus locus, appellatum Macellum.*

231. Schol. Cruq.: *Apud luxuriosum leno primum loquitur, tanquam patronus omnium nebulonum.* 233. *aequus.* Id.: *ironicôs.* 234. *In nive Lucana.* In silvis montosae Lucaniae. Cf. 8, 6; Stat. Theb. 8, 533. 235. Scribe sine interpunctione: *Segnis ego indignus* etc. h. e. Ego, qui segnis sim, vel propter segnitiem, indignus sum etc. 237. *decies.* Decies centena millia sestertium. H. Vid. ad 240. 238. *uxor.* Vel ipsa tua uxor,

quae tibi carior est, et fortasse formosior, ancillis, et media nocte, quod molestum. Verbis *Unde — vocata* describitur leno, ut τοῖς *In nive L. d. o.* venator et verbis *tu pisces — vellis* piscator. Ergo rectum est Unde uxor *currit*, h. e. a quo currit, seu solet currere. 238. *Aesopi.* Celeberrimi tragoedi. Heusinger. ad Cic. de Off. 1, 31, 11. De filio vidd. Valer. Max. 9, 1, 2; Plin. H. N. 9, 35; 10, 51. Acr.: *Hic Metellae, quae eum deperibat, ablatum unionem et aceto dilutum sorbuit.* Repudiatam ejus nominis uxorem Lentuli Spintheris (Cic. ad Attic. 12, 52; 13, 7; Bayl. Dict. s. v. Metella), amasiamque Dolabellae (Cic. ibid. 11, 23), intelligit H. Cruq. Plin. lib. 9. cap. 35., agens de Cleopatrae luxuria, quae, detractum ex altera auricula unionem, acetoque resolutum, sorbens, ea coena consumsit centies sestertium, *Prior*, inquit, *id fecerat Romae in unionibus magnae taxationis Clodius tragoedi Aesopi filius, relictus ab eo in amplis opibus heres* etc. 240. *solidum.* Schol. Cruq.: *Integrum, decies centena millia sestertium.* 241. *baccam.* Vid. ad Epod. 8, 14. 243. *Arri.* Cf. 86. 244. *Nequitia*, luxuriosa prodigalitate. Burm. ad Petron. Sat. 55. p. 270. H.

245. *Luscinias.* Schol. Cruq.: *Διὰ συναιρέσεως duarum vocalium posteriorum.* Cf. 8, 1; 1, 7, 30, nos ad Plaut. Amph. prol. 74. Plin. H. N. 10, 29.: *Servorum illis* (lusciniis) *pretia sunt, et quidem ampliora quam quibus olim armigeri parabantur. Scio*, sestertiis sex, *candidam alioquin, quod est prope inusitatum, venisse, quae Agrippinae, Claudii principis conjugi, dono daretur.* Cf. ib. cap. 51. de simili Aesopi tragoedi patina. *impenso.* Sch. Cruq.: *magno pretio emtas.* Sic dicitur *magno emere.* Plin. H. N. 9, 40: *mercari immenso.* Pedestri oratione dicas *impenso pretio.* H. 246. Sch. Cr.: *Quorsum abeant? quibus adnumerandi sint, bonisne ut creta, an malis, ut carbone notentur?* (sic eum locum legendum puto, et ita saepius Scholiastarum verba leviter corrupta, aut glossematis oppleta, tacitus emendo) *bona enim albo lapillo signabantur, adversa vero nigro.* Cf. Pers. 5, 108, 9; Od. 1, 36, 10, et ibi Bentl. 248. *Ludere par impar.* Schol. Cr.: *Micare. Ludus est puerorum.* Talis, tesseris, nummis, nucibus etc. Suet. Octav. 71. et ibi Casaub. Graece ἀρτιάζειν, ἀρτιασμός. H. *Equitare in arundine longa.* Κάλαμον περιβάντα ἱππεύειν ap. Plut. et Aelian. Cf. Toup. Emendatt.

Suid. et Hesych. vol. 2. p. 222. ed. Oxon. Eichstad. ad Ommeren. 250. *amare.* Meretricem. Terent. Andr. 1, 2, 14, etc. Similiter *amator* et *amatio* ap. Plaut. H. Cf. 252. 254. Rectius *Polemo* mihi videtur cum H., quia hoc nomen graecum ex iis est, quorum genitivus exit in *ωνος* vel *ονος*. *Polemon* probarem, si diceretur Polemontis, ut Xenophontis, Anacreontis. Gronov. ad Senec. Agam. 514; Drakenb. ad Liv. 34, 61, 10. Quanquam poetarum magna est in hoc genere libertas. Schol. Cruq.: *Polemo juvenis fuit Atheniensis perditae luxuriae. Is cum ebrius incederet per urbem, fertur audiisse e propinquo Xenocratis vocem disputantis, deinde introiisse coronatus et unguentatus ad eum deridendum. Senex autem perseveravit, et invectus in luxuriam coëgit Polemonem poenitere sui et coronas abjicere; qui postea tantus in philosophia extitit, ut dignus existimatus sit, qui Xenocrati succederet.* Cf. Valer. Max. 6, 9, 1 etc. *Insignia morbi.* Sch. Cr.: *instrumenta luxuriae.* 255. Idem: *Fasciolae* (fasciae) *ornamenta quaedam sunt brachiorum, pedum* (hoc inprimis: vid. H.), *articulorum, vel vittae. Cubital, pulvillus, qui subito coenantis supponi solebat. Focalia, collaria a collo dependentia, ad fovendum collum et fauces.* 256. *in collo.* Ut fieri solebat in laetioribus conviviis. Cic. in Verr. 3, 27.: *Coronam habebat* unam in capite, *alteram in collo. Furtim.* Schol. Cruq.: *Pudore affectus hoc fecit, ne quis intelligeret, eum aliquando fuisse luxuriosum.*

257. impransi. 2, 7. De Xenocratis temperantia cf. Diog. Laert. 4, 7, 8. 259. *Catelle.* (*Citelle* quid sit, nescio.) Schol. Cr.: *Verbum est blandientis.* Ut *agnellus, hoedillus, vitellus* etc. Vid. Be. 262. Terentium ob oculos habuit Eunucho prima. *Ne.* Ne quidem. Vid. Ruhnken. ad Rutil. Lup. p. 129.

270. *explicet.* Schol. Cruq.: *proficiat.* 272. *Picenis* (seu Picentinis) *pomis.* Quae sunt optima, ut et pira. Plin. 15, 16. Picenum Italiae regio ad mare Atriaticum inde ab Aterno fluvio usque ad Apenninum. Cruq.: De mittendis in altum granis pomorum, quemadmodum vulgo nunc ejaculantur cerasorum lapilli, vide ludum symposiacum apud Jul. Polluc. lib. 9. cap. 7. (128. ἐσημαίνοντο τέτῳ τὴν εὔνοιαν τὴν παρὰ τῶν παιδικῶν.) Schol. Cruq.: *Solent amantes ex malis semina duobus primis digitis compressando in cameram, velut augurantes, mittere, si cameram contigerint, posse se sperare ad effectum ductum iri, quod*

animo conceperint. 273. H.: *camaram, καμάραν,* quod rectum puto. Vid. inprimis Burm. ad Petron. l. l. *penes te es?* Apud te es? (Terent. Heaut. 5, 1, 48.). Ita Graeci *ἐν ἑαυτῷ εἶναι, εἰς ἑαυτὸν ἐλθεῖν.* Schol. Cr.: *Sanus es? redisti ad mentem?*

274. Schol. Cruq.: *Quid cum per delicias balbutire affectas senex, et puerilia imitaris?* Hypallage: *non enim verba palato ferit, sed verbis balbis palatum.* Cf. 1, 3, 48, ubi idem Schol.: *Balbutiendo blandimur infantibus; pater autem balbutit Scaurum* (imo *Scaulum*, ut in ipso Horatio legi volebat Dacer.), *illum imitando.* Hic de sene amatore dici videtur. Tibull., laudante H., 1, 2, 91. de tali: *Vidi ego — sibi blanditias tremula componere voce, Et manibus canas fingere velle comas.* 275. *cruorem stultitiae.* Schol. Cruq.: *iram cruentam amori.* Cf. Tibull. 1, 11, 51 seqq. Sed Cruq.: Haec amoris est extrema dementia, ne dicam extrema linea, nimirum se vitamque suam in periculo ponere amoris potiundi gratia etc. 276. *ignem gladio scrutare modo, inquam.* Ita haec interpungenda secundum J. H. Vossium et H. *Modo* imperativis addi solitum valet *tantum. Inquam* ad praecedentia recte jam relatum significat, eodem sensu dici *ignem gladio scrutare* atque *Adde cruorem stultitiae.* Schol. Cruq.: *ign. glad. scrutare. Auge stultitiam crudelitate. Pythagoricum hoc est.* Diog. Laërt. inter symbola Pythagorae et hoc recenset 8, 17: *πῦρ μαχαίρᾳ μὴ σκαλεύειν,* quod ita explicat §. 18.: *δυναστῶν ὀργὴν καὶ οἰδοῦντα θυμὸν μὴ κινεῖν.* Sed Cruq. hoc modo: Ignem gladio ne fodito, hoc est iram, amorem, Venerem ne concitato, irritato, vi, nec minis exagitato; vitam denique, qui ignis est sumtus ex sempiternis ignibus, ne perdito: quod qui facit, stultitiae crudelitatem commiscet. 277. Schol. Cr. *Marius quidam ob amoris impatientiam Helladem puellam occidit, quod ab ea contemneretur, et se postea moerore praecipitavit. Quid ergo? dicis, eum non fuisse insanum, quem sceleratum fuisse negare non potes?* 278. Non. 1, 213.: *Cerriti et larvati male sani, aut Cereris ira* (cereriti, *δημητριακοί, νυμφόληπτοι,* lymphatici, Cruq.), *aut larvarum incursatione animo vexuti. an commotae m.* Cf. 209. Idem Schol.: *an aliud putabis esse insaniam, aliud scelus committere, cum omnes, qui aliter faciunt quam debent, insani habendi sint?* 280. *Ex more.* Idem: *Ex vulgari consuetudine, quia vulgus alium judi-*

cat insanum esse, et alium crudelem. Cognata vocabula. Apta ἐπίθετα. At Acr.: Cognata, diversa quidem, *sed non multum inter se distantia.* Intelligendum: ex more *malo* imperitorum, temere. *Cognata* vocabula sunt dementiae et sceleris, quae vulgus temere rebus seu factis hominum imponere dicitur. 281. Renovata fuerunt ab Augusto Larium signa, in compitis (ταῖς τετραόδοις, Sch. Cruq.) constituta, quibus Laribus inde dicta Compitalia celebrabantur. Suet. Aug. 31. Iis signis sive imaginibus quovis die mane precabatur senex ille libertinus. 281. *Siccus.* Cf. 2, 14. 282. *lautis manibus.* Schol. Cruq.: *Quia solebant precaturi deos manus et pedes abluere.* Hesiod. Op. et D. 724 seqq., quem locum sic vertit Cruq.:

> Ne quando de mane Jovi nigra vina sacrato
> Illotis manibus, neve immortalibus ullis:
> Nam minus advertunt animum, et tua vota recusant.

Cf. Iliad. ζ', 266 etc. 283. Rectius etiam nobis facere aliquando videbantur illi, qui legunt: — *et:* „*Unum,*" *Quiddam magnum addens,* „*unum* etc. Gesn.: „Illud *quiddam magnum,*" inquit, „potest votum esse, quod vult Baxt.; potest fortasse etiam nomina deorum et obtestandi quasvis formulas significare." Quae placet Turnebo, Lambino, Cruquio, Torrentio, Bentlejo, Feae denique, aliorum codicum lectio *quid tam magnum?*, eam non quadrare, sed in illam sententiam, quam excogitavere viri docti, dicendum potius fuisse *Quid tam parvum?* haud inepte monere videbatur Heind. Sed molesta tamen, quocumque tandem modo explicata, ista *Quiddam magnum addens* propter obscuritatem, cum nescias, quid sit illud magnum, quaque inductus ratione rem non suo nomine Noster appellaverit, denique sive votum sit, sive obtestatio, cur non ipsi orationi insertum fuerit, sed extrinsecus additum (*addens*), tanquam alienum et id, quod salva sententia abesse possit. Haec ego mecum reputans, reique momenta diligentius expendens, non possum non potiorem judicare alteram librorum scripturam, quam recipiens Fea in ordinem non declaravit. Et recte quidem probat eam Cruquius propterea, quod plenis buccis irrideat opinionem Stoicorum de immortalitate. „Nihil enim," inquit, „amentius esse opinabantur et magis ridiculum Epicurei, quam sentire, animam esse immortalem." Sed quod

unum ad *me* referri vetat, fallitur. Sane *se unum* immortalitate donari cupit ille senex, Stoicum sapientem agens ex mente Chrysippi. Tertullianus de Anim. C. 54.: *Qui aliquod animae tempus indulgent ab excessu usque in conflagrationem universitatis, ut Stoici, suas solas, id est sapientium, animas in supernis mansionibus collocant.* Et magis diserte Diog. Laërt. 7, 156.: *Δοκεῖ τοῖς Στωϊκοῖς, τὴν ψυχὴν εἶναι αἰσθητικήν· ταύτην δὲ εἶναι, τὸ συμφυὲς ἡμῖν πνεῦμα· διὸ καὶ σῶμα εἶναι, καὶ μετὰ θάνατον ἐπιμένειν, φθαρτὴν δὲ εἶναι* (cf. Cic. de Nat. D. 3, 14; Tusc. Quaest. 1, 31)· *τὴν δὲ τῶν ὅλων ἄφθαρτον, ἧς μέρη εἶναι τὰς ἐν ζώοις. Κλεάνθης μὲν οὖν, πάσας ἐπιδιαμένειν μέχρι τῆς ἐκπυρώσεως· Χρύσιππος δὲ τὰς τῶν σοφῶν μόνον.* Quam sapientis Stoici immortalitatem ille cogitans precibus suis *addit*, hoc est inserit *παρενθέτως*, verba *Quid tam magnum?* quid tam praeclarum, quid magis homini expetendum quam animae immortalitas? Repetitum *unum*, ut altius in deorum hominumque, sed inprimis deorum invocatorum, animos descendat, ad fastum et magniloquentiam pertinet Stoicorum, quasi homo dicat: Si me unum, o dei, redditis immortalem, reliquos homines, qui non jurant in verba Chrysippi, perire omnes, nihili existimo. Per ridiculum autem his verbis *Χρυσιππείους* percutit Stertinius, quamvis ipse Stoïcus, sed Cleanthem hac in re magis probans, humaniorem.

284. *Dis etenim facile est.* Cruq.: Plane ludit Stoicos, qui credebant, deos curare mortalia, eosque vel ad Inferos demergere homines, vel immortaleis reddere posse: nam simul omnia cum vita et corpore cadere *δογματίζονται οἱ Ἐπικούρειοι.*

285. *Auribus atque oculis.* Schol. Cruq.: *a partibus principalibus ad totum corpus. Mentem* etc. Idem: *Sumtum est hoc argumentum a dominis mancipia vendentibus, quorum omnia vitia sibi cognita tam animi quam corporis indicare debebant* (Digest. l. 21. tit. 1. de Aedilium edicto, Cic. de Offic. 3, 17), *nisi postea litigare vellent propter celatum vitium. Ergo tenetur venditor emtori praestare damnum, si non dicit, servum, quem vendit, esse superstitiosum.* 286. *Exciperet.* Excepisset, excepturus fuisset. Plaut. Rud. 494. nostrae ed.:

Quid opust verbis? si invitare nos paulisper p e r g e r e t,
Ibidem obdormissemus; nunc vix vivos amisit d o m u m.

Digitized by Google

Et ita passim. 287. *Hoc.* De quo jam dicturus est. Vid. ad 89; nam de libertino illo jam significatum, pro insano habendum esse. 287. *foecunda in gente Meneni.* Schol. Cr.: *Inter Menenios stulte superstitiosos. Menenios autem fuit iis temporibus insanus aliquis de familia Meneniorum mire superstitiosa et stulta* etc. Ipse Cruq. gentem Meneniam dictam aliquando putabat a Menenio consule mentis non satis integrae, qui voluit videri esse ab Agrippa Menenio; cujus meminit Haliacarnasseus. — „Sed non celabo," inquit, „lectorem, me in Tons. Sil. et Div. codicibus invenisse *Meneci*, quam lectionem [h. e. *Menoecei*, τρισυλλάβως] facio non minimi propter Meneceum [Menoeceum] Thebanum, qui ad salutem patriae in perpetuum stabiliendam sese dedit ex oraculo praecipitem, ut scribit Apollodorus libro 3. et Papinius 10. Thebaidos. [Cf. Eurip. Phoeniss.] Itaque sub gente Meneci [Menoecei] vult Hor. Chrysippum ponere, seu adnumerare insanis eos, qui statim judicant sacris et oraculis dandam esse fidem, quasi mortalia omnia dependerent ab arbitrio deorum." Ea lectio mihi quoque videtur dignissima, de qua cogitetur. 288. *Jupiter.* Vid. ad 291.

289. *cubantis.* Schol. Cr.: *aegrotantis.* Cf. 1, 9, 18. 291. *illo die.* Idem Schol. *Die Jovis.* Sed recte momet H., Cereri quidem jejunium foeminarum fuisse institutum in Graecia die 3. Thesmophoriorum, itemque Romae jussu Decemvirorum secundum libros Sibyllinos (Spanh. ad Callim. hymn. in Cer. 6. 12. Liv. 36, 37); sed Jovis in honorem tale quid neutrum populum factitasse. 'Ιȣδαΐζειν igitur mulierem superstitiosam: nam cibo abstinuisse Judaeos die Jovis, ut testetur Selden. de J. N. 3, 15. Etiam quod se abluturam puerum promittit in Tiberi, ritum esse Aegyptiorum et Orientalium. Juven. 6, 522 seqq. de matrona, cultu Aegyptiaco initiata:

Hibernum fracta glacie descendet in amnem,
Ter matutino Tiberi mergetur et ipsis
Verticibus timidum caput abluet; inde Superbi
Totum regis agrum nuda ac tremebunda cruentis
Erepet genibus. Si candida jusserit Io,
Ibit ad Aegypti finem etc.

Jupiter intelligendus *Jupiter Serapis.* A. Hirt. Bilderb. 1, p. 75.;

„Auf Reliefs, Gemmen, Münzen sieht man den **Serapis** auch als **Gott der Heilkunde**, mit dem Knotenstocke des Aesculap, der mit der Schlange umwunden ist.“ Appellativum fuisse nomen Jovis apud veteres Italos, et in genere significasse magnos gentium auctores atque beneficos (die hohen Stammhelden und Wohlthäter), monet Clariss. Creuzer. Symbol. et Mythol. 2. p. 431. 292. *Casus.* Schol. Cr.: *Supple si.*

293. *Ex praecipiti. Malo, ex desperatione, ex periculoso morbo.*

295. *Quone.* Vid. ad 107. *Ment. conc.* Idem: *Habens mentem concussam et commotam.* Cf. 209. *Timore deorum.* Cruq.: δεισιδαιμονίᾳ. [Vid. Theophrast. Charact. 16., sive Δεισιδαίμων. Senec. Epist. 47.: *Deo satis est, quod colitur et amatur; non potest cum timore misceri.* Et ita veteres sani. Cf. H.] Superstitionis et religionis discrimen apertissime declarat Cic. lib. 2 de Nat. D. Nonius autem Marcell.: *Qui tota die precabantur,* inquit, *et immolabant, ut sibi sui liberi superstites essent, superstitiosi sunt appellati; quod nomen patuit postea latius.* — 296. *Sapientum octavus.* Schol. Cr.: *Septem fuere sapientes Graeciae. Sic Juvenalis* (2, 40): *Tertius e coelo cecidit Cato.* 297. *compellarer.* Id.: *Insanus dicerer* (cf. 47.): *est enim compellare injuriose alloqui, ut Cic. in Philipp.: laudat, an compellat edicto?* Vid. Clav. Cic. 298. Cruq.: Explicatio defensionis a talione: nam *qui, quae vult, dicit, quae non vult, audiet.*

Εἰ δὲ κακόν τ' εἴποις, τάχα κ' αὐτὸς μεῖζον ἀκούσαις,

h. e.

Si male cui dicas, sis plura audire paratus,

inquit Hesiod. in Op. et D. (721.) Ita Plaut. (Pseud. 4, 7, 77.): *Contumeliam si dices, audies*: ut enim salutabis, ita et resalutaberis. Videto in (Erasmi) Chiliad. *Qui quae vult* etc. 298. *totidem.* quot mihi convicia fecerit, totidem ei regeram. 299. *Respicere — tergo.* Nota (vel ex Phaedro 4, 9) Aesopi fabula de duabus peris, homini impositis.

Propriis (inquit Phaedrus) *repletam vitiis post tergum dedit,*
Alienis ante pectus suspendit gravem.

Digitized by Google

ad quem locum vid. Desbillon. 300. *pluris.* Quam ante vendidisti. (19.) Cruq.: „*Stoice post damnum.* Haec conjunctim legenda sunt, perinde ac si dicat, si damnum passus non fuisses, nunc Stoicus non esses. — Faceta notatio stultitiae: nam malo accepto stultus sapit (ut fertur), παθὼν δέ τε νήπιος ἔγνω, Hesiod. ἐν Ἔργ. καὶ ἡμέρ. Sic etiam ἐξ ὧν ἔπαθες, ἔμαθες, quae nocent, docent.“ Idem in 2 codd. ab se repertam lect. hanc *si vendas* etc. ita explicat: „o Damasippe (inquit Hor., si post damnum rerum tuarum ad medium Janum nunc factus Stoicus vendis pro mercibus omnia praecepta Stertinii pluris et carius, adeo ut jam sapiens factus praeceptorumque peritus de omnibus sententiam ferre possis, dic: quam me stultitiam putas insanire? Allusio pulcherrima ad divitias et merceis Stoicas, nimirum sapientiam una cum suis comitibus, morositate, arrogantia, mordacitate, curiositate etc. quas venditando et quasi venaleis exponendo ceteros inescare studebant etc.“ Torr.: „Irrisio pervenusta. Neque enim simpliciter ut philosophum salutat, sed ut eum, qui damno talis factus sit, et tanquam eo nomine indignum tacite jubet redire ad mercaturam, optans etiam, ut cum lucro id faciat, ne denuo philosophari necesse sit.“ Sed facetior Cruquii explicatio rerum vendendarum. 303. De Agave et ejus filio Pentheo, rege Thebanorum, vidd. Eurip. Bacch. et interpp. ad Hygin. fab. 184. Legendum fortasse apud Senecam Phoen. 363.:

Felix Aga, facinus horrendum manu
Quae fecerat, cessavit, ut spolium tulit
Cruenta nati Maenas in partes dati.

Lenior haec medicina illa, quam hisce feci in editione Senecae tragoediarum, cum legendum putarem *manus Quum fecerat.* Vulgata quidem lectio inepta est. 305. *concedere veris.* Sch. Cruq.: *Consentire veritati. Liceat mihi confiteri, quod verum est.* Συγχωρεῖν τῇ ἀληθείᾳ. Vid. H. ad Platon. Phaed. §. 112. 307. *Accipe.* Schol. Cruq.: *Audi. Damasippus ostendit Horatio sua vitia.* 308. *Aedificas.* Id.: *Magnifice.* An fortasse domum ampliorem, in quo esset cubiculum illud, de quo dicit βιογράφος, speculis undique decoratum? *Longos imitaris.* Idem Schol.: *Aut proceros, quia fuit brevis staturae* (Epist. 1,

Digitized by Google

20, 24; βιογράφος: *habitu corporis brevis atque obesus*); *aut divites. Erectus ambulas, ac proceros nobileisque imitaris. Aedificas autem dixit propter Maecenatem, qui tuns in Esquiliis magnificas aedeis et hortos amplos ornabat.* Vid. ad 1, 8, 7. 310. Idem scriptor: *Turbo gladiator quidam fuit exiguae staturae, sed magni animi in proelio.* 212. *verum.* Rectum, aequum. Cf. 208.

313. *Tanto dissimilem* pro *tanto dissimiliorem* quis, quaeso, unquam dixit? Quanquam ne hoc quidem est hujus loci. Dicendum potius erat, *Tanto dissimilem* esse *Tanto viro*, quantus Maecenas est, *dissimilem*. Sed hoc quoque parum placet, cum idem fere significetur verbis *tanto certare minorem*; neque *tantum* alio sensu, alio *tanto*, in eadem oratione ferendum est. Non igitur dubitantum esse videtur de corruptione hujus loci. Sed quid reponendum? An *Tentum*, quo modo *poplite tenso* dixit Statius Theb. 9, 473.? Proprie Noster ipse *pingui tentus omaso* Sat. 2, 5, 40, *tenta ubera* Epod. 16, 50, *tenta spiritu praecordia* ibid. 17, 26. Quidni *tentum* pro *intentum* sive *inflatum* dicere potuerit, in animo jam cogitans fabulam sequentem de rana rupta, dum bovem imitatur? Non semel autem a et e vel ae litterae inter se commutatae deprehenduntur in codicibus: velut apud Senec. Herc. Oet. 538 pro depravatis librorum scripturis *tacitus mas*, *tacitus imas*, *tactus sinus*, Lipsianaque hac *tactu intimas*, reponi nuper jussi *tectissimas*, simileque vitium correxi in Vindiciis Ovid. ad Met. 10, 291; quemadmodum etiam verba *Planius* et *Plenius* confusa sunt apud ipsum Nostrum Epist. 1, 2, 4. Quodsi tamen displiceat ea conjectura, certe legendum erit ἀσυνδέτως

Tanto dissimilem, tanto certare minorem,

ut modo familiari sententiam eandem verbis non multum diversis bis expressisse Flaccus censeatur. *Certare minorem.* Cruq.: Certare tanto, id est cum tanto viro? μάχεσθαι τοσούτῳ. Sil., laudante H., 5, 77.: *heu, fatis Superi certare minores.*

314. Cruq.: pullus, πῶλος, cujusvis animalis foetus.

315. *denarrat.* Schol. Cruq.: *Diligenter narrat.* 316. *cognatos.* Id.: *fratres; quod notandum est; quasi secum natos et genitos.* 317. Profecto alienum *tandem*, pro eoque recipiendum *tantum* e Cruquianis aliisque libris Mss. Totus autem locus sic videtur legendus atque interpungendus esse:

Digitized by Google

— — Illa rogare,
Quantane, num tantum, sufflans se, magna fuisset? —
„Major.“ — Dimidio? Num tanto? — Cum magis etc.

Tantus pro *Tam* etiam Plautus, Lucretius, Caesar, usurpavere. Vide lexica. Ranae matri quaerenti, an ista bellua tam magna fuerit, seque inflanti, respondet pullus: „Major.“ Rursus illa: *Dimidio* (major)? et denuo se inflans: *num tanto* (major)? Male libri continue: Major dimidio, quasi dimidio tantum rana bos major dicendus sit, quae ineptia ne ranunculo quidem imputanda. 320. *abludit*, discrepat, ἀπᾴδει. H.

321. *Adde poëmata*. Schol. Cruq.: *Nunc ad insaniam illam, quam pateris in aedificando, adde istam insaniam faciendi poëmata. poëmata. quae nunc facis, qui fomes est insaniae. Sed et poëtae omnes insaniunt. oleum adde camino. Proverbium in augmento: oleum enim auget flammam.* Graeci dicunt πῦρ ἐλαίῳ σβεννύναι. Lucian. Tim. 44. Cf. Cruq. et H. 322. Veteres sine furore neminem nec poëtam nec magnum in genere virum esse existimabant. Plat. Phaedr. 49.: Ὃς ἂν ἄνευ μανίας Μȣσῶν ἐπὶ ποιητικὰς θύρας ἀφίκηται, πεισθεὶς ὡς ἄρα ἐκ τέχνης ἱκανὸς ποιητὴς ἐσόμενος, ἀτελὴς (haud initiatus) αὐτός τε καὶ ἡ ποίησις ὑπὸ τῆς τῶν μαινομένων ἡ τȣ̃ σωφρονȣ̃ντος ἠφανίσθη. Aristot. Problem. 30, 1.: Διὰ τί πάντες, ὅσοι περιττοὶ γεγόνασιν ἄνδρες ἢ κατὰ φιλοσοφίαν ἢ πολιτικὴν ἢ ποίησιν ἢ τέχνας, φαίνονται μελαγχολικοὶ εἶναι; Cf. idem Poët. 17., Cic. de Div. 1, 37, Noster A. P. 296. Supra 2, 7, 117: *Aut insanit homo, aut versus facit.* H. Minime haec interrogantur. 323. *horrendam rabiem.* Epist. 1, 20, 25, Sat. 2, 7, 34 sequ. *Cultum majorem censu.* Schol. Cr.: *Damasipp. suppos.: Non dico* (cult. maj. censu). [Per ἀναφορὰν τȣ̃ *non dico*, ἀπὸ κοινȣ̃, inquit Cruq. Sed dicendum potius erat, interrumpi subinde ab Horatio alterius orationem.] *Arguit vestitum* (imo et *victum, habitationem, supellectilem* etc. H.) *Horatii supra censum.* 324. *teneas tuis te.* Cruq.: Tecum habita, inquit Pers. H.: *tuis.* quae ad te pertinent. Minus recte Schol. Cruq.: *tibi habeto tua vitia, quia cognosco insaniam tuam.*

326. *major.* Idem: *stultior me. In Stoïcos hoc dictum est, qui, sua non agnoscentes vitia, aliorum graviter persequebantur.*

Cruq.: *O major tand.* exclamat Hor. cum indignatione in πολυπραγμοσύνην Stoicam, quas merces jamjam ait venditare Damasippum.

Sat. 2, 4. Schol. Cruq.: *Sub persona Catii risurus est Poëta Epicureos* [vulgares], *ut in proxima Stoicos. Fuit autem M. Catius Epicureus, qui quatuor libros scripsit de rerum natura et de summo bono, quod cum Epicurei in voluptate ponerent, hoc est in gulae et corporis libidine, contra Stoicos, qui summum bonum dicebant esse voluptatem rerum bonestarum, rogat Catium Hor., ut sibi narret coenae parandae et ordinandae magistrum, ejusque praecepta.* Cic. de Nat. D. 1, 40.: *Philo noster ferre non poterat, aspernari Epicureos molles et delicatas voluptates. Summa enim memoria pronuntiabat plurimas Epicuri sententias iis ipsis verbis, quibus erant scriptae. Metrodori vero, qui est Epicuri collega sapientiae, multa impudentiora recitabat. Accusat enim Timocratem, fratrem suum, Metrodorus, quod dubitet omnia, quae ad beatam vitam pertineant, ventre metiri; neque id semel dicit, sed saepius.* Idem de Fin. 1, 7.: *Quaeritur saepe, cur tam multi sint Epicurei. Sunt aliae quoque causae, sed multitudinem hoc maxime allicit, quod ita putat dici ab Epicuro, recta et honesta quae sint, ea facere ipsa per se laetitium, id est voluptatem.* Senec. de Vit. beat. 13.: *Non ab Epicuro impulsi luxuriantur, sed vitiis dediti luxuriam suam in philosophiae sinu abscondunt, et eo concurrunt, ubi audiunt laudari voluptatem. Nec aestimatur voluptas illa Epicuri (ita enim mehercule sentio) quam sobria et sicca sit: ad nomen ipsum advolant, quaerentes libidinibus suis patrocinium aliquod ac velamentum.* De Catio Epicureo cf. Clav. Cic., Quinctil. 10, 1. extr., cujus persona cur non utendum in hoc carmine Horatio fuerit, ut Heindorfio placet, non intelligo: nam quod dudum mortuus tum erat, cum haec scriberet Hor., leve argumentum est. Nec vim habet, quod dicit, praecepta, quae hic tradantur, culinaria non pertinere ad luxuriam, sed ad *curam sanitatis* cum elegantia ciborum conjungendam. Cic. de Fin. 2, 20.: *Epicurus utebatur eo cibo, qui et suavissimus esset, et facillimus ad concoquendum.* Et ibid. 28.: *Ipse Metrodorus, pene alter Epicurus, beatum describit his fere verbis, cui corpus bene constitutum sit, et sit exploratum, ita futurum.* Tuscul. Quaest. 5, 9.: *Metrodorus:* Occupavi te,

inquit, *Fortuna atque cepi*, *omnesque aditus tuos interclusi*, *ut ad me adspirare non posses*. *Praeclare*, *si Aristo Chius aut Stoicus Zeno diceret*, *qui*, *nisi quod turpe esset*, *nihili malum duceret*. *Tu vero*, *Metrodore*, *qui omne bonum in visceribus medullisque condideris*, *et definieris*, *summum bonum firma corporis affectione explorataque spe contineri*, *fortunae aditus interclusisti quo modo?* *Isto enim bono jam exspoliari potes*. *Atqui his capiuntur imperiti*, *et propter hujusmodi sententias istorum hominum est multitudo*. Quod Horatium delicatulum se ipsum in hoc sermone deridendum propinare putat Wielandius, etsi eum non refelli arbitror his locis, quae profert H., Sat. 1, 6, 115 seqq.; 2, 2.; 2, 6, 63 seqq. Od. 1, 20; 1, 31, 15 seqq.; 3, 1; 3, 6; 3, 29; Epist. 1, 5 init.; 1, 14, 35; 1, 15 (nam quis nescit, Nostrum de rebus ad beatam vitam [95.] pertinentibus fere in utramque partem disputare, ut decet hominem nullis partibus mixtum, sed probabilia ubique sectantem?): tamen eâ conjecturâ facile videtur careri posse; nec magis mihi placet, quod ipsi Heindorfio, tangi hisce, magna ex parte tritis atque ineptis, Maecenatem propter infirmam valetudinem cibos curiosius eligentem parantemque, et de arte coquendi inter epulas libenter, ut putat, philosophari solitum. Sed haec hactenus, in quibus cuivis licet esse ingenioso, modo aliter sentientes ne contemnat.

V. 1. *Unde et quo Catius?* Formula occurrentium. Cf. 2, 4, 1. Plat. Lys. init.: Ποῖ δὴ πορεύει καὶ πόθεν; ubi vid. H. *tempus*. Schol. Cr.: *respondendi*. Cruq.: Viva διατύπωσις hominis occupati. 2. *Ponere signa*. Idem Schol.: *Scribere*, *annotare*, *consignare litteris*, *nova praecepta*. *qualia vincant*. Sic etiam Cruq. in commentario secundum Silvii codicem, h. e. ejusmodi, quae vincant, quae vincere possint. 3. *Anytique reum*. Socratem. 4. *laevo*. Schol. Cruq.: *synistro*, *inopportuno*.

6. *interciderit*. Id.: *exciderit interpellatione mea*, *et in oblivionem venerit*. *repetes mox*. Id.: *facile recordaberis et revocabis in memoriam*. 7. Id.: *Optima es memoria et naturali et artificiali*. Vidd., quos laudat H., Auct. ad Herenn. 3, 16, Cic. de Orat. 2, 86, Quinctill. 11, 2, 11 seqq., interpp. ad Phaedr. fab. 4, 24. 9. *tenues*. Schol. Cruq.: *subtiles*, *quae difficulter memoria tenentur*. *peractas*. *explicatas*. Cruq.: Εἰρωνεία: haec

enim praecepta de rebus parabilibus habet Catius pro rebus tenuibus, h. e. magni momenti et luxus, quas tenui sermone, λεπτῷ λόγῳ, λεπτῇ φροντίδι, subtili ratione et magna cura ait disputatas ab aliquo doctore. Qua in re vel caecus videat, Horatium impendio ridere nimias in rebus parvis argutias Catii, quae λεπτολογία dicta est. 12. Sch. Cr.: *Bene ab ovis incipit, id est ab initio coenae, ut alibi* (1, 3, 6.): *ab ovo usque ad mala citaret.* Cruq.: Hic advertito initium τοῦ λεπτολογεῖν. — Colum. 8, 5.: *Cum volet quit quam plurimos mares excludere, longissima quaeque et acutissima ova subjiciet; et rursus cum feminam, quam rotundissima.* Habet et Plin. lib. 10, 52. (74.) At Aristoteles libro 6. (2. 2.) de historia animalium plane diversum ab his scribens ait: ἔστι δὲ τὰ μὲν μακρὰ καὶ ὀξέα τῶν ᾠῶν θήλεα· τὰ δὲ στρογγύλα καὶ περιφέρειαν ἔχοντα κατὰ τὸ ὀξὺ (et in orbem pro acutie desinentia) ἄῤῥενα. (*) Hanc Aristotelis sententiam multis argumentis asserit Averroes, quam nec Beroaldus in Plin. reprobat. Sed sunt etiam, qui et Plinio et Columellae non segniter adstipulantur. Verum quidquid id est, nobis indubitatum est, Horatium in hoc dicto Catii, quod omnino conjectaneum est, et subsequentibus praeceptis nihil quam Catio cum suis Epicureis os sublinere, non etiam id scribere, quod revera sentit. — Certissima experientia posteriorum ornithotrophorum seu aviariorum docet, neutrum (nec Columellam, nec Aristotelem) recte dixisse, sed promiscue nunc haec, nunc illa ova marem et feminam edere, idque, ut arbitror, pro virtute seminis. —

13. Bentl. H. alii: *alma*, alentia, ut dicuntur *alma ubera*, *alma nutrix*, *almus ager.* Recte, si haec seria. Sed fieri sane potest, ut hic quoque jocetur Flaccus. *Succi melioris.* Cruq.: id est gratioris saporis, ut ait Plin. 14. *Ponere.* apponere. 2, 2, 23. *cohibent.* Id.: in se continent. *callosa.* Schol. Cr.: *dura, fortia.* H.: *Callosus* hier von der d i c h t e r n Masse des Innern, wie Plin. 14, 25. *resina callosior* (minus liquida, solidior). Apic. de Art. coqu. 3, 4.: *Callosiores* (fleischiger) *reddes cucurbitas ad gustum.* 15. *suburbano.* Acr.: *Quia subur-*

(*) Schneiderus, probante H.: Ἔστι τὰ — ᾠῶν ἄῤῥενα, — τὸ ὀξὺ θήλεα. Sed haec medicina violentior.

bana loca rivis abundant. 16. *elutius.* Schol. Cruq.: *insipidius, dissolutius, liquidius, aquatius, minus sapidum et fatui saporis.* Contra tamen Pallad. 3. tit. 24, 5.: *caules — argillam et glaream timent, sabulone et arenis non delectantur, nisi perennis unda succurrat.* Cf. 7, 3, 4. 18. *responset.* repugnet, resistat. 2, 7, 85, 103; Epist. 1, 1, 68. Plaut. Men. 4, 2, 56.:

> *Numquis servorum deliquit? num ancillae aut servi tibi*
> *Responsant? Eloquere: impune non erit.*

Responsant, obloquuntur, ferociter et irreverenter respondent, ut bene H. 19. Ut mustum dulce conservetur per annum totum, docent Cato de R. R. 120, Colum 12, 29. Cf. Plin. 14, 11. 20. *Pratensibus* etc. Denuo *Epicuri de grege porcus* (Catium dico) vapulat hoc loco a Cruquio, qui sic inter alia: Pro comperto est apud omneis, fungos ex humido enasci frigidoque; sed eduleis et innoxios (modo aliqui sint tales) ex tenui magis et aëria quam terrestri pituitosaque materia, quaeque mistam habet qualitatem putredinosam, auctore Galeno lib. 7. de Facult. simpl. medic., cujusmodi sunt pratenses, noxii, pessimi, et frigidi nutrimenti, etc. Qui et laudat in hanc rem Plin. 21, 3; 22, 14, Theophrast., Dioscor., Athenaeum, Ruellium. 21. *Ille salubris* etc. Cruq.: „Etiam si quis adhuc credidisset, me pro commentariis mera somnia commemorare, hoc unicum praeceptum Catii eum vel invitum nobis assentiri compellat, faterique planissime, Horatium ei rei dare operam, ut eruditis omnibus hujus Epicurei coqui innotescat stultitia crassissima, quae, quasi ex diametro, dissidet a praeceptionibus convivalibus doctissimorum scriptorum. Nemo enim sapiens unquam velit aut suaserit alicui, nisi ei male velit, ut post cibum mora deglutiat: sic enim sumta celerrime cum cibis aliis in ventriculo corrumpuntur, perinde ac pepones, auctore Galeno, novo quodam et inexplicabili modo; at contra initio mensae, ventriculo ab excrementis vacuo, non omnino sunt inutilia" etc. Plin. H. N. 23, 70.: *Ipsa poma* (mori), *ad praesens stomacho utilia, refrigerant, sitim faciunt. Si non superveniat alius cibus, intumescunt.* 24. Aufidius hic an ille fuerit, qui primus pavones saginare magno cum lucro instituit, teste Plinio H. N. 10, 23, incertum est. Cete-

Digitized by Google

rum haec mixtio *mulsum* (οἰνόμελι, μελίκρατον), vocabatur, quod bibere solebant in gustatione (gustu), seu promulside (Lips. Antiq. Lect. 3, 1).; unde intelligas, etiam hoc loco Catium sugillari, Aufidio inventionem rei notissimae inepte tribuentem. Cf. 2, 15. Plin. H. N. 22, 53; Dioscor. 5, 16.

25. *vacuis venis.* In coena prima. 26. *leni praecordia* (exta, ventrem) *mulso* etc. Plane contrarium praecipiunt Plin. Dioscor. l. l. etc. 28. *Mitulus*, τελλίνα (Athen. 3. p. 85. E.), genus conchae edulis. Plin. 9, 74; 32, 31. Schneider. Ind. Scriptt. R. R. v. *mituli;* Cels. 2, 29: *Alvum movent — cochleae — ostrea, pelorides, echini, musculi et omnes fere conchulae, maximeque jus earum.* Haec quoque pertinebant ad gustationem. Macrob. Sat. 2, 9. 29. Lapathum, h. e. rumicem (Ampfer), una cum conchis coquebant. (Athen. 3. p. 92. A.) Breve autem lapathum intelligendum videtur parvum aliquod ejus herbae genus, velut id, quod tertio loco recenset Dioscor. 2, 140. (τρίτον δέ ἐστιν ἄγριον, μικρὸν, παρόμοιον ἀρνογλώσσῳ, μαλακὸν, ταπεινον.) De rumice acetosella Linn. cogitat H. Cruq.: Lapathum, aut Lapathus, λάπαθον, ἢ λάπαθος, ἀπὸ τȣ λαπάζω vel λάπτω, quod est evacuo; herba, quae ventrem evacuat, etc. De vino *Coo* Plin. H. N. 14, 10: *Coi marinam aquam largiorem miscent* (vino) — *idque translatum in album mustum Leucocoum* (*Coum album* h. l.) *appellatur.* Athen. 1. p. 32. D.: *οἱ ἐπιμελέϛερον τεθαλαττωμένοι οἶνοι — κοιλίαν λύȣσιν* etc. 30. *Lubrica* (schleimig, H.) etc. Plin. 2, 41.

32. Murex e genere concharum turbinatarum, cum peloris duas conchas habeat, ut ostrea; quae quidem *aquosa* audit Martiali 6, 11, 5, *fatua* 10, 37, 9: ut hic quoque risum peritis debere videatur Catius. *Lucrina*, Lucrinensis, e lacu Lucrino inter Puteolos et Bajas, quem cum lacu Averno conjunxit Augustus, magnumque ibi *Portum Julium* effecit a. U. C. 717. 33. *Circaeis.* Obsoleta sriptura. Circeji nomen urbis cum promontorio in vetere Latio ad Pomtinas paludes, in mare Tyrrhenum prominentis. Plin. 32, 21.: *Circejensibus ostreis neque dulciora neque teneriora esse ulla compertum est.* Laudantur etiam Bajana (Plin. 9, 79, Martial. 6, 11, 5.), Tarentina (Varr. ap. Gell. 7, 16.), Cyzicena (Plin. 32, 21), et Brittannica (Plin. 9, 59; Juvenal. 4, 140).

Digitized by Google

Misenum, promont. et urbs cognominis in Campania. *echini*: Plin. 9, 51.: *Ex eodem genere* (cancrorum) *sunt echini, quibus pinnae pro pedibus. Ingredi est his in orbem volvi; itaque detritis saepe aculeis inveniuntur.* Eorum una species edulis est. Aristot. Hist. anim. 4, 5. 34. *Pecten*, *κτείς* (Kammmuschel), *τραχυόστρακος, ῥαβδωτός* (pectinatim striatus), Athen. 3. p. 88 B. Aristot. l. l. 4, 4, 3. *patulis*, latis (breitgewölbt), ut patulam fagum dixit Virg. *Tarenti* mollities omnibus decantata. Vid. H. Strab. 6, 4.: Ἀπεδέξαντο καὶ τὴν Πυθαγόρειον φιλοσοφίαν οἱ Ταραντῖνοι. — Ἐξίσχυσε δ' ὕστερον τρυφὴ διὰ τὴν εὐδαιμονίαν, ὥστε τὰς πανδήμους ἑορτὰς πλείους ἄγεσθαι κατ' ἔτος παρ' αὐτοῖς ἢ τὰς ἡμέρας. 35. *Ne sibi* malit H. Non multum refert, utrum eligas. 37. Acr.: *Cara mensa* ideo dicitur *piscatoria*, *quia carius pisces quam caro alia distrahuntur.* Schol. Cruq.: *Piscatoria mensa*, *quae pro Rostris ponebatur, ubi pisces vendebantur, et pretiosi nonnunquam pendebantur.* (Sic legendum puto, non, ut vulgo: *ubi pisces pretiosi vendebantur, et nonn. pend.*, quasi pretiosi tantum pisces ibi venditi essent.) *avertere*. Cf. 7, 106. 38. *Ignarum*. H.: Ignarum eorum, quibus etc., vel more antiquo et graeco *est* et *reponet* usurpata pro conjunctivis. 39. *Languidus*. Schol. Cruq.: *Satiatus edendo et bibendo. Se reponet. Suavitate condimenti ad edendum revocabitur. Ita et alibi* (Od. 1, 27, 8):

> *Et cubito remanete presso.*

cubito, sinistro. Lips. Antiq. Lectt. 3, 1. Inde *ponere cubitum apud aliquem* pro eo quod est coenare Petron. 27.

40. Hoc quoque *παράδοξον*. Cruq.: Nunc obiter enarrat aliquot ferinae species, non tam ut id dicat, quod res est, quam ut argutetur: nam aprum quidem silvestrem, glandeque nutritum, Umbrumque commendat; Laurentem vero malum esse censet, ut qui sit impinguatus ulvis et arundine, ciboque minus arido; qua in re non tam gulae quam suae culinae (*μικροψύχου*) subservit etc. Statius Silv. 4, 6, 10.:

> *Ah miseri, quos nosse juvat, quid Phasidos ales*
> *Distet ab hiberna Rhodopes grue; quis magis anser*
> *Exta ferat; cur Tuscus aper generosior Umbro.*

Tuscus, Laurens seu Laurentinus, ita dictus a Laurento oppido Latii versus mare Tuscum, Ardeam inter et os Tiberis; quae regio paludosa et silvis horrida apris abundabat. Heins. ad Ovidii Fast. 2, 231. Cf. 8, 6. 43. *Capreas.* Cruq.: „Capras silvestres ferasque, quae relictis, rupibus et silvis, aestate quidem pampinos, autumno vero pampinaria, avidissime sectari solent" etc. Qui pastus succulentus minimeque malae naturae quomodo minus eas nonnunquam edules reddere possit, neque Catius noster dixit, nec quisquam exputet. *Submittit*, suppeditat. H. 44. Etiam hoc praeceptum haud immerito ridet Cruquius, cum leporis armis nihil sit aridius, ejusque lumbi potius et ipsa pulpa expetantur. Similiter 8, 89. quod dicitur, armos leporis seorsim ponendos esse, ut multo suaviores, quam si una cum lumbis comedanter, non ipsius Flacci et peritorum sententia est, sed inepti Nasidieni commentum.

45. Vana Catii gloriatio, quasi ante ipsum catillones ligurritoresque fuissent nulli, ut recte observat Cruq. 47. Haec apodosis. Cum ipse de *piscibus* atque *avibus* inquisiverit, quorundam ingenia non ultra novas *crustulas opusque dulciarium* sapere dicit per ἐξϐθενισμόν. Ergo sic interpungendum: — palatum; Sunt etc. 48. Quidam codd.: *est consumere*, unus *curam est;* nec male, judice etiam H. 51. *Massica.* In Campaniae montibus ita dictis. Cf. interpp. ad Od. 1, 1, 19. Plin. quoque 14, 27.: *Campaniae nobilissima* (vina) *exposita sub dio in cadis verberari sole, luna, imbre, ventis, aptissimum videtur.*

54. *lino vitiata.* Schol. Cruq.: *Per saccum lineum colata* (durchgeseihet, geklärt). Cruq.: „Non ad hoc solum veteres amariora vina σακκίζεσθαι, h. e. per saccos vinarios mittenda censebant, ut liquidiora purioraque redderentur, verum etiam ut peregrinis saporibus additis (H.: indem man das Sieb mit Myrtenöl, Anis u. dergl. anfeuchtete) eorum facultatem ipsa retinerent, palatumque suavius afficerent. Qua de re videto Constant. Geoponic. lib. 7. cap. ult." Cf. Schneider ad Colum. 12, 19, 4. 55. *Surrentina.* Etiam ipsa Campana, et vinorum ordinis tertii, secundum Plin. 14, 8, 3. Schol. Cruq.: *Surrentina debilia sunt, Falerna acria et robusta: itaque ex faece* [vid. ad 73.] *Falerni Surrentina fiunt gratiora et mollia.* Cf. de hoc remedio Colum. 12, 30, et ibi Schneider. 56. Schol. Cruq.

limum, fecem. Cruq.: pro parte totum, ovum pro vitello dixit. 57. Schol. Cruq.: *quia vitellus, qui est aliquantuli ponderis, petens fundum, volvit secum aliena, id est deducit sordes et fecem.* 58. Id.: *Squillae pisces sunt, quos Graeci καρίδας nominant, aut καμμάρυς.* H.: Der Squillenkrebs, eine Art langer, aber kleiner, Seekrebse. S. Aristot. H. an. 4, 2, 1, ibique Schneider. Athen. 3. p. 105 E seqq. Cf. 8, 42. *Afra cochlea.* Dioscor. 2, 11., Cruquio interprete: Terrestres cochleae stomacho utiles sunt, et non facile corrumpuntur. Optimae Sardonicae (ὁ ἐν Σαρδῶνι), *Africanae*, etc. 59. *Lactuca*, Θρίδαξ (Lattich), cujus herbae tres species norunt Graeci; cibus refrigerans. Plin. 19, 38. Coenam claudere solebat apud Romanos antiquiores. Apic. 3, 18. Virg. Moret. 76.:

Grataque nobilium requies lactuca ciborum.

Seriores contra. Martial. 13, 14.:

Claudere quae coenas lactuca solebat avorum,
Dic mihi, cur nostras incboat illa dapes?

Cf. Epigr. 11, 52, 5; Athen. 3. p. 101 B. *Innatat.* Schol. Cruq.: *Supernat* (ἐπιπολάζει, H.), *non subsidet* [2, 2, 73, H.], *et per hoc laedit stomachum, acremque reddit.* Sic et Plin. 23, 22.: *Dulce vinum minus inebriat, sed stomacho innatat* etc.

60. *Hillae* dicuntur intestina anteriora minoraque animalium, quae in homine appellantur lactes. Plin. 11, 79. Schol. Cruq.: *Hilla est deminutivum a positivo hira, et significat intestinum salsum, vel, ut alii dicunt, fartum salsitium.* Varro quoque de L. L. 4, 22. (cf. Non. 2, 410) esse dicit *tenuissimum intestinum fartum.* 61. *immorsus.* Sublestae vox fidei; nec magis probum, quod hic illic legitur, *in morsus.* Non semel e et o litterae confusae in libris (cf. 5, 3; 7, 19; Dissald. ad Plaut. Rud. 632, Vindic. Ovid. pag. 10.), ut reponendum videri possit *immersus* (vino stomachus). Similis usûs *irrigari*, *ingurgitare* seu *proluere se vino*, *uvescere* (6, 70) et tritum illud *madere* (βεβρεγμένον εἶναι); fortius Senecae (epist. 12.) *sepelire se vino et epulis.* Cf. H. ad 1, 9. Epist. 2, 1, 179.:

Sic leve, sic parvum est, animum quod laudis avarum
Subruit ac reficit.

Notum, qui se largius invitarint, eorum stomachos obtusos et tanquam obrutos refici denuoque excitari pernis et salsamentis.

Neque id fugit Bentlejum, qui τὸ *immorsus* ita explicat: *vellicatus, excitatus, punctus*. Sed tale quid si cogitasset Horatius, *morsus* dixisset, non *immorsus*, adjecta praepositione, quae nihil ad significatum confert; ne addam, verisimilem in eo non esse mixtionem imaginum adeo ineptam, ut *morsu refici* aliquid dicat, quamvis μεταφορικῶς, cum proprie nemo reficatur morsibus, sed vellicetur lacereturque. Quod vult Italus noster, *immorsus* esse *impransus* seu *jejunus*, ut latine dici possit, de quo vehementer dubito, tamen a mente Catii abhorret, nunc docentis, quid *post vinum*, *marcente jam conviva*, faciendum sit. *malit*, quam lactucam. Bentl.: *mavolt*. Vetustatis studio, inquit Baxterus. Nollem ineptiam Fea (at quanto vir gravior!) repetiisset. 62. *immundis popinis*. Epist. 1, 14, 21. legitur *uncta popina*, quod ita declarat Sch. Cr.: *redolens et optimis cibis plena*. Sed *uncta* ibi videtur significare *male uncta*, quemadmodum alibi dixit *unctum aquam*, *unctas manus* (vid. ad 78. et 2, 67), Martialis autem *nigram popinam* 7, 60, et *sordidus unctor* 7, 31, quibus conveniunt hujus loci *immundae* popinae. Cruq.: *immundis*. Hoc est vulgaribus, nec ita mundis, ut sunt popinae nobilium et potentum; ut hic sit ordo et sententia: ita potor languidus ad optimos cibos nauseat, ut quaecunque fervent et cocta sunt in popinis publicis parumque nitidis, optet sibi allata esse. 63. *juris*. Schol. Cr.: *jusculi*, *seu juscelli*. 64. *dulci*. Recenti, non rancido. H. 65. *muria*. Cruq.: Id est *garo de succis piscis Iberi*, inquit Nasidienus 8, 46; *piscis Iberi*, scombri, qui est ex genere thynnorum. Ex his inprimis muria fiebat. Plin. 26, 11. Cf. Colum. 12, 6, 25.

66. *orca*, ὕρχη (urceus), vas fictile vel ligneum servandis salsamentis. Vidd. Cruq. et H. Sch. Cr.: *orca*, *olla Graeca*, *βύζα*, *seu vasis genus ore angusto in formam κανκαλίε*. *Byzantia*. Thynni prope Byzantium fere capiebantur. Plin. 9, 20. Bentl. ad h. l. Ceterum H. versibus 64 — 67. describi putat jus simplex, sequentibus duobus duplex seu compositum. Et recte, nisi fallor. Certe jus simplex non solo olivo constare posse, recte animadvertit Gesn. Apicius 8, 1.: *In aprum assum jura ferventia (facies sic): Piper ligusticum, apii semen, menthum, thymum, nucleos tostos, vinum, acetum, liquamen, oleum modice. Cum jus simplex bullierit, tunc triturae globum mittes* etc.

67. *sectis herbis.* Cf. 2, 8, 51. et locum modo laudatum Apicii. 68. Plin. 21, 17.: *Prima nobilitas Cilicio* (*croco*), *et ibi in Coryco monte* etc. *sparsum.* Sch. Cr.: *fusum, conspersum. stetit. cessaverit agitari, fervere.* 69. Plin. 15, 3.: *Principatum in hoc quoque bono* (olea) *obtinuit* Italia toto orbe, maxime *agro Venafrano* (in Campania), *ejusque parte, quae Licinianum fundit oleum.* Cf. Strab. 5. 70. *Picenis.* 3, 272. Tibur quoque pomariis celebre. Bentl. ad Od. 1, 7, 14, Heins. ad Ovid. Amor. 3, 7, 81 etc. 71. *Venucula.* Sch. Cr.: *uva Venusina. a loco.* Sed quo tandem loco? Scribitur etiam *vennucula, venuncula, venicula.* Schneider. ad Colum. 2, 6, 3. Idem 3, 2, 2: — *quarum uvae temporibus hiemis durabiles vasis conduntur, ut venuculae.* Cf. Plin. 14, 4, 6, et de uvis ollaribus in genere Colum. 12, 45. 72. *Albanam.* Cf. 8, 16. *duraveris.* Sch. Cr.: *servaveris.* Cf. Plinii locum laud. ad 2, 121.

73. *faecem.* Faecem ustam (gebrannten Weinstein). Cf. 55 et 8, 9. Schneider. ad Colum. 12, 30, 2, et in Ind. Scriptt. R. R. v. *Fecla*, etc. Hoc condimentum allecis. *allec.* H.: *allec* oder *alex* hieſs nach Plin. 31, 44. eigentlich eine unvollkommene, nicht geläuterte, Art des köstlichen *garum*, welches vorzüglich aus den Eigeweiden des *scomber* mit Seewasser bereitet wurde, etwas unserm Caviar ähnliches. Cf. 8, 46, Geopon. 20, 46. Doch gab es nach Plin. l. l. noch viel andre Arten dieses alex, auch aus den wohlfeilsten Fischen bereitet.

75. *Incretum.* Sch. Cr.: *permixtum.* Vel potius eo sparsum per incerniculum (Sieb), ut explicat H. Varr. ap. Non. 2, 355.: *Liba cum sunt facta, incerni solent farris semine. puris.* Sch. Cr.: *mundis et tersis, aut nihil aliud habentibus.* Posteriorem explicationem magis probo, altera Cruquio placet et Heindorfio. 76. De macello ad 3, 229. Non recte H.: dem Fischmarkt. Vetat, vim magnam carnis bubulae, agninae etc. coëmi, dum piscibus parcatur, qui minus communes sint et convivis, praesertim marcentibus (58), plerumque gratiores. 77. *vagos.* Sch. Cr.: ἐπίθετον *naturale: piscibus enim naturale est late vagari.* 78. *seu puer* etc. Vid. ad 2, 67. Cruq.: *unctis.* Sordidatis, immundis, pinguedine aut luto deturpatis etc. Pertinet ad verba *dum furta lig.* 80. *gravis,* teter,

sordidus (widriger Schmutz, H.) Burm. ad Petron. 93. p. 448. 80. *cratera*, κρατήρ, vas, in quo vinum cum aqua miscebatur. *Veteri*, ὠγυγίῳ, obsoletae. 81. *Vilibus*. Sch. Cr.: *parvi pretii*. De *mappis*, quas nonnunquam adferebant convivae (Tellertücher), cf. Martial. 12, 29, 11, Salmas. ad Vopisc. Aurel. 12. p. 447. sequ., 8, 63. Petron. ed. Plantin. 1596. p. 24. de Trimalchione: *Pallio enim coccino adrasum incluserat caput, circaque oneratus veste cervices laticlaviam immiserat mappam, fimbriis hinc atque illinc pendentibus. scobe*. Sch. Cr.: *Hic scobis et haec scobes dicitur rasura serrarum, Graece πρίσμα. — sed hic pro omni purgamento domus ponitur. Sunt qui velint hic esse ferrum, quo raduntur sordes a pavimento, a tabulis marmoreis, ab ipsis sedibus. quantus. quam parvus*. 82. *neglectis. Sensus est: quanto in his magis exiguus est sumtus, tanto facilior offensa culpandi, si negligantur*. 83. *Ten'. Oportet*. Nihil usitatius constructione accusativi cum infinitivo in perturbatis. Cf. 1, 9, 72; 2, 8, 67; Epod. 8, 1; Virg. Aen. 1, 37; Terent. Andr. 1, 5, 10; Plaut. Bacch. 1, 2, 44; Cic. ad Att. 9, 13.: Tene haec posse ferre? Aristoph. Nub. 269 (*τὸ δὲ μηδὲ κυνῆν οἴκοθεν ἐλθεῖν ἐμὲ τὸν δύστηνον ἔχοντα!*), 816. etc. Sch. Cruq.: *Aut mensam marmoream diversi coloris, aut, quod fere omnes volunt, pavimentum vermiculatum*. Ἔδαφος λιθόστρωτον. (H.: der mit Figuren von buntem Marmor oder mit Mosaik ausgelegte Fuſsboden des Speisezimmers, *pavimentum tesselatum et sectile*, dergl. Jul. Caesar sogar ins Feld mit sich nahm.) Casaub. ad Suet. Caes. 46, Gurlitt über die Mosaik etc. Cf. Epist. 1, 10, 19. Schol. Cr.: *palma. pro scopis ex palma confectis*. 84. Non.: *Toral*, quo torus tegitur, ut, quo solium, soliar. (Überzüge oder Decken der von purpurnen Stoffen umgebenen Kissen, *tori*, der Sophas. Lamprid. Heliogab. 19.: *Primus omnium privatorum toros aureis toralibus texit*. Vid. ibi Casaub. et Heins. ad Petron. 40. H.) Sic construendum esse, mirum non intellexisse Scholiastam Cruq.: *dare illota toralia circum Tyr. vest*. 85. seqq. Sch. Cr.: *Sensus est: justius reprehenderis, si non habueris domi omnia munda, quae minoris constant, quam si defuerint tibi pretiosi pisces et optima vina, quae non solent habere nisi mensae divitum*.

91. *interpres*, ἑρμηνεύς, pro eo, quod est κῆρυξ. Musgr.

ad Eurip. Iphig. Taur. 1302. Ita dicitur, quicunque alius cogitata, sive illius sive alia lingua, eloquitur, unde *augures* audiunt *interpretes Jovis* etc. Vid. H. 92. *habitumque.* Sch. Cr.: *pronuntiationem et gestum.* Cruq.: Subindicat Hor., recitationem discipuli vivae quidem vocis esse umbram, sed ei abesse corpus et vitam, utpote actum et motum, quae sunt doctoris et inventoris: non multo namque praestat is, qui commemorat ab alio inventum, scripturae, quem mutum magistrum solemus appellare. Hinc est illud Aeschinis de Demosthene: τί δὲ, εἰ αὐτȣ̃ θηρίȣ ἠκηκόειτε; id est: quid autem, si ipsam audissetis belluam? 94. Similiter Lucret. operis principio:

Avia Pieridum peragro loca, nullius ante
Trita pede, et juvat integros accedere fontes etc.

Cruq.: *remotos:* novos et incognitos, non omnibus expositos. Tota haec allegoria plena est urbanitate mirabili. 95. *Vitae praecepta beatae.* Sch. Cr.: εἰρωνικῶς.

Sat. 2, 5. Schol. Cruq.: *Inducitur Ulyssis persona Tiresiae umbram alloquentis apud Inferos, interrogantisque, quomodo amissas naufragio et per procos opes reparet. Quod ex Homeri Odyssea* (Λ) *sumtum est. Horat. autem, quasi aliud agens, et heredipetas lacerat, et, quibus modis hereditates captentur, edocet; tangens Romanorum* (sui temporis) *pravam consuetudinem, qui divitiis omnia postponerent.* Cf. Epist. 1, 1, 77 seqq. Cic. Parad. 5, 2. (qui locus positus est ab editore in nota ad v. 99), Senec. de Benef. 6, 38.: *An tu Arruntium et Aterium et ceteros, qui captandorum testamentorum artem professi sunt, non putas eadem habere, quae designatores et libitinarios, vota?* Cf. ejusd. Epist. 68. Juvenal. 12. Plin. H. N. 14. prooem. Petron. 124.: *Crotona intravimus, ubi — incidimus in turbam heredipetarum.* Cf. Lips. ad Senec. de Consolat. cap. 5. et H. ad h. l.

V. 1. *narrata.* Usque ad Odyss. Λ, 137. De Tiresia vate vid. inprimis Apollodor. 3, 6, 7, et ibi Heyn. 3. *Jam non.* Non amplius. 6. *te vate.* Odyss. Λ, 113.:

— Αὐτὸς δ', εἴπερ κεν ἀλύξῃς,
Ὀψὲ κακῶς νεῖαι, ὀλέσας ἄπο πάντας ἑταίρȣς,
Νηὸς ἐπ' ἀλλοτρίης, δήεις δ' ἐν πήματα οἴκῳ
Ἄνδρας ὑπερφιάλȣς, οἵ τοι βίοτον κατέδȣσιν,
Μνώμενοι ἀντιθέην ἄλοχον.

7. *apotheca.* Cruq.: „ἀποθήκη, horreum, repositorium, locus, ubi quid in usum servatur reconditum.“ Praesertim vinum, supra fumarium, in superiore parte aedium. Colum 1, 6, 20, Horat. Od 3, 21, 7 etc.

8. Cf. Epist. 1, 1, 52 seqq.; 6, 36 seqq. *Vilior alga.* Proverbium. Od. 3, 17, 9. Virg. Eclog. 7, 42: *projecta vilior alga* (Meertang). Pallad. 4. tit. 10.: *Alii algam marinam obruunt ad radices* (pomorum), *cui nonnulli stercus miscent asininum atque porcinum.* 9. Recte H.: Quoniam sine longa verborum circuitione (simpliciter et aperte) paupertatem pertimescere te fateris. 10. *Turdus.* Cruq.: „Ellipsis conjunctionis *sive.*“ Cf. 8, 16; vel 1, 1, 45. Aeschyl. Agam. 1414.: σὺ δ' αἰνεῖν εἴτε με ψέγειν θέλεις. Vid. H. ad h. l. et ad Plat. Sophist. 21. *Turdi,* κίχλαι (Turdus viscivorus Linn., der gemeine Krametsvogel oder Ziemer, et Turdus pilaris Linn., die Wacholderdrossel, Müllers Natursystem 2 Th. S. 528.), ita expetebantur a catillonibus, ut etiam saginarentur. Colum. de R. R. 8, 10. Martial. Epigr. 13, 92.:

Inter aves turdus, si quis me judice certet,
Inter quadrupedes gloria prima lepus.

Aristoph. Pac. 533. Theoriam istam dicit

Ὄζειν ὀπώρας, ὑποδοχῆς, Διονυσίων,
Αὐλῶν, τραγῳδῶν, Σοφοκλέους μελῶν, κιχλῶν,
Ἐπυλλίων Εὐριπίδου.

et ita saepius jocatur. Cf. 5, 72; Epod. 2, 34; Epist. 1, 15, 41.

11. *privum.* Sch. Cr.: *quasi privatum et proprium,* τὸ ἴδιον, *cui opponitur publicum* etc. Sed hoc parum est. Quare sic potius interpretandum: Si quid tibi sic dabitur, ut sit privum, ut ipse habeas, neque porro allii cuiquam dones: tu tamen donato seni diviti. Cf. 6, 5. 13. *honores.* H.: *Munera praeclara, speciosa.* Cf. 1, 17, 16, et ibi Mitscherl. Nec tamen male Cruq.: *hon.*, primos fructus, honoribus deorum et sacris debitos: antiquitas enim Laribus primos fructuum sacrificare solebat. 14. Sch. Cr.: *Ante Larem. Ante deos Penates, hoc est antequam primitias Laribus offeras, mitte munera diviti, quasi sit tibi ipsis diis venerabilior; nam veteribus ipsa* (imo *ista*)

consuetudo fuit, ut rerum primitiae diis Laribus ponerentur. Ceterum et Silvano aliisque diis offerebantur. Tibull. 1, 1, 13.:

> *Et quodcunque mihi pomum novus educat annus,*
> *Libatum agricolae ponitur ante deo.*

ubi vid. vir Clariss., J. H. Vossius. 15. Cic. Top. 6.: „*Gentiles sunt, qui inter se eodem nomine sunt.* Non est satis. *Qui ab ingenuis oriundi sunt.* Ne id quidem satis est. *Quorum majorum nemo servitutem servivit.* Abest etiam nunc: *Qui capite non sunt deminuti.* Hoc fortasse satis est: nihil enim video Scaevolam pontificem ad hanc definitionem addidisse.“ Non male igitur Sch. Cruq.: *sine gente. ignobilis, — libertinus: nam sine gente libertini* etc. Similiter Athenienses. Vide H., et, quos laudat, Niebuhr Röm. Gesch. 1. pp. 229 seqq., Casaub. ad Pers. 5, 73. Hom., notante Wagnero in Horatio ex Graecis illustrato, Il. I, 63: Ἀφρήτωρ, ἀθέμιϛος, ἀνέϛιός ἐϛιν ἐκεῖνος etc. 16. *fugitivus.* Vid. ad 7, 113. et Brisson. de Verbor. signif. v. Fugitivus. 17. *comes exterior.* Acr. *sinisterior, in sinistra parte positus.* Schol. Cr.: *a parte sinistra.* Idem significant *latus tegere* seu *claudere*, et *exteriorem alicui comitem esse*, h. e. ire ad sinistram: quia latus laevum debilius est et impetui magis expositum. Vidd. Lips. Elect. 2, 2. et H. ad h. l.

18. *spurio.* Sch. C.: *abjecto, nescio cui, servo.* Dama nomen servorum: nam a Δημήτριος derivatur per contractionem Δημᾶς, ut a Μηνόδωρος Μηνᾶς, Mena, et a Θεόδωρος Θευδᾶς, Theuda. Casaub. ad Pers. 5, 76. Id. ibid. 79.:

> Verterit hunc dominus: momento turbinis exit
> *Marcus* Dama.

servato nomine servili, sed assumto domini et patroni, ut fecit Pompeji Magni libertus Mena, de quo cf. Epod. 4. *Trojae.* Sch. Cr.: *ad Trojam.* 19. *Certans melioribus.* Id.: *Graeca locutio (certans cum dat. casu), ut Maro* (Eclog. 8, 55): *Certent et cycnis ululae, et* (ib. 5, 8) *Solus tibi certet Amyntas.*

21. *protinus.* Statim, illico. Voss. ad Virg. Eclog. 1, 13.

22. *ruam.* Sch. Cr.: *eruam et congregem.* Lucil. ap. Non. 4, 389.: *ruis haec et colligis omnia furtim.* 23. *captes.* Verbum in ea re proprium. Vid. Brisson. l. l. ad 16. v. *Captare.*

25. *praeroso hamo.* Sch. Cr.: *Metaphora a piscibus. Quod*

Digitized by Google

apte subdit, quia dixit c a p t e s; *id est vorata esca, consumtis tuis et perditis muneribus.* 27. *certabitur.* Id.: *Impersonaliter; si res alicujus in certamen et litem venerit. Olim, aliquando.* Plaut. Truc. 46, Virg. A. 8, 391. 28. *ultro.* Cruq.: αὐτομάτως, nulla de causa improbus et infestus alteri. 30. *fama* etc. Sch. Cr.: *virum bonum et meliorem causam habentem.* 32. *Quincte.* Id.: *Sic ei loquere honorifico praenomine.* Vid. ad 32. *Puta*, exempli gratia. Colum. 5, 2: *At si longior fuerit* (ager) *quam latior, ut,* e x e m p l i c a u s a, *jugeri forma pedes habeat longitudinis* CCXL. —. *Sin autem cuneatus ager fuerit, ut,* p u t a, *longus pedes* C etc. Sic Pandect. passim. Cf. Carm. Priap. 37, 6, Priscian. 15. p. 1007. Putsch., Serv. ad Aen. 2, 651. H.

32. *Praenomen* civi libero proprium, et inter cognatos familiaresque usitatum. Cf. 6, 37. et, quem laudat Gesn., Cic. ad Fam. 1, 9. 34. *anceps.* Acr. i. e. *controversum vel obscurum, quod potest utrique parti prodesse pro ingenio interpretantis.* Et fortius Sch. Cr.: Ἐπίθετον *juris, quod incertum est, nunc propter* ἀμφιβολίαν, *nunc propter* ἀντινομίαν. Cf. 2, 131.

35. Locutio proverbialis propter praestantiam oculorum. Vidd. Ph. Parei Mantiss. lexici Plaut. in Proverbiis v. *Oculos effodere,* ὀφθαλμὰς ἐξορύσσειν, Terent. Eun. 4, 3, 6 etc. Juven. 6, 53.:

> *Unus Iberinae vir sufficit? Ocius illud*
> *Extorquebis, ut haec oculo contenta sit uno.*

36. *quassa nuce.* Sic etiam Scholl. Acro et Cruq. legerunt in suis exemplaribus, interpretantes *fracta.* Male nihilominus: nam quid hoc ad rem, fractam esse nucem, modo bona sit? Sed in proverbio est nux *cassa*, id est vitiosa seu vacua, quo proverbio utitur h. l. Noster. Minime miscenda haec vocabula. Cruq.: Omnes MSS. habent *quassa*, vetere scriptura, sicuti nonnunquam offendi *quarere* pro *carere.* — Adag. pro re nihili. *Pauperet.* Sch. Cr.: *privet, fraudet, spoliet,* ἀποςερήσῃ.

37. *jocus.* Sch. Cr.: *ludibrium et contemtibilis alicui, et defensore vacuus: nam loca vacua facile invaduntur.* Vid. ad 2, 107.

38. Id. Schol. et Acr.: *Jube eum sui corporis habere curam.* Cf. Epist. 1, 2, 29; 4, 15. *Fi cognitor.* Cruq.: *Cognitor*, inquit Festus, *est, qui litem alterius suscipit coram eo, cui datus est;*

Digitized by Google

procurator autem absentis nomine auctor fit. Ascon. Pedianus: *Qui defendit alterum in judicio, aut patronus dicitur, si orator est; aut advocatus, si aut jus suggerit, aut praesentiam suam commodat amico; aut procurator, si negotium suscipit; aut cognitor, si praesentis causam novit, et sic tuetur ut suam.* Vidd. Bentl. Ernest. Clav. Cic. v. *Cognitor*, Unterholzner ap. H. 40. *infantes.* Sch. Cr.: *mutas, quae loqui non possunt.* Alioqui suam vicem deflerent, quae ardenti soli expositae sint; quod tamen eas non facere, poeta miratur per ridiculum. Cruq.: „Videtur notare vel ineptos judices, qui causas non magis quam statuae cognoscunt, vel infacundos actores causarum.“ Statuae Ludovici XV., regis Gallorum, aliquando nescio quis inscripsit STATUA STATUAE. H.: *Inf. stat.*, die noch jungen, von frischem Holze, welches die Hitze der Hundstage zersprengt. Sed hoc longius repetitum. *tentus.* Sch. Cr.: *distentus, refertus* etc. *omaso.* Omento. *Omasum est intestinum bubulum*, quo libenter vescebatur bonus Furius. Vilis is cibus: vid. Epist. 1, 15, 34. 41. Schol. Cr.: *Fusius vivaculus* (imo *Furius Bibaculus* cum Acrone: vid. ad 1, 10, 36.) *in pragmatia belli Gallici sic exorsus est:*

Juppiter hibernas cana nive conspuet (Acr. conspuit) *Alpes.*

42. *hibernas.* Sch. Cr.: *frigidas. Exemplum durae et a longinqua similitudinae ductae metaphorae, ut ait Quinctil.* 8, 6, 17. Acr.: *Furius poëta immanis ventris, qui nivem spumam* (H.: sputum) *Jovis dixit. Ideo hoc ejus personae dedit, tanquam ipse spuat.* Gell. 18, 11. hos Furii versus profert:

Sanguine diluitur tellus; cava terra lutescit;
Omnia noctescunt tenebris caliginis atrae;
Increscunt animi; virescunt vulnere vires.
Hic fulica levius volitat super aequora classis,
Spiritus Eurorum viridis cum purpurat undas,
Quo magis in patriis possint opulescere campis.

qui versus faciunt, ut ceteris ejus poëtae patientius careamus. Ceterum similiter Theognidem poëtam tragicum ridet Aristoph. Acharn. 136 seqq. et Thesmoph. 170. 43. *ut amicis* etc. Sch. Cr.: *quam paratus amicis, quam vehemens.* 44. *annabunt.* Sch.

Digitized by Google

Cr.: *ad te confugient. thunni.* Catervatim celerrimeque nantes. Oraculum ap. Herodot. 1, 64.:

Ἔῤῥιπται δ' ὁ βόλος, τὸ δὲ δίκτυον ἐκπεπέτασται,
Θῦνοι δ' οἰμήσουσι σεληνάίης διὰ νυκτός.

Cf. Athen. 7. p. 302 B., Oppian. Hal. 3, 620 seqq. H. Sch. Cr.: *Ceturia loca sunt juxta lacum* (lacus prope mare), *ubi cete, thynni et alii pisces capti saliuntur. Cetaria crescent. tuae res hoc modo augebuntur et commodum.* 47. *Caelibis.* Ejus, qui uxore amissa nondum denuo nupsit: nam is quoque *caelebs* dicitur. Suet. Galba c. 5. etc. Male nescio quis in scholiis Cruq.: *caelebs pro orbo capitur. nudet te.* Schol. Cr.: *prodat te et ostendat captatorem hereditatum.* 48. *secundus heres.* Id.: *Ut substituaris, quia in secundo versu heredes substituuntur.* Duplex genus erat heredum, *instituti* seu primi, et *substituti* seu secundi. Brisson. de Verb. signif. v. Heres, et id. de Form. 7, 36, 37.

49. *egerit Orco.* In Orcum. Plaut. Capt. 613: *morti misero*, Virg. *demittere Orco, demittere neci*, Hom. Ἀΐδι προϊάπτειν. Vide nos ad Incerti Octav. 400. 50. *In vacuum.* Sch. Cr.: *in possessionem vacuam herede, et ex asse heres fias. alea.* Cruq.: alea de ancipiti rerum eventu dicitur, nimirum ubi res non ex arbitrio nostro, sed a fortuna dependet; qualis est hereditatis captatio et cetera fere, quae sunt humana.

51. *Qui testam. t. t. cunque l.* Idem: τμῆσις pro quicunque testator. 53. *ut limis rapias.* Acr.: *obliquis oculis raptim legas.* — Sch. Cr.: *Prima cera. prima tabula: nam in primae tabulae secundo versu heredis nomen continetur.* Brisson. de Form. 7, 14. Scribebantur autem testamenta sine discrimine in tabulis ceratis, papyro et membranis etc. Institutt. 2. tit. 10, 12. Brisson. ibid. 6. 54. *multisne cob.* Sch. Cr.: *suppl.: sis.*

55. *Plerumque.* Saepe, ut 1, 10, 15, et ap. Tacit. A. 4, 57, ubi vid. Ern. etc. Sic et *plerique* pro *multi.* H. *recoctus.* Factus, sumta metaphora a fabris aurariis, argentariis, ferrariis, qui massae ad incudem revocatae, coquendae recoquendaeque, una cum forma nomen variant, ut ait Cruq. 56. *Quinqueviri* coloniae deducendae, agro dividendo, muris turribusque reficiendis, minuendis publicis sumtibus, aliique, non erant

Digitized by Google

magistratus, sed cives Rom., quibus ejusmodi aliquod negotium in tempus committebatur. De *scribis* vid. Clav. Cic.

56. *hiantem.* Amisso caseo. Phaedr. fab. 1, 13. 57. *dabit risus.* Praebebit. Terent. Eun. 5, 6, 9:

Non possum satis narrare, quos ludos praebueris intus.

59 sequ. Ita quidem vulgo, sed inepta sententia, quam restituens Haberfeldtius in libro de his Satiris, quem discipulis scripsit, cum in quibusdam Bentleji codd. esset *mihi magnus*, in alio *donavit*, ponendum censuit, probante H.: — *aut non Divinare mihi magnus donavit Apollo.* Sed *donavit* glossema; *etenim* vero emendandum potius quam tollendum, ut legatur: *aut non*

Divinare etiam magnus mihi donat Apollo.

Etiam, etiamnum, ut antea. Vicina *etiam* et *etenim*, ut facillime inter se commutentur. 62. *Tempore* etc. Anno U. C. 734., ut conjicere liceat, eo tempore scriptum esse hunc sermonem. Vid. ad 1, 14. 64. *forti.* 2, 1, 16. Cf. 102.

65. *Soldum.* Solidum, sors (das Capital), summa argenti, quam mutuo acceperat a Corano Scipio Nasica. Vox juridica. *Metuentis*, cui pecunia aliquando reddenda metum incusserat inopi; quare filiam scribae uxorem dedit, ut vel heres Corani legeretur, vel certe debitum sibi condonaretur: in quo utroque falsus est. 69. *praeter plorare.* Cruq.: πλὴν τὸ οἰμώζειν: nam plorare imprecabantur antiqui, cui male volebant.

71. *temperet.* Sch. Cr.: *ad arbitrium suum regat.* 74. Malim cum aliis: *scribet*, quia sequitur *erit*, et eâdem quidem formâ orationis. Vid. ad 6, 48 seqq. 76. *potiori.* Cruq.: quasi potiori amatori, et ad dandum potentiori. sic enim Dorio leno in Phormione (3, 2 ult.) ait: *Mea lege ut potior sit, qui prior ad dandum est.* 77. *Perduci.* Ad stuprum sive adulterium. Vocab. in hac re proprium. Cic. in Verr. 2, 1, 12. et ibi Ascon. Ped. 78. *proci.* Cruq.: Si *nobiles adolescentes viribus integris et firmo corpore* non valuerint ullis pollicitis, donis, muneribus, aut ulla gratia ejus animum flectere, inque sui amorem pertrahere, qui nunc persuaderi poterit, ut, pudicitia valere jussa, perducatur ad senem vietum et exsuccum?

Digitized by Google

79. *Venit.* Accessit. Terent. Andr. 49.: Sed postquam amans *accessit* etc. Plaut. Trucul. 77. seqq.

Ad foris auscultato atque adserva has aedis,
Ne qui *adventor* gravior abeat, atque *adveniat*.
—— ——
—— ——
Ita nunc adulescentes sunt morati. Quippe
Ut semel *adveniunt* ad scorta congerrones:
Consulta sunt consilia. Quando intro *advenerunt*, etc.

Rursus meretrix Bacchis ap. Afrum Heaut. 4, 4, 2 seqq.:

—— Quod si is nunc me
Deceperit, saepe obsecrans me, ut *veniam*, Frustra veniet;
Aut cum *venturam* dixero et constituero, cum is certe
Renunciabit, Clitipho cum in spe pendebit animi:
Decipiam, ac non *veniam*.

Et 2, 1.:

Si mihi secundae res de amore meo essent, jamdudum, scio,
Venisset.

Et Eun. 1.: Quid igitur faciam? non *eam*? Puella, amatorem expectans, apud Aristoph. Concionatr. 945.:

Αἶ αἶ, τί ποτε πείσομ'; οὐχ
Ἥκει, μόνη δὲ λείπομαι.

ut haec verba propria videantur in re amoris. Sensit etiam Bentl., qui praeter locum Andriae a nobis positum confert Heaut. 3, 1, 35 (*Commetare* ad mulierculam); quem virum verbo (Schwerlich liegt hier in Venit, was Bentley darin sucht) refellere sibi videtur H., sed frustra. 83. Paroemiograph. pag. 569.: χαλεπὸν μαθοῦσα κύων σκυτοτραγεῖν. Porph.: *Proverbialiter. Nunquam desinet hoc facere.* Theocr. 10, 11.: χαλεπὸν χορίω κύνα γεῦσαι. Similiter Lucian. et Alciphr. Cf. Lamb. et H. 84. Sic, notante Heind., Eumolpus ap. Petron. 141.: *Omnes, qui in testamento meo legata habent, praeter libertos meos, hac conditione percipient, quae dedi,*

si corpus meum in partes conciderint et, adstante populo, comederint etc. *Improba*. Schol. Cr.: *astuta*. Cf. 1, 9, 73. 87. *Scilicet*, *δηλονότι*, offenbar. H. 90. Sane haud opus Bentleji emendatione, quam tamen H. quoque in ordinem recepit, tanquam necessariam inter verba *adito*, *desis*, *abundes*, *sileas*. Quae argumentatio cujusmodi sit, facile quisque intelligat. Ne *offendit* quidem, quod habet unus liber, melius vulgato existimarim cum viro docto. *Ultro*. Bene monet H., *ultra* per se significare non posse *ultra quam satis est*, ut putabat Baxt., secutus veterem Schol., qui interpretatur *nimis*, itaque probandam esse alteram librorum scripturam *ultro*. 91. *Davus sis*. Sch. Cr.: *astutus et callidus, qui loqui non novit, ubi tacito est opus*. Vid. Terentii Andria: nam Davus in Phormione est πρόσωπον προτατικόν. 92. *obstipo*. Idem Schol.: fixo, immobili, tristi, *vel, ut Scaurus dicit, inclinato in alterum humerum*. Posterius verum. Arati verba λοξὸν κάρη (draconis) ita versa sunt a Cicerone de Nat. D. 2, 42.:

> *Obstipum caput* et tereti cervice reflexum.

Pers. 3, 80: aerumnosique Solones

> *Obstipo capite et figentes lumine terram.*

Cf. Ernest. ad Suet. Tiber. 68, H. ad h. l., qui *obstipum recto* oppositum existimat. *Multum metuenti*, non *mult. sim.*, ait H.; sed neque haec ratio mala est, quam ut potius probemus, suadet verborum positus. 93. Cruq.: *Obsequio grassare*. Sedulus et officiosus quovis obsequii genere ei adesto, eum comitare. Hoc generatim dictum per partes explicat. *Grassari* antiquum verbum est pro frequenter adire, salutare, comitari, juvare. Non. ait significare supra modum saevire, nec non *ambulare*. Festus autem, *antiqui*, inquit, *grassari ponebant pro adulari*. *Si increbuit aura*. Schol. Cr.: *si ventus sit impetuosior et acrior*. Aliud egit Fea, cum lectionem quamvis multorum codicum *increpuit* defendendam susciperet, non animadvertens, metro eam refragari, ut cujus secunda syllaba sit brevis. Virg. Aen. 9, 503:

> *At tuba terribili sonitum procul aere canoro*
> *Increpuit*.

Digitized by Google

Eodem nomine reprehendendum, quod placet viro docto infra 7, 43. *deprehenderis*, et 97. *Placidiani*. Neque librorum neque marmorum valet in hoc genere auctoritas. Ceterum in loco Virgiliano non *increpat* vulgo legitur, sed *intonat*.

94. *velet caput*. Parte togae. Lips. de Amphith. c. 19. 20. Ferrar. de re vestiar. 1, 10. 95. Ubinam *substringere aurem* ista potestate legitur? Vellem exemplis eam probasset vir doctissimus, minime quidem ineptam; sed locus Odarum, quem laudat, alienus. Sch. Cr.: *substr.*, *subjunge*, *patienter eum audi*. Forcellin. in Lexic.: *subjice*, *accommoda*, *quasi stringe et alliga loquaci seni*. Cf. Gesn. Thesaur. et H. 96. *importunus*. Acr.: *pro importune*, *sine modo*, *et sine ullo discrimine temporis*, *loci et personarum*. Cf. Epist. 2, 2, 185. 97. *Ad coelum manibus sublatis*. Gestus mirantium. Catull. Epigr. 53, 4:

Admirans ait haec manusque tollens etc.

Cf. Cic. Acad. Quaest. 2, 19, Heins. ad Petron. c. 40.

98. *sermonibus*. Velut ventis. *tumidis*. magnificis. 100. *Certum vigilans*. Sch. Cr.: *Jucunde*: *solent enim homines*, *quae vehementer optant vigilantes*, *per somnium videre*. 101. *Ergo* etc. Cf. Od. 1, 24, 5; Ovid. Trist. 3, 2, 1 etc. Sch. Cr.: *Ergo*. Suppl.: *dic*. 102. *Nusquam est?* Lamb.: Hellenismus est, οὐδαμόθι ἐςίν, ἐκ ἔςι. *Est*, *ἔςι*, pro *vivit*, *ζώει*. Odyss. Ω, 261., laudante Wagn.:

—— Ὡς ἐρέεινον
Ἀμφὶ ξείνῳ ἐμῷ, εἴπε ζώει τε καὶ ἐςίν,
Ἠ ἤδη τέθνηκε, καὶ εἰν Ἀΐδαο δόμοισιν.

Unde mihi. *Parabo*, vel quiddam simile subaudiendum, ellipsi usitatissima. Cf. 7, 116, Senec. Herc. fur. 296: *Unde illum mihi*, *quo* etc., ubi vid. Gron. etc. 103. *Sparge sub*. Sch. Cr.: „*frequenter dicito*." Tacit. Hist. 2, 58.: *Spargebatur insuper* etc.

103. Deponens *illac rimari*: legitur etiam Cic. de Nat. D. 3, 33. *Est*. Cr.: Licet non indicare vultu animi gaudium, etc. Qui quidem in ordine habet *prodentum*, unde perfacilis est transitus ad lectionem a Casp. Barthio repertam in libro antiquissimo hanc: *Est gaudia prudentum voltu celare*. Quem sequitur San. Vel sic legendum, vel potius, ambigui vitandi causa: *Est g. prudentem vultu celare*, siquidem non de

Digitized by Google

vultu, sed de gaudio celando per prudentiam agitur. 105. *Permissum.* Sch. Cr.: *testamento. arbitrio tuo, si tibi testamento data est cura funeris.* Kirchmann. de Funerib. Rom. 3, 11, 12. *Sine sordibus.* Idem Schol.: *Magnifice, large.* Marmoreum etc. Kirchm. l. l., Stieglitz Archäol. der Bauk. der Gr. u. Röm. 2 Th. 2. Abth. S. 66 ff. etc. 108. Sch. Cr.: *Huic dicito te libenter vendere, quidquid hereditatis ipse desideret.* 109. *nummo.* Idem: *pretio, quae erat imaginaria venditio pro donatione.* Recte. Cf. Cic. pro Rabir. Post. 17, Suet. Caes. 50. Justinianus hanc formulam abrogavit, tanquam inutilem: vid. Cod. l. 8. tit. 54. l. 37. Cf. Unterholzner. ap. H. ad h. l.

110. *Imperiosa.* *Saeva* audit 1, 8, 33. Cruq.: Post mediam noctem die adventante per Proserpinam nihil umbris fari concedebatur: quare significatio est noctis jam praecipitis. *Vive valeque.* Usitata formula. Epist. 1, 6. extr. Inscript. ap. Grut. p. 799. n. 8.: *Vive*, hospes, dum licet, *atque vale.*

Sat. 2, 6, 1. *Hoc erat in votis.* Sch. Cr.: *Hoc optabam, nimirum ut haberem aliquid agri* etc. Cf. Pers. 3, 48 etc.

2. *jugis.* Idem: *perennis, continuo fluentis.* Cf. Epist. 1, 15, 15 etc. De toto loco H. confert Od. 3, 16, 29 seqq. Epist. 1, 16, 5 seqq., et 18, 104 seqq. 3. *super his.* Sch. Cr.: *insuper, praeterea.* Cruq.: Hellenismus, ἐπὶ τȣ́τοις. Idem: Videtur alludere ad praeceptum vetus Afris celebre (Columella auctore 1, 3.), apud quos oportebat agrum imbecilliorem esse quam agricolam; quod perpulchre Virg. explicuit, inquiens: Laudato ingentia rura, Exiguum colito: nam si fundus sit amplior, quam ut ipsi probe excolendo satis esse possint cultoris divitiae, plurimum fit, ut is minus prosit quam angustior. Apud Romanos bina jugera viritim a Romulo divisa fuisse scribit Varro lib. 2. de re rustica. Q. Cincinnatus habuit 4 jugerum avitum herediolum. Colum. autem 1, 3. ad finem, *Modus erit*, inquit, *sua cuique moderata voluntas facultasque.* 4. *Bene est.* Contentus sum. Simile *Bene habet* ap. Cic. pro Mur. 6, aliosque. Vide interpretes ad Hesiod. Opp. et D. 643, nos ad Terent. Eun. 229. 5. Mercurius, notante H., κερδῷος, ἐριȣ́νιός, δωτὴρ ἑάων, praeterea speciatim deus agricolarum (Hesiod. Theog. 444 seqq. cf. hujus sat. 14., Epist. 2, 2, 77 sequ.), eloquentiae (Od. 3, 11.), et poëtarum

Digitized by Google

(Od. 2, 17, 29; cf. 7, 13.). H. 5. *propria.* Sch. Cr.: *perpetua, rata, firma.* Cornel. Nep. Thrasyb. 4.: *Parva munera diutina, locupletia non propria esse consueverunt,* etc. 6. *Si neque* etc. Forma antiqua precum sub conditione. Confert H. Iliad. A. 39, Odyss. Δ, 763, Horat. Od. 3, 18, 1 — 8, Virg. Aen. 9, 406, Terent. Andr. 1, 5, 57, etc. *ratione mala.* Sch. Cr.: *avaritia.*

7. *vitio culp.* Idem: *luxuria, profusione.* 8. Cruq. *Venerari τὸ εὔχεσθαι.* Vid. Parei lexic. Plaut. h. v. 10. Mire vir doctus *quae* pro *aliqua* dici negat (vid. etiam ad 78.), cum nemo ignoret, *si qui, si quae,* veterum more usurpari pro *si quis, si qua,* ut secundum alios, inprimis Bentlejum, monet H. Terent. Heaut. prol. 43. dilucide Bembinus liber:

> *Nam nunc novas qui scribunt, nil parcunt seni:*
> *Si quae laboriosa est, ad me curritur.*

Et sic passim auctores. Vidd. Clav. Cic., lexica, grammaticae.

12. *Illum ipsum.* H.: in quo ante mercenarius opus fecerat. *Dives amico Hercule.* Similiter Pers. 2, 11: *O si*

> *Sub rastro crepet argenti mihi seria dextro*
> *Hercule!*

ubi Casaub. monet, quidquid in foro vel vicis Urbis invenerint, Mercurio accepta retulisse, tanquam θεῷ ἀγοραίῳ, sed Herculem quoque veteribus fuisse *πλȣτοδότην,* unde repente divites facti non minus ei sacrifaverint quam Mercurio. Cruq.: „Videto adagium *amico Hercule.* Fingitur Hercules semper apud se habuisse Amaltheae cornu; unde thesauris recludendis et opibus largiendis praeesse creditus est. Lege Palaephatum in Amalthea, et Apollodorum lib. 2. in laboribus Herculis." Mercurium cornu copiae Herculi dedisse, cum in Hispaniam proficisceretur abductum Geryonis boves, narrat Hesych. v. Ἀμαλθείας κέρας. Plura in hanc rem vide apud Hederich. in lexic. mytholog. v. Amalthea. Schol. Cr.: *amico Hercule. Propitio: Hercules enim thesauris praeesse dicitur. Sunt qui eundem incubum quoque seu incubonem esse velint* [h. e. daemonem thesauri custodem (*)]. — *Ei sacra faciunt rustici, cum juven-*

(*) Petron. Satir. 38.: Sed, quomodo dicunt, — cum modo Incuboni pileum rapuisset, thesaurum invenit. Vid. ibi Scheffer.

Digitized by Google

cos domuerint. Praeterea traditur fabula, quod fuerit mercenarius aliquis, qui semper Herculem sit deprecatus, ut sibi boni aliquid largiretur, quem Hercules ad Mercurium duxit, et obsecratum thesaurum fecit ostendi. Quo effosso ille eundem agrum, in quo operam mercenariam faciebat, comparavit, et labori solito operam dedit; sicque probavit mercenarius, quod deus praedixerat Herculi, nulla re illum posse beatum vivere, cum in eadem opera etiam post inventionem thesauri perseveraret. Eam fabulam, quam et Acron habet, ex hoc ipso loco Horatii confictam esse arbitratur H.

13. *quod adest.* Sch. Cr.: *quod possideo. gratum.* grato animo acceptum. Gron. ad Plaut. Amphr. 48. 14. *cetera.* Sch. Acr. et Cr.: *segetes et vineta et si qua sunt similia. praeter ingenium.* Sch. Cr.: *quod crassum nocet: animus enim cibis oppletus stolidus efficitur.* 15. *utque soles.* Idem: *ait in libris carminum* (2, 7, 13), *Mercurii se ope servatum Philippis.* Cf. notam ad 5. 16. *in arcem.* Porph.: *Belle dixit, velut rex in villula mea.* Sch. Cr.: *in villam in monte positam, quae quasi arx est rustico, quod ab urbanis molestiis et curis arceat vindicetque. Qualem villam etiam Meliboeus* (Virg. eclog. 1, 69) *sua regna vocat, inquiens:*

Post aliquot mea regna videns mirabor aristas.

17. Recte distinxit Gesn. hoc modo:

Ergo ubi me in montes et in arcem ex Urbe removi,
(Quid prius illustrem satiris Musaque pedestri?)
Nec mala etc.

ut apodosis incipiat verbis *Nec mala* etc. Prosa oratione dixisset, addita copula: *Nam* quid prius —, vel, ut placet Heindorfio, quid *autem* prius —? *Musaque pedestri.* Sch. Cr.: *stilo humili et communi, qui sermoni vulgari similis est.* Graecis πεζὸς λόγος dicitur prosa oratio. Quintil. 10, 1. med. Cf., quae laudat H., Od. 2, 12, 9 (*pedestres historiae*) et A. P. 95. (*sermo pedester*); Epist. 1, 4, 1, 47 et 56 seqq.; 2, 1, 250; Casaub. de Rom. Sat. c. 3. pag. 277. Minus recte Cruq.: Quid potius celebrem quam Satyros et Musas agrestes etc.?

18. *mala.* 1, 1, 77. *plumbeus.* Sch. Cr.: *gravis, noxius, pestilens.* Der *Sirocco.* Aristot. Problem. 1, 24.: διὰ τί ἐν τοῖς νότοις βαρύτερον ἔχουσι καὶ ἀδυνατώτερον οἱ ἄνθρωποι;

Cf. Voss. ad Virg. Eclog. 2, 58. 19. *Auctumnusque.* In quo regnat iste ventus. Od. 2, 14, 15.:

Frustra per auctumnos nocentem
Corporibus metuemus Austrum.

Juv. 4, 56.: *Letifer auctumnus.* Sch. Cr.: *Auct. gravis. Quia per autumnum fructibus arborum gravati plurimi moriuntur* etc. Cf. Epist. 1, 7. princ. *Libitina* antiquitus colebatur in Italia, ut et *Janus.* Cruq. — Lucum Veneri Libitinae dicatum scribit Non. Est autem Lib. funerum dea, sive ea sit Proserpina, sive Venus, ut scribit Dionys. Halicarn. lib. 4. (p. 676. Reisk.) et Plut., qui in Vitis (Num. p. 67, E.): Instituit, inquit, Numa Pomp. Libitinam coli, quae dea inspectrix est eorum, quae mortuis justa persolvuntur —. Praeterea alio loco: Cur, quae ad funera pertinent, vendunt in templo Libitinae, existimantes, Venerem esse Libitinam? Huic ex Cic. 2. de Nat. D. (c. 23.) satis fortasse fieri posset, ut puta, multos nimia venere, libidine, luxu et voluptate ante tempus e vivis eripi: ait enim: *Quo ex genere Cupidinis et Voluptatis et Lubentinae Veneris vocabula consecrata sunt* etc. Deinde ait: *ea ipsa vitia naturam vehementius saepe pulsant.* Quare autem dicta sit Venus Libitina, seu potius Libentina, scribit Varro lib. 5. (c. 6.) de L. L.: *a libendo,* inquiens, *libido, libidinosus, Libentina.* Cf. interpp., inprimis Casaub., ad Suet. Ner. 39, Kirchmann. de Funerib. Rom. 1, 9. 20. *Janus* deus initiorum (vid. Desprez. ad h. l.), velut anni et diei (Ovid. Fast. 1, 64 seqq. Macrob. Sat. 1, 9.), *Pater* proprie appellatus est. Cf. Epist. 1, 16, 59. Macrob. l. l. 1, 2. *Matutini* nomen alibi non videtur legi. Cruq.: „Quia per Janum credebatur accessus patere ad superos deos ceteros, precesque supplicum per eum tanquam per caeli portas transmitti, primus omnium semper invocabatur [in *praefationes acrificii*]; et quoniam idem cum Sole est habitus (Macrob. Sat. 1, 9.), Diespiter dictus est (?), quasi diei pater, et Matutinus pater a Matuta, id est Aurora (Lucret. 5, 655.).“ Schol. Cruq.: Janum invocat, quod temporum sit deus et praesit rebus incipiendis, quas *matutino tempore* recte incipere solemus, sive in urbe, sive ruri. *Seu Jane libentius audis.* Cautio veterum solita in precibus, ne aliquod forte diis nomen

minus acceptum esset. Cf. Carm. sec. 15. et ibi Mitsch., H. ad h. l., qui laudat Aeschyl. Ag. 168 sequ., Plat. Phileb. p. 12, B. etc. *audis.* *ἀκούεις,* diceris. H., qui confert Theocriti 17, 66: *Ὄλβιε κῶρε γένοιο,* etc. Sed etiam proprie explicari potest: Si libentius audis *τὸ Jane* in invocatione positum, cum quis dicit, O Jane, etc. 21. *Unde.* H.: a quo, quo invocato.

> *Unde homines primos operum vitaeque labores*
> *Instituunt.*

Hunc verborum ordinem vulgato rectiorem planioremque censet Fea. Mihi secus videtur propterea quod legens aliquis *homines primos* de primis hominibus cogitare possit, legens vero *homines operum primos* non possit, sed ad sequentia necessario quodam modo se conferat, ut debet. 22. *Sic dis placitum.* Formula antiqua. Sch. Cr.: *S. d. pl.: ut tu sis incipiendarum rerum auctor.* Od. 1, 33, 10: *Sic visum Veneri.* Epod. 9, 3.: Sic Jovi gratum, Iliad. A, 5: *Διὸς δ' ἐτελείετο βουλή,* etc. Cf. Burm. ad Virg. Aen. 2, 427, H. ad h. l.

23. *Romae.* „Cum Romae sum. H. *Sponsorem.* Cruq.: Fidejussorem. De sponsionis duplici genere vid. Bud. in Pandect.“ Idem mire.: *rapis.* „Festinare jubet aliquis.“ Quasi legisset *rapit.* Verba *Eja — urge* sunt Jani tardiorem ad molestum negotium suscipiendum incitantis. 24. Sch. Cr.: *Ne sit alius me* (imo: te) *officiosior, ne videar* (videaris) *nolle officio amici* (et civis) *in spondendo fungi. Urge. propera. radit.* stringit. Cf. Epod. 16, 56 sequ. 25. *bruma.* Hiems, ut passim ap. poëtas. Od. 4, 7, 12. 26. *interiore.* Cruq.: breviore ambitu. Concentricorum circulorum interior est minor, ut monet H.

26. *trahit.* Lente ducit, tanquam ingratum, qui vix ire videatur. Minus placet aliorum explicatio, simplex pro composito *contrahit* accipientium. 27. Conjungenda verba *Postmodo quod mi obsit,* neque *Postmodo* referendum est ad *luctandum,* ut putat H.: nam hoc dicit Noster: postquam pro aliquo spondendo se obligarit, quod sibi postea obesse possit, secundum adagium *Ἐγγύα, πάρα δ' ἄτη,* luctandum esse in turba domum redeunti. 29. Recte Bentl. Non omittendum *tibi* in hac formula reprehendentis, in qua et vox *insane* tanquam propria est. Cf. Epod. 12, 1., Sat. 1, 2, 69, Bentl. ad

Digitized by Google

hunc ipsum locum, H. ad Sat. l. l., Drakenb. ad Liv. 32, 25. Similiter Graeci τί παθὼν (vel μαθὼν) τοῦτο ποιεῖς; *Urget.* Suppl. aliquis. 1, 4, 79. 30. *Iratis precibus.* Sch. Cr.: *imprecationibus. Pulses.* H.: σὺ πάντ' ἂν ὠθοῖς καὶ κρούοις. Nec tamen male Eichstad., quem suppresso nomine tangit H., ad Ommer. *tu pulses — recurras?* h. e.: tibi jus et fas sit, omnes pulsare et de via deturbare, tanquam Ergasilus ille Plautinus Capt. 4, 2, 11, aut Curculio fabulae cognominis 2, 3, 1.?

31. *memori.* Male Schol. Cruq., ipso quidem Cruquio probante: *si memor causae eas ad Maecenatem.* Ejusmodi precibus *irae* (*Iratis*) non convenirent. 32. *Hoc.* Quod ad Maecenatem propero, quod ejus sum familiaris. Cf. Gesn. H.

32. *Non mentiar.* Hoc vere mihi affirmare licet. Cic. ad Fam. 3, 4.: *Quod scribis, tibi manendi causam eam fuisse, ut me convenires, id mihi, ne mentiar, gratum est. Atras.* Schol. Cr.: *ubi peregrini et pauperes sepeliebantur; postea horti Maecenatis.* Vid. ad 1, 8, 7. 35. *Puteal.* Alterum duorum Putealium, quae Romae erant in Foro (Salmas. Exercitt. in Solin. p. 801.), dictum *Libonis.* Epist. 1, 19, 8., ubi Porph.: *Puteal Libonis sedes praetoris fuit prope arcum Fabianum, dictum quod a* (Scribonio) *Libone* (praetore, jussu Senatûs) *illic primum tribunal et subsellia collocata sint.* Sed foeneratores quoque stationes ibi habebant. Ovid. de Rem. am. 561:

Qui Puteal Janumque timet celeresque Calendas,

quibus usurae numerandae. Epod. 2. extrem. Cic. pro Sext. 8. Sch. Cr. ad h. l. *Adesses,* praesto esses, convenires eum, apud aliquem argentarium. Ita Cic. pro Quinct. 6.: ut ad tabulam Sextiam *sibi adsint.* Non tanquam advocatus. Alioqui *Forum* potius scripsisset, vel *puteal Libonis,* quia, ut dixi, duo erant ejus nominis loci, h. e. putei, superstructis, forma arae (in nummis), labris affabre caelatis et magnifice ornatis. Epist. 1, 19, 8: *Forum putealque Libonis Mandabo siccis,* h. e. res forenses, seu juridicas, et argentarias. Ceterum ex his similibusque versibus, qui ad prosam orationem proxime accedunt, indoles et natura hujus generis carminum, quale ab Lucilio acceptum Noster finxit atque excoluit, cognosci potest. Quod quidem genus est, cum Lucretio ut loquar, *merum sal,*

Digitized by Google

sine verborum qualicunque lenocinio. Velut hoc loco quanti erat versum elumbem erigere sic scribendo:

Roscius ad Puteal sibi cras orabat adesses?

Persius de malis poëtis, seu potius versificatoribus, I, 92:

Claudere sic versum didicit: *Berecynthius Attin*,
Et *Qui caeruleum dirimebat Nerea delphin*, etc.

Didicerat id etiam Flaccus, sed uti tali, tam vulgari, artificio noluit ad animos hominum capiendos, omnemque vim animi suam et virtutem posuit in sententiis de vita humana apte luculenterque exprimendis. Quam ob causam aliis videbatur nimis *acer* (Sat. 2, 1, 1) *salsusque*, et non tam poëta, quam philosophus; alii etiam nomine poëtae indignum eum existimabant, cum ingenium horum scriptorum metro metirentur, de quo minime ille erat sollicitus. (Cf. not. ad 8, 1; Epist. 1, 9, 4.) Et eos quidem ipse in se armaverat, poëtarum se excerpens numero, sed κατ' εἰρωνείαν, Sat. 1, 4, 39 seqq. Ceterum, quid posset etiam in re metrica, egregiis Odarum atque epodorum versibus heroïcis satis superque demonstraverat. Sed de deverticulo in viam. 36. *scribae.* Sch. Cr.: *Hor. hic ostendit, se fuisse de numero scribarum* (cf. Suet. vit. Hor.), *et decuriam habuisse.* Vid. Clav. Cic. v. Decuria. *De re communi.* Cruq.: „Ipsis, puta scribis cum Horatio.“ De scribis et eorum decuriis vid. inprimis Cic. Verr. 3, 79. 37. *Quinte.* Vid. ad 5, 32. 38. Refert Dio Cass. 51. princ., Maecenatem et Agrippam Augusti litteras ad Senatum perlegere jussos fuisse antequam perferrentur, eamque ob causam sigillum ejus penes se habuisse. Cf. Kirchmann. de Annul. c. 6. Praefectus Urbi Maecenas fuit a U. C. 734. 41. *suorum.* Familiarium. Vid. index Terentii nostri v. Meus etc. Cf. 65.

42. *tollere.* Verbum in ea re proprium. Drakenb. ad Liv. 45, 6, 2. Cf. 1, 5, 86: 1, 6, 102; Epist. 1, 7, 77. 43. Modeste haec dicta ad invidiam minuendam evitandasque molestias pro aliis intercedendi ap. Maecenatem: nam alia et meliora illi habebant, de quo inter se colloquerentur, utriusque linguae peritissimi. 44. *Thrax — par?* De ejusmodi rebus non quaeritur, ut quas experiendo quisque sciat sanus. Quare delendum signum interrogandi, legendumque, ut apud H.:

Threx (vel *Thrax*) *est Gallina Syro par.* Gladiatorum pro diversa ratione armaturae pugnaequae diversa erant nomina *Mirmillones*, *Samnites*, *Thraces*, alia. De Mirmillonibus vid. Clav. Cic. De Thracibus Fest.: Thraces gladiatores, a similitudine parmularum Thraciarum. Componi solebant Thraces et Mirmillones. Auson. idyll. 12.:

α Quis Mirmilloni contenditur? β Aequimanus Thrax.

Cf. Epist. 1, 18, 36, Lips. Saturn. 2, 7 — 10, Cruq. et H. ad h. l., Clav. Cic. v. Threcidica. 45. *mordent.* Laedunt. Epist, 1, 8, 5. Mart. 8, 14:

Pallida ne Cilicum timeant pomaria brumam,
Mordeat et tenerum fortior aura nemus.

46. *Et quae.* H.: Et quae alia. Sch. Cr.: Suppl.: *credebat mihi, hoc est, de iis loquebatur mecum, quae sine periculo rimosis auribus, h. e. garrulis* (imo *garrulorum*), *committuntur; eaque mihi credebat, quae prodita nocere non possunt. Auris rimosa patula est, quae nihil secreti continet. Sumtum ex eo dicto Terentiano* (Eun. 1, 2, 25):

Plenus rimarum sum: hac atque illac perfluo.

48. Hoccine est nescire inventis uti? Plane interpungendum, ut ap. Bentlejum et H., τῷ *noster* superioribus adjuncto. *Noster*, noster Horatius, ut Plaut. Rud 4, 7, 19. senex Daemones:

Egone ut, quod ad me adlatum esse alienum sciam,
Celem? Minime istuc faciet noster Daemones.

Hoc loco *noster* exceptum est ex ore vulgi, passim loquentis de Horatio, Plauti loco ex servorum et familiae senis. Ut haec legebantur ante Be., quis *subjectior in dies invidiae* diceretur, divinari tantum poterat. Etiam seqq. verba male distincta in editionibus, quae sic interpungenda censeo:

—— Ludos spectaverat una?
Luserat in campo? „Fortunae filius!" omnes.
Frigidus a Rostris manat per compita rumor?
Quicunque obvius est, me consulit: „O bone," etc.

h. e.: Si quando ludos una cum Maecenate spectaverat, si

una cum Ieo luserat in Campo Martio (1, 6, 126): statim omnes clamare: Fortunae filius est! Si ſorte frigidus rumor manat a Rostris: obvius quisque me consulit his verbis: O bone, etc. Quem usum interrogationis pluribus nuper exemplis illustravi ad Senecae Herc. fur. 577. Cf. 5, 74; Epist. 1, 1, 33, 36, 87; 6, 31; A. P. 139, 328. Neque in illis quidem *Frigidus* et q. s. is usus ſeſellit Scholiasten Cruq., qui recte interpretatur: *si quis rumor gravis et formidolosus* (velut de novo bello etc.) *manaverit per vicos et plateas, et dispersus fuerit* etc. Sed praegressa nemo intellexisse videtur, ne Be. quidem; alioqui non mutasset. 50. *Frigidus.* Cruq.: ab effectu, quod metus horrore concutiat, et prope exanimet.

52. *deos.* Sch. Cr.: *Augustum, Maecenatem* etc. Sic Virg. (Ecl. 1, 41.):

Nec tum praesentes alibi cognoscere divos.

et (v. 7.): *Namque erit ille mihi semper deus.* Vid. ad Od. 1, 1, 29. *Propius contingis.* Cruq.: πλησιάζεις. Elegantius Va. C.: *proprior*, i. e. *proprior.* 53. Cruq. ad Od. 3, 6, 14.: „Daci ad Caesarem superioribus temporibus miserant legatos; ac cum nihil eorum, quae peterent, impetrassent ad Antonium inclinant etc. Dio lib. 52.“ (c. 22.) Cf. Plut. Anton. p. 945. et H.

54. *derisor.* Εἴρων. Theophrast. Charact. 1. init. *At omnes* etc. Di deaeque omnes me perdant, etc. Brisson de Formul. 1, 185. Sch. Cr.: *Exagitatur* (proprie) *a diis, qui ob scelus perpetratum furore concutitur.* Cf. Epist. 1, 18, 11. 55. Vid. de istis agrorum distributionibus ad 2, 112. *Triquetra.* Sch. Cr.: *Triquetra* (triangula) *Sicilia, quod in* 3 *partes seu promontoria diducta est* etc. 61. *somno.* H.: *meridiano* (Siesta). Quod Varro dicit de R. R. 1, 2.: *aestivum diem diffindere insititio somno meridie.* Idem, monentibus Mureto Epist. 1, 95 et Luisino Parerg. 1, 11, *demere partem de solido die* Od. 1, 1, 20. Somnus nocturnus non est intelligendus, ut quem finire solerent veteres, nisi qui essent plane molles, sole oriente. 62. *Ducere.* Porph.: Potare. Ἕλκειν. Od. 1, 17, 21; 3, 3, 34 etc. Cf. H. Similiter Valer. Flacc. 4, 536.: *longae ducentem oblivia poenae.* 63. Notum, fabis abstinuisse Pythagoram. *Dubitabat enim,* inquit Sch. Cr., *an in eo corpore lateret anima patris sui, an alterius propinqui* etc. Vid. Aristot. ap. Diog. Laërt.

8, 34; quam tamen famam mendacem esse dicit Aristoxenus ap. Gell. 4, 11. Sed poëtis etiam controversis incertisque uti in rem suam licet. Unde est, quod faba h. l. *Pythagorae cognata* dicitur. Cf. H. Vid. ad 2, 1, 74. 64. Comedi fabae solebant cum carne porcina. *Satis* ad *uncta* pertinet. Non *instillato* oleo, ut 2, 62, sed large infuso. 65. *meique.* Sch. Cr.: *amici, familiares.* Cf. 41, 68. 66. *Larem.* Ligneum, vel ex lapide aut metallo, et in foco positum. 67. *Libatis.* Scholl. Acr. et Cr.: *degustatis escis et deminutis*, reliquiis coenae. Cf. 109.

68. *inaequales.* Sch. Cr.: *Adhibit, quantumlibet.* Cf. 8, 35.

69. Idem Sch.: *Leges insanas ἀρχιποσίαν dixit: nam qui ad legem* (sub symposiarcho, rege seu magistro convivii) *bibunt, tantundem* (quisque) *bibunt* etc. *Acria.* Cf. 8, 36.

70. *uvescit.* Sch. Cr.: *udus fit, inebriatur.* 72. *Lepos.* Sch. Cr.: *Nomen insignis saltatoris Caesari grati, Archimimi* etc.

73. *agitamus.* deliberamus. Vid. Clav. Cic. h. v. 75. *usus.* Sch. Cr. *utilitas. rectum. honestas.* Illud Epicureis placebat, hoc Stoïcis. Cic. de Finn. 2, 24; de Nat. D. 1, 44; de Amic. 8.

76. *summumque quid ejus* (boni). τὸ τέλος τῶν ἀγαθῶν.

77. *aniles fabellas.* Γραῶν ὕθλος, seu μῦθος. Vid. H. ad Plat. Gorg. §. 174. 78. *ex re.* Acr.: *Pro commodo*, i. e. *non sine causa, sed ad exemplum rei propositae pertinentes. Si quis nam.* Cf. 2, 3, 20, ubi item *nam* posteriore loco positum, ut etiam ibid. 41, 302; 2, 6, 78. et saepius ap. poëtas. *Arelli.* Schol. Cr.: *avari et divitis.* Homo aliunde ignotus, ex vicinis, ut videtur, Nostri Sabinis. 79. *ignarus.* Sch. Cr.: Nam divitiae non faciunt beatitudinem, sed animus parvo contentus, quae virtus dicitur αὐταρκεία. Quae cum latine uno verbo dici non possit, αὐταρκεία, inquit Cic., *est, quae, parvo contenta, omne id respuit, quod abundat.* Hanc igitur virtutem haud nosse dicitur Arellius. *Olim.* Donat. ad Terent. Andr. 5, 4, 20.: *Olim* (ποτέ) *fabulae initium.* Epist. 1, 1, 73. Aristoph. Vesp. 1177.: Οὕτω ποτ' ἦν μῦς καὶ γαλῆ.

82. *Asper.* Sch. Cr.: *parcus. Ut tamen.* Sch. Cr.: *qui moderate utebatur quaesitis, ita tamen ut largus esset in accipiendo hospite.* 84. *Ciceris invidit.* Sic *desine querelarum* Od. 2, 9, 17, λῆγε ὀδυρμῶν. Virg. Aen. 11, 126.:

Invidiaene prius mirer belline laborum?

Digitized by Google

Graeci φθονεῖν τινί τινος. Vechner. Hellenolex. 1, 2, 24. Cruq. H. *Longae avenae.* Sch. Cr.: *habet enim glumam longam* (longum grani folliculum, H.). 85. Sch. Cr.: *hic acinus et hoc acinum proprie est ebuli* vel ederae *βότρυς*; sed hic pro *racemo ponitur.* 87. *male.* Idem: vix et fastidiose contingentis. *superbo.* 2, 2, 109. 88. *porrectus.* Tanquam Romanus coenans. Cf. 106. 89. *ador.* Cruq.: „ador farris genus, edor quondam appellatum ab edendo, vel quod aduratur, ut fiat tostum, inquit Fest.; at Non.: ador frumenti genus, inquit, quod epulis et immolationibus sacris pium putatur; unde et adorare, propitiare religiones, potest dictum videri.“ Idem *far*, *adoreum far*, *semen* (Dinkel, Spelz.). Colum. 2, 6, 1. et ibi Schneider. Cf. Voss. ad Virg. Georg. 1, 73. *lolium.* Cruq.: „Zizania, vulgo *drauick* Flandr. *yvroye* (ivraie) Gallis. Infelix lolium, Virg.“ *Lolium temulentum* Linn. (Taumellolch, Trespe). Cf. Voss. l. l. 1, 154. 91. *patientem*, *καρτεροῦντα*. Gron. ad. Senec. Thyest. 470, Herc. Oet. 1524, nos ad Herc. fur. 353. Virg. eclog. 10, 52.:

Certum est in silvis, inter spelaea ferarum
Malle pati.

92. *Vis tu?* adhortantis esse putant Be. et H.; *vin' tu?* quaerentis. Mihi secus videtur, accipienti -*ne* pro *nonne*, ut passim explicandum. Parei lexicon Plaut. v. Ne, nos ad Plauti Pers. 223, ipse H. ad 7, 61. 93. *terrestria.* animalia, ut recte Sch. Cr. Ipse Cruq.: Ab animae mortalitate ex Epicureorum et Atheorum sententia. *neque ulla* etc. Idem: A mortis imminentis necessitate: nam, ut ait Metrodorus, *πρὸς μὲν τὰ ἄλλα δυνατὸν ἀσφάλειαν πορίσασθαι, χάριν δὲ θανάτου πάντες ἄνθρωποι πόλιν ἀτείχιστον οἰκοῦμεν.*

95. *bone.* 2, 2, 1. *quo, b., circa.* Sch. Cr. *τμῆσις*: *quocirca.* 98. *pepulere.* Moverunt, impulerunt. Liv., notante H., 30, 14.: Ipsum in Hispania juvenem nullius forma pepulerat captivae. 100. *subrepere*, subire, ut mures. 102. *cocco.* Pro purpura. Cf. 106, Plin. H. N. 16, 12; 9, 65; H.

103. *canderet.* Sch. Cr.: *fulgeret.* 104. *fercula.* Idem: *Fercula sunt et pulpita, in quibus deorum simulacra tolluntur, et vasa, quae plena pulmentariorum ponuntur in canistris. Hoc canistrum*

et hi canistri pluraliter. Cruq.: *Canistrum* sportula est panibus frustulisque et reliquiis coenae excipiendis. 105. *procul*, ἀνεκάς (in die Höhe, hoch aufgehäuft). 107. *succinctus.* Cruq.: ad instar servi diligentis et expediti, habentisque vestes succinctas. 107. *hospes.* Convivator. 108. *verniliter.* Tanquam vernâ, ut qui servos haberet nullos. *Vernalis* pro *vernus* legitur ap. Manil. 3, 258, ut observat H., quo magis rejiciendum *vernaliter.* 109. *praelibans.* More praegustatorum. Arnob. adv. G. l. 4.: *an rite pulmenta condita sint, praegustatoris fungitur atque experitur officio.* Pignor. de Serv. p. 125.

111. *agit*, agendo exprimit, repraesentat. Plin. Paneg. 56, 3.: *tertium consulatum recusasti, cum agere tam bonum consulem posses*, etc. 112. Varro ap. Serv. ad Aen. 1, 453: *Valvae sunt, quae revolvuntur et se velant.* Isidor. Orig. 15, 7.: *Fores et valvae claustra sunt; sed fores dicuntur, quae foras, valvae, quae intus revolvuntur et duplices complicabilesque sunt. Sed generaliter usus vocabula ista corrumpit.* (imo: *confundit.*)

114. *Molossis.* Aristot. Hist. An. 9, 1.: τὸ ἐν τῇ Μολοττίᾳ (Epiri parte meridionali) γένος τῶν κυνῶν τὸ μὲν θηρευτικὸν ὀυδὲν διαφέρει πρὸς τὸ παρὰ τοῖς ἄλλοις, τὸ δ᾽ ἀκόλουθον τοῖς προβάτοις τῷ μεγέθει καὶ τῇ ἀνδρίᾳ τῇ πρὸς τὰ θηρία. Cf. Epod. 6, 5, Virg. Georg. 3, 405 etc.

116. *cavus.* Sch. Cr.: *caverna, ubi antea habitaverat.* Dicitur *cavus* et *cavum.* Burm. ad Phaedr. fab. 2, 4, 17.

117. Sch. Cr.: *ervum genus est leguminis. Ervum* Linn., ὄροβος, Gall. *Ers* sive *Erres.* Schneider. Indic. Scr. R. R. Heind.

Dignus, qui adscribatur, Frid. Jacobsii locus in disputatione germanica de Vita Joannis Lafontainii, quae disputatio inserta est Additamentis ad Sulzeri Theor. bonarum artium vol. 5, 1. p. 196. Sic igitur ibi vir celeberrimus: „Jedermann kennt die Fabel von der Stadt- und der Feldmaus, welche Horaz in der 6. Sat. des 2. B. erzählt; die einzige mir bekannte Fabel aus dem ganzen Alterthum, in welcher poëtische Ausführlichkeit herrscht, und die, wegen der ächt naïven (*)

(*) Jacobs. ibid. p. 162.: „Naïvetät (der am meisten charakteristische Zug Lafontaine's) ist der Ausdruck der Natur im Gegensatz

Darstellung, als das Muster von Lafontaine's Manier angesehen werden kann. Nichts ist schöner, und ich möchte sagen nichts ist Lafontainischer, als die Rede der Stadtmaus, welche ihre Wirthin das Land zu verlassen bewegt, und vorzüglich jener unvergleichliche Zug ihrer Lebensweisheit (90 ff.):

— *Quid te juvat, — amice,*
Praerupti nemoris patientem vivere dorso?
Vin' tu homines urbemque feris praeponere silvis?
Carpe viam, mihi crede, comes, terrestria quando
Mortales animas vivunt sortita, neque ulla est
Aut magno aut parvo leti fuga: quo, bone, circa,
Dum licet, in rebus jucundis vive beatus;
Vive memor, quam sis aevi brevis.

Überall sieht man in dieser Fabel den wahren Dichter, während man bey Phaedrus nur den Versificator findet, etc.

Sat. 2, 7, 1. *ausculto.* Saepius impatientior (34. sequ.) poëta Davum servulum vocaverat, qui tardius, pro libertate Saturnalium, adveniens, *Jamdudum,* inquit, *ausculto* etc. Terent. Andr. 200, secundum Bentlejum:

Audio, Archylis, jamdudum: Lesbiam adduci jubes.

2. *Ita.* Ita est, ut passim. Vid. Lamb. 4. *Ut vitale putes.* Acr. *Etenim qui nimii sunt in bonis, eos vitales non esse praedicamus.* (Nam sic legendum, non, ut vulgo: *eos vit. esse non praed.*) Vetus illa superstitio. Herodot. 7, 10, 5.: *φιλέει γὰρ ὁ θεὸς τα ὑπερέχοντα πάντα κολὄειν.* Stat. Silv. 2, 7, 92.:

Cur laeva vice magna non senescunt?

Cf. H. *Age* etc. Sch. Cr.: *Habe licentiam et libertatem dicendi, quae velis: nam Saturnalibus festis libertas servis concedebatur, et omnes tam servi quam liberi exaequabantur, ad imitationem aurei seculi, quo Saturnus regnavit.* Acr.: *Decembri autem mense*

mit der Künsteley; aber das Naïve ist von dem Natürlichen dadurch verschieden, daſs sich in demselben die unverdorbene Natur zum Nachtheil des Subjectes zu zeigen scheint, indem man demselben die unfreiwillige Vernachläſsigung des Anstandes für Mangel an Beurtheilungskraft anrechnet." (und nach den Umständen des Alters, der Erziehung, des Geschlechtes u. s. w. dazu berechtigt ist.)

Saturnalia celebrantur, et immutatio fit conditionis: nam et liberi ex servis et servi ex liberis fiunt. Cf. 2, 3, 4.

6. *urget pro positum.* Quomodo dicitur *opus, iter, urgere*, h. e. acriter persequi. Vid. H. Sch. Cr.: *perdurat et perseverat in propositis vitiis.* 7. *natat.* Id.: *inconstans mutat propositum* etc. Ita et Manil. 4, 257.: *mutataque saepe Mens natat.* Senec. Epist. 35.: *Mutatio voluntatis indicat animum natare.* Cf. Cic. de Nat. D. 3, 24. 8. *notatus.* Sch. Cr.: *visus et culpatus.*

9. Cruq.: „Anulum (aureum) gestare fuit equestris ordinis (53.): hoc enim erat ejus status insigne, ut et latus clavus Senatorii; verum, ut omnia praeclara solent in pejus ruere, tandem anuli usus coepit esse promiscuus equitibus, militibus, libertinis (Augusti permissu), feminis, et postremo mancipiis.“ Senatores quoque annulos aureos gestabant; cives autem omnes antiquitus unum quisque ferreum. Isidor. Orig. 19, 32.: *Apud vett. ultra unum annulum uti infame habitum viro* etc. Contra Martialis aevo (Epigr. 5, 11; 61.; Plin. 33, 6 etc.) omnibus digitis, et primum quidem laevae manus (Plin. 33, 4), dein et dextrae, annulos ostentabant aureos, gemmis etiam lapidibusque carissimis ornatos; aliosque hieme, alios aestate leviores. Vidd. inprimis Plin. H. N. 33. 4. seqq., Gell. 10, 10, Kirchmann. de Annul. C. 15. sequ. *Laeva.* Cr.: Prior aetas in sinistra manu ejusque digito medico, seu παραμέσῳ, gestare solebat anulum ferreum, non tam ornatus quam signandi causa. Verum de anuli dignitate, jure, gestatione, numero, materia, videto Plin. lib. 33. cap. 1. Alexand. ab Alexand. lib. 2. c. 19. Budaeum in Pandectas. 10. *clavum ut mutaret in horas.* Modo tunicam laticlaviam induens senatorum, modo angusticlaviam equitum. 13. Lectionem *doctor* non magis probo quam H., nec me movent Scholiastae, quorum Cruquianus: *Dicitur*, inquit, *Priscus oratoriam docuisse.* Id equitem vel senatorem Rom. fecisse, et quidem Athenis, parum probabile est, ut monet H., alteram ille quidem lectionem, *doctus*, accipiens pro eo quod est *sapiens* (cf. 4, 3) isque, qui philosophiae placitis convenienter vivit. 14. Sch. Cr.: *Vertumnus deus a vertendo dictus — etiam deus est naturae —. Is autem dicitur iniquis Vertumnis natus, qui nescit imperare sibi, et suos affectus regere. Iniquis, iratis.* Cf. 1, 5, 97 sequ. Idem Schol. ad verba *quotquot sunt:*

Digitized by Google

Erat enim Vert. multiformis positus in multis locis civitatis, et fere in omnibus municipiis Italiae consecrabantur simulacra, quibus essent ambigui vultus, qui pro habitus diversitate in diversas facies deorum vertebantur. Cruquius ipse Vertumnum deum esse dicit annum vertentem, ἐνιαυτόν, „qui propter variam caeli faciem dicitur apparere multiformis, varius et mutabilis, nunc arator, seminetor, messor, nunc vindemiator, plantator, holitor, nunc fossor, frondator, et quid non? at tandem in aniculam conversus fingitur Pomonam uxorem ducere, nimirum frugibus jam maturescentibus. Legito 14. Metamorph. Ovid. Iniquis ergo Vertumnis nasci dicuntur infelices, et variis casibus exerciti.“ Tibull. Epist. 1, 13. ed. J. H. Vossii:

Talis in aeterno felix Vertumnus Olympo
Mille habet ornatus, mille decenter habet.

Asconio in Cic. Verr. 3, 59. audit *deus invertendarum rerum, seu mercaturae.* Deus hortorum est Ovidio l. l. 662 seqq. et Propertio 4, 2, ubi vidd. Passerat. et Broukh. Vertumnis autem omnibus iniquis sive iratis natus is dici mihi videtur, quem Vertumno, ut ajunt, inconstantiorem forma seu facies nulla decet, qui nulla vitae conditione contentus et sibi ipsi displicet, et ceteris est risui ac contemtui, ut iste Priscus. 15. *justa.* Sch. Cr.: *gravis.* Sed rectius Acr.: *Bene justa, quae ejus puniret insaniam: nequam enim fuit.*

17. Sch. Cr.: *Est phimus* (Φιμὸς) *instrumentum ligneum stricti oris, ex quo conjiciuntur tesserae, ne possit falli is, qui cum alio* (altero) *ludit.* Latine dicitur *fritillus*, ut idem monet. Cf. Casaub. ad Theoph. Char. 5. p. 74. 19. Miror mirantem et Horatio plane indignum esse contendentem illud *ac prior ille*, quod neque ineptum est aut barbarum, et placuit viris eruditissimis, in his Bentlejo. Sed ita saepius Noster: velut (praefationis aculeos venenatos ut omittam) Epist. 1, 1, 91. omnium felicissimam Aristarchi Angli conjecturam rejicit tanquam absurdam; Od. 2, 10, 3. Wakefieldium appellat impotentem criticum propterea quod verbum *nimium* ad superiora retulit, secus ac vulgo fit, in quo facto, quamvis minus probandum sit, tamen impotentiae significatio inest nulla; quodque majus etiam est, Epist. 1, 15, 13. Johnsonum et

Digitized by Google

Wetzelium *latine non sapere* (cum ipso ut loquar) existimat, vulgatum *equi* tuentes, quod de latinitate aeque bonum atque altera scriptura *equis;* Epod. autem 7, 12. Baxterum, Cuninghamium, Sanadonem, Gesnerum, Zeunium, Oberlinum, Combium, Wakefieldium aliosque, quos in expoliendis hisce scriptis judicio suo usos constat, sequi Bentlejum ait more pecudum, scuticamque et flagra minatur propter levissima peccata ad Epod. 16, 51. et Carm. sec. 45. Est modus, ut in rebus omnibus, ita etiam in dicendo, nec melius profecto quidquam in tota antiquitate reperitur quam Terentii aureolum illud NE QUID NIMIS. 20. Comparat H. proverbium illud Graecorum, de quo Aristaenetus 2, 1, 72.: *Πείθου μοι καὶ τῆς ἀμετρίας ἀπόσχε. Ὅρα μὴ κατὰ τὴν παροιμίαν ἀποῤῥήξωμεν πάνυ τείναντες τὸ καλώδιον.* Cf. Lucian. Dial. meretr. 3. extrem. Alio pertinet Od. 3, 10, 10. 21. *bodie.* statim, nunc; ut passim apud Comicos, velut Plaut. Curc. 5, 3, 11 etc. Terent. Eun. 565, Phorm. 811. Graeci similiter *τήμερον, ἐφ' ἡμέραν,* usurpant. Aristoph. Plut. 433, 947. Sophocl. Trachin. 1091. Videsis nos ad Plaut. Amph. 270, Terent. Andr. 577. Saepe tamen familiari dicacitate ex abundanti additur, velut Plaut. Amph. l. l., 307, 852 etc. Donat. ad Terent. Adelph. 2, 2, 7.: „*Hodie* non tempus significat, sed iracundam eloquentiam ac stomachum, ut Virg. (Aen. 2, 670): *Nunquam omnes hodie moriemur inulti.*“ Vid. idem ad Andr. 1, 2, 25. *Putida, φορτικὰ, vetusta,* ut ait Sch. Cr., *inepta, odiosa.* (Kleinlich, langweilig, pedantisch. H.) 22. *Furcifer.* Convicium servis fieri solitum. Donat. ad Terent. Andr. 3, 5, 12.: „*Furciferi* dicebantur, qui ob leve delictum cogebantur a dominis, ignominiae magis quam supplicii causa, circa vicinos furcam in collo ferre, subligatis ad eam manibus, et praedicare peccatum suum, simulque summonere ceteros, ne quid simile admitterent. Itaque et Cic. (pro Dejot. 9.) de servo: *Quid inde, furcifer? quo progreditur?* Cf. eadem fere scribentem Isidor. Orig. 10. p. 1075 etc., infra 66. Nonnunquam etiam servi in furca flagris, vel ad mortem, caedebantur. Lips. de Cruce 3, 1 — 5. 23. *plebis.* populi. Cf. 2, 89 seqq., 1, 1, 15 seqq.

25. Sch. Cr.: *Duas reddit causas inconstantiae, aut quod non*

Digitized by Google

intelligit id, quod asserit, aut quod dubitat de eo, num sit rectum. 26. *non firmus.* Id.: *inconstans.* 27. *coeno.* Id.: *exire e vitiorum turpitudine.* 28. Cf. Epist. 1, 8, 12. 30. *sec. olus.* Id.: *Laudas coenam rusticam et tenuem, dicisque nihil esse securius quam prandere domi.* Cf. 1, 6, 115; 2, 2, 117; 6, 63. *Usquam* dici pro *semper*, non est quod temere credamus. Legendum ap. Acronem *Usque*, id quod hoc ipso loco Aldus habet, tanquam petitum ex codicibus MSS. 31. Cruq.: „Gaudes, domi esse manendum. Tò *amas* in omnibus scriptis adjungitur sequentibus.“ Male nihilominus. Cic. ad Att. 4, 16.: Dices, tu ergo haec quomodo fers? Belle, mehercule, *et in eo me valde amo.* 1, 2, 53.:

> — *Verum hoc se amplectitur uno,*
> Hoc amat, hoc laudat: Matronam nullam ego tango.

Quem locum H. explicans frustra est, cum *se* intelligendum putat in verbis *amat* et *laudat*, quasi non res quoque amari recte dicerentur. A. P. 45:

> In verbis etiam tenuis cautusque serendis,
> Hoc *amet*, hoc spernat promissi carminis auctor.

Muretus ad Catull. Epigr. 72., secundum Aristotelem: „Cum bestias, tum etiam *res inanimatas*, ut cibum potumque, ut signa tabulasque egregii operis, *amare* dicimur, quibus tamen nemo sanus *bene velle* nos dixerit.“

32. *potandum.* Sch. Cr. *epulandum.*, inquit. Sed hoc ipsum Horatii verbum in ejusmodi occasionibus fuisse videtur, a potu nimio, cui fere epulantes indulgent, abhorrentis. Cf. 6, 67 seqq.; 2, 123. Ceterum non ita male V. M. (Quid autem hae siglae significant? num *Vetus Manuscriptus*? Sed tum dicendum fuit, qualis is liber esset, vel a quo usurpatus. An *Vetus Meus*, cum proprium aliquem suum codicem Fea non commemoret in indice librorum ab se adhibitorum? De obscurius saepe significatis ejus codicibus etiam Vanderb. merito conqueritur. Sed iste codex, quicunque tandem est, non male:) *Jusserat*, quae verborum tempora subinde inter se commutantur. Vid. ad 48. Cf. 8, 30, 50. Scribendum modo fuerit: *Jusserat — Convivam?* Sed bene se habet lectio vulgata, intellecto *si*, ut passim. 33. *sub.* Sch. Cr.: *paulo ante*, ut:

Digitized by Google

Sub noctem exportant calathis. Acr.: *Prima lumina* (cf. Epist. 2, 2. 98, quod tempus *primam facem* appellatum esse, tradunt Macrob. Sat. 1, 3; Gell. 3, 2. H.) *dicuntur initio noctis accensa.*

34. *fert.* Graeci futuro uti solent in hoc genere, ut observat H.: οὐ θᾶττόν τις οἴσει ἔλαιον; Ceterum recte Sch. Cr.: *oleum petit*, ut unctus et lotus abeat coenatum.

35. *bluteras.* Fest.: *blaterare, stulte et percupide loqui.* Sed latius patet vocabuli potestas. Cf. Non. 2, 79, Fulgent. de prisc. serm. 12, H. ad h. l., qui sic explicat: Worte schnell hinter einander im Zorn, in der Furcht, überhaupt ohne Besonnenheit, ausstoſsen, h. e. festinanter parumque cogitate loqui, sive metu, sive ira, aliave animi perturbatione. *fugisque.* Languidum hoc videtur editori Vratislaviensi; mihi non item, sed plane sentio cum Bentlejo, Fea, aliisque, istam lectionem tuentibus. Significatio furoris, h. e. irae, inest verbis *bluteras* et *magno clamore:* quorsum igitur *furis* ταυτολογικόν? Sed *fugisse* Horatium, h. e. celeriter se abripuisse, id dicendum erat, ut intelligeretur, quo pertinerent malae imprecationes Mulvii et scurrarum, domi eum non offendentium. *Fugis*, velociter abis. Vid. Acro, Feae laudatus. Od. 2, 1, 19.:

Jam fulgor armorum *fugaces*
Terret equos equitumque voltus.

ubi vet. Schol.: *Hodieque fugam pro velocitate dicimus, cum de equis loquimur.* Sed non de equis modo id valet. Vide Non., Stat. Theb. 6, 401, 558, 592, 597 etc. Gronov. ad Senec. Thyest. 629: „*Fuga* huic auctori *quaevis velox itio.* Habet compluries in Natural. Quaestionibus.“ Sic autem Noster (ut in eo subsistamus) *fugam temporum* dixit Od. 3, 30, 5; Virgiliani fortasse memor istius

At *fugit* interea, *fugit* irreparabile tempus;

et *fugaces annos* ibid. 2, 14, 1, et *lympham fugacem* 2, 3, 12.; Epist. autem 2, 2, 205. cum legimus:

Non es avarus: abi. Quid cetera? jam simul isto
Cum vitio *fugere*?

nihil aliud intelligimus, quam quaeri, an cetera omnia vitia

simul cum avaritie abierint. Et ita saepius illis verbis usum poetam reperiet, qui attendet. 36. *Mulvius et scurrae.* Sch. Cr.: *Milvius* (nam sic ille, ut pars codicum) *et ceteri parasiti, imprecati tibi ea, quae nolim te audire; quod ideo faciunt, quia dolent se privatos coena sui patroni. Mulvius et scurrae*, ut *Pindarus novemque Lyrici* ap. Petron. Satir. 2. [pag. 9, ὦ Ζεῦ καὶ θεοὶ, et Aristoph. Nub. 412, monente H.:

Ὡς εὐδαίμων ἐν Ἀθηναίοις καὶ τοῖς Ἕλ-
λησι γενήσει.

37. *ille.* Mulvius. 38. *Duci ventre.* Sch. Cr.: *esse glutonem, luxuriosum. Nasum nidore supinari* (per hellenismum) *dicitur, qui nimium* [*delectatur et*] *sectatur odores pulmentariorum.* [ita ut velut supino naso olfaciat. H.] *Nidor odor est gratus naribus.*

39. *si quid vis.* Εἴ τι βȣλει. Adde, si quid vis (h. e. si vis: nam quid, ut τὶ, in hac formula, ad sententiam nihil confert), popino. Cic. ad Att. 7, 2.: *adolescentem, ut nosti, et adde, si quid vis, probum.* 40. *ultro.* A me non provocatus. 41. *decoris.* Cruq.: Vocabulis honesti virtutisque.

43. *drachmis*, denariis. Vile pretium servi. Lips. de Magnitud. Rom. 2, 4. Scribendum *deprenderis* propter versum. Vid. ad 5, 93. *Aufer.* Sch. Cr.: desine, cessa. Plaut. Curc. 2, 1, 30 etc. 45. *Crispini.* Vid. ad 4, 12. *Janitor* ex vilissimis servis, catenatus plurimum. Petron. Satir. 2. 28 ibique interpp., Pignor. de Serv. p. 447 seqq. 46. Haec iste fictus janitor ad equitem aliquem Rom., fortasse Propertium, vel Nasonem: nam Horatius neque ea dignitate erat, neque matronas sectabatur. Cf. 72. Poena servilis. Lips. de Cruce.

48. *sub clara nuda lucerna.* In fornice. Juvenal. 6, 121. de Agrippina, uxore imperatoris Claudii:

Intravit *calidum* veteri centone lupanar,
Et *cellam* vacuam atque *suam.* Tum *nuda* papillis
Constitit auratis, *titulum* mentita Lyciscae —
— — — —
— — — —
Obscurisque genis turpis, *fumoque lucernae*
Foeda, lupanaris tulit ad pulvinar odorem.

50. Clunib. aut agit. equum. ἐκελήτισε. Aristoph. Vesp.

Digitized by Google

50 l. Cruq.: Indicat turpiorem Venerem, ut Martial. ad uxorem:

Hectoreo quoties sederat uxor equo.

51. *famosum.* Sch. Cr.: *mala fama laborantem.* 52. *sollicitum* etc. Sch. Cr.: *timentem, ne alius ea utatur.* *Mejat.* A simili. Pers. 6, 73: *Patriciae immejat vulvae.* Cf. 1, 2, 43., ubi Sch. Cr.: *perminxerunt. stupraverunt.* 53. *annulo equ.* Vid. ad 9.

54. *Romanoque habitu.* Toga. 54. *ex judice.* Cf. 1, 4, 123. *Dama.* Servus. 5, 18. 55. *odoratum.* Sch. Cr.: *unctum.* *Lacerna* proprie vestis crassior militum et servorum. Cf. Sch. Cr., H. Clav. Cic. h. v. 56. Sch. Cr.: *Non es tu servus, quem te esse fingis? Quasi dicat: Maxime. induceris. in domum adulterae.* 58. Idem: *Hoc est: nihil interest inter gladiatorem et adulterum: nam gladiatores ita se vendunt* et cautiones faciunt: *uri, virgis, ferro, necari.* [Acr.: *uri flammis, virgis secari, ferro necari.*] Cf. interpp. ad Petron. 117. p. 540.

59. *Auctoratus.* Sch. Cr.: *addictus, condemnatus. Qui se vendunt ludo, auctorati vocantur: auctoratio enim dicitur venditio gladiatorum cum conditione emtoris. Auctoratus uri* etc. Quasi dicas *obligatus, coactus uri* etc., obligatus, ut te uri etc. patiare, si quid deliqueris. Milites quoque auctorati dicuntur, cum sacramento adstricti sunt. Vid. Budaeus ap. Cruquium. *Eas.* Sis, ut recte H. Senec. Herc. Oet. 283: *Non ibo inulta.* Virg. A. 1, 46.: Ast ego, quae divûm *incedo* regina. *In arca.* In quam demissus es ab ancilla conscia (1, 2, 130), marito superveniente. Mimôrum ejusmodi erant argumenta. Ovid. Trist. 2, 497 seqq. Juvenal. 6, 44. Dolio adulterum ipsa mulier abscondit Apulej. Metam. lib. 9. circa init. 61. *Estne.* Nonne est. Vid. ad 6, 92. Sch. Cr. ad 1, 2, 133. *Ne nummi pereant. Redimendo adulterio. Id est, ne, si deprehensus fuero, aut pecunia me redimere cogar, aut vapulem* [imo occidar, more majorum], *aut stuprum a marito* [vel servis ejus, 1, 2, 43) *patiar, aut certi* (certe) *adulterii reus, infamis fiam* Cf. H. et, quem laudat, Lips. Excurs. ad Tacit. Ann. 4, 42, et infra 64 sequ. Adulteram etiam ipsam interficiendi jus erat marito, et dotis parte multabatur. Vid. Cruq. ad 1, 2, 131. 63. Sch. Cr.: *illa tamen* etc. *Id est: non deponit ingenuitatis insignia* (stolam), *ne-*

Digitized by Google

que se loco mutat, quia non exit domo sua, ut ipsa sectetur te. *Haec* πρὸς τἀναντία *dicta sunt: nam ipse herus* [imo eques ille, quem appellare fingitur janitor Crispini], *deposito habitu ingenuitatis* [toga], *induit turpem, ne quis eum cognoscat, et relicta domo sua ingreditur domum alterius.* Cruq.: „Haec tria, mutare habitum, mutare locum, peccare superne, sunt meretricia. — Epigrammatarius lib. 1. (2, 39.):

Coccina famosae donas et iantina moechae.
Vis dare, quae meruit munera? Mitte togam." —

Recta haec, quod ad habitum et locum (Suburam, Epod. 5, 58) attinet. Sed quid sibi vult vir doctus, cum dicit, peccare, quod vocat, superne esse meretricium? Num Andromache fuit meretrix? (vid. Martial. l. l. ad 50.) Et rursus meretrix id, quod hisce verbis significari putant, κελητίζειν, facere dicitur 50. Sic tamen etiam H. ad versum sequ.: *Non peccat superne*, inquit, [matrona] *sed muliebri patientia succumbit patranti superne adultero.* Neque alius sensus ex illis verbis elici potest. Sed eo ipso signo agnoscitur, corrupta esse, recteque Nannium Miscell. lib. 4. reponi jussisse *peccatve supine*, h. inconsulto, temere, stulte. Vocabula *supine* et *supne* (h. e. superne: nam eo compendio scribi solet) simillima sunt, ut facile commutari inter se potuerint. Jamque minime inepta exisit sententia haec, matronam moecham, dum timeat, ne amator se ludat maleque habeat, si ad ipsum eat, neque stolam ponere, neque domo sua exire, vel omnino inconsulto peccare, sed sibi famaeque et rei providere, cum adulter, ultra foeminam stultus temerariusque, omnia sua pro nihilo ducat, brevisque volupfatis causa maxima subeat pericula. 64. Vid. praegressa nota. 66. *Ibis sub furcam.* 22. Ceterum vid. not. ad 61. *Prudens* (providens). Sch. Cr.: *sciens.* Terent. Eun. 27.: *prudens, sciens, Vivus vidensque pereo*, ubi Donat.: *Prudens est, qui intelligentia sua aliquid sentit. Dominoque.* Marito.

68. *Evasti.* Vid. ad A. P. 129. *Credo* ironicum, ut saepe. Vid. Bentl. 71. *prava.* Perversi judicii. Donat. ad Terent. Adelph. 3, 3, 37.: *Pravum est*, quod et ipsum laedit facientem; *malum*, quod [illegible] tantum. 72. *Neque — remotis.* Timore tantum [illegible] dicit ab adulteriis. 75. *rerum.*

Sch. Cr.: *cui pecunia, amor, libido, homines tot tantique imperant, dignum est te imperare mihi?* 76. *minor.* ἥσσων. *Vindicta.* Sch. Cr.: *Virga praetoris, qua percutiebantur servi, dum* (cum) *liberi fiebant, manumittebanturque capiti imposita. Tribus namque rebus fit manumissio* (Manumissio justa; Lips. ad Tacit. Ann. 13, 27.), *vindicta, censu, testamento.* Cf. Cic. Top. 2, et doctissimum Unterholznerum ap. H. ad h. l. 77. *formidine.* Cruq.: ab effectu. *Privet.* Liberet. Vid. Clav. Cic. Similiter *carere febri, dolore,* aliaque ejusmodi dicuntur. 78. *Adde super.* Superadde, adde insuper. H., qui *dictis* huc referendum putat, cum Bentl. aliique verba ita construant: *quod non valeat levius* (minus) *dictis.* (Daran schlieſst sich vermöge der Stellung als Dativ *dictis.*) Non multum interest. 79. Sch. Cr.: *Soletis vos, inquit, ingenui disputare, utrum servus servi sit vicarius dicendus, an conservus. Ergo cum tu dominus meus aliis servias, i. e. vitiis et voluptatibus, ego certe tuus vicarius sum dicendus aut conservus.* Ulpian. l. 15. tit. 1. leg. 17.: Si *servus meus ordinarius vicarios* habeat etc. Cf. Clav. Cic. v. Vicarius.

82. Sch. Cr.: *Notatur ludus quidam, quo simulacra lignea nervis moveri et agitari solent.* Νευρόσπαστα (Marionetten). Cf. Herodot. 2, 48. (nam apud Aegyptios quoque is ludus usitatus fuit), Apul. de Mundo p. 125., Casaub. ad Pers. 5, 129 etc. Eadem imagine Plato utitur de Legg. 1. p. 644. E.

83. *sibi qui imperiosus.* Sch. Cr.: *qui se regit, et non ducitur libidinibus.* Plin. H. N. 34, 8.: *imperiosus sui,* ἐγκρατὴς ἑαυτοῦ. Cf. Senec. de Benef. 5, 7; Epist. 75. 85. *responsare.* 103; 2, 4, 18. Omnia haec ex disciplina Stoica. Vidd. Bentl. et H. Cic. Parad. 2.: *Non potest non beatissimus esse, qui totus aptus est ex sese, qui in se uno ponit omnia.* (ὅστις πᾶς ἐστιν ἐν ἑαυτῷ.) 86. *teres atque rotundus.* Ut sphaera, cujus formam perfectissimam veteres putantes mundo tribuebant, ut philosophi Eleates, Empedocles, Plato, Stoici. 87. *Externi ne quid.* Sch. Cr.: τὶ τῶν ἐκτός, *externa et fortunae* [*bona*]. *Per léve. Metaphora a lévi ligno, sive marmore, cui si quid imponas, haerere non potest. Ita nec sapientem vitia contingunt* etc.

88. *mancus* proprie manibus dicitur, ut pedibus claudus. Μεταφορικῶς autem significat *invalidam*, *inefficacem*, — *quia*

fortunae impetum (sapiens) *non pertimescit*. 89. *quid*. aliquid, quo modo inprimis *Si quis* dicitur pro *Si aliquis*. (Cf. tamen Clav. Cic. v. Si.) Sed alibi quoque is usus reperitur. Ipse Noster Epod. 16, 23.: Sic placet, *an* melius *quis* habet suadere? Plaut. Pseud. 1282.: heus, Simoni adesse me *quis* nunciate. Sallust. Jug. 45.: ne quisquam in castris panem *aut quem* alium coctum cibum venderet. Cic. de Legg. 2, 25. sub finem: *cum quid* veri erat etc. *Noscere*, agnoscere.

95. *Pausiaca — tabella*. Plin. H. N. 35, 11. *Pamphilus quoque, Apellis praeceptor, non pinxisse tantum encaustica, sed etiam docuisse traditur Pausiam Sicyonium, primum in hoc genere nobilem. — Parvas pingebat tabellas, maximeque pueros*. Sed et grandes, Plinio ibidem teste, sicut spectatam in Pompeji porticibus boum immolationem. Plin. l. l.: *Amavit in juventa Glyceram municipem suam, inventricem coronarum* (? 22, 2. vocat *coronariam*) *certandoque imitatione ejus ad numerosissimam florum varietatem perduxit artem illam. Postremo pinxit illam sedentem cum corona, quae e nobilissimis ejus tabula appellata est Stephanoplocos, ab aliis Stephanopolis, quoniam Glycera venditando coronas sustentaverat paupertatem. Hujus tabulae exemplar, quod apographon vocant, L. Lucullus duobus talentis emit a Dionysio Athenis* etc. Floruit Pausias, ut ait Plin. 21, 2., post Olympiadem centesimam, sive anno circiter a. U. C. 380, ante Christum vero 370. 96. *Fulvi* etc. Nomina gladiatorum, quorum imagines in publico exponi solebant a munerum editoribus. Plin. H. N. 35, 33. Lips. Saturn. 2, 18. 96. *Placidejanus* seu *Pacidejanus* non Lucilianus ille gladiator est, de quo saepius Cic. (vid. Clav. Cic.) et Non. 4, 62., sed alius recentior. Ceterum vid. not. ad 5, 93. 97. *contento poplite*. Sch. Cr.: *quoniam gladiator, dum dimicat, extendit suum poplitem* etc. 100. *Cessare* in vitiis servorum. Cf. Epist. 2, 2, 14. 101. *veterum*. Scriptorum, tabularum, signorum. *Callidus*, Kenner. 3, 23.

102. *Nil ego*. Sch. Cr.: *audio, dicor homo nullius momenti et nihili*. (οὐδέν εἰμι.) — *Libum est placentae genus*. Cat. de R. R. 75. 103. *responsat*. resistit. Cf. 85. 105. *Enim* tertio loco, ut Lucret. 1, 681. Cic. ad Att. 14, 6.: *Odiosa illa enim* etc. Similiter γὰρ Graecorum, quod etiam quarto loco positum invenias. Hemsterh. ad Lucian. Dial. Mort. 25. init. H.

Digitized by Google

106. *sumi.* Emi, auferri. *Avertere* pro eodem dixit 4, 37. 107. *Nempe.* Acr. ad 1, 10, 1.: *Nempe aut confirmantis, aut interrogantis.* Vid. ibi H. *inamarescunt.* Sch. Cr.: *quia neque concoquuntur, neque digeruntur.* Cf. 2, 75. 108. *Illusique.* Idem Sch.: *titubantes, vacillantes,* tanquam decepti multo vino et cibo. Plaut. Pseud. 1242.:

Quid hoc? siccine hoc fit, pedes? statis, an non?
An id voltis, ut me hic jacentem aliquis tollat? etc.

Vitiosum. Sch. Cr.: *aegrum cruditatibus.* 109. *sub noctem.* *Ne quis animadvertat.* 110. *mutat.* Μεταβάλλει, μεταλλάττει, μεταμείβει, tauscht. Vid. H. ad Plat. Phaedr. §. 39. *Uvam mutat strigili* per hypallagen pro hoc: *qui uva strigilem mutat.* Cf. Od. 1, 17, 1; 2, 12, 23; 3, 1, 47; Epod. 1, 27; 9, 28. Plin. H. N. 34, 17.: *India neque aes neque plumbum habet gemmisque suis ac margaritis haec permutat.* Strigilis ϛλεγγίς. Douz. Praecidan. 1, 24. Sch. Cr.: *Instrumentum est aeneum, quo sudorem solent in balneis* (et palaestris) *homines detergere deradereque.* 112. *tecum.* Domi. Cf. seqq. Sch. Cr.: *Otia recte ponere* (τιθέναι) *dicuntur, qui tempus otiosum bonis artibus impendunt.* 113. Ulpian. Dig. l. 21. tit. 1. fr. 17.: *Proprie erronem sic definimus, qui non quidem fugit, sed frequenter sine causa vagatur et, temporibus in res nugatorias consumtis, serius ad dominum redit.* Dig. l. 49. tit. 16. l. 4. §. 14.: *Levius delictum emansionis habetur, ut erronis in servis, desertionis gravius, ut in fugitivis.* 114. Scribe *Curam:* nam persona est. Cf. sequ. versum. 115. Cf. Od. 2, 16, 21; 3, 1, 39, et de toto loco Lucret. 3, 1076 seqq., Senec. de Tranq. An. 2.

116. *Unde mihi.* 5, 102. *Sagittas.* Cf. Od. 3, 26, 7.

117. *insanit* etc. Cf. 2, 3, 321. Sch. Cr.: *versus facit. Poëtarum more furit.* *Ocius* etc. *Quasi octo servos herus miserit in ergastula agri Sabini.*

Sat. 2, 8, 1. *Nasidieni.* *Rufus* audit v. 58; unde Salvidienum Rufum, de quo Sueton. Aug. 66., tangi Lamb. aliique putant. Sed ejus vel humiles natales, vel ingratus et malevolus animus, vel denique consulatus, quae commemorat historicus, quid commune habeant cum Nasidieno, non intelligo, nec nominis tantum similitudine patiar me duci. Recte, ni fallor,

Sanado: „C'étoit Nasidiénus Rufus; nous n'en sçavons pas davantage.“ Acro tamen equitem Rom. fuisse dicit. Ceterum nomen τετρασυλλάβως pronuntiandum est, altero i liquescente, ut in *ariete*, *abietibus*, apud Virgilium. Vide Bentl. ad h. l., nos ad Plaut. Amph. prol. 74. Quam rationem Cruq. improbans, tanquam indignum sit, Horatium paucis in versibus eandem syllabam nunc producere, nunc contrahere (cf. 75, 84) citra omnem, ut ait, necessitatem, neque animadvertit, haec si negligentia appellanda sit, metri negligentiorem esse Nostrum in satiris (vid. ad 6, 35); neque (quod maximum est) memor fuisse videtur aliorum locorum, in quibus eadem figura utitur. Et in satiris quidem et epistolis, quarum idem fere χαρακτήρ, ejus rei exempla haec sunt. Sat. 1, 7, 30:

Vindemjator (nam sic pronuntiandum) et invictus, cui saepe viator —

Sat. 2, 3, 245:

Luscinjas soliti impenso prandere coëmtas.

Et e littera extrita Epist. 2, 2, 120:

Veh'mens et liquidus puroque simillimus amni;

u vero pro consona usurpato in vocabulo *pituita* Sat. 1, 1, 108; 2, 2, 76. Horum locorum tres sunt, Sat. 1, 1, 8; 1, 7, 30; 2, 2, 76, quibus necessitate metri compulsus ita scripsisse Horatius videatur; reliquorum paulum immutatis verbis vitari poterat synaeresis, velut Sat. 2, 3, 245., *lusciniola* legatur ap. Plautum, tuto reposuisset Noster, si tanti existimasset:

Impenso lusciniolas prandere (perfect.) coëmtas.

Verum ut hisce quidem omnibus in locis metro servierit poëta, quid causae fuit, cur etiam in odis politissimis eodem jure, seu mavis eadem licentia, uteretur? Od. 3, 4, 41. dixit:

Vos lene *consiljum* et datis, et dato
Gaudetis almae.

Num eo quoque loco fieri versus aliter non potuit? Minime; nam scribi vel hoc vel quiddam simile licebat:

Lene et datis vos consilium, et dato etc.

et Od, 3, 6, 6, nisi quid melius succurrisset:

Digitized by Google

Huc exitum, omne huc principium refer,

pro eo, quod legitur:

Hinc omne *principjum*, huc refer exitum.

Sed apte verba collocare maluit quam versiculum levigare, fecitque haud cunctanter idem, quod Lucretius, cum scripsit *veh'menter* 2, 1031; quod Virg. cujus est, alia ejusmodi ut omittam,

Stelljo et lucifugis congesta cubilia blattis.

Georg. 4, 243. Cui licentiae, si ita dicenda est, cumulum addidit Statius, eam figuram in eodem vocabulo bis usurpans Theb. 5, 597.

(Rapta cutis, *tenvja* ossa patent, nexusque madentes.)

et 6, 196.

(Obnubit *tenvja* ora comis, ac talia fletu —.).

Homerum autem in hoc quoque illi sunt imitati, qui Ἱστίαιαν τρισυλλάβως posuit in Βοιωτίᾳ, eodemque modo contraxit verbum Χάλκεοι Odyss. 7, 86, Αἰγύπτιοι ibid. 3, 83, 129 etc. Raro tamen sic isti; sed Plautus et scenici Latinorum poëtae frequentissime, ut ostendi in notis ad Amphitruonem l. l. Huc accedit versûs illa concinnitas, de qua in nota subjecta (*). Quare vix dubitandum, quin haec sit Horatii manus:

(*) Concinnitatem illam versuum dico, cum eorum pars alteri pari vocabulorum casu, saepeque etiam terminatione, respondet; quam similitudinem, quae rhythmo recentiorum (dem Reime) praeludit, eo ipsis ducentibus linguarum natura atque ingenio, minime veteres fugerunt. Attigi rem nuper in Vindiciis Ovid. pag. 15., ubi versus quosdam in dimidia parte similiter atque in fine terminatos recensui. (Cf. Clariss. Vanderburgii praefat.) Quibus hos addam, quorum plerique eosdem tantummodo ibi casus habenti Virg. Ecl. 1, 1. 2.:

Tityre, tu patulae recubans sub tegmine fagi,
Silvestrem tenui Musam meditaris avena. —

17.: De coelo tactas memini praedicere quercus.

24: Sic canibus catulos similes, sic matribus hoedos.

34.: Quamvis multa meis exiret victima septis,
Pinguis et ingratae premeretur caseus Urbi.

42.: Nec tam praesentes alibi cognoscere divos.

Digitized by Google

Ut Nasidieni (Nasidjeni) *juvit te coena beati?*

librarii vero, nescientes eum usum, fecerint, pro captu quisque suo:

Ut te Nasidieni juvit coena beati?

qui versus omni caesura caret,

Nasidieni quî juvit te coena beati?
Ut juvit te coena beati Nasidieni?

nam quidni etiam hoc modo unus et alter opitulari voluerit scilicet poëtae, minime laboranti? Cf. not. ad 2, 6, 35. *beati.* *μακαρος, εὐδαίμονος.* Vidd. Lamb. H. etc. Cruq.: *εἰρωνικῶς,* quasi infelicis et miseri, ut qui nesciat rebus suis uti etc.

2. *dictus.* Dictus es. Nihil hac ellipsi usitatius apud Latinos, Graecorum in hoc quoque imitatores. Vid. vel unus Jacobs. indice Anthologiae Palat. v. *εἰμί.* Plato, laudante H., Theaet. 4.: *Σοὶ δὲ οὐκ ὀλίγιστοι πλησιάζουσι καὶ δικαίως· ἄξιος γὰρ τά τε ἄλλα καὶ γεωμετρίας ἕνεκα,* h. e. *ἄξιος γὰρ εἶ.* Cf. 1, 4, 6; 7, 20, nos ad Plaut. Amph. 168, locis-

---

50.: Non insueta graves tentabunt pabula foetas.
59.: Nec gemere aëria cessabit turtur ab ulmo.
66.: Pars Scythiam et rapidum Cretae veniemus Oaxem.
68.: En unquam patrios longo post tempore fines.
73.: Produxit miseros. En, quis consevimus agros.
Georg. 1, 4.: Sit pecori, apibus quanta experientia parcis.
5.: Lumina, labentem coelo quae ducitis annum.
8. 9.: Chaoniam pingui glandem mutavit arista,
Poculaque inventis Acheloïa miscuit uvis.
13.: Fudit equum, magno tellus percussa tridenti.
15.: Ter centum nivei tondent dumeta juvenci.
Aen. 1, 20.: Audierat, Tyrias olim quae verteret arces.
36.: Cum Juno, aeternum volvens sub pectore vulnus.
42.: Ipsa, Jovis rapidum jaculata e nubibus ignem.
Tibullus Eleg. 1, 1, 2.:
Et teneat culti jugera magna soli.
7.: Ipse seram teneras maturo tempore vites
Rusticus, et facili grandia poma manu.
10.: Praebeat, et pleno pinguia musta lacu.

Digitized by Google

que ibi laudatis haec adde: Ennius Andromach. ap. Cic. Tusc. 1, 44.:

Vidi, videre quod me *passa* aegerrume.

Sallust. Jug. 75: nam *rati*, sese diis immortalibus curae esse. Et 79.: ita vivi *obruti* etc. *Heri* veteres, praesertim Comicos, dixisse, *here* seriores, auctor est Quinctil. 1, 7, 22. Cf. ibid. 1, 4, 8. 3. *De medio potare die.* Graece ἀφ' ἡμέρας πίνειν. Vide Eichstad. ad Ommeren., et, quos laudat, Hesych. vol. 2. p. 267, Toup. Emendd. Suid., Jacobs. Anthol. gr. Comment. vol. 8. p. 145. Cf. Epist. 1, 4, 34. Rite coenabant sole occidente. Epist. 1, 5, 3. Vid. H. *ut mihi* etc. Vid. ad 19.

4. *Da.* Cf. etiam Plaut. Bacch. 331. Cic., monente H., Acad. Quaest. 1, 3.: *Sed da mihi nunc: satisne probas?* Stat. Theb. 7, 315.: *Asopos genuisse datur.* 5. Cf. 2, 2, 18.

6. *Lucanus.* Sch. Cr.: valentissimus. Vid. de apris not. ad 2, 3, 234; 4, 40. *Leni fuit Austro captus.* Cruq.: „Amoeno temperatoque coelo, non exaestuante Austro, quo non mol-

---

Propert. Eleg. 1, 1, 1.:

Cynthia prima suis miserum me cepit ocellis,
Contactum nullis ante cupidinibus.
Tum mihi constantes dejecit lumina fastus
Et caput impositis pressit Amor pedibus.
— —
Improbus, et nullo vivere consilio.
Et mihi jam toto furor hic non deficit anno,
Cum tamen adversos cogor habere deos, etc.

Noster Od. 1, 7, 7:

Undique decerptam fronti praeponere olivam:
11.: Nec tam Larissae percussit campus opimae.
15.: Albus ut obscuro deterget nubila coelo.
23.: Tempora populeâ fertur vinxisse corona.

Homer. Iliad. 1, 11.:

Οὕνεκα τὸν Χρύσην ἠτίμησ' ἀρητῆρα.
17.: Ἀτρεΐδαί τε καὶ ἄλλοι ἐϋκνήμιδες Ἀχαιοί.

Cf. ibid. 21, 22, 27, 31, 52, 58, etc. Haec ex uno quaeque carmine, quibus similia quivis facile reperiet, ubi quaeret. Eodem igitur modo Horatium h. l. scripsisse puto:

Ut Nasidieni juvit te coena beati?

Digitized by Google

lescere tantum ferina, verum etiam facile putrescere atque corrumpi solet; quemadmodum ait satyra 2. hujus libri (41.): At vos, o Austri, *coquite* horum obsonia. Quare leni Austro captum dicit, quo ceiet ejus foetorem." Verba *leni* — *pater* parenthesi includenda sunt. 7. *coenae pater.* Sch. Cr.: *pastor* (?), *pater familias*, *coenae praebitor.* H. comparat Graeca πατὴρ (auctor) λόγȣ, δόγματος, βίβλȣ etc.

9. *Pervellunt.* Sch. Cr.: *Cum quadam delectatione pungunt* et *exsuscitant, vellicantque et permovent stomachum fastidientem ad ὄρεξιν. Siser.* Id.: *genus oleris utile stomacho.* Σίσαρον, Sium Sisarum Linn. Plin. 19, 28; 20, 17. Schneid. Scriptt. rust. indice. *allec, faecula Coa.* 4, 73. 10. *alte cinctus.* Ut expeditior esset. 1, 5, 5 etc. Cf. tamen not. ad 70. *acernam.* Sch. Cr.: *de acere confectam. — unde fiunt tabulae. Et hoc notat ejus sorditiem, quod pro divitiis non habuerit mensam citream seu vermiculatam.* De citro vid. Plin. 13, 29 seqq. etc. 11. *Gausape.* Idem Schol.: *Mappa villosa* [lintea]. *hic gausapes.* Imo *hoc gausape, is*, dicitur et *haec gausape, es.* Vide H. et J. H. Voss. ad Virg. Georg. 4, 377. Non male H. purpureum gausape acernae mensae parum convenisse dicit. 12. *Sublegit.* Sch. Cr.: ἀνελέξατο. Ejusmodi servus vocabatur *Analecta*, ut monet H. Cruq.: Hoc enim moris erat in coenis sollemnibus, ut ex toto famulatu adstante alter reliquias colligeret, quae de mensa cadunt, alter murmur compesceret, alius sputa e pavimento, et si quid praetera esset immundi, verreret. 13. *Ut Attica virgo.* Idem: Periphrasis κανηφόρȣ, h. e. canistriferae virginis, quae, quasi pertaesa virginitatis, sacra Cereri ferebat in canistro, ut, quasi exauctorata, viro nuberet. Vide Halicarnass. lib. 2. Antiquitatis Rom., et adagium Ingredi Junonium. Sch. Cr.: *Ridet nimiam pompam in tenui apparatu. Fuscus Hydaspes.* Servus Indus, ut ex colore (kupferfarbig) et nomine (cf. Od. 1, 22, 8.) intelligas. 15. *Caecubi* vini fama, de qua Strabo 5, 7., tempore Plinii (H. N. 14, 8, 1.) obsoleverat, *incuria*, inquit, *coloni locique angustia* etc. Ceterum iste tractus in finibus Latii et Campaniae generosissimorum ferax vinorum Italiae. *Chium maris expers.* Recte, nisi omnia me fallant, Cruq. secundum alterum suorum scholiorum: Id est: non Graecum, neque ex Chio insula in Italiam allatum,

sed in Italia natum factumque, et (malim: *vel certe*) pertenue (et proinde malum), ut quod marinam non ferret. De vino Graeco factitio lege Catonem, de vino autem marino conficiendo Dioscoridem. Cf. H., qui monet, *duo genera vini* apponi parum fuisse pro tali convivio, quorum quatuor apposuit Caesar in tertio consulatu teste Plin. H. N. 4, 17; stulteque fecisse Nasidienum, cum de eo lapsu, fortasse non animadverso, se excusaret, meliora vina Maecenati, si vellet offerens, ut solent, qui dant inviti. 16. De *Albano* vino cf.Plin. 14, 8, 3. De eo et *Falerno* Athen. 1. p. 33. A.: Τῶν δ' οἴνων χαριέςατος ὁ κατὰ τὴν Ἰταλίαν Ἀλβανὸς καὶ ὁ Φαλερνίτης. Cf. ib. p. 26 D. 18. *Divitias miseras*. Scribendum, ut scripsit H.: — *utrumque*, *Divitas mis.*, ut ipse Nasid., contemtu affectato, Albanum et Aalernum, vina pretiosissima, vocet divitias *miseras*, h. e. pauperes neque magni faciendas. Aliorum explicationes frigent. 19. *pulchre fuerit tibi*. Bene seu pulchre iis esse dicitur, qui laute vivunt. Cf. 4; 2, 2, 120. Plaut. Cas. 141: *illi ubi bene sit ligno, aqua calida, cibo, Vestimentis.* Mercat. 572.:

Quid stamus? quin ergo imus atque obsonium
Curamus, pulcre ut simus?

20. De tricliniis seu tribus lectis coenantium, vid. H. et, Salmasium ad Solin. p. 886. Cr.: Romànis nonnunquam locus honoratior summus in mensa fuit; aliquando vero in medio discubuisse magnificentius putabant; at in imo convivii dominus accumbebat; quod hic ab Horatio videmus observatum: nam in medio lecto Maecenas cum suis umbris Balatrone et Vibidio, Nasidienus in imo discubuit cum suis convivis Nomentano Porcioque. 22. *umbras*. Epist. 1, 5, 28. 25. *ad hoc*. Aderat. *qui*. Ut. H. Cf. 2, 1, 37 etc. Ejusmodi homines vocabantur *nomenclatores*. Vide Petron. Satir. 47. p. 239, Plin. H. N. 32, 21, 15. Cf. 28. 26. *indice — digito*. Porph.: *Hoc ideo, quia certis nominibus singuli digiti nominantur. Et sunt haec nomina pollex, index, famosus* (*infamis* Pers. 2, 33., *medius*: cf. Juven. 10, 52, Martial. 2, 28, 2.), *medicus* (*medicinalis* Macrob. Sat. 7, 13, in quo annulum ferebant), *minimus*. *Cetera turba*. Praeter Nomentanum. 29. *Passeris*. Marini. Pleuro-

Digitized by Google

nectes Flesus Linn. (Flunder) fuerit, vel Raja Batis Linn. (Stachelroche). Cf. Plin. H. N. 9, 36; Colum. 8, 16.

30. *Ingustata.* Non antea gustata. Εἰρωνικῶς. De *rhombo* ad 1, 2, 116. 31. *melimela* Plin. 15, 15: *Mustea* (mala) *a celeritate mitescendi, quae nunc melimela dicuntur a sapore melleo.* Cf. Varr. de R. R. 1, 59. Mala ad bellaria pertinere, quae tamen hic inter pisces et carnes apponantur, monet H., in quo inscitiam suam et perversitatem judicii prodit bonus convivator. *Minorem.* Decrescentem. H. 34. Sch. Cr.: *damnose. hoc est ita multum, ut damnum sentiat, qui convivium praebet. Moriemur inulti. Quasi miseri. Hoc execrantium est cibos, et comminantium in pocula ad vindictam.* Baxt. comparat Virgilianum illud, quod posui in nota ad 7, 21. 36. *parochi.* Εἰρωνικῶς. Vid. Clav. Cic. et cf. 1, 5, 46. 38. Hoc quoque εἰρωνικῶς. Nihil nisi damnum Nasid. metuebat. 39. *Allifanis.* In Allifana pocula. *Vinaria.* lagenas. Vid. H. Sch. Cr.: Est *Allifanum dictum ab Allife* (*Allifae* vocatur Liv. 8, 25 etc.), *oppido Samnii, ubi majores calices fiebant.* 42. *squillas.* 4, 58. *Muraena.* Mur. Helena Linn. (Meeraal). Quanti hunc piscem fecerint Romani, praesertim captum in freto Siculo, novimus ex Plinio 9, 79, 81, etc. 43. *Sub hoc.* Ad hoc, ut dicitur *sub aliquod tempus* pro *circa.* Vid. H. ad 1, 1, 10, et, quem laudat, Drakenb. ad Liv. 2, 55. init. 44. Recte Cruq.: Arbitror Horatium hic ludere physicam Nasidieni rationem.

45. Vid. ad 4, 66, 69. *Prima.* Sch. Cr.: *Optima.* Cruq.: Scribit Colum., tres esse labrorum ordines, quorum unus primae notae capit oleum, alter secundae, tertius postremae. *Prima* itaque cella pro prima pressura ponitur, quando videlicet oleum nulla fere vi, sed ultro, quasi lixivium, defluit. Ita et eruditissimus Manso ap. H. 46. *garo* etc. Vid. 2, 4, 63.

47. *citra mare nato.* Sch. Cr.: *vino Italo.* 50. *Methymna* oppidum in Lesbi insulae parte septentrionali, vino celebre. *Vitio*, in vitium, acorem. *Uvam.* Vinum. Sch. Cr.: *vit. mut. Dum mutatur* (umschlägt) etc. 50. Recte, qui: *mutaverat*, ut Ven. Lamb.: non enim, quale esse debeat acetum, sed quale revera fuerit, narratur. *Mutaverit* quomodo pertineat ad verba *sic convenit*, non intelligo. 51. *Eruca*, εὔζωμον, ut auctor est Schol. Cr., brassica eruca Linn. Ital. ruchetta, Gall.

Digitized by Google

roquette (Rauke, weisser Senf, „eine Gemüspflanze, deren Samen man wie Senf zum Würzen gebrauchte," H.) Schneider ad Colum. 2, 3, 29 etc. 51. Sch. Cr.: *inula ἑλένιον Graece, herba.* Cf. 2, 44, Dioscorid. 1, 27, 28. (Alant.) 52. *illotos* etc. Cruq.: Curtillus (unus ex hoc genere Epicureorum) monstravit incoquere echinos inlutos, h. e. e vasis, ubi sale conditi et repositi fuerant, cum sua salsugine exemtos in hoc jure coquere, *ut melius* (hellenismus, ὡς κρεῖττον ὄν), [*ut multo suavius* ait 89.], i. e. tanquam hoc sit sapidius quam cum ea muria, quam testa marina, id est orca Byzantia (ut dici Catius, 4, 66) ad nos remittit etc. Sed recte H. observat, si ita interpreteris verba *testa mar.*, non *remittit* dicendum esse, sed *mittit*, intelligitque animalia testacea (4, 31), e quorum inprimis succo muria videatur parata esse. *Remittit.* Pressa. Cf. 4, 69, Epist. 2, 1, 235. 54. *aulaea.* Sch. Cr.: *Apud vett. tensis aulaeis exercebantur convivia; unde permansit consuetudo militibus, ut tentoria habeant. Sub cameris autem tendebantur, ut si quid pulveris cederet, ab ipsis exciperetur.* Παραπετάσματα, αὐλαῖαι. (Baldachine), cum tricliniorum non essent tecta laqueata (caelata laquearia Senec. Epist. 90). Cf. Od. 3, 29, 15. Vid. tamen Fea. 56. *Campanis.* Sch. Cr.: *In planis locis plus est pulveris quam in montosis; Campania autem in campis sita est, unde etiam nomen accepit.* 57. *majus veriti.* Id.: *ruinam domûs timentes posito capite.* Sch. Cr.: *in lectum.* (lecto.)

59. Quis *esset* finis — *tolleret?* H.: Pro *fuisset*, — *sustulisset.* Vidd. Heusing. ad Cic. de Off. 3, 19, 2, H. ad 1, 3, 4, nos ad Plaut. Aul. 696. 63. *mappa.* Sch. Cr.: *Ne audiretur ridere: mappa namque os occludebat.* Vid. ad. 4, 81.

64. *suspendens* omnia naso. Idem Schol.: *Omnia irridens.* H. ad 1, 6, 5 hoc illud esse monet, quod Graeci dicant σιμὰ γελᾶν, διασιμοῦν, σιλλαίνειν, confertque 7, 38, Pers. 1, 40, Hemsterh. ad Polluc. 9, 148, interpp. ad Hesych. v. διασιμοῦν. 65. *Haec est conditio vivendi.* Sch. Cr.: *Ut etiam in prosperis adversa non desint.* 67. *Tene* etc. Vid. ad 2, 4, 83.

68. Omnia haec εἰρωνικῶς, nec male adustum revera panem fuisse censet H., etc. 70. *Praecincti recte.* Tunicis non justo altius succinctis. 10. per euphemismum, ut videri potest, *puer alte cinctus dicitur* pro nimis alte cincto, cum vel brevior

esset ejus tunica, quam deceret, vel altius praecincta ad alliciendos oculos convivarum, si forte formosus esset. Philo de vita contemplat. p. 896. ed. Hoesch. de servis in coena ministrantibus: *οἱ παῖδες ἔτι ὄντες οἰνοχοοῦσιν, ὑδροφοροῦσι δὲ βάπαιδες λελουμένοι καὶ λελειασμένοι, τά τε πρόσωπα ἐντρίβονται καὶ ὑπογράφονται καὶ τὰς τῆς κεφαλῆς τρίχας εὖ πως διαπλέκονται σφηκούμενοι· βαθυχαῖται γάρ εἰσι — χιτῶνάς τε ἀραχνοῦφεῖς καὶ ἐκλεύκους ἐπαναζωσάμενοι, τὰ μὲν ἐμπρόσθια κατωτέρω τῶν ὑπὸ γόνυ, τὰ δὲ κατόπιν μικρὸν ὑπὸ τοῖς γονατίοις· ἑκάτερον δὲ μέρος — συστέλλοντες, ἐκ πλαγίων κόλπους ἐπαιωροῦντες, εὐρύναντες τὰ κοῖλα τῶν πλευρῶν ἐφεδρεύουσιν.* Cf. Senec. de Brevit. vit. 12. Sch. Cr. ad 10.: *Notat ejus servos incomtos, inornatos et rudes.* 72. *agaso.* Εἰρωνικῶς. Sch. Cr.: *Agaso proprie dicitur servus, qui jumenta curat. Hic autem satirice escarum ministrum agasonem appellavit, quem vulgo dicunt infertorem.* Ad augendum, ostentationis causa, numerum servorum ministrantium revera agasonem adhibitum fuisse non male existimat H., quem statim Balatro olfecerit. 74. *nudare.* Sch. Cr. *demonstrare, probare.* 75. *Di tibi.* etc. Similiter Plaut. Asin. 32.: *Di tibi dent, quaecunque optes.* Cf. Mil. glor. 4, 2, 65 etc. Hom. Odyss. Z, 180.:

Σοὶ δὲ θεοὶ τόσα δοῖεν, ὅσα φρεσὶ σῇσι μενοινᾷς.

Vidd. Wagn. et H. 77. *Et soleas poscit.* Soleae, proprie feminarum, pars erant habitus coenatorii. Ponebant discubituri, puerisque servandas dabant, quos eas coena finita, vel si quid insperati accidisset, poscebant. Vid. inprimis Gataker. Adverss. miscell. 2, 19. et H. ad h. l. 78. *divisos.* Quia singuli inter se furtim colloquebantur, hominemque deridebant. Sch. Cr.: *Notandum, quod [in] ipso versu sit imitatus sonitum susurri*, ut *Lento ducunt argento*, et *Sale saxa sonabunt.*

81. *fracta.* Cruq.: Casu aulaeorum. 83. *fictis rerum.* Sch. Cr.: *jocis: quia qui vult movere risum, se fingit aut moestum, aut iratum, aut hilarem etc. instar mimorum. Aut ridetur propter figmenta Nasidieni et ejus sordes. Secundo. hypocritam agente, suo-*

Digitized by Google

sequente, *subserviente*, *pocula etiam poscente*. *Secundabat omnia jocis suis*. 87. *gruis*. Vid. ad 2, 49. 88. *Pinguibus*. Cruq.: „Rectibus, vel ab effectu, quod impinguant.“ Opponuntur *ficis siccis* seu siccatis. Plin. 23, 63. *Pastum*. συκωτόν, ficatum. Reines. Var. Lectt. 3, 4, p. 394. Salmas. ad Solin. p. 343. Plin. H. N. 10, 27.: *Nostri sapientiores, qui eos* (anseres) *jecoris bonitate novere. Fartilibus in magnam amplitudinem crescit; exemtum quoque lacte mulso augetur* etc.

89. *ut multo suavius*. Hoc quoque exceptum ore Nasidieni. Sch. Cr.: *Lumbi plus habent carnis, armi vero duriores sunt*. Vid. ad 4, 44. 90. *adusto*. Sch. Cr.: *asso*. Sed male, monente H. Revera istae aves adustae erant, et quas comedere nemo vellet, unde et iis non gustatis convivae aufugerunt: nam quod *suaves res* dicit Fundanius, itidem ironicum est, ut tantum non omnia in hoc carmine. 91. *merulas*, κοσσύφυς, turdos merulas Linn., Amseln. *Palumbes*, Columba Palumbes Linn., Holztaube, Ringeltaube, φάττα. J. H. Voss. ad Virg. Eclog. 3, 69. *Sine clune*. Absurdum hoc. Favorin. ap. Gell. 15, 8.: *Praefecti popinae atque luxuriae — negant — ullam avem praeter ficedulam totam comesse oportere; ceterarum avium atque altilium nisi tantum apponatur, ut a cluniculis inferiore parte saturi fiant, convivium putant sordere; superiorem partem avium atque altilium qui edunt, eos palatum non habere*. 92. *causas*. Sch. Cr.: *Si nobis non recitasset causas non allatarum clunium et lumborum*. Non male. Certe εἰρωνικῶς verbum grave *causarum* posuit in re levicula. Notum illud:

Felix, qui potuit rerum cognoscere causas!

94. *illis*. Sch. Cr.: cibis. Dicitur *afflare alicui rei*, et (quod quidem usitatius) *aliquam rem*. Propert. 2, 22, 17.:

Afflabunt tibi non Arabum de gramine odores.

Tibull. 2, 1, 80.:

Felix, cui placidus leniter afflat Amor.

95. De *Canidia* ad 1, 8. *Afris*. Od. 3, 10, 18.

Digitized by Google

ANNOTATIONES
AD HORATII EPISTOLAS.

Epist. I, I, I.

Prima dicte mihi, summa dicende Camoena.

H. e.: Semper a me canende atque celebrande. Hom. Il. I, 96.:

Ἀτρείδη, κύδιϛε ἄναξ ἀνδρῶν Ἀγάμεμνον,
Ἐν σοὶ μὲν λήξω, σέο δ' ἄρξομαι.

cujus similia Theognidis et Theocriti profert ad h. l. Lamb.

2. *Spectatum.* Sch. Cr.: *probatum rude.* Id.: *missione. Erat autem rudis virga, quae gladiatori* (laudato, sed aetate jam debili) *dabatur in signum missionis artis gladiatoriae.* 3. *ludo.* Tanquam ludo gladiatorio, ut recte monet San. 4. *Vejanius.* Sch. Cr.: *Nomen proprium gladiatoris nobilissimi.* Elegantissima lectio libri Bersmann. Vagans copula est glossatorum.

5. *Herculis.* Fundani, ut narrat Acro. Hercules inter deos artis gymnasticae. *ad postem.* Templi sive aediculae, quales ubique habebat in Graecia et Italia. 6. Sch. Cr.: *Gladiatores petituri rudem ex media arena consueverunt se ad crepidinem circi ita conferre proximos, ut possent populum tristi vultu exorare* etc. Non semel Vejanius rude donatus erat, sed in gratiam populi aut patroni saepius in arenam redierat; quales gladiatores vocabantur *rudiarii.* Sueton. Tiber. 7.: *Munus gladiatorium in memoriam patris, et alterum in avi Drusi, dedit, — primum in foro, secundum in Amphitheatro, rudiariis quoque quibusdam revocatis auctoramento centenûm millium.* 7. *Est mihi.* Sch. Cr.: *Philosophus.* Cruq.: Ἐϛὶν ὅς, hellenismus. Monitorem autem, qui sonat per aurem Horatii, accipio ποιητικῶς animae diviniorem partem, mentem ipsam vel rationem, humanorum affectuum in capite veluti praefectum, Platone auctore; vel ipsum animum, ὅς ἐν ὠσὶ τῶν ἀνθρώπων οἰκέει, i. e. qui in auribus hominum habitare dicitur Herodoto. *purgatam.* Sch. Cr.: *facilem ad audiendum* etc. Cf. Pers. 5, 86.

8. *Solve.* Cruq.: Sejunge a curru etc. Opportune Lamb. laudat haec Ennii ap. Cic. de Sen. c. 5.:

Sicut fortis equus, spatio qui forte supremo
Vicit Olympia, nunc senio confectu' quiescit.

Digitized by Google

9. *ilia ducat.* Sch. Cr.: *frequenter anhelet.* 10. *ludicra.* Jocos, amores etc. 11. *verum.* Sch. Cr.: *philosophiae praecepta.* Cf. Sat. 2, 3, 208. *Omnis in hoc sum.* Vid. ad Sat. 1, 9, 2.

12. *Condo.* Sch. Cr.: *in animo et memoria. depromere.* verbis et factis ostendere. Imago cellae promtuariae. 13. *duce.* Tanquam *miles. lare.* familia philosophica. *me tuter.* me sustentem, me alam, vivam. 14. *addictus.* Tanquam miles, qui jurat in verba ducis. Sic *addicere se in servitutem* dixit Livius 3, 56. Cic. pro Cael. 32.: *Addictum deditum, obstrictum vobis ac liberis vestris habebitis.* 15. *me.* Ut navem in mari. Phocylides ap. Cruq. (v. 112.):

Καιρῷ λαθρεύειν, μηт' ἀντιπνέειν ἀνέμοισιν.

tempestas. Sch. Cr.: *aut fortuna, aut casus, aut animi inclinatio.* 16. *agilis.* πρακτικός, negotiosus; rebus civilibus, tanquam undis, auferri me patior; *dedo me studiis reip. gerendae,* ut ait Sch. Cr. Cf. Sat. 2, 6, 23 seqq. 17. *Virtutis* etc. Ita se nonnunquam accedere dicit ad remp. administrandam, ut virtuti omnia postponat, tanquam sapiens Stoïcus.

18. Nunc more Aristippi voluptati omnia tribuo. Cic. Acad. 2, 42.: *Eorum, qui voluptatem finem bonorum esse voluerunt, princeps Aristippus.* Lactant. Instit. div. l. 3. c. 7.: *Epicurus summum bonum in voluptate animi esse censet, Aristippus in voluptate corporis.* Cf. Diog. Laërt 2, 86 Athen. l. 12 etc.

19. Cruq.: Hujus loci sententia manifesta est ex his versibus Sat. 3. lib. 2. 99.:

—— —— *Quid simile isti*
Graecus Aristippus, qui servos projicere aurum
In media jussit Libya, quia tardius irent
Propter onus segnes?

21. *opus debentibus.* Sch. Cr.: *mercenariis.* 22. *matrum.* Novercarum. Cruq. 24. *id.* philosophiam. 27. Nam id mihi faciendum restat. *elementis.* Hisce, inquit, elementis et principiis philosophiae, quoniam totam persequi et amplecti non licet, me regam ipse et solabor. His me contentum vivere necesse est. 28. Lynceus, unus Argonautarum, tam acris visûs fuisse perhibetur, ut maris fundum et Inferos videret. Pindar. Nem. 10, 115, Orph. Arg. 182., quae loca laudat H. ad Sat. 1, 2, 90.

30. Vidd. de athleta *Glycone,* qui Augusti aevo floruisse cen-

Digitized by Google

sendus est, G. E. Lessing. Vermischte Schriften t. 1. p. 325, Brunck. Anal. t. 2. p. 126. sive Antholog. Palat. Jacobs. vol. 1. p. 516, Eichstad. ad Ommeren. 31. *cheragra*. Quae te occupabit corpus non exercentem. 32. Sch. Cr.: *Quasi dicat aliquis: noli desistere a philosophiae studio, etiamsi non possis ad summum pervenire. Est.* licet, ἔςι 34. *Verba et voces.* Sch. Cr.: κατὰ τὸ αὐτό, *h. e. secundum idem: quia verba et voces idem sunt.* Sed *verba* intelligi possunt scriptorum, *voces* loquentium et ad virtutem capessendam hortantium philosophorum. Nisi malis verba vocesque incantamentorum interpretari, quorum verborum vi comparet philosophiae; quod minime ineptum. Ovid. de Medea Metam. 7, 247.:

Tum super invergens liquidi carchesia Bacchi,
Aeneaque invergens tepidi carchesia lactis,
Verba simul fundit, terrenaque numina pascit.

Eadem, Hecaten invocans apud Senecam Med. 801. nostrae edit.:

Tibi de medio rapta sepulcro
Fax nocturnos sustulit ignes;
Tibi mota caput
Flexâ *voces* cervice dedi.

Lucanus de magis Thessalicis 6, 445.:

Una per aethereos exit *vox* illa recessus,
Verbaque ad invitum perfert cogentia numen.

Cf. ibid. 467, 483, 501, 527 etc. Eurip. Hippol. 477 seqq., Lamb. ad h. l. Muret. V. L. 1, 4. Similis autem est imago piaculorum in sequentibus, quo magis inclinat animus, ut hanc explicationem alteri praeferendam arbitrer. 36. *Laudis amore.* Cruq.: κενοδοξία, ἧς τροφὴ τιμαὶ καὶ ἔπαινοι. Chrysost. περὶ ἱερώσ. *piacula.* Cruq: Medicamenta purgantia, καθάρσιες, i. e. praecepta philosophica. Sch. Cr.: *Mire philosophiam dicit esse vitiorum expiationem, quasi sacrosanctum sit aliquid in praeceptis philosophiae.* 37. *Ter pure.* Id. Sch.: „Ita ait *ter pure,* ut ter mergunt, qui se expiant. Pers. (2, 15.): *Tiberino in gurgite mergis Mane caput bis terque, et noctem flumine purgas.* De vi et religione numerorum imparium vidd. inprimis Valcken. ad Theocrit. 2, 43, et J. H. Voss. ad Virg. eclog.

Digitized by Google

8, 73. p. 426. Torrent. ad Sat. 2, 1, 7.: Quod *ter*, inquit, *transnanto*, id quoque et a medicis et a magis petitum est: impari enim et praecipue ternario numero summam vim illi tribuunt. *pure*. Sch. Cr.: *bene lecto atque recte*, *sine excogitatione (?) libidinis*. Quid sit proprie *pure habere*, ἀγνῶς ἔχειν, nemo nescit. Vide Parei lexic. Plaut. ea v., et Schneider. lexic. gr. v. ἁγνεύειν. Cic. de Harusp. respons. 25.: Qui tantum abest a principibus, quantum a *puris*, quantum a *religiosis*. *recreare*. Cruq.: instaurare, reficere, ἀνακομίζεσθαι, ἐπισκευάζεσθαι. 39. *culturae*. doctrinae, et inprimis philosophiae. 44. *capitis*. vitae. Sch. Cr.: *labore*, *periculo*, *adeo ut etiam mori velis ad ea acquirenda*, *quae contraria sunt his*, *scilicet divitias et honores*. 45. *ad Indos*. Vid. not. sequ.

46. *per saxa*. Per maris scopulos. *per ignes*. Cruq.: an per ardentes circulos, tropicum Cancri et Zodiacum [„Od. 3, 3, 54.: visere gestiens, Qua parte debacchentur *ignes*], eo quod mercatorem ait ad Indos penetrare, an simpliciter pro gravissimis periculis?" Posterior ratio verior videtur. Sat. 1, 1, 38 seqq.

—— Cum te neque *fervidus aestus*
Demoveat lucro; nec *hiems*, *ignis*, *mare*, *ferrum*,
Nil obstet tibi, dum ne sit te ditior alter.

ad quem locum H. similia Graecorum laudat haec: Eurip. Phoen. 524.:

Πρὸς ταῦτ' ἴτω μὲν πῦρ, ἴτω δὲ φάσγανα,

Anacr. 2.:

Νικᾷ δὲ καὶ σίδηρον
Καὶ πῦρ καλή τις οὖσα.

Pertinet huc etiam Afri illud Eun. 3, 2, 38:

E *flamma* petere te cibum posse arbitror.

ubi Donat.: Hoc intelligit, non ex foco, sed *ex medio igni* vel incendio flammae. Cf. Hom. Il. K, 246, Lamb. ad h. l. De navigatione Romanorum in Indiam ex Aegypto vid. inprimis Plin. H. N. 6, 23. San.: Avant la réduction de l'Egypte et de l'Arabie la route des Indes étoit inconnue aux Romains. Strabon nous apprend que pendant qu' Elius Gallus gouverna

Digitized by Google

l'Egypte sous Auguste, c'est-à-dire en 727. [a. U. C., sive 23. ante Christ. nat.], on fit partir pour les Indes une flote marchande de six-vingt navires du port de la Souris (*Myos-hormos*), aujourd'hui Casir sur la mer Rouge. Ce fut alors que la navigation d'Egypte aux Indes commença à être réglée etc. Plin. l. l.: *Digna*, inquit, *res, nullo anno imperii notsri minus H-S quingenties* [duodecies centena millia coronatorum. Dalechamp. Cf. 12, 18.] *exhauriente India, et merces remittente, quae apud nos centuplicato veneant.* 47. *miraris.* admiraris, magni facis. Cf. 6, 1. 48. *meliori.* Sch. Cr.: *doctiori, praeceptori philosopho.* 49. Idem: *Quis non cupiat potius coronari in Olympicis certaminibus sine magno labore et periculo, quam in pagis et compitis* [Sat. 2, 3, 26.] *magno cum sudore et discrimine capitis? Ita quis non malit in otio philosophico discere contemnendas esse divitias, quam cum maximo labore eas sectari per terras et maria?*

50. Cruq.: „Hellenismus, στεφθῆναι τὰ Ὀλυμπια μεγάλα." De 4 Graecorum ludis celebribus vide Cruq. ad Od. 4, 2, 13, aliosque. In his ludis, inquit Cruq., quando alii certabant cursu, lucta, pugnis, saltu: poetae et Musici cantionibus heroumque describendis laudibus contendebant etc.

51. *sine pulvere.* ἀκονιτί. Lamb. 57. Arcessenda altera lectio *desunt* ob concinnitatem (*desunt, Est.*), quomodo infra 2, 2, 182. *curet* vulgato *curat* recte praefert H. ad Sat. 1, 4, 24. „Si sex vel septem millia quadringentis desunt, sunt vero tibi animus, mores, lingua, fides: tamen eris plebs." H. e., inquit Cruq., eris plebejus, et ordinis plebeji, non equestris, cujus census erat quadringentorum sestertiûm sub Julio Caesare, i. e. ad numeros nostros, auctore Budaeo, decem millium coronatorum. 59. De isto ludo puerorum vide Muret. Lamb. locumque ibi laudatum ex Platonis Theaeteto. (ὃς δ' ἂν περιγένηται ἀναμάρτητος, βασιλεύσει ἡμῶν, καὶ ἐπιτάξει ὅ τι ἂν βέλητσι.) Eam sententiam in ore vulgi Rom. fuisse, ex similibus, in Gallico Caesaris triumpho decantatis, quae refert Dio Cass. 1, 43., colligit Eichst. ad Ommeren., laudans insuper Meierottonem libro german. de moribus Romanorum vol. 1. p. 90. Cf. not. ad 63. 60. *Hic murus* etc. Fruter. Conjectann. verisim. 3, 14: „Scribit Veget. de re mil. Rom. lib. 1. c. 20., pedestrem exercitum apud antiquos non esse dictum

Digitized by Google

murum, idque hac ratione, quod plerumque vel non armatus, vel certe leviter. — Et 2, c. 17. itidem Veget.: *Excipiebat*, inquit, *proelium gravis armatura*, *et tanquam m u r u s*, *ut ita dicam*, *f e r r e u s stabat*, *et non solum missilibus*, *sed etiam gladiis cominus dimicabat*. Ex hac antiquorum dicendi ratione, quam hic commemorat Veget., Horatii *murum abeneum* fluxisse mihi persuadeo, cum praesertim habeam testem locupletissimum, qui procul dubio id, ut alia fere omnia, ex Catonis, Celsi et aliorum auctorum vett. libris depromsit, unde Hor. prius hauserat.“ 62. Vet. Schol.: *Lex Roscia est*, *qua caveatur*, *ut proximis ab orchestra quatuordecim gradibus* [in theatro] spectent, quibus est quadringentorum sestertiûm [census]. H. e. equites. 63. *Nenia*. cantilena, vox saepius repetita puerorum ista:

Rex eris, *si recte faxis*; *si non faxis*, *non eris*.

de qua vid. Faber Thesauro erud. scholast. v. Nenia et, quem laudat, Scalig. Conjectan. pag. 142 sequ. et Lectt. Auson. c. 1.

64. De Curio Dentato et M. Furio Camillo, viris fortibus et bonis, vidd. historici Rom. 67. Ut sis eques Rom., suppetente censu; ut tantum habeas. 67. Sch. Cr.: *Puppius tragoediographus ita movit affectus spectantium*, *ut eos flere compelleret*. *Inde distichon fecit*:

Flebunt amici et bene noti mortem meam:
Nam populus in me vivo lacrimatust satis.

In quibus versibus legendum puto metri causa: *Fl. am. mort.* et b. n. m. 68. *responsare*. Id. Sch.: *Contumaciter respondere* (cf. Sat. 2, 4, 18.). *Responsat autem Fortunae is*, *qui adversa aequo animo tolerat*. 69. *Liberum*. Cf. Pers. 5, 73 seqq. *erectum*. Cic. pro Dejot. c. 13.: *Animus magnus*, *alacer*, *erectus*. Sen. epist. 9.: *Animus sanus*, *erectus*, *et despiciens fortunam*. *praesens*. Sch. Cr.: *valens persuasione*. Vid. ad Sat. 2, 2, 41. *aptat*. Id.: *format*. 71. *fruar*. utar. 72. Malim: *aut* fugiam, ut statim: *vel* odit. 73. *vulpes*. In Aesopi fabulis. 74. H. e. quia omnes, qui cum populo seu vulgo sentiunt in appetendis honoribus divitiisque, pereunt, ut animalia, quae ad leonem introierant. Cf. 44. 76. *Bellua multorum es capitum*. Plato appellat πολυκέφαλον. 77. *conducere publica*. Cruq.: „Hinc *publicani* Ju-

Digitized by Google

daeis odiosi propter vectigalia; sed et mercenarii publici, id est qui opera publica mercede conducunt, *μισθωτοί*, hic eo nomine censeri possunt.“ Juven. 329 seqq.:

> *Cedamus patria; vivant Artorius istic*
> *Et Catulus; maneant, qui nigrum in candida vertunt,*
> *Quis facile est aedem conducere, flumina, portus,*
> *Siccandam eluviem, portandum ad busta cadaver,*
> *Et praebere caput domina venale sub hasta.*

78. *Crustis.* Cf. Sat. 2, 4, 47, et de re Sat. 2, 5, 10 et totum eum locum. 79. in vivaria. Sch. Cr. *πρὸς τὸ σημαινόμενον*: *in suas nassas.* Sat. 2, 5, 44:

> *Plures annabunt thunni, et cetaria crescent.*

80. *occulto.* Id. Sch.: *illicito.* Sed rectius fecerit, qui proprie interpretetur, istosque intelligat, qui viros bonos se esse simulant, cum turpissime foenerentur. Cruq.: Hoc genus hominum multo est deterrimum, vel Isocrate teste ad Demonicum: *πάντες γάρ, ἔφη, μισοῦσιν, οὐχ οὕτω τοὺς ἐξαμαρτάνοντας, ὡς τοὺς ἐπιεικεῖς μὲν φάσκοντας εἶναι, μηδὲν δὲ τῶν τυχόντων διαφέροντας.* 83. *Bajis.* San. ad Od. 3, 4, 24.: Bajes, petite ville fameuse par ses bains et ses étuves, que l'on ne recherchoit pas moins pour le plaisir que pour la santeé, etoit située entre Cumes et Pouzzoles, sur la côte de la Campanie. Agrippa y fit faire un port en 717 etc. De aquis Bajanis saluberrimis vid. inprimis Plin. H. N. 31. 2. princ. *praelucet.* Sch. Cr.: *splendidior est.*

84. *lacus.* Lucrinus. Sat. 2, 4, 32, Od. 2, 15; 3, 1, 33. Sch. Cr.: *lacus et mare divitum sentit amorem erga se, qui supra mare et lacus constituunt aedificia.* 85. *Festinantis.* Cruq.: ad aedificandum. 86. *Fecerit auspicium.* Id.: H. e.: ei loco auspicio habita mutarit animum. *Teanum.* Sch. Cr.: *Teanum Sidicinum* (Cruq.: non procul a Nola et Sora) *civitas est Campaniae* (post Capuam prima: vid. San.). *Sensus est: primum gaudet maritimis locis, continuo post mediterraneis.*

90. De *Proteo* vid. instar omnium Virg. Georg. 4, 387 seqq.

91. Quomodo *inepta?* Certe cum his conferenti sequentia a versu 94. usque ad finem epistolae vix recta videatur lectio librorum, et permutari inter se haec vocabula, ut facile qui-

Digitized by Google

dem possunt, indicio est ipse ille locus, a Fea laudatus, in edit. Suetonii Oudendorpiana. 91. *coenacula, lectos.* Cruq.: nunc domi coenat in urbe, dormitque, nunc ruri.

92. *tonsores.* Vid. ad 7, 50. 93. *Nauseat*, ut solent, qui raro navigant. *priva.* propria. Sat. 2. 5, 11. 94. *inaequali tonsore.* Sch. Cr.: *hypalluge, quia inaequaliter tondet.* Vid. item ad 7, 50. 95. Idem: *subucula. Proprie dicitur pannus addititius a subjiciendo, vel subsuendo.* Varr. de Vit. pop. Rom. lib. 1. ap. Non. c. 14. n. 36.: *Postquam binas tunicas habere coeperunt, instituerunt vocare subuculam et indusium.* Vid. Torrent. Locum istum Senecae jam Zeunius indicaverat. 96. *dissidet impar.* Sch. Cr.: *non aequalis sedet in humeris.* 97. Sic interpungendum, ut in aliis vulgo editionibus: *Quid, mea* etc. h. e. Quid tum agis, cum mea etc. 2, 10.: Quid Paris? quid agit Paris? Nihil usitatius ea forma, neque huc pertinet *Quid?* seorsim positum, ut Graecorum τί δαί; τί δέ; (Cf. 1, 19, 12. etc.) Similiter peccatum 1, 16, 8. Vide nos ad Plaut. Aul. 137, Cas. 751. 101. *sollemnia.* Sch. Cr.: *pro sollemniter.* Graece.

102. *curatoris.* Cruq.: Furioso dabatur curator a praetore, si non erant agnati. Vid. titul. de tutel. in Institut. Jur. civ.

104. *et prave* etc. H. e. cum talem mei curam geras, ut vel in levissimis peccare me nolis. 106. Opponit se insanum sapienti Stoïco, jocoque inexpectato finit carmen. 107. San.: Il y a deux sortes d'ophthalmie, l'une séche et l'autre humide. Celse appelle la premiere *lippitudo*, et la seconde *pituita oculorum.* Horace étoit sujet à ces deux incommodités; il parle de la premiere au 30. vers de la Satire *Egressum magna* (Sat. 1, 5.), et il parle ici de la derniere. 108. *pituita* τρισυλλάβως efferendum, tanquam *pitvita.* Sat. 2, 2, 76.

Epist. 1, 2. De Lollio vide prolegomm. Od. 4, 9. Cf. Epist. 18. 1. *Trojani belli script.* Sch. Cr.: *periphrasis Homeri. maxime.* Recte Gesn. cum Sanadone interpretatur *natu maximum* fratrum Lolliorum, quorum hic unus est, alterius fit mentio, 18, 63; unde duos tantum fuisse haud tuto conjicit San. Cognomen *Maximus* in ea gente parum probari ex Inscript. Gruter. p. 638, 2., observat Gesn., cui tamen non obtemperavit Vanderburg. ad Od. 4, 9. 2. *declamas.* Exercitationis causa dicis, utpote adolescentulus. *Praeneste.* Oppi-

Digitized by Google

dum Latii non procul Roma, inter Labicum, Aesulam, Trebiam et Vitelliam, in monte situm et aquis frigidis celebre, quae multis ex fontibus manabant, quibus cum ad potum utebantur, tum ad balnea, ut auctor est Strabo lib. 5. Hodie vocatur Palestrina. Magnos ibi aestus vitare Horatius solebat. Od. 3, 4, 21.:

Vester, Camoenae, vester in arduos
Tollor Sabinos, seu mihi *frigidum*
Praeneste, seu Tibur supinum,
Seu liquidae placuere Bajae.

3. *pulchrum*. Cf. 30. 4. *Chrysippo*. Sat. 1, 3, 126. *Crantorem* Academicum, Xenocratis discipulum, magni faciebat Cic., eumque secutus est in libris de Consolatione, ut testatur Plin. praefat. H. N. Cf. Clav. Cic., Tusc., 2, 44; 3, 6; San. et interpp. ad h. l., quorum Sch. Cr.: *Hic Solensis fuit*, *pulchritudine corporis conspicuus. Non tantum a Xenocrate praeceptore suo, sed etiam a Polemone, qui Xenocratis scholam excepit, adeo fuit adamatus, ut in Academia magnam dignitatem sit assecutus.*

7. *Barbariae*. Phrygiae. Vidd. lexica. *lento*. Sch. Cr.: *diu gesto et forti. duello.* Mire Sch. Cr.: *duellum proprie est*, *quod a duobus bellum geritur.* H. e. pugna singularis (Duell.), quae significatio alterâ, quâ vox idem sonat atque bellum, ut Duellona Bellonam etc., recte creditur posterior. *collisa*. Vellej. 2, 52, 5., ex emendatione praeclara editoris Basil.: et *collisa inter se duo reip. capita*, ad quem locum Ruhnk., postquam laudavit illud Statii 6, 435.:

Ambitiosa pios collidit gloria fratres,

„Graeci," inquit, „centies ita dicunt *συγκρούειν*. Sed hic *collisa* elegantius dicitur ob adjunctum *capita*, metaphora deducta ab animalibus, quae mutuo concursu capita collidunt."

9. Sch. Cr.: *poscit reddi Helenam*. Iliad. H, 348 seqq.

10. *Quid Paris?* 1, 1, 97. Iliad. ibid. 357, seqq. 11. *Nestor*. Iliad. A, 247 seqq. 14. *plectuntur*. Sch. Cr.: *sustinent, patiuntur*, ut (Od. 1, 28, 26.): *Venusinae plectantur silvae*. Cruq.: *γνώμη*. Videtur alludere ad illud Hesiodi in Opp. et dieb. (260) ὄφρ' ἀποτίσῃ

Digitized by Google

Δῆμος ἀτασθαλίας βασιλέων, οἳ λυγρὰ νοεῦντες
Ἄλλῃ παρκλίνωσι δίκας, σκολιῶς ἐνέποντες.

17. *Rursum* melius, quia sequitur *virtus* ὁμοιοτέλευτον τῷ *rursus*. Cf. San. Odyss. A, 2 seqq. Muret. Var. Lectt. 10, 3. 22. *immersabilis*. ἀβάπτιϛος, ut ait Pind. Pyth. 2. (80. ed. Thiersch.) Cf. Cr. 23. Odyss. M, 39 seqq. et de Circe ib. K, 234 seqq.

25. Cur *indocte*? Num indoctum est, quidquid non legitur in MSS.? *Cor* passim significat *mentem*, *sapientiam*, *prudentiam*; inde derivatum *excors imprudentem* notat, *stultum*, *insanum*. Jam quaenam est haec oratio: Si Ulysses stultus, seu stultitiâ, Circes pocula bibisset, fuisset excors, h. e. itidem stultus? Hoccine cuiquam placere? Bene igitur Markl. conjecit legendum esse *exsors*, quae mutatio lenissima est, cum nemo nesciat, c et s litteras, majusculas praesertim, centies confusas esse in membranis. Sed quod *exsortem* significare dicit exheredem, ἄκληρον, quem τῷ ἀτίμῳ proximum esse in legibus Atticis monet, Marklando favens, Eichstad. ad Ommeren., id quidem vereor ut ad rem faciat, explicemque potius eximium, praestantem. Virg. Aen. 8, 552:

Ducunt exsortem (equum) *Aeneae, quem fulva leonis*
Pellis obit totum, praefulgens unguibus aureis.

i. e., inquit Faber in lexico, exemtum aliorum sorti, optimum et praecipuum, mit dem der andern keines zu vergleichen war. Ita etiam h. l. Ulysses nulli sociorum comparandus dicitur, quem tamen eorum, h. e. τῶν τυχόντων, infortunio implicari, prorsus indignum erat. Interpunctione autem juvandus locus, scribendumque sententia praeclara:

Sub domina meretrice fuisset turpis, et exsors]
Vixisset canis immundus etc.

h. e. et is, qui exsors esset, tamen ita vixisset, ut canis, vel sus. 27. *numerus*. Eurip., monente Lamb., Heraclid. 997.:

Εἰδὼς μὲν οὐκ ἀριθμόν, ἀλλ' ἐτητύμως
Ἄνδρ' ὄντα τὸν σὸν παῖδα.

ἀριθμον, hominem nihili, quales plerique sunt. *fruges consu-*

mere nuti. Cruq.: Tale est, inquit, illud Homeri ἐτώσιον ἄχθος ἀρέρης. Sic et in Theaeteto Platon. ἄχθος γῆς de homine nihili. Vide adagium Numerus. 29. *cute.* Corpore. Sat. 2, 5, 38. Sch. Cr.: *ad obsequendum corpori. operata.* occupata. 30. *pulchrum fuit.* Honestum, καλόν, videbatur. Cf. 3.

31. *cessatum* ducere curam. Cr.: Ad Graecismum: *ducere cessatum*, i. e. cessare facere, παύεσθαι τῆς φροντίδος, ἢ κοιμίζεις τὰς φροντίδας. Sed qualis est ille hellenismus, nisi forte *cessatum* pro *cessare* acceperit vir doctus? Imo est προσωποποιΐα, et Cura, tanquam persona, duci ad sonum citharae, velut in choro (Od. 1, 4, 5.), dicitur, ut ibi cesset.

34. Sch. Cr.: *Allusio ad artem medicam, qua solent hydropici currere* etc. Cels. Medic. 3, 10. de hydropicis: *Si sine febre aeger est, tum demum ad ea veniendum est, quae ipsi morbo mederi solent. — Multum ambulandum, currendum aliquando* etc.

37. *vigil.* Si dormies in medios dies (*ni posces — lumine*; cf. Pers. 3 init.), cum evigilaveris, invidia, vel amore vel aliis quibusvis pravis cupiditatibus torquebere, quae studiis litterarum et inprimis philosophia non excultos occupant.

39. *Est.* Sch. Cr.: *edit, consumit.* Ἔδει, κατέδει. Hom. Iliad. Z. 202, I. 75, K. 143, Ω. 129. 40. Plato, laudante Lamb., de Rep. lib. 2.: Οὐκοῦν οἶσθα, ὅτι ἀρχὴ παντὸς ἔργου μέγιστον; Aristot. Eth. lib. 1.: Δοκεῖ γὰρ πλεῖον ἢ τὸ ἥμισυ τοῦ παντὸς εἶναι ἡ ἀρχή. 43. *volub.* Cr.: fluidus.

44. sequ. Reprehendit avaros, et qui dotatas filiis quaerunt, silvasque etiam arant, ut plus inde lucrentur, cum Democritus fundos agrosque suos incultos reliquerit. Quos nihil amplius optare jubet, cum id contigerit, quod sit satis.

45. *pacantur.* Sch. Cr.: *excoluntur, arantur.* Virg. (Georg. 2, 239.): *mansuescit arando.* Wak.: „Pacatus," inquit, „ager est ager sine hoste, ut Hercules pacavit (Virg. Aen. 6, 804) Erymanthi nemus. Passim vero coeunt *mitis* et *placidus*" etc. Od. 1. 18, 2; Epist. 2, 2, 186. Conjecturam ejus probat ad Ommeren. Eichstad., additque, *placare terram* dici ut ἐξημερῶσαι γαῖαν Eurip. Herc. fur. 20; *mite* et *placatum* jungere Ciceronem ad Att. 5, 1; denique haec vocabula misceri, quam in rem laudat Heins. ad Claudian. de Raptu Proserp. 2, 147. Cf. Clav. Cic. v. Placare. Quid in his insciti? Sed vide,

Digitized by Google

quae nos ad Sat. 2, 7, 19. 53. *Auriculas* etc. Cf. 1, 1, 7. Sch. Cr.: *Delectant aliquando, sed non sanant. collecta sorde.* Cels. Med. 6, 7, 9.: *Solet etiam interdum in aurem aliquid incidere, ut calculus, aliquodve animal* etc. 54. *Sincerum.* Sch. Cr.: *mundum.* 58. *Siculi.* Velut Phalaris et Dionysius major.

60. *et mens.* Defendit hoc Bentl. Cf. Vechner. Hellenolex. p. 49. 61. Sch. Cr.: *dum poenas festinanter exigit. Odium enim est irae impatientia, quae vindictam desiderat.* 63. *Impera et.* Eam lectionem duorum ab se inspectorum librorum laudat in praefat. ed. Steph., et, quod mireris, probat. Cf. 10, 47. 66. *cervinam pellem latravit.* Cr.: Latrando discerpsit: quando videlicet post cervum captum ex intestinis ejus et sanguine, immixto pane, cibus pelli insutus venaticis proponitur, quod vulgo dicunt *faire la curie.* 67. *Militat.* Id.: feras sectatur. 68. *melioribus.* Sch. Cr.: *philosophiae magistris. offer.* erudiendum. 69. Aristot. Moral. ad Nicom. lib. 2.: ὀ μικρὸν διαφέρει τὸ ὅτως ἢ ὅτως εὐθὺς ἐκ νέων ἐθίζεσθαι, ἀλλὰ τὸ πάμπολυ, μᾶλλον δὲ τὸ πᾶν. Notat Cr. Sch. Cr.: *semel. primum.* 71. *nec praecedentibus insto.* Neque acrius quam pro viribus meis persequar. Confert Cruq. Epist. 2, 2, 202 seqq.:

Non tamen adversis aetatem ducimus austris,
Viribus, ingenio, specie, virtute, loco, re,
Extremi primorum, extremis usque priores.

Epist. 1, 1, 3, Zeun.: „Tiberius Claudius Nero, Liviae filius, anno U. C. 734. (ante Chr. 16.) ab Augusto missus ad Orientem, regnum Armeniae Tigrani restituit, recepit etiam signa, quae M. Crasso ademerant Parthi. Suet. Tib. c. 9.“ Cf. Vellej. 2, 94. 1. *Juli Flore.* Sch. Cr.: *Jul. Florus, — fuit in coborte, i. e. inter comites Claudii Tiberii Neronis, qui ab Augusto imperium accepit.* 3. *Per Macedoniam ducente* (Tiberio) *exercitum in Syriam*, inquit Suet. Tiber. 14. Sch. Cr.: *Graece protulit* Θρήκη *pro Thracia. nivali comp. vinct.* Hieme Tiberius iter fecit per eas terras. Id. Sch.: *Hebrus est Thraciae [mons et] fluv., qui meatu tardior est per biemen propter nivem et glaciem. niv. comp. nive strictus.* 4. Descriptio Hellesponti. 5. *pingues.* Id. Sch.: *Hinc dictum est* (Virg. Georg.

Digitized by Google

1, 103): *et ipsa suas mirantur Gargara messes.* Cic. pro lege Manil. c. 6.: *Asia tam opima est et fertilis, ut et ubertate agrorum, et varietate fructuum, et magnitudine pastionis, et multitudine earum rerum, quae exportantur, facile omnibus terris antecellat.* Cf. Plin. H. N. 33, 11 et passim, Tacit. Vit. Agric. c. 6, Justin. 38, 7, 6. 6. *studiosa.* Sch. Cr.: *litterata cohors.* Comites et amici Tiberii, contubernales, commensales ut recte vet. Schol. et Zeun. 8. *paces.* Sch. Cr.: *nove dixit, quia grammatici negant in plurali numero declinari.* Cf. not. ad Od. 3, 11, 17 seqq. *diffundit in aevum.* Id. Sch.: *memoriae tradit.* Plin. Paneg. 56.: *in immensum diffunditur oratio.* [9. *Titius.* Alius hic atque ille Titius Septimius, eques Rom., cui Od. 2, 6. inscripta est, veteri amico et commilitoni Horatii. Hic adolescens, poëticae artis etiam ipse studiosus, qui item Septimius vocatur in scholiis Cruq. et codd. Blandin. ap. Cruq. omnibus. Vid. San. ad utrumque Nostri locum. 11. *lacus* etc. Cr.: „communia et quibusvis obvia, inventuque facilia",

Avia Pieridum peragrans loca, nullius ante
Trita pede,

ut ait Lucret. 15. *Celsus.* Celsus Albinovanus, Tiberii scriba, ad quem epistola hujus libri 8. missa est, quemque nonnulli putant eundem esse atque Pedonem Albinovanum, amicum Ovidii (Epist. ex Pont. 4. eleg. ult.), [sed parum firmis adducti argumentis. Vid. Torrent. 16. *Privatas ut quaerat opes.* Sch. Cr.: *ut propria scripta proferat* etc. Ne sit plagiarius. 17. *Palatinus* etc. Id. Sch.: *ne excerpat ex scriptis eorum librorum, qui, in bibliotheca Palatina conditi, in auctoritatem a Caesare sunt recepti.* Reposuit Augustus eos libros in templo Apollinis Palatini anno U. C. 726., publicique juris fecit, ut ante Asin. Pollio bibliothecam eam, quam ex manubiis exstruxit post triumphum Dalmaticum, de qua Plin. 7, 31.

19. *cornicula.* Graculus est Phaedro Fab. 1, 3. 22. *hirtum.* asperum, rusticum. 24. *Respondere.* De jure, unde dicuntur Jureconsulti. Vidd. interpp. ad Sat. 1, 1, 9 sequ.

25. *hederae victricis.* Cf. Od. 1, 1, 29., ad quem locum Graevius in nota, quam adscripsit editionis Cruq. exemplari, Heidelbergae servato in bibliotheca Acad.: Poetae, inquit, lau-

reis et ederaceis coronis cingebantur. Laurus Apollini, edera Baccho sacra erat; uterque deus colebatur a poëtis. Cf. ibi Schol. Cruq. 26. *fomenta.* lenimina, solatia; honores, divitias. *Frigida* dixit παρὰ προσδοκίαν, quae calida sunt natura sua (Cels. 2, 17), intelligit autem putida atque inepta μεταφορικῶς. 27. *coelestis.* Respexit fortasse ad Ciceronis illa Tusc. Quaest. 5, 4.: *Ab antiqua philosophia usque ad Socratem, qui Archelaum, Anaxagorae discipulum, audierat, numeri motusque tractabantur, et unde omnia orirentur, quove reciderent; studioseque ab his siderum magnitudines, intervalla, cursus anquirebantur et cuncta coelestia. Socrates autem primus philosophiam devocavit e coelo, et in urbibus collocavit, et in domos etiam introduxit, et coëgit de vita et moribus rebusque bonis et malis quaerere; cujus multiplex ratio disputandi rerumque varietas et ingenii magnitudo, Platonis memoria et litteris consecrata, plura genera effecit dissentientium philosophorum.* 31. *Munatius.* Creditur esse filius Munatii Planci, qui consul fuit a. U. C. 712, cuique Od. 1, 7 [illegible]ata est. Filius item consul fuit a. U. C. 766. 32. *co[illegible]* [illegible]nquam vulnus. 33. *rerum inscitia.* Sch. Cr.: *imperitia, ign[illegible]tia, quia expertes estis philosophiae.* 35. *fraternum.* fraterno simile antea caritate. Cf. 10, 4.

Epist. 1, 4. De Albio Tibullo vid. elegantissime scripta J. H. Vossii praefatio, versioni illius et Lygdami elegiarum germanicae praefixa. Cf. etiam San. ad h. l. Paris propemodum aetatis erant poëtae, misitque hanc epistolam Tibullo Noster post editos Sermonum sive Satirarum libros, id quod ex versu 1. intelligitur.. 2. *regione Pedana.* Pedum oppidum inter Praeneste, Tibur et Tusculum. In ea regione villam habuit Tibullus, bonorum patriorum reliquias. 3. *Cassi Parmensis.* Sch. Cr.: *Hic aliquod generibus stilum exercuit, inter quae opera elegi et epigrammata laudantur. Hic est, qui in partibus Cassii et Bruti tribunus mil. fuit, quibus victis Athenas se contulit. Quintus* (L.) *autem Varius ab Augusto missus, ut eum interficeret, studentem reperit, et peremto eo scrinium cum libris tulit; unde multi crediderunt Thyestem Cassii Parmensis fuisse: scripseras enim multas alias tragoedias.* Eadem ferme habet Acro. Cf. Vellej. 2, 88., Valer. Max. 1, 7, 7, H. ad Sat. 1, 10, 61. Legendum in fragmento illo Cassii, si quidem Cassii revera

est, v. 1. *Argutae*; 5. *dulcis*; 18. nisi fallor: *quod collaudaverat ipse.* Vide Lips. Antiqu. Lectt. 4, 6, nos ad Plaut. Mil. 678, Truc. 285. 6. *eras.* Cr.: „Enallage temporis, pro *es*, quod est Graecis peculiare, ἦς pro ἐςί: ut sententia sit: Non cares mente" etc. Cf. Epod. 17, 60. *Sine pectore.* Id.: Vid. adag. Corpus sine pectore. H. e. — habes διάνοιαν. Continens pro contento. Cf. lexica. 12. Descriptio humanae vitae, quae variis animi perturbationibus agitari solet, quarum ne sapientissimi quidem sunt immunes. 15. *cute.* corpore. 2, 29.

Epist. 1, 5, 2. *omne.* Ita ut nihil relinquas, sed eo solo cibo satieris: nam nihil praeter olus tibi apponam, nec *varia coena vincam* tua *fastidia*, ut mus agrestis Sat. 2, 6, 86. De olere etc. vid. ad Sat. 2, 1, 74. 3. *Supremo sole.* Occidente. Sat. 2, 8, 3. *Torquate.* San.: C'est sans doute celui, à qui Horace a déja adressé l'òde *Diffugere nives.* (4, 7.) — Ce ne peut ètre ni Lucius Manlius Torquatus, qui fut Consul en 689, ni même son fils, comme Dacier l'a fort bien prouvé dans ses dernieres éditions. Ce pourroit bien ètre le petit-fils du Consul etc. Cf. Vanderb. ad Od. 4, 7. 4. *iterum.* Sch. Cr.: *supple Consule. Tauro.* Tit. Statilius, humili loco natus, sed meritis clarus, iterum consul fuit cum Augusto a. U. C. 728. Ejus abneptis, Statilia Messalina, nupsit Neroni imperatori. *diffusa.* Cr.: „nata quidem ad paludes Minturnenses et expressa; sed T. Statilio Tauro iterum consule diffusa, nimirum ex dolio seu copa recens [expressa et] fusa in cados, seu vasa vinaria. (Ita etiam Sanado, et recte.) Ceterum vero consentaneum est, ea vina non fuisse vetera; a loco autem quantum laudis habere possint, facile is conjiciat, qui non ignorat, palustia plus diluta quam nobilia vina proferre; quo nomine Sinuessa quoque, quae sita est ad Livim fluv. in sinu Setino (Plin. 3, 9, Strab. 5, 6.), celebratur ob vini, quod profert, non bonitatem, sed abundantiam. Minturnae autem inter Tarracinam sunt et Sinuessam, utrimque ad stadia 80. Strab. lib. 5." Setinum vinum ab Augusto et secutis principibus praelatum fere ceteris esse tradit Plin. 24, 6. ed. Dalechamp. Martial. 13, 108.:

De Sinuessanis venerunt Massica prelis.

et 109.:

Pendula Pomptinos quae spectat Setia campos,
Exigua vetulos misit ab urbe cados.

7. Sch. Cr.: *Vel accerse me ad te, vel sine me regem* [convivii] *tibi imperare.* Vid. ad Sat. 2, 6, 69. 8. Idem: *Mitte, omitte. leves spes. rerum humanarum, h. e. cogitationes fallaces. certamina. quibus certamus anteire ditiores.* 9. Vet. Schol.: *Moschi. Hic, Pergamenus rhetor notissimus, reus veneficii fuit, cujus causam ex primis tunc oratores egerunt, Torquatus hic, de quo nunc dicit, cujus exstat oratio, et Asinius Pollio. nato* (Jul.) *Caesare.* IV. Id. Julii secundum Macrob. Sat. 1, 12. Gesn.

10. *somnumque.* meridianum. Sat. 2, 6, 61. 11. *tendere.* Extendere, extrahere. Cr. 12. *quo.* in quem finem. *mihi* familiariter additum: nam intelligitur Torqu., ad rem paulo attentior. *conceditur.* Quasi ab alio Torqu. prohiberetur, cum ipsius animus a divitiarum suarum usu nonnihil abhorreret. Euphemismus. 14. *Adsidet.* Sch. Cr.: *similis est.* Contrarium est *dissidere ab insano.* San. *Potare* etc. Laetitiae causa in die festo. Virg. eclog. 4, 23.:

Ipsa tibi blandos fundent cunabula flores.

15. *inconsultus.* delirans. Od. 4, 12, 28.:

Dulce est desipere in loco.

16. *designat.* Donat. ad Terent. Adelph. 1, 2, 7. *Designare est rem novam facere (καινοπραγεῖν, καινοτομεῖν), in utramque partem, et bonam et malam. Operta recludit:* Hom., laudante Cr.:

— Οἶνος δὲ πολύφρονά περ μάλ' ἀεῖσαι
Καί θ' ἁπαλὸν γελάσαι, πάντ' ὀρχήσασθαι ἀνῆκε,
Καί τε ἔπος προέηκεν, ὅπερ τ' ἄῤῥητον ἄμεινον.

17. *Spes* etc. Aristotel. Eth. lib. 3.: εὐέλπιδες γὰρ γίνονται οἱ μεθυσκόμενοι. Cf. Lamb. et egregium Bacchylidis παροίνιον in Anacreonticorum ed. nostra pag. 89.

19. *Foecundi.* Foecundantes quasi animum. 20. *Contracta.* angusta, cui non late exspatiari licet. Od. 3, 2, 1. *solutum.* liberum, vel curis solutum. 21. *Haec,* quae sequuntur, officia, τραπεζοποιῷ. Vide de h. v. Hesych. et Athen. p. 170.

Digitized by Google

22. Cf. Sat. 2, 4, 81, 84. 23. *Corruget nares.* Horatiana loquendi forma, teste Quinctil. Vid. ad Od. 3, 11, 17 seqq. *Cantharus.* Poculi genus capacioris. Plin. 33, 11. extrem.: *C. Marius post victoriam Cimbricam cantharis potasse, Liberi patris exemplo, traditur, ille arator Arpinas et manipularis Imperator.* Frequens vox ap. Plautum. 25. *elim.* efferat. Sat. 1, 4, 84 sequ. Plut. de mulieribus instituendis: Τῷ Διονύσῳ νάρθηκα καὶ λήθην συνκαθίερῦσιν, ὡς μὴ δέον μνημονεύειν τῶν ἐν οἴνῳ πλημμεληθέντων —. ῷ συνᾗδει καὶ τὸ

Μισῶ μνήμονα συμπόταν.

Cf. Cr.: *Ut coeat par* etc. Cr.: „Quia pares cum paribus facillime congregantur, ut est in proverbio ἧλιξ ἥλικα τέρπει. Hom. Odyss. ό: ἀτὰρ καὶ ὁμήλικες εἶμεν. Haec itaque tria procuraturum se dicit, munditiem, amicos fidos, et aetate consensuque pares." Munditiem quidem magno epularum apparatui praeferebat Epicurus. Vid. San.

26. *Butram Septiciumque.* Sch. Cr.: *Convivarum sunt nomina.* Septicii legitur ap. Cic. Vid. Clav. Cic. 27. *prior.* Id. *melior.* Vel ad quam prius alii promiserit. *potiorque.* quae pluris ei est quam coena. *Sabinus* ille esse creditur Aulus Sabinus, poëta non ignobilis, cui quidam tribuunt elegias aliquot heroïcas, quae inter Ovidii leguntur. 28. *umbris.* Cr. ad Sat. 2, 8, 22.: Apud majores, inquit, diligenter observatum fuit, si quis ad coenam benignius invitatus accederet, ut, de benevolentia hospitis confisus, alios veluti comites et umbras secum duceret. — At sua sponte convivio aliis parato se adjungere non licebat. Quodsi tamen ita usu veniret, ut non invitati, sed αὐτόματοι adventarent, ii in imam lecti spondam deduci jubebantur etc. Plut. Sympos. 7, 6.: ὓς νῦν σκιὰς καλῶσιν, ὂ κεκλημένυς αὐτὺς, ἀλλ' ὑπὸ τῶν κεκλημένων ἐπὶ τὸ δεῖπνον ἀγομένυς etc. 29. *olidae caprae.* hircos, seu foetorem axillarum, qui facilius graviusque a nimis arte considentibus sentitur. *premunt.* molestia afficiunt. 30. *rebus.* negotiis juridicis aliisque, sed inprimis juridicis, ut docet versus sequens. 31. *Atria* etc. Cr.: in atriis te observantem

consulendi te vel sua tibi commendandi gratia, vel etiam ut honoris ergo te comitetur. *falle.* late, h. e. eo inscio per posticum egredere, ne te detineat. *Posticum* ostium occultius in adversa parte aedium.

Epist. 1, 6, 1. *Nil admirari.* Nihil magni facere, nullius rei studio desiderioque nimio teneri, nullam nimis appetere. 1, 47. etc. θαυμάζειν. *Numiciorum* antiqua Romae gens, nec tamen aliunde notus hic Numicius. *una.* Sch. Cr.: *unica et praecipua, ut: unum Tritonia Pallas.* 4. *momentis.* Sch. Cr.: *horis.* Cf. Clav. Cic. etc. *sunt.* Astronomos dicit et philosophos.

5. *Quid.* Quomodo, quo affectu? 6. *Arabas et Indos.* Plin. 5, 11.: *Ultra Pelusiacum Arabia est, ad Rubrum mare pertinens et odoriferam illam ac divitem et beatae cognomine inclitam.* Cf. 12, 17, 18, et Epist. 1, 1, 45. Sch. Cr.: *maris Indici munera sunt ebenum, uniones in conchis, gemmae.* Cr. munera terrae intelligit ea, quae terra inculta profert, aurum, argentum etc.

7. *Ludicra. Ludos inanes,* inquit idem Sch. *dona.* Od. 1, 1, 7 sequ. Sat. 2, 3, 179 seqq. 8. *quo — modo.* Sch. Cr.: *quo judicio, quo studio, qua spe. ore. vultu, oculis.* 10. *utrobique.* Id.: *et in timore amittendi, et in spe consequendi* etc.

11. *Improvisa.* Non ante meditata et cogitata, ope philosophiae. *Species.* Sch. Cr.: *prosperitatis et adversitatis.*

12. Nihil interest, quali quis affectu abripiatur; omni animi perturbatione carendum est. 17. *I nunc.* Lamb.: „Concessio est dissimulationis et irrisionis plena, qua utuntur Latini, cum vel a re quapiam deterrent, vel aliquid improbant, vel fieri non posse significant.“ Hom., laudante Wagn. in Horatio e Graecis illustrato, Iliad. 3, 432.:

Ἀλλ᾽ ἴϑι νῦν προκάλεσσαι ἀρηΐφιλον Μενέλαον
Ἐξαῦτις μαχέσασϑαι ἐναντίον.

artes. τέχνας, artis monumenta. *et artes,* et in genere artis monumenta, tabulas, signa et id genus alia. 18. *Suspice.* Sch. Cr.: *cum admiratione adspico.* 19. *loqu.,* oratorem publ.

21. Nomen *Mutus* legitur in antiquis inscriptt. *indignum — ortus!* Parenthesis ironica. *pejoribus.* Sch. Cr.: *humilioribus parentibus.* 24. *in apricum.* Id.: *in apertum.* Vidd. lexica. Xenophanes apud Cr.:

Ἐκ γῆς γὰρ τάδε πάντα, καὶ εἰς γῆν πάντα τελευτᾷ.

Digitized by Google

26. Non male alii: *Agrippae*, *via*, sine copula. Vid. ad Sat. 1, 3, 56. *Porticus* illa fuit prope Pantheon Agrippae, quod exaedificatum est a. U. C. 729. De via Appia vid. ad Sat. 1, 5, 6. 27. Od. 4, 7, 15. 29. *Vis recte vivere*. etc. Haec apodosis verborum *Si latus — morbi*. Nam idem est ac si dixisset: Qua ratione medeum quaeris lateri aut renibus laborantibus, h. e. morbo corporis, eâdem virtus quaerenda tibi est, ut animo recte habeas, si quidem hoc optas, quod quemque optare consentaneum est. Sic igitur scribendum:

Si latus aut renes morbo tentantur acuto,
Quaere fugam morbi; *vis recte vivere?* (*quis non?*)
Si virtus hoc una potest dare, fortis omissis
Hoc age deliciis.

Tentare, *tentatio*, propria in morbis. 31. *verba*. Non rem, sed mera verba, λόγον, unde *verba dare* dicuntur, praesertim apud Comicos, qui ſallunt aut deludunt. Dio 49. extrem. De Bruto, in summas angustias compulso: καὶ ἀναβοήσας τȣ̃το δὴ τό Ἡράκλειον: ὦ τλῆμον ἀρετὴ, λόγος ἄρ' ἦσθα ἄλλως; ἐγὼ δέ σε ὡς ἔργον ἤσκȣν, σὺ δ' ἄρ' ἐδȣ́λευες τύχῃ, παρεκάλεσε τινὰ τῶν συνόντων, ἵνα αὐτὸν ἀποκτείνῃ. In quibus duo jambici senarii restitui possunt, si ita scribas, expuncta copula:

Ὦ τλῆμον ἀρετή, λόγος ἄρ' ἦσθ' ἄλλως! Ἐγώ
Σ' ὡς ἔργον ἤσκȣν, σὺ δ' ἄρ' ἐδȣ́λευες τύχῃ.

nam hoc malim, quam ἄλλως, grave verbum, expungere cum aliis. Sch. Cr.: *Si*, *inquit*, *contemnis virtutem*, *ut eam non summum bonum*, *sed verba tantum existimes*, *et religionem spernis*, ut lucos sacros nihil aliud quam ligna putes: relinque haec, et vide, ne quis negotiator suo navigio ante te occupet portum etc. 33. *Cibyratica*. Cr.: Cibyra, Lycaoniae urbs ingens et populosa, fuit eorum Lydorum colonia, qui Cabalida tenuerunt, ut habet Stephanus etc. quam plurimum crevisse propter aequitatem scribit Strabo lib. 13. Cf. Plin. 5, 27., Clav. Cic., San., qui duas ejus nominis urbes distinguit, alteram in Phrygia majore sitam, quae motu terrae destructa fuerit sub Tiberio; alteram in ora Pamphyliae, e regione Cy-

Digitized by Google

pri insulae, commercio in illis regionibus opportunam. *Bithyna.* San. ad Od. I, 35, 7.: *La Bithynie* répondoit à peu près à cette partie de la Natolie, qui borde le canal de la mer Noire, et comprend le païs de Congri, avec une partie de l'Osman -- Illi ou du Becsangial, entre les bouches du Loupadi dans la Mer de Marmora et du Parténi dans la mer Noire. Les forêts de la Bithynie et du Pont fournissoient d'excellent bois pour la construction des vaisseaux. 35. Rectius *quadret*, ea pars, quae quadrare acervum possit, quaecunque semper eum consummet et perficiat. Simul intelligi Chrysippi acervum, qui Sorites dicitur, de quo et Persius extremo libro:

Inventus, Chrisippe, tui finitor acervi,

non inepte censet Cr. 39. *Mancipiis.* Cappadocia frumenti ferax et pecudibus Asiae regio, sed incolae ejus ignavi, ultimique servorum, ut qui oblatam sibi a Romanis libertatem recusaverint, teste Strabone lib. 12. circa init. In formam provinciae redacta est a Germanico. Suet. Calig. I. *Rex* ille est Ariobarzanes, de quo et ejus regno Cic. ad Att. 6, I.: *Nihil illo regno spoliatius, nihil rege egentius* etc. Cf. Clav. Cic. et interpp. ad Pers. 6, 77. 46. *fallunt.* latent, ut qui plus habeat, quam sciat. 46. *Ergo* etc. Haec εἰρωνικά, ut totus locus. 48. Cf. 20, 49. *species.* Apparatus externus, ex quo vulgus homines aestimat, honores, magistratus. *gratia*, favor populi. 50. *servum.* Nomenclatorem. Clav. Cic.

51. Haud vidi magis. Quis ista intelligat, Ferrari? et quo verba *trans pondera*, si nihil aliud significant, quam id, quod per se fieri intelligatur? Nam dextra, nisi toga brachio exerto, porrigi non poterat. Rectissime Gesn.: Ultra aequilibrium corporis, cum periculo cadendi. Ovid., eodem notante, Met. I, 13.: *Tellus Ponderibus librata suis.*

52. *Fabia. Velina.* Tribus Romanae. 54. *Frater.* Si junior est is, quem appellas; *pater* si Senior. Cf. 7, 37; Sat. 2, I, 12; 3, 126, Plaut. Rud. I, 2, 15. Hom. Od. H, 28: ξεῖνε πάτερ, etc. Quinctil. Declam. 321., laudante H. Sat. 2, I, 12: *Quoties blandiri volumus his, qui esse amici videntur, nulla adulatio procedere ultra hoc nomen potest, quam ut FRATRES vocemus.* Quod *fratris* et *sororis* appellatio etiam inter blanditias amatorias, non est hujus loci. 55. *adopta.* Sch. Cr.: *tuo alle-*

Digitized by Google

quio. 56. *lucet.* Sol nondum occidit, quo tempore coenabant frugi. 61. *Crudi* etc. Cibis nondum concoctis, et *inflati saturitate*, ut ait Sch. Cr. Cf. Sat. 1, 5, 49. Pers. 3, 98:

Turgidus hic epulis atque albo ventre lavatur.

62. *Caerite cera digni.* Digni, qui referantur in *tabulas Caerites*, ut ii, quos notae causa suffragiis privabant censores. Gell. 16, 13, ad eumque locum interpp. H. e., inquit Sch. Cr.: *nota infamiae et omni ignominia digni sumus.* 65. *Mimnermus.* Hisce versibus, quos, apud Plut. et Stobaeum repertos, habet H. Steph. in sua ed. Poëtarum principum p. 484.

Τίς δὲ βίος, τί δὲ τερπνὸν ἄτερ χρυσῆς Ἀφροδίτης;
Τεθναίην, ὅτε μοι μηκέτι ταῦτα μέλοι.

Epist. 1, 7, 6. *Designatorem.* Ordinatorem funerum. Vidd. Scholl. *lictoribus atris.* atratis, in funere magistratûs majoris, cum pompa deducebatur, *honorum indicibus*, musicisque, praefica, scurris, aliisque sequentibus. Vid. Kirchmann de Funerib. Rom. 7. *Dum.* Tempore autumni. Cf. Sat. 2, 6, 19. *pallet.* Sch. Cr.: *timet, ne infirmi fiant et moriantur.* 8. *Offic. sedulitas.* Clientium mane ad salutationem concurrentium et per magnam diei partem patronos comitantium. *opella for.* Advocatorum etc. in causis familiaribus, quae cum sint minimi fere momenti, inquit Cr., eas tamen agunt, quasi de rebus maximis contendatur. *opella.* ut in rebus leviculis et nugatoriis.

9. *resignat*, aperit mortuis testatoribus. 10. *Albanis.* Sch. Cr. *Latinis.* In finibus Campaniae. 12. *Contractus.* Sch. Cr.: *prae frigore.* Cr. ea imagine significari putat contracta navium vela in procellis, brumali praesertim tempore, cum vel in portu stant, vel prope terram navigant; quibus velis navibusque se comparare Horatium dicit, durante hieme parcum in legendo scribendoque, dum ver advenerit, quo tempore polliceatur se quasi pansis velis Romam rediturum ad vitam liberaliorem solutioremque. Sed longius haec repetita. 13. *Zephyris* veris comitibus. Od. 1, 4, 1 etc. *hirundo prima.* Vulgo dicitur ἡ χελιδὼν τὸ θέρος λαλεῖ. Cr. 14. *Calaber hospes.* Rusticus et rudis. Non tu me donasti ejusmodi rebus, quas ipse contemneres aut odisses (20.), quaeque revera viles es-

Digitized by Google

sent, ut pira Calabri. 15 — 19. Dividenda haec personis colloquentibus, ut ap. Gesn. 16. *Benigne.* Excusatio civilis. Vide nos ad Terent. Eun. 229. Cf. 62. 22. *dignis.* dignis rebus, non vilibus, et quas ipse contemnat, ut iste Calaber.

23. *quid distent aera lupinis.* Sch. Cr.: *quae sit differentia inter bonos et malos.* Digna dignis dat, ut qui idem bonus sit et sapiens: nam mali aut prodigi esset res viles neque ullius pretii donare, insipientis autem donare indignis immeritisque.

24. *Dignum praestabo me.* Sch. Cr.: *tuis beneficiis. Etiam pro tua laude, qui hoc mereris, laboro, ut dignum me praestem* etc. Ne videatur indignum donis cumulasse, proptereaque vulgo vituperetur. Non solum mea ipsius fama mihi cordi est, sed etiam tua. 26. Descriptio adolescentis. 29. Sch. Cr.: *Subtiliter per hanc similitudinem dicit, libenter se redditurum, quae a Maecenate acceperit, si ad arbitrium suum sibi vivere non concedatur. nitedula.* Μῦς ἀρουραῖος, δενδροβάτης. 30. Id.: *cumera vas frumentarium, ex viminibus contextum.* Cf. Sat. 1, 1, 53.

35. *Hac ego* etc. Hoc si quis mihi item faciendum dicat, omnia libens resignabo. 35. *Nec somnum — altil.* Descriptio vitae luxuriosae: nam qui satur delicatis cibis dormire nequit, is plebeculae bene concoquentis somnum altum laudare solet. Dicit itaque Hor., se tum non amplius ejusmodi hominem molliorem agere velle, neque otia sua libera thesauris Arabum posthabere. 36. *Arabum.* 6, 6. 37. *rexque.* Blandimentum pauperiorum et scurrarum. Vid. lexica, et cf. 17, 43, Sat. 1, 2, 86; 2, 2, 44. *paterque.* 6, 54. 40. *patientis.* πολυτλάντος, πολυτλήμονος, ταλασίφρονος. Vid. Homer. Odyss. et Lamb. ad h. l. Conjecturam Markl. proposuit etiam ad Maximum Tyr. tom. 2. Dissert. 32. pag. 133. ed. Reisk. 41. *Non est* etc. Odyss. Δ, 601 seqq. 43. *Atride.* Menelae. 44. *regia.* Cr.: magnifica et sumtuosa. 45. *vacuum.* Id.: non frequens et populosum, et proinde studiis meis aptum et vitae tranquillae. *imbelle.* Cr.: Alibi (Sat. 2, 4, 34.) vocat *molle*, otiosum. Vid. ibi not. 46. *Philippus.* L. Marcius Philippus, orator celeber. Vid. Clav. Cic. Recte *strenuus* dicitur, qui consul in ipsum senatum graviter aliquando invectus sit, teste Cic. Dom. 32., et avunculum censor in recitando senatu praeterierit, Brut. 64. Possis tamen et sic fere interpretari ut τὸ *fortis*, ut in genere

sit καλοκἀγαθός. Cf. Clav. Cic. utrâque voce, nos ad Sat. 2, 1, 16. Sch. Cr.: *Strenuus, efficax. Narratio haec satis apta superioribus est, quibus ostendit, se divitiis otium praeferre.*

47. *officiis.* Cr.: sorensibus. *octavam circiter horam. Nona,* cum sol occideret, coenabant. 48. *redit.* Sch. Cr.: *domum suam Carinas.* Sch. Cr.: *locus* (vicus) *est ad Tellurem* (Telluris, int. aedem, in 4. regione urbis: Sext. Ruf. et Nardin. l. 3. c. 14.; Pacis quoque ibi templum erat.), ut poëta (Virg. Aen. 8, 361.): *et lautis mugire Carinis, propter nobiles scilicet; licet legatur: et laetis.* Cr.: „Carinae ea pars est Esquiliarum, quae inter Busta Gallica, Tabernulam, arcum Gallieni et Suburam est, dicta Carinae, teste Serv. (ad Virg. l. l.), ab aedificiis factis in modum carinarum. Hic erat domus Pompeji, ubi Lenaeus, libertus ejus, grammaticam docuit, domus Q. Ciceronis, domus hujus Philippi" etc. Ibi ipse quoque Cic. avitas habebat aedes, aliorumque circum erant amplissimae ac splendidissimae ad viam sacram. Philippi quidem aedes dotales erant, in quibus Augustus natus est, ut refert San. 50. *Abrasum* volebat etiam Steph. diatr. p. 68. *in umbra.* Cr.: in officina, tonstrina, quae plurimum erant in pergulis, i. e. in ambulacris undique perspicuis, quales erant quoque porticus. *vacua.* Sch. Cr.: *ipsum vacuum, per hypallagen.* Imo, quae vacua erat propterea quod inaequaliter (1, 94.) et omnino male tonderet ejus dominus, nec nisi modico, ut conjicere licet, pretio paucos aliquot alliceret minus nummatos, velut hunc Vultejum. Hinc explicandus etiam, videtur Epist. 1, 1, 92., ubi pauper, divitem per omnia imitans, etiam tonsorem mutare dicitur, h. e. meliorem carioremque adhibere, quam quo usus erat antea. 51. Malim sane *proprio:* nam hoc χαρακτηριστικὸν in parco, qui tonsoris cultro uti nollet, ne quid pro eo quoque officio sibi numerandum esset. *Proprios* ad sententiam nihil confert, sed sponte intelligitur.

56. Scribendum uno tenore: *sine crimine notum et properare loco et cessare.* Properabat loco aliquo, et alibi cessabat Vultejus, ubi a praeconio vacabat, prout jussus erat, h. e. aliorum mandata exsequi tum solebat, et ita rem quaerere, quaesitoque uti, ut qui parcus quidem esset, sed minime sordidus aut avarus; omnia haec *notus* facere *sine crimine,* h. e.

ita, ut a nemine criminaretur, sed vir bonus probusque haberetur, sive secundum Sch. Cr., *sine infamia. Notum properare* etc. per hellenismum (15, 30; A. P. 163 etc.) pro eo, quod est: de quo notum sit, eum properare etc. Sch. Cr.: *properare. viatorem vel mercatorem* (Commissar) *agere lucri* (quaestus) *causa.* Hinc magis etiam perspicitur alterius lectionis, *natum*, inutilitas. 58. *Lare certo.* Sch. Cr.: *propria domo.*

59. *ludis.* Id.: *theatralibus. Campo. Exercitatione in Campo Martio.* Trigone (pila parva) etc. Cf. Sat. 1, 6, 126. *decisa.* Id. Sch.: *finita.* 62. *Benigne.* Cf. 16. 65. *tunicato.* Sch. Cr.: *non togato, vilibus vestimentis induto. scruta.* Omnis generis veteramenta. Vid. Lucil. ap. Gell. 3, 14, Vendebantur illa per praeconem Vultejum. 66. *Occupat.* Sch. Cr.: *improvisus venit, et praevenit salutando.* 68. *domum.* Philippi, salutatum et gratias actum de hesterna invitatione. 69. Lectionem *praevidisset* commemorat etiam Sch. Cr. *Providisset.* Id.: *quoniam prius fuisset salutaturus, si cognovisset* (imo: vidisset) *Philippum. Sic.* Hac conditione. 70. *Ut libet.* Formula concedentis.

71. *Post nonam.* Vid. ad 47. 72. *dicenda tacenda.* Cr.: „ῥητὰ καὶ ἄῤῥητα, fanda, nefanda. cui concinit hoc proverbium Quicquid in buccam venit, i. e. libere quidvis locutus.“ Significat vino Vultejum incaluisse in longius (*Tandem*) producta coena. 76. *Latinis.* Feriis. Varro de L. L. lib. 5, 3.: Latinae feriae dies conceptivus, dictus a Latinis populis, quibus in Albano monte ex sacris carnem (tauri mactati in honorem Jovis Latialis) petere jus fuit cum Romanis. Cf. Macrob. Sat. 1, 16. Non habebant certam diem aut statum anni tempus. Liv. 40, 10 extrem. Sch. Cr.: *Lat. Supp. feriis, quibus in urbe nihil agi licebat. Indici autem solebant ob certas causas.*

77. *mannis.* Id.: *sedens in parvis equis, buricis, ut cum Philippo proficiscatur comes,* quales secum tollere solebant beatiores, ne soli essent in itinere. Cf. 17, 52; Sat. 2, 6, 42.

79. *requiem.* Oblectationem. 83. *nitido.* Sch. Cr.: *urbano.*

84. *crepat.* Clamat, loquitur. *praeparat ulmos.* Sch. Cr.: *ad vites sustentandas.* Plin. 17, 23. ed. Dalechamp. longo aevo indicatum scribit, *nobilia vina non nisi in arbustis gigni, et in his quoque laudatiora summis, sicut uberiora imis: adeo excelsitate profici.* De discrimine arbustorum et vinearum vide H. ad

Digitized by Google

Sat. 1, 7, 29, Voss. ad Virg. Georg. 2, 358. Nobiliorum igitur vinorum cupidus erat Vultejus lucri causa. 90. *scabrum.* Sch. Cr.: *squalidum propter laborem.* 94. De *Genio* ad 2, 1, 144. *Penates* intelligendi videntur dii cujusque gentis proprii, qui non in foco, ut Lares, sed in penetralibus aedium colebantur. Vide, quos laudat H. ad Sat. 1, 5, 65, Varr. ap. Arnob. advers. gent. 3. p. 123, Macrob. Sat. 3, 4, Serv. ad Aen. 2, 296, 325. Cf. Gronov. diatr. in Stat. Silv. 4, 8, c. 44. Ex Asia et Samothracia cultum eorum repetit Clariss. Creuzerus Symb. et Mythol. t. 4. p. 222., ubi κτησίυς quoque vocatos esse monet secundum Dionysium Halic. Antiqq. 1, 67., ut Jovem. (Maussac. ad Harpocrat. p. 299. ed. Gronov.) 96. *adspexit.* perspexit, intellexit. 98. *modulo ac pede.* Ἓν διὰ δυοῖν. *verum est.* Sch. C.: *aequum est ac decet.*

Epist. 1, 8, 1. *Celso.* Vid. ad 3, 15. *Gaudere,* etc. χαίρειν καὶ εὖ πράττειν. Lamb. 2. *refer.* Nam prior litteras dederat ad Horatium. *comiti.* Vid. ad 3, 1. 10. *veterno.* Sch. Cr.: *lethargo.* Cels. Medic. 3, 20.: *In hoc* (lethargicorum morbo) *marcor et inexpugnabilis pene dormiendi necessitas.* λήθαργον *Graeci nominant. Id quoque genus* (ut phreneticum) *acutum est, et, nisi succurritur, celeriter jugulat.* 12. *ventosus.* Sch. Cr.: *inconstans, instabilis, fluitans.* Cf. 19, 37. Sic interpung.: *Romae Tib. am. ventosus, Tib. R.* 16. Id. Sch.: H. e.: *Si felicitas* (tua, ut qui sis amicus Tiberii) *immutabit te, nos in tua amicitia non durabimus: quia qui in rebus laetis effertur, omnibus fit ingratus.*

Epist. 1, 9, 1. *Septimius.* Sch. Cr. ad Od. 2, 6, quae huic viro inscripta est: *Alloquitur,* inquit, (Tit.) *Septimium, equitem Rom., amicum et commilitonem suum, quem sibi tanta gratiae necessitudine dicit adstrictum, ut, si velit, vel ad ultimas secum mundi partes proficisci possit.* Augustus in epist. ad Nostrum (Suet. in vit. Horat.): *Tui qualem habeam memoriam, poteris ex Septimio quoque nostro audire: nam incidit, ut coram illo fieret a me tui mentio.* Poëta insignis audit Gesnero ad h. l.

1. *unus.* Sch. Cr.: *solus.* Nam neque ipse scio, nec credo. Vide seqq. 2. Conjungenda *et prece cogit scilicet.* Scilicet confirmantis asseverantisque est, ut passim. Ita et Cruq.: nam

Digitized by Google

veri, inquit, amici supplicare est imperare. 3. *tradere.* commendare. Sat. 1, 9, 47; Epist. 1, 18, 78. 4.

Dignum mente | domoque | legentis | honesta | Neronis.

Pejorem hujus generis versum in tota antiquitate non invenias: nam et amphibrachis tribus continuis deturpatur, et eandem caesuram quater repetit, quo nihil fingi invenustius potest. Sed vide not. ad Sat. 2, 6, 35. Cf. ibid. 1, 4, 41 sequ., ubi sermoni haec propiora vocat, nosque in Vindiciis Ovid. ad Met. 3, 435. Nisi forte ipso metro κορδακικωτέρῳ, cum alias non auderet, exprimere voluerit Tiberii levitatem et lasciviam. Similes huic versus 2, 1, 250; 2, 2, 1; Sat. 2, 6, 17.

5. *propioris.* carioris. 9. *opis.* Vis, potestatis seu facultatis aliquid efficiendi. *mihi commodus uni.* Cr.: Graece significantius ἰδιοπράγμων nominatur. 10. *majoris.* magnae, invidiae.

11. *Frontis.* Audaciae. Coepi affectare audaciae urbanae praemia seu laudem, volui videri urbanus. 13. *Scribe tui gregis hunc.* Sch. Cr.: h. e. *tuo gregi Septimium et amicis adscribe. fortem.* 7, 64.

Epist. 1, 10. De Aristio Fusco dictum ad Sat. 1, 9, 61.

4. *quidquid.* Sallust., laudante Sch. Cr.: *Idem velle atque nolle, ea demum firma amicitia est.* 5. *nidum.* Id. Sch.: *civitatem, in qua natus es et educatus.* 8. *vivo.* vita fruor. Catull. 5.:

Vivamus, mea Lesbia, atque amemus.

regno, rex sum, beatissimus sum. Vid. ad Od. 1, 1, 29.

10. Sensus est: *Sic me fastidium urbis tenet et rure delector, quemadmodum servus sacerdotis, qui liba edere consuevit, longo fastidio libaminum panem desiderat.* 16. *Canis.* Sirii. Descriptio aestatis, ejusque calorum. *momenta.* Sch. Cr.: *nocumenta* (imo: *movimenta*), *cum sol ad Leonem venit.* Cr.: tempora, ut loquuntur astronomi. 18. *invida.* quae somnum invidet. Jungendum *minus* et *depellat.* 20. *plumbum.* Sch. Cr.: *fistulam plumbeam* (in aquaeductu). 27. Idem.: *Aquinum oppidum est Italiae* (Latii novi), *ubi conficitur purpura, quae videtur imitari Sidoniam.*

34. seqq. Fabula a Stesichoro inventa secundum Aristot. Vid. Lamb. 36. *opes.* auxilium. 37. Fea: „Quid opus erat *victo*, cum jam dixisset *victor*?“ Hoc Cuninghamo dictum

Digitized by Google

ejusque sectatoribus, non Bentlejo, qui legit *Sed postquam violens victo disc. ab h.* Ceterum Cadomensis quoque ed. anni 1480: *S. p. victor victo d. a. h.* 41. Rectius foret *nesciit*, quia de eo dicitur, qui libertate jam caret, h. e. parvo *nescivit* uti, non de eo, qui id nesciet, itaque fiet servus. 43. *subvertet.* prosternet. Graeci, monente Cr.: μηδὲ ὑπὲρ τὸν πόδα ἔξω τὸ ὑπόδημα. *uret.* Sch. Cr.: *constringet.* 48. Ducta imago mihi videtur a funibus, quibus naves trahuntur. *Tortum*, ut omnes funes. Epitheton ornans, ut ajunt. 49. *putre.* antiquum. *Vacunae.* Sch. Cr.: *Vacuna ap. Sabinos plurimum colitur. Quidam Dianam, nonnulli et Cererem esse dixerunt, alii Venerem, alii Victoriam deam vacationis, quod faciat vacare a curis. Sed Varro primo Rerum divin. Minervam dicit, quod ea maxime hi gaudent, qui sapientiae vacant.*

Epist. I, 11. Sch. Cr.: *Alloquitur Bullatium, qui varia loca villarum, civitatum ac regionum* (maris Aegaei et Asiae) *accesserat; quem interrogat, anne ad comparationem Tiberis et Campi Martii ei sordida merito videantur; quod cum neget Bullatius* (puta in litteris ad Horatium datis, vel in colloquio, quod cum eo habuit), *et Lebedum praeferat: tandem* (malim *tamen*, quae vocabula saepius confusa) *concludit Hor., omnia loca sive minora sive majora aequalia esse ad bene vivendum.* 2. *concinna.* Venusta, amoena, in quam multi Romanorum animi causa se contulerant. Vidd. Clariss. Köpkii Beschreib. des häusl. etc. Zustandes der Griechen, 1., et ab eo laudati, Tournef. Voyage 1. p. 153 seqq., Reinecc. Hist. Jul. 2. c. 5. 5. *Attalicis.* Pergamenis. Vid. Plin. H. N. 5, 30 etc. 6. *Lebedus*, inquit Sch. Cr., *oppidum est desertum* (? sed hoc petitum ex v. 7.) *in Asia juxta Colophonem* (media fere via, qua Smyrnam itur.). Cf. Plin. 5, 29, Mela, 1, 17. At Strabo lib. 14.: *Postea*, inquit ap. Cr., *est Lebedus, qui* (vicus) 120 *stadiis abest a Colophone. Hoc in loco Liberi patris conventus est et Ionum habitatio usque ad Hellespontum, in qua sollemnia et certamina Libero patri quotannis celebrabantur* etc. Eodem tamen loco Myonnesios Lebedum migrasse dicit, Lebediis perlibenter eos suscipientibus propter hominum ibi paucitatem.

7. *Scis.* Quia id oppidum adiisti, ut ex te comperi. Sch. Cr. *Gabii et Fidenae civitates Sabinorum desertae. Maris et itinerum pertaesus* Bullatius Lebedum laudabat. Quem refellit

Digitized by Google

Hor. II seqq. *Gabiis — et illis.* Verba Bullatii. Vidd. prolegomena, San. et Morgenstern. ap. Eichstad. ad Ommeren.

10. Vide ap. Lamb. similes locos Sophoclis et Menandri et Lucretii. 11. *Sed* lenius adversatur, quasi dicas: Iſta quidem non omnino improbo, sed tamen neque, qui etc. *imbre lutoque.* Levibus, nec perpetuis, incommodis. 12. *in caupona.* Qua imbrem vitavit. Sch. Cr.: *in taberna meritoria. vivere suppl. semper.*

13. *Frigus collegit.* Friget, quemadmodum dicitur *sitim colligere.* Cr.: Hic furnus est casa furnaria, φοῦρνος Polluci lib. 5. et Athenaeo lib. 3. (ein Backoſen.) 14. *plene.* Cr.: omnino. 17. *Rhodos.* Vid. Clav. Cic., Köpke l. l. etc. *Mitylene.* Plin. 5, 31 circa ſinem: *Reſtant*, inquit, *Ereſos* (Theophraſti patria), *Pyrrha, et libera Mitylene* (in Lesbo insula), *annis D. potens.* Sedes fuit litterarum et artium, sed etiam luxu infamis, ut tota insula. Strab. lib. 13., interprete Cr.: *Mitylene portus duos habet*, etc., *et rebus omnibus pulcherrime instructa est.* Hodie vocatur *Castro.* Vid. Köpke l. l. ad 2. 18. *Paenula* vestis crassa, hiemi conveniens. *solstitio.* Sch. Cr.: *aestivo. Campestre est linea vestis tenuis, inutilis hieme, quia totius corporis nihil praeter inguina tegit; ideo campeſtris dicta, quia in campeſtri exercitio*, i. e. in Campo Martio, *utebantur ea juvenes.* Cf. A. P. 50.

19. *Tiberis*, ad natandum. *Sextili.* Sch. Cr.: *quia in Augusto mense non est opus igni.* 23. Versus in nota ap. Feam restituas legendo:

Fortuna spondet multa, praestat nemini.
Vive in dies horasque: nam proprium est nihil.

vel potius sic, ut sint iambici senarii non puri, quales Comicorum et Phaedri:

Fortuna spondet multis, praestat nemini.
Vive in dies et horas: n. p. e. n.

26. *arbiter.* speculator, inspector. Vidd. lexica. 27. Concinnius Aeschines in Ctesiph., monente Lamb.: τόπον, οὐ τροπον, μετέβαλε. 28. *inertia.* Cr.: ἀφροσύνη, ἀδράνεια, insipientia etc. *stren. inert.* ὀξύμωρον. *exercet*, circumagit. *Navibus atque quadrigis.* Descriptio itinerum terra marique. Angusta Feae explicatio. 30. *Ulubris.* Sch. Cr. (Ulubrae) *vicus desertus in Campania, tam inops quam Lebedos in Asia.* Similiter Pindar.

ap. Plut. de Exilio p. 602. E., secundum nostram emendat. (Pindar, t. 2. p. 331.)

> Ἐλαφρὰν Κυπάρισσον φιλέειν, ἐᾷν δὲ
> Νόμον Κρητὸς περίδινον. Ἐμοὶ δ' ὀλίγον μὲν γᾶς
> Δέδοται, ὅθεν ἄδος· πενθέων δ' οὐκ ἔλαχον, οὐδὲ
> στασίων.

Epist. 1, 12, 1. *Fructibus.* Cr.: ex agris fructuariis, pascuis, vectigalibus. *Icci.* Sch. Cr.: *Ad Iccium procuratorem Agrippae in Sicilia constitutum* (scribit) etc. *Ut illic* (Od. 1, 29.) *cupiditatem ejus perstrinxit, ita hic parcimoniam ejus laudat, sed cum mordacitate.* Filium putant M. Iccii, qui Siciliam sortitus est, sortiente M. Antonio Consule. Cic. Phil. 3, 10. Stoicum prodit 11. 2. *Si recte frueris.* Sch. Cr.: *si contentus fueris reditibus tuis.* 4. *rer. supp. usus.* Id.: *cui nihil deest.* 5. Cum habeas, quod satis sit ad vivendum, si etiam sanus es, neque ventre aut lateribus aut podagra laboras, profecto nihil est, quod addi felicitati tuae possit. De ventris morbis vid. Cels. Med. 4, 19, de laterum ibidem 6, de podagricis 24. 7. *abstemius.* Sch. Cr.: *abstinens, dictum ab eo, quod abstineat temeto, i. e. vino; sed hic pro sobrio positum est. In medio positorum.* Tibi, ut iis uti possis. Cf. Sat. 1, 2, 108. 8. *urtica.* Quia de herbis (olere etc.) dixit, *urticam* intelligo, cum Cr. et Gesn., pisciculum Siculum, carnis tenerae et concoctu facilem, quem ἀκαλύφην vocat Athen. lib. 3. Non omnes omnino pisces cari, ut non nemini videbatur. Hunc modico pretio veniisse in Sicilia, consentaneum est. Rectis autem est *sic vivis. Sic vives* probum esset, si praecessisset *Si forte — vives.* Tempus tempori respondeat necesse est. 9. *Fortunae rivus.* Velut Pactolus fluvius, Midae auro infectus. Vid. Ovid. Met. 11. 10. *naturam.* hominis, tuam qui avaritiae deditus es. Scribend. *Pecunia*: nam persona esse videtur, quia dicitur *nescit*, cultamque esse a Romanis pecuniam tanquam deam scribit Augustin. de Civ. Dei 4, 21. Quanquam A. P. 390 legitur: *nescit vox missa reverti*, h. e. non potest. 11. *putas.* Tanquam Stoicus. 12. Sch. Cr.: *Democritus Abderites philosophus, atomorum inventor et errorum multorum, dum philosophiae intentus esset, neglexit agros suos, adeo ut vicinorum pecora ibi libere pascerentur. Tandem dementiae apud*

Digitized by Google

judicem reus factus, obtulit libros de re physica a se conscriptos; ob quam causam liberatus est, et praemium accepit. Cf. Diog. Laert. I. 9. 13. *Cultaque.* Sch. Cr.: *rura illius. peregre est.* absens. Cf. Lamb. 14. *scabiem et contagia lucri.* Cr.: inter scabiem contagiosam. Cic. de Legg. 1, 17.: *quae natura bona sunt, quia dulcedine hac* (voluptatis) *et scabie carent, non cernimus.* 15. *adhuc.* Usque ad hoc tempus. *sublimia.* Sch. Cr.: *physicam, philosophiam.* 18. *obscurum.* Cr.: Orbis lunae per se obscurus a sole illuminatur etc. 19. *rerum.* Mundi ex dissimilibus elementis partibusque compositi. 20. Vetusne philosophia (Empedoclis Pythagorei, de quo vidd. Diog. Laert. 7. s. 76. Suid. v. Μάνης, Cic. passim, etc.), an nova (Stertinii, Stoici, qui tum vivebat. Vid. de eo Sat. 2, 3, 33.). *Stertinium.* Stertinianum, ut alibi Romula gens pro Romulea etc. *Stert. acumen* periphrasis est personae, ut *sententia Catonis* pro Catone Sat. 1, 1, 32, etc.

21. *seu pisces* etc. Sch. Cr.: *Sive laute* (piscibus), *sive parce* (herbis) *vivis:* nam hoc nihil refert. 22. *Utere Pompejo.* Vive cum illo; adscribito eum tuo gregi. Vid. ad 17, 2. et de Grospho vid. Vanderburg.. ad Od. 2, 7. Sch. Cr. equitem ex Sicilia oriundum vocat. 7. Virg. Aen. 2, 145.:

His lacrimis vitam damus, et miserescimus ultro.

ubi Serv.: *Ultro,* inquit, *non est s p o n t e: nam rogaverat, sed i n s u p e r, et venit ab eo, quod est u l t r a, quia plus, quam rogaverat, praestiterunt.* 23. *verum.* Justum. Cf. 7. ult. etc.

24. Facile homines nobis adjungere et tanquam emere amicos possumus, si viris bonis, qualis est Pompejus Grosphus, aliquid deest, quo praebito eum devinciamus.

26. Ἁμαρτήματα μνημονικὰ poetae ejusmodi rerum minime curiosi: ne aliquid subesse pejus existimes: nam Armenius sive Artavasdes non virtute Tiberii, sed propinquorum fraude sublatus est; neque ejus regnum Phrahates accepit ab Augusto, sed Tigranes, et quidem rogatu suo valde obnoxio. Vide San., Eichstad. ad Ommeren., quosque laudat, inprimis Bentl. ad Epist. 1, 18, 56. et Ruhnk. ad Vellej. 2, 94.; quibus responsum etiam in nota ad Od. 4, 15, 9. 28. *genibus minor.* Sch. Cr.: *devolutus ad genua. aurea,* χρυσῆ, pulcra, benigna.

Epist. 1, 13. Sch. Cr.: *C. Vinnius Fronto, ad quem haec epist.*

scripta est, patrem habuit cognomine Asinam, ad quem alludit, et hanc appellationem nominis vult ejus ingenio convenire. Cr.: „Mandat Hor. Vinnio, in tradendis Augusto suis libellis ut a praescripto ne abeat, ne ejus nimio fortasse studio ipsis pro benevolentia conciliet odium.“ Conditione homo similis Vultejo, de quo ad 7, 56. 3. *reddes.* Pro *redde*, ut post *utéris*, *servabis*, Graecorum more, de quo vidd. Donat. ad Terent. et Matthiae grammat. graec. major p. 717. 10. *lamas.* S. Cr.: *lacunas majores, continentes aquam pluviam* etc. Cf. Fest. et Torrent. ad h. l. 14. *vinosa.* S. Cr.: *ebria. Pyrrhia. nomen est ancillae in quadam fabula Titinii, quae furata lanae glomos ita gestavit, ut deprehensa sit.* 115. San.: Athénée au commencement du l. 4. dit qu'il y avoit des repas réglés (κοινοὺς θιάσους) par les loix entre ceux qui étoient de même tribu. Ceux qui alloient manger chez les autres, portoient un bonnet et des pantoufles; le bonnet pour s'en servir en cas de mauvais tems etc. De soleis ad Sat. 2, 8, 77. 18. *prece.* hac mea. *nitere porro.* Cr.: Adhortantis: age, da omnem operam. 19. *frangas.* Ut dicitur *fidem*, *foedus frangere.*

Epist. 1, 14, 2. *habitatum.* S. Cr.: *possessum a quinque bonis patribus. focis. domibus, ad octavum lapidem ultra Tibur in via Valeria. Valerienses igitur senatores agellum suum possedisse significat.* De senatoribus nugae. Recte Cr.: Agellus Horatii, quem a Maecenate acceperat, tanta erat foecunditate, ut quinque patres in sua familia singulos aleret, qui, ubi tempus et res ipsa postulabant, Variam ibant ad lites discernendas.

3. S. Cr.: *Varia oppidum in Sabinis olim, nunc vicus, imminens Anieni.* Phaedr. fab. l. 5. prolog. 14. ex felici Gabr. Brotieri emendatione:

Quintum libellum dum tu Variae perleges etc.

ad quem locum Brotierius: Agitur, inquit, de Particulonis villa, quae erat *Variae*, nunc *Vicovaro*, in ripâ dextrâ Anienis agroque Tiburtino, viâ Valeriâ. 4. *spinas.* Cr.: Metaphoricôs, curas, molestias etc. 5. *res.* ager et silvae, quas tu fastidis.

6. Aelium Lamiam senatorem vocat Sch. Cr. ad Od. 3, 17, quae ei inscripta est. Aeliorum gens illustris, ex qua oriundi Antonini ad summum fastigium evecti sunt. Cf. Clav. Cic. vv. Aelii seqq. et L. Lamia. Hujus Lamiae frater quis fuerit, igno-

ratur. De ipso San. ad Odarum l. l.: Celui, dont il est parlé ici, avoit commandé dans l'armée d'Auguste contre les Cantabres. Il fut aussi Triumphir de la Monnoie, comme il poroit par quelques médailles. 7. Versus ταυτολόγος et offendens ὁμοιοτελεύτοις vocabulis *moerentis* et *dolentis*. An dederat Hor.: Fratrem *mirantis*, magni facientis? Cf. 18, et 6, 1, ibique Gesn. 8. *istuc*. S. Cr.: *in agrum*. 14. Cr.: *Mediastinus* servus est, qui stat in medio, paratus omnium (omnibus) ministeriis, non in balneis tantum, ut vult Priscian., sed ubique locorum, tam in urbe quam ruri. 21. *uncta popina*. Sat. 2, 4, 62. 26. *et tamen urges* etc. Recte C.: „ut scribis aut nuncias." Verbis exaggeraverat homo improbus laborem suum et agri sterilitatem. 28. *Disjunctum*. S. Cr.: *post laborem*. Ironice haec excerpit ex villici epistola vel sermone. 31. *tenues*. subtiles, λεπτάς, molles. Cf. 2, 1, 225. 33. *immunem*, nihil donantem. Vid. not. ad Od. 3, 23, 17. *Rapax* adversus alios amatores fuit Cinara, sed Horatium liberaliter tractavit; quam ob causam bona vocatur Od. 4, 1, 3. Tibull. eleg. 2, 5, 45. ed. J. H. Vossii.:

At *bona quae nec avara fuit*, centum licet annos
Vixerit, ardentem flebitur ante rogum.

Assecutus hoc est Vand. in prolegomenis Od. 4, 1. 34. Hic versus post 32. inculcandus est propterea quod *decuere* pertinet ad verba *Quem bibulum* etc. Versus ob similia initia inter se commutati sunt a librariis. Cf. A. P. 46 etc.

36. *sed* etc. H. e. sed pudet non incidere, sive abrumpere, tandem ludum. Juv. 8, 165.: *Breve sit, quod turpiter audes*. Annotavit Cr. 40. *diaria*. Sch. Cr.: *cibaria*. 40. *argutus*, callidus, prudens. 44. Aristoph. Vesp. 1422.

Ἔρδοι τις, ἣν ἕκαςος εἰδείη τέχνην.

Epist. 1, 15. C. Numonius Vala Quinctilii Vari legatus fuit in Germania, cum eoque occidit, teste Vellejo 2, 119. Habitasse videtur *Veliae* vel Salerni in *Lucania*, de quibus oppidis vid. Plin. 3, 5 et 7. 2. *Quorum*. Qualium. 3. Antonius Musa, Augusti libertus et medicus, cui statua aere collato posita est juxta signum Aesculapii. Vide Suet. Aug. 59, Sch. Cr. et Torrent. ad h. l. *supervacuas*. Repetendum *scribit* ex verbo

Digitized by Google

Scribere 25., quali hyperbato non immerito San. offensus fuit. Cr.: Hor. ex acrioris pituitae defluxu in oculos vehementer affectus, ut lavacris calidis ei malo mederetur, Bajas proficisci solebat. Antonius autem Musa medicus ad defluxionem retundendam dixit ablutiones frigidas esse utiliores; eique suasit accedere Clusinos fontes aut Gabios; quos expertus fortasse Hor. dolorem non mitigare, aut etiam quod maritimis magis gauderet, scripsit Valae, ut ex ejus litteris cognosceret in primis aëris Velini et Salernini temperiem etc. *tamen.* quamvis Musa me nolit Bajis commorari, tamen Bajani mihi succensent, quod sua balnea frigidis, et media quidem hieme, mutare velim. 5. *murteta.* Bajarum. 7. *Sulfura.* sulfuratas ibi aquas.

9. *Clusium* (hodie *Chiusi*) oppidum Etruriae, *Gabii* Sabinorum. *frigida.* montana. 10. Recte San. sine interpunctione: et *diversoria nota Praeteragendus equus. div.* Bajana. Perfusionibus frigidis Augusto arthritide laboranti Musa medicatus erat; quo factum est, ut fontes Clusini Gabinique a multis aegrotantibus peterentur, contemtis Bajanis aquis et deliciis; quae tamen curatio paulo post perdidit Marcellum, famaeque medicorum offecit, qui ob Musae meritum civitate donati erant et equitum privilegiis fruebantur. 11. *Quo tendis?* Vox equitis, caballum reprehendentis, quod ad dextram deflectit versus Bajas. 13. *sed* etc. Sed equus non audit, donec freno utatur eques, eumque vi abigat in montes Sabinos. 21. *juvenem.* Vid. ad Od. 4, 13, 24. 23. *echinos.* Sat. 2, 4, 33. 24. *Phaeax.* 2, 28 sequ. 26. *Maenius.* Sat. 1, 1, 101. 30. *fingere saevus.* 7, 56.

34. *omasi.* Sat. 2, 5, 40. 35. Sic interpungendum, ut alibi: — *satis esset; Scilicet* etc. Ita omaso suo vescebatur, ut in nepotes lautius coenantes vehementer inveheretur, tanquam alter Bestius. *Corrector* etiam collat. Sax. ap. Gesn.; et recte. S. Cr.: *Bestius. nomen parcissimi cujusdam Romani.* Cr.: De Corn. Bestio scribit Plutarchus, eum Ruscium, Imbrici soceri sui filium, quem acceperat servandum, dedisse morti, ut ejus auro potiretur. Meminit quoque Pers. 6, 37. *Bestius* pro *bestialis* ne latinum quidem est. Sic interpung., ut ap. Gesn. aliosque: — urendos, corrector Bestius. Idem, Quidquid etc. h. e.: Idem (Maenius), ubi omne verterat in fumum, quid-

quid erat nactus, ajebat etc. 38. Vellem probasset vir doctus suppositilios esse Torrentii codd. Sic *non ego credulus illi.*

39. *Verterat in fumum.* S. Cr.: *cum omnia devorasset.* 41. *vulva.* suilla, quae olim habita est in deliciis. *ampla.* Cr.: ejecticia, quae suis primiparae erat optima ganeonibus. Martial. in xeniis (53.):

Te fortasse magis capiet de virgine porca;
Me materna gravi de sue vulva capit.

42. *Nimirum.* Profecto, sane. *hic ego sum.* S. Cr.: *talis ego sum, in hoc consentio: tuta.* vilia, res tenues, quibus nemo invidet. 43. *fortis.* magno animo, Stoicus. 44. *idem* etc. Cr.: probat certas divitias, — quales sunt antiqui census in villis, agris, pascuis, pecudibus, a parentibus relictis; alias autem prodigorum, inconstantium hominum et avarorum, quibus cum luxu et foenore res est, laudat minime etc.

Epist. I, 16, 1. *Quincti.* Non hic ille Quinctius, cui ode lib. 2. undecima inscripta est, Hirpinus cognominatus ab Hirpinis, Apuliae populo; sed videtur esse Titus Quinctius Crispinus, consul a. U. C. 745, et in exilium pulsus cum ceteris Juliae, Augusti filiae, moechis 752. Hirpinus jam senex fuit, cum ode illa ad eum missa est, pertinebatque fortasse ad plebejam Quinctiorum familiam. Contra Crispinus, si is quidem intelligendus est, eo tempore, quo haec Hor. scripsit, post annum 726, ex quo anno Octavianus appellatus est Augustus, adolescens fuerit necesse est. Ceterum Quinctiorum, Alba oriundorum, erant Capitolini, Cincinnati, Flaminii et Crispini, omnes patricii. Vidd. interpp., inprimis San. 2. *Arvo.* S. Cr.: *frugibus: ervum* autem *ab arando dictum est* etc. 3. Codd. tres Martin. Silv. et Blandin. ap. Cr. habebant *Pomisve.* Legendum censeo *Pomisque,* ut *que* et *ve* saepius confusa in libris deprehenduntur. Nam recte Cr.: ponit agri 3 genera, agrum aruum seu sativum, agrum consitum olivis, pomis etc., et agrum pascuum. Certe *Pomisve* recipiendum est, h. e. vel aliis pomis. Sed melius alterum. *an amicta* etc. Vid. ad 7, 84.

4. Gratiam me initurum spero a lectoribus Germanis, si hoc loco ponam descriptionem ejus regionis, a J. H. Eichholzio publicatam a. 1806. in ephemeridd. inscriptis Der Freimüthige

Octob., pag. 275. Sic igitur ibi vir elegans: „Wenn man eine Strecke höher im Thal hinaufgegangen ist, und sich um einen Hügel gewendet hat, der an die Gebirgseite zur Linken anlehnt, so erblickt man das Ende des Thals und Licenza vor sich, das, zur Rechten und Linken, sowie rückwärts, von mächtigen Höhen ganz eingeschlossen, am Berge hängt. Hier erweitert sich das Thal ein wenig auf der linken oder Abendseite, und auf dieser Abendseite, am Hange der Berge, nicht weit von dem jetzigen kleinen Ort Licenza, lag Horazens Villa. Daher sagt er Od. 1, 17.: *in reducta valle*, in dem zurückgezogenen, eingeschlossenen Thal.

Dieser Theil des Thales ist unstreitig der schönste, und wirklich romantisch. Oben auf der Höhe des Bergrückens zur Linken erhebt sich ein besonderer Gipfel desselben, der steil emporragt. Dies soll der ehemalige Mons Lucretilis sein. Die Bauern der Gegend nennen ihn il Campanile, den Glockenthurm; eigentlich aber heiſst er Monte Gennaro, der Berg des heil. Januars. Horaz redet davon in der 17. Ode des 1. B.: *Velox amoenum saepe Lucretilem* etc. — Feierlich dunkel lag an dem stillen Sommernachmittage, als ich diese Gegend besuchte, der Schatten um ihn her, und sank, bis über die Horazische Villa hin, ins Thal hinab.

Dann standen an der Berghöhe, noch etwas über der Villa, auf einer Art wilder Wiese romantisch still ein Paar Cypressen, vor denen ein kleiner Quell rauschend über Kiesel hinuntereilte in den Thalgrund.

Um die Reste des Landhauses zu sehen, muſs man erst in den kleinen Ort Licenza hinaufsteigen, und sich nach dem gutmüthigen und freundlichen Winzer erkundigen, der jetzt im Besitze des Bodens ist. Ein kleiner, kühler, Kastanienwald umfing mich mit seinen Armen, und geleitete mich schattend bis wieder von dem Hügel herab, den ich erstiegen hatte, als ich dem kleinen Orte zuwandelte. Es war eben Ärnte in diesem stillen Thal. Die fleissigen Bewohner desselben, meist Einwohner von Licenza, droschen ihr Getreide auf Tennen, mitten im freien Felde. Um den kleinen ruhigen Fluſs, der es durchströmt, weideten hie und da auf den grünen Auen zerstreute Heerden. Die Bienen sumseten allenthalben auf den Bäumen

umher, ihren Raub zu suchen." — 8. Scrib.: *Quid, si* etc. Vid. ad 1, 97. Aliud egit Noster, cum scripsit, fortasse in omnibus MSS. legendum esse *benignae*, pro *benigne*, quasi *vepres* esset generis feminini. Virg. Georg. 3, 444.: *hirsuti secuerunt corpora vepres.* 11. Cr.: Sinus Tarentinus inter duo promontoria est, Salen ob oriente et Lacinium ab occidente; Tarentum autem in depresso est; qua tamen arx aedificata est, paullulum attollitur, inquit Strabo (l. 6.): quare non inepte confert agri sui situm cum situ urbis Tarenti.

20. Male Charisius. *Alium sapiente* est *alium ac vel quam sapientem.* Infra 2, 1, 240: *alius* Lysippo; Phraedrus *alius Sejano*, ἄλλος Σηϊανȣ, etc. Vidd. Cr. Gesn. 22. *sub tempus edendi.* Vesperi, hora nona, qua coenabant; quo tempore febres morbique ingravescunt. 27. *Tene* etc. Sch. Cr.: *Hic versus est Vari* (Varii) *in Panegyrico Augusti.* 28. Idem: *Ordo est: Juppiter hoc in ambiguo servet, — ut incertum semper sit, utrum tua salute* (seu *te*), *o Caesar, magis populus, an tu populi indigeas* etc. Qui autem neminis ope indigent, felices sunt. Incolumitatem igitur ac felicitatem et Augusto et populo Rom. his verbis apprecabatur Varius. 30. *tuo.* non alius, qui fortasse sapiens appellatus fuit, cujus nomine tu respondes? 33. *hoc.* non meritum. 35. *pono.* Reddo, quod quis, ut suum, jure repetit; sed idem meum (famam intaminatam) defendo. 38. Recte Comb. Unus tantum color dicitur hominis: neque enim discolor est, ut aves et ferae quaedam. Od. 1, 13, 5.:

Tum nec mens mihi, nec *color*
Certa sede manet.

Od. 4, 13, 17.: Quo fugit venus, heu! quove *color*? Ovid. Met. 4, 192.: Quid nunc, Hyperione nate,

Forma *colorque* tibi radiataque lumina prosunt?

Cf. ibid. 593; 3, 490; 9, 537; 10, 457 etc. Usitatum illud *suis coloribus pingere* ad tabulas pertinet, in quibus non naturales modo hominum colores, sed etiam vestimentorum, locorum, aliarumque rerum exprimuntur. 40. *medicandum.* Cr.: monendum, instituendumque melius. 41. *Qui* etc. Ironia: nam haec quivis civis facere vel potest, vel debet; neque propterea quisquam *bonus* appellandus est et laudandus. Cf. 49.

42. *secantur.* deciduntur, dirimuntur. Cf. Sat. 1, 10, 15.

Digitized by Google

49. *Sabellus.* Ipse Hor., dominus agri Sabini, ut interpretatur Sch. Cr. 50 — 56. Verba Sabelli sive Horatii respondentis.

55. Ex disciplina Stoicorum, quibus peccata omnia paria.

56. Accurs. ap. Lamb. et codex Silv. ap. Cr.: *D. est hoc levius mihi, non facinus tamen. esto.* Videtur esse διττογραφία.

57. *Vir bonus.* Sch. Cr.: *qui videtur, non vere est.* Ironicum, ut passim apud Comicos aliosque. 59. Cf. Pers. 2, 8 seqq.

60. *Laverna,* dea furum. Sch. Cr.: *Laverna in via Salaria lucum habet* etc. Cf. Varr. de L. L. 4, c. 39, Fest. l. 10. p. 201, Voss. de Idol. 8, 17 et 9, 37 etc. 64. *fixum.* Cr.: a lusu puerili, quo in viis nummo fixo praetereuntes illuduntur. Pers. 5, 111.

Inque luto fixum possis transcendere nummum.

67. Ῥίψασπις est et λειποτάξιος, ἢ φυγάς. Cr. *obruitur.* impeditur, occupatur. 69. Servo, inquit, imperari quidvis potest, neque dominus enim occidit, cum vendi possit, vel ad quoscunque labores adigi. Sed vir vere bonus et sapiens (73.) nihil indignum patietur, mortemque praeferet infamiae.

73. Cf. Eurip. Bacch. 492 seqq. 78. *Opinor* prima sententia, ut *Credo* Sat. 2, 2, 90; 7, 63, δοκῶ, οἶδα, οἶμαι. Cf. Sat. 1, 5, 53 et ibi H. 79. *mors* etc. Sch. Cr.: γνώμη.

Epist. 1, 17, 1. *Scaeva.* Cognomen Cassiorum et Juniorum. Hunc nostrum Sch. Cr. vocat equitem Rom., vetus autem Schol. Scaevam Lollium, cui nimis patientem aurem Gesn. videtur commodare. Cf. San. 2. *majoribus.* potentioribus. *uti,* χρῆσθαι. Cf. 13 sequ.; 12, 22. 3. *docendus adhuc.* Se usque ad hoc tempus semper docendum ipsum fuisse dicit, itaque rursus docere Scaevam, ut coecus iter monstret. Notum illud τυφλὸς ὁδηγός. Vid. Lamb. 5. *quod cures* etc. Sch. Cr.: *quod tuum esse velis.* 6. *primam* etc. Cum sol oritur, quo quisque non mollis surgere solebat. Sed tam quiete dormire Romae non licebat propter continuos strepitus viarum, cauponarum, coenarum nocturnarum etc. 8. *Ferentinum* oppidum Campaniae, Lebedo simile vel Ulubris epist. 11. 10. *fefellit.* S. Cr.: *latuit, ut et natus et moriens ignoraretur.* — *Est autem Epicureorum haec sententia graeca* λάθε βιώσας. Vid. de hac γνώμη Plut. in peculiari libello. 11. *tuis.* cognatis, amicis. 12. *siccus.* impransus, jejunus, proindeque *pauper et tenuis,* ut ait Sch. Cr. *unctum,* Laute viventem, opulentum, potentem.

Digitized by Google

18. *Mordacem Cyn.*, Diogenem, qui instar canis mordebat, i. e. amare reprehendebat malos, inquit Cr. Cf. Diog. Laërt. et de hoc, et de Aristippo. 19. *mihi.* Sch. Cr. H. e. *mihi vivo, mihi scurriliter obsequor; tu, o Cynice, populi famam sectaris.*

19. Ut haec ubique leguntur, *hoc* ad verba *populo tu* referendum est, secus ac voluit poëta. Quare sic interpungendum, ut pronomen ad seqq. pertineat:

Scurror ego ipse mihi, populo tu. Rectius hoc et
Splendidius multo est, equus ut me portet, alat rex.
Officium facio; tu poscis etc.

21. Quaenam haec est oppositio poscentis vilia, et dante minoris? Quis dubitat, stipem conferentes cogentibus potiores esse? Praeclara vetus nec pauciorum nec deteriorum codd. lectio haec *Tu poscis* (h. e. mendicas) *vilia rerum* (h. e. res viles), *Dante minor*, quam nollem alteri posthabuisset vir doctissimus. 20. *equus.* Id.:

Ἵππος με φέρει, βασιλεύς με τρέφει.

Versus dimeter anapaest., qui unde petitus sit nescio. Proverbialem dicit Lamb. secundum vet. Sch. 22. *minor.* impotentior. Cf. 2. 23. *color.* S. Cr.: *genus vitae et conditio.* (Sat. 2, 4, 60.) *status. honor publicus. res. divitiae. Laudat Aristippum ex sententia Platonis, qui cum invenisset eum naufragum, vilique indutum vestimento, laudavit eum dicens: Omnis color et stat. et res decet Aristippum, ea scientia praeditum, ut aeque sciat uti magnis ac parvis.* 24. *majora.* Id.: *divitias. aequum.* contentum. Isocr. ad Demonicum: Στέργε μὲν τὰ παρόντα, ζήτει δὲ τὰ βελτίω. Lamb. 25. *duplici panno.* Cr.: „diploïde, i. e. lato pallio, quod rejectum in humerum duplicatur, vel pallio et tunica, quod indumenti genus erat pauperiorum.“ Crassum seu vilem ante San. interpretati erant Pareus in lexic. Plaut., Faber in thesaur. erudit. scholast., aliique. 29. *utramque.* S. Cr.: *pauperis et divitis.* 30. *Mileti textam.* Cr.: h. e. „Milesiam chlam., pro vestitu delicatiore. hinc Milesii εὐειμονώτατοι dicti sunt Maximo Tyrio.“ Milesiorum lanae tinctae celeberrimae. Vid. Plin. 8, 48. Sch. Cr.: *Ajunt Aristippum, invitato Diogene ad balneas, dedisse operam, ut omnes prius egrederentur, ipsiusque pallium induisse, eique reliquisse purpureum; quod Diog. in-*

Digitized by Google

ducere cum nollet, suum repetiit. Tum Aristippus increpuit Cynicum, famae servientem, qui algere mallet quam conspici in veste purpurea.

34. Vid. ad Od. 1, 1, 29. Sic interpunge: *tentat; Princ. — laus est*: *Non* etc. h. e.: Plane divinum est hostes patriae vincere; sed neque laus ea contemnenda est, principibus placuisse, propterea quod non cuivis contingit adire Corinthum et Laïde potiri, quod proverbium est de re magna ac difficili, quale est in favorem potentium se insinuare, ut Aristippus et Horatius. Asyndeto gaudere Nostrum, demonstravimus ad Sat. 1, 3, 56 seqq. Ceterum haec ex mente Stoïcorum, ad remp. administrandam libenter accedentium, secus atque Epicurei solebant, quibus finis bonorum erat nihil agere non dolentes.

36. Graece: Οὐ παντὸς ἀνδρὸς εἰς Κόρινθου ἔσθ' ὁ πλȣ̃ς.

37. *Sedit.* Cessavit, non profecit, ignavus fuit, ut graecum ἧσθαι usurpari solet. 38. Scrib.: Quid, qui pervenit? Quid is egit, quid de eo judicandum est, q. p.? Forma usitatissima loquendi. *fecitne.* Nonne fecit. 39. *Hic est* etc. Haec est illa res, de qua agitur, de qua institutus sermo est.

42. *experiens πρακτικός. rege suo.* Dionysio. *tacentes,* ut Aristippus. Lucian. de Parasit.: Ἀρίϛιππος ὁ Κυρηναῖος διέτριβεν ἐν Συρακȣ́σαις παρασιτῶν Διονυσίῳ· πάντων γȣ̃ν ἀμέλει τῶν παρασίτων αὐτὸς εὐδοκίμει παρ' αὐτῷ etc. 44. *poscente.* Diogene. Cf. 21.

45. *Atqui rerum caput hoc erat, hic fons.* S. Cr.: *ut scias, quemadmodum petas.* Ironice dictum puto, quasi non aliam ob caussam potentiores a quoquam expetantur, quam ut ab iis juventur donaque accipiant; quae amara est irrisio aulicorum. *erat.* est. Epod. 17, 60. 49. *quadra.* Cr.: Romani quadras nominabant panes quadratos. hinc vulgo dici videtur *quadra propria vivere*, et illud Juvenalis sat. 5, 2.:

Ut bona summa putes aliena vivere quadra.

49. *dividuo.* diviso, dimidium panem accipiam. Sic fit, ut duobus dandum sit. Sed tacitus si pasci posset corvus, h. e. si nemo clamaret, sibi dandum esse, plus solus acciperet, neque cum alio rixandum munusque dividendum foret.

50. *corvus.* Sch. Cr.: *qui strepitu vocis dum alias aves advocat, minus habet dapis.* 51. Cadom. quoque ed. anni 1480.: *ri-*

Digitized by Google

xae minus et minus, invidiaeque. 52. *Brundis.* Oppidum in Calabria, unde trajicere solebant in Graeciam. Strab. 6, 6—8, Plin. H. N. 3, 16. *comes.* Cf. 7, 77. *Surrentum* oppidum Calabriae in sinu Neapolitano. Cf. Plin. 3, 5, Tacit. Ann. 6, 1, 1, etc.

55. *acumina.* astutias. Confert Sch. Cr. illa Plauti Truc. 30 seqq.

Ita disciplina in aedibus est lenoniis:
Priusquam unum dederis, centum, quae poscat, parat.
Aut aurum periit, aut conscissa pallula est etc.

catella, aurea, monile, vel capitis ornamentum. 56. *periscelidem.* S. Cr.: *aureum cruris vinculum.* 59. *planum.* Id.: *erronem mendacem, qui solebat multos sic fallere, in quorum vehicula volebat tolli, ut fingeret se crus fregisse, cui postea, vere cum fregisset, et idem precaretur, non est creditum.* πλάνον, πλανήτην, ἀπατεῶνα. Interpp. ad Hesych. tom. 2. p. 972 etc. Theatrum in triviis homo exstructum habuerit, ibique talia interdum joci causa commentus fuerit, ut planus Pantaleon ap. Athen. pag. 616, de quo ibi poëta: Τοὺς ἀγνοȣ̃ντας αὐτὸν ἐπλάνα ξένȣς. Per Osirin jurans, Aegyptius fuerit ille, de quo hic Noster, sicut Matreas planus Alexandrinus admirationi fuit Graecis et Romanis, teste Athen. I, 16. p. 19 D. Schol. Theocrit. ad 15, 47.: (Αἰγύπτιοι) ἠπάτων, πολυπείρως παίζοντες κακὰ παίγνια παραλογισμοῖς Αἰγυπτιακοῖς. Cf. Valck. ad Theocrit. Adoniaz. p. 356., et, qui haec laudat, ut partim etiam Cr., Eichstad. ad Ommeren. 62. *peregrinum.* τὸν ἀγνοȣ̃ντα. *rauca.* S. Cr.: *vociferans ad ravim.*

Epist. 1, 18. De Lollio cf. Epist. 1, 2; Od. 4, 9. 1. *liberrime*, ἐλευθέριε, παῤῥησιαζόμενε. 2. *Scurrantis.* S. Cr.: *turpiter adulantis.* 4. *scurrae.* *A scurra*, ut statim *huic diversum* pro *ab hoc.* Poëtica loquendi forma. Ἄλλος τȣ́τȣ.

7. *tonsa cute*, ἐν χρῷ κειρόμενος, quod duriorum: nam qui sibi parcerent, paulo longius a cute interposito pectine tondebantur. Plaut. Capt. 2, 2, 18:

Sed utrum *strictimne* attonsurum dicam esse an *per pectinem*,
Nescio; verum si frugi est, *usque admutilabit probe*,

h. e. ita eum tondebit, ut sanguis fluat. 10. *imi derisor lecti.* Ut Nomentanus et Porcius Sat. 2, 8. Cf. Sat. 1, 4, 87. Scurra seu parasitus convivatoris. 15. *de lana caprina.* S. Cr.: *proverbium. h. e. de re vili et pene nulla; de nihilo,* quia caprae nulla est lana, sed pili. 18. *pretium* etc. Lamb.: Quod Hor. alteram aetatem posuit pro grandi et amplo pretio, videtur in eo Homerum esse imitatus, apud quem Il. I, 444. ait Phoenix:

Ὡς ἂν ἔπειτ' ἀπὸ σεῖο, φίλον τέκος, ἐκ ἐθέλοιμι
Λείπεσθ', ἐδ' εἴ κέν μοι ὑποσαίη θεὸς αὐτός,
Γῆρας ἀποξύσας, θήσειν νέον ἡβώοντα.

19. *Castor, Dolichos.* Nobiles ejus temporis gladiatores, teste Sch. Cr. 20. *Minuci via.* Vid. Fea ad Sat. 1, 5, 87.

30. *comitem.* Cr.: comitem in itinere intelligit Cruq., cui ampla toga molesta sit. Sed eadem de causa etiam ipsi diviti habenda fuisset angusta toga. Rectius itaque S. Cr.: *modica. habebant enim antiqui (patres) pro qualitate opum togas, quae erant bis ter* (Epod. 4, 8), *id est sex, ulnarum, vel quinque.* Cic. ap. vet. Sch.: *velis amictos, non togis.* Cf. 19, 13.

31. De *P. Volumnio Eutrapelo,* homine urbano, vid. Clav. Cic.

34. *in lucem*, cui ante diem surgendum sit pauperi. Male San.: il dormira toute la matinée. Cf. 2, 1, 12 sequ.

35. *pascet.* Cr.: incrassabit foenore, i. e. multiplicabit.

36. *Thrax.* gladiator. Sat. 2, 6, 44. 41. S. Cr.: *Amphion et Zethus, Jovis et Antiopae filii, diversi studii fuere: Amph. enim cithara canebat, Z. autem pastoris fungebatur officio. Propter hanc vitae diversitatem tam diu dissidebant, donec Amph. discordiae vitandae causa citharam omitteret.* 46. *Aetolis.* Aetolo Meleagro, qui aprum Calydonium interfecit, dignis. 47. *senium.* morositatem. Ne Musae et litteris operam tum dato, sed potenti amico obtempera. 54. *campestria.* in Campo Martio. 55. *Cantabr.* Cr. ad Od. 2, 6, 2.: De Cantabrorum vitae et genere Strabo lib. 3.; de victoria Caesaris Florus 4, 12. et ultimo sub finem.

56. *signa.* Tropaea reddita a Parthis a. U. C. 734. Dio Cass. 54, 8. 57. *abest.* S. Cr.: *imperio Rom. adjudicat. adjungit.*

59. Quamvis sapiens esse velis, tamen nugaris seu ludis nonnunquam in villa paterna cum fratre tuo: quidni etiam cum amico potentiore? *numerum modumque.* Cr.: extra nume-

Digitized by Google

rum modulatum per ἓν διὰ δύο, h. e., quod dici solet, παρὰ τὸ μέλος: inconcinne, inepte etc. Sat. I, 4, 58. 61. *Lintres.* scaphas. Actiaca pugna, quâ victus est ab Octaviano Antonius a. U. C. 721., ante Chr. 29. 72. *ulceret.* S. Cr.: *amore urat.*

75. *beet.* Vel puerum aut puellam tibi donans, vel certe permittens ad stuprum. *angat.* dum id non vult propter ζηλοτυπίαν.

76. *adspice.* cognosce, considera. 78. *quondam.* nonnunquam. *tradimus.* commendamus. Sat. I, 9, 47. 80. *notum.* tibi, et in quo non falsus fueris, qui revera commendatione tua dignus sit. 80. *tentent.* Sch. Cr.: *intentent.* 82. Id.: *Luthienus Theon libertinus dicacitatis amaritudine praeter ceteros ita patronum suum exasperavit, ut domo ejus summoveretur* etc.

85. Similiter Pindar. Pyth. 3. Vid. Lamb. 88. *ne* etc. S. Cr.: *ne amittas partam amicitiam.* 94. *nubem.* τὸ τῶν ὀφρύων νέφος. Eurip. Hippolyt. Vid. item Lamb. 96. *Inter cuncta.* Inter omnia, quae ages. 98 sequ.: Edoceri cupies, si me audis, τὸ Γνῶθι σεαυτόν. Fac discas, num cupidine tenearis, quae semper inops sit, quae expleri nunquam possit; num rerum earum, quas vel times vel speras, mediocris sit utilitas.

100. Quaestio pene ab hominum memoria a viris doctis agitata. Vid. Gesn. etc. 103. *fallentis.* latentis. 125. *Mandela.* S. Cr.: *pagus in Sabinis.*

Epist. I, 19, I. *Cratinus Eupolis* et *Aristophanes* auctores fuere veteris Graecorum comoediae. Quinctil. 10, 1., Pers. I, 123 sequ. Cf. H. ad Sat. I, 4, 1., nos ad Sat. 2, 3, 11. Cr.: Cratinus, Atheniensis, Callimedis filius, vixit cum Platone Olymp. circiter 81. Eusebio teste. Annos natus 97 obiit, etc. Vinosum ridet Aristoph. Equ. 399, ubi vid. vet. Sch. 3. *Ut male* etc. Ridiculi causa fictum, ut videtur, a poëta. 5. *mane.* S. Cr.: *Supple: etiam* (sogar). 8. *Forum* etc. Itidem per jocum haec se edixisse ait, tanquam praetor, propterea quod poëtae Rom. in hoc sibi, tanquam praetori, obtemperaverint. Cf. 5, 19, Od. I, 18, 3, San. ad h. l. *Puteal.* Sat. 2, 6, 35. 15. *Iarbita.* Sch. Cr.: *Maurus fuit natione, qui dum Timagenem philosophum post convivium et inter pocula declamantem vellet imitari, nec posset, invidia quodammodo ruptus est.* Trium, quibus nomen Timagenis, unum Suidas scribit Alexandria Romam adductam esse a Gabinio, ibique rhetoricam docuisse, sed propter maledicentiam

Digitized by Google

Roma pulsum in Tusculano diem obiisse. 18. *cuminum.* Sch. Cr.: *quod potatum pallidos reddit homines.* 24. Ostendi, ἔδειξα, tanquam mysteria, quibus similes Musarum artes. Vid. Eichstad. ad Ommeren. 25. *Parios.* Archilochus in insula Paro floruit circa Olymp. 29. 25. Modos tantum ejus et artem carminis imitatum se esse dicit Hor., non res item expressisse, et in Lycamben desaeviisse, tanquam interpretem. 28. *Temperat.* Regit, adhibet, utitur eâ. Sch. Cr.: *miscet*, quod minus aptum. *mascula.* virilis, fortis. A crimine impudicitiae, quod Baxt. aliique crepant, Sapphonem nuper in peculiari libello liberavit doctissimus Welckerus, bonarum litteram in Acad. Bonnensi professor. 30. *Nec — nectit.* Ut Archilochus. Cf. 15.: *non res* etc. 37. *ventosae.* Inconstantis. Cf. 8, 12. 38. Pers. 1, 53 seqq.

—— Calidum scis ponere sumen,
Scis comitem horridulum trita donare lacerna,
Et *Verum*, inquis, *amo: verum mihi dicite de me!*
Qui pote? —

Non, inquit, voco ad coenam, qui mihi plaudant carmina recitanti, non vestibus dono plausores, non Fannios, quamvis nobiles, audio, magnosque scriptores esse dico, et si quis carpat, eum ulciscor, denique ad grammaticorum pulpita non accedo, ut ea tribus seu turba (nam multi erant Romae) mea carmina discipulis legat et commendet; quem morem ridet etiam A. P. 419 seqq. *Hinc illae lacrimae.* 41. *Spissis* etc. Magnae auditorum coronae. 42. *nugis addere pondus.* plausibus inepti vulgi aliquid tribuere, cum de artibus judicare nesciat. 43. *ait.* aliquis, cui dixi. 43. *Jovis.* Augusti. Invidiose dictum.

44. *manare* activum h. l., ut et alibi nonnunquam. 45. *naribus uti.* Subsannare, naso adunco suspendere, ut ait Sat. 1, 6, 5. 48. *Ludus.* Jocum istum intelligam Eridis deae, cum malum, cui inscriptum erat Ἡ ΚΑΛΗ ΛΑΒΕΤΩ, in concionem deorum projecit, unde irae et contentio Junonis, Minervae et Veneris, postea inimicitiae Menelaum inter et Paridem, atrocissimumque bellum Trojanum. Vid. Lucian. Dial. deor. 16.

Epist. 1, 20, 1. H. e. vendi cupis. Vid. ad Sat. 2, 6, 20; 7, 14. 2. Sch. Cr.: *Sosii fratres fuere βιβλιοπῶλαι.* 2. *pu-*

mice. Vidd. interpp. ad Catull. 1, 2. 3. Id.: *Odisti clavibus includi et sub sigillo esse, quod pudi- cis gratum esse consuevit, qui fugiunt conspectum publicum.*

4. *communia.* Quae communia sunt omnibus, potiora tibi videntur rebus privis seu propriis, qualis tu adhuc fuisti.

5. *nutritus.* a me quasi educatus. 8. *In brevi cogi.* complicari et reponi in privato loco. *languet amator.* S. Cr.: *pigrescit lector.* 9. Quodsi ego, augur tuus, non tali tui peccantis odio incendor, ut plane mei non sim compos, sed desipiam: hoc tibi vere praedico, te carum fore Romae, dum novus eris.

13. *vinctus,* ligatus, ut merx, tuto ut perferaris (eingepackt). *Ilerda* civitas Hispaniae, in qua civitate Jul. Caesar obsedit oppugnavitque Pompeji legatos, Petrejum et Afranium. H. e. cum Roma et Italia tui pertaesa fuerit, mittéris in provincias, ut fieri solet. 18. *extremis in vicis.* In extremis vicis partibusque urbis habitabant grammatici, quia pergulae et domus modici ibi erant pretii. 24. *solibus aptum.* libenter apricantem, ut senem. 27. Cr.: *Decembres συνεκδοχικῶς,* i. e. 44 annos.

27. *Collegam Lepidum.* Id.: Anno ab U. C. 732. M. Lollius consulatum solus inivit, at tandem collegam habuit Q. Aemilium Lepidum, post multam contentionem cum L. Silano, cum Augustus in Sicilia esset, cui locus alter servabatur. Legito Dionem. Natus autum est Hor. [prid. Non Decemb.] a. ab U. C. 688. Lucio Aurelio Cotta et L. Manlio Torquato Coss. Vid. Sigon. in fastis Conss. *duxit.* Quia Lollius auctor fuit consulatus sibi cum Lepido communicandi, teste Dione l. l.

Epist. 2, 1. Sch. Cr.: *Augusto increpanti Horatium, quod non ad se quoque plurima scriberet, ut Suetonius auctor est* (in Vit. Hor.), *in primis cum laude Caesaris se excusat, ne ipsum in rep. occupatum suis scriptis detineret; deinde paulatim eo delab tur, ut judicium sui temporis* (Romanorum, Graecis in hoc valde dissimilium,) *damnet, quo antiqui poëtae laudantur quidem propter vetustatem, sed novi contemnuntur, etiamsi veteribus sint meliores.* Itaque poësin in genere laudat, cujus primordia et progressus apud utrumque populum breviter describit, hortaturque Augustum, ut rem adeo utilem atque delectabilem patrocinio suo tutetur, praemiisque dignis propositis et provehat et ornet.

1. *solus.* Ex anno U. C. 727, quo anno Augustus appellari

Digitized by Google

jussus est (Casaub. ad Suet. Oct. 7.), cum praeter consulatum accepisset in perpetuum tribunitiam potestatem et morum legumque regimen. Suet. Oct. 27, Tac. Ann. I, 2. Notavit Zell.

2. *moribus.* Ad antiquos mores revocare Romanos studebat Augustus, ut auctor est Suet. Oct. 27, 32, etc. quos mores ipse Hor. commendat. Vid. Caroli Zellii, Creuzerianae disciplinae alumni doctissimi, ed. hujus epistolae, quae nuper Heidelbergae prodiit pagg. 59. octoariis 3. *Legibus.* Suet. l. l. 34. 5. seqq. Cf. Od 1, 2; 4, 5, 35; 15. Zell. 6. *Fata* placet etiam Wakefieldio Tragg. Delect. 2. p. 286. 8. *formant*, in uno MS. repertam, ut ait, lectionem, probat etiam San. 14. Porph. artifices dixit, Hor. ipsas artes, quod longe gravius, etsi artifices etiam ipse intellexit. Quid Fea? Scilicet, dum legit *positos*, quod in 2 codd. invenit, simul res (*artes*) et personas (*artifices*) dictas vult ab Horatio, id quod ταυτολεξίας est valde invenustae. Sic haud dubie legendus locus:

Urit enim fulgore suo, qui praegravat, artes
Infra se positas.

Seorsim accipiendum *qui praegravat*, i. e. qui praeponderat, qui in arte aliqua princeps est. Suet. Caes. 76.: *Praegravant tamen cetera facta dictaque ejus* etc. De sententia cf. Od. 2, 24, 31. 16. Ex anno 726. Suet. Oct. 52, 59. Cf. Tacit. Ann. 4, 37 seqq., et de formula jurandi Casaub. ad Suet. Claud., 11. Notavit Zell. 18. Bentl.: *sed tuus hoc populus sapiens et justus in uno*, secundum unum MS. et Scholiastas, qui sic interpretantur: *in hoc uno, in hac una re, sapiens.* Nihil hic barbari aut indocti, nihil obscuri in verbis *tuus populus*, quapropter *hic* addendum fuerit, ut non nemo existimat, quem vellem se respicere et a proscindendis viris clarissimis temperare. Cf. San. 23. *Sic fautor.* Tam magnus. 24. Decemviri leges suas tulerunt a. U. C. 302, ante Chr. 448. 25. *Gabiis.* 1, 11, 7. Foedus cum iis fecit Tarquinius Superbus. Liv. 1, 54. *Sabinis.* Liv. 1, 13. Sat. 1, 9, 29. 26. *Pontif. libros.* Sch. Cr.: *quos Numa scriptos reliquit.* Annales et Jus pontificium. Cf. de Annalibus stilo simplici scriptis Cic. de Orat. 2, 12. *annosa* etc. Id.: *Epexegesis veterum poëtarum et Sibyllarum.* Cf. Zell.

27. Id.: *Quia Egeria nympha dicitur cum Numa Pompili in Albano monte fuisse locuta.* 28. Conferri jubet Noster 161 et

Digitized by Google

A. P. 268, 286, quasi quisquam dubitet, latine dici *Graecus*. Non sic refelluntur Bentleji. *Grajorum*, non unius codicis lectionem, graviorem altera putans Britannus doctissimus arcessivit, cui nihil opponas, nisi τὸ *Grajorum* ideo minus placere, quod paulo ante legimus *Grajis*. *Grajorum* etiam Ms. Gotting. ap. Gesn. 31. H. e. Tum res manifestas negabimus, dicemusque oleam nucleum non habere, neque nucem tegi cortice; absurda omnia nobis persuadebimus, velut hoc, jam dudum pingere nos, psallere ect., ut Graecos. 40. Cr.: Ἐρωτήματα Chrysippea ad concludendum *soritem* (acervum).

46. *demum et item unum*. Scabra oratio et parum latina. Recte Vr. et E a m. 2.: *demo itidem unum*. *Fastus* etiam Gotting. a m. 1.; sed hae sunt merae hallucinationes librariorum.

50. De Ennio ad Sat. 2, 1, 17. *fortis*. Vid. ibid. ad 16.

51. *critici*. Velut L. Aelius, M. Varro, Servius Claudius, etc. Vide Suet. de illustr. gramm., Clav. Cic. *videtur*. Suppl.: mihi, h. e. videtur mihi de eo securus esse posse Ennius, an vera sit a Pythagora excogitata μετεμψύχωσις, qua fretus Homerum se olim fuisse credidit: nam ea fama jam ipsi non est opus: diem obiit: ergo sapiens est et fortis etc. Manifesta εἰρωνεία. 53. *Naevius*, poëta dramaticus et epicus, ad plures abiit a. U. C. 549. 54. Dormitavit Fea, cum signum interrogandi sustulit. *Non* positum pro *nonne*, ut passim, et Satiricus cum quaerit, annon in manibus sit Naevius pene ut recens (nam *ut* subaudiendum, ut alibi saepius apud hunc nostrum, velut 1, 10, 5, ubi vid. Gesn.), id igitur cum quaerit, nihil aliud intelligi vult, quam omnium eum ore ferri.

56. *M. Pacuvius*, poëta tragicus, nepos fuit Ennii, natus Brundisii, mortuusque est Tarenti, senex pene octogenarius. De *Attio*] ad Sat. 1, 10, 53. Cf. Clav. Cic. *senis*. Euripidis, qui senex mortuus est, ut etiam Sophocles. 57. *Afranius* comoedias togatas magna cum laude scripsit. Quinctil. 10, 1, Vellej. 1, 17. Floruit circa a. U. C. 650, aequalis Marii.

58. Plautus Sarsinas, poëta Comicus notissimus, decessit a. U. C. 570. 58. Epicharmus, poëta comicus et philosophus Siculus, Aeschylo antiquior fuit. Cf. San. 59. *Caecilius Statius*, servus Insuber, item fuit poëta excellens Comicus. Mortuus est a. U. C. 586. *Terentius*, servus Carthaginiensis, diem obiit

a. U. C. 595. 60. *arto*. ab effectu. 62. M. Livius Andronicus, libertus Livii Salinatoris, ejusque liberorum institutor, primus Romanorum fabulam docuit a. U. C. 514. 67. *ignave*. S. Cr. *humiliter et rustice*. 68. *Jove* etc. Sch. vet.: *Jove irato fit, ut homines errent ac delirent*. 69. *Laevi* etiam collat. Sax. ap. Gesn. Haec nomina saepe mixta: vid. San. 70. *plagosum*. S. Cr.: *plagas inferre gaudentem*. 71. Cr.: *Orbilius* grammaticus post militiam quinquagenarius rediit ad intermissa litterarum studia, Romaeque docuit, majore fama propter acerbitatem in antisophistas et discipulos, auctore Suetonio (de illustr. gramm. c. 9.), quam emolumento. Ciceronis aetate vixit, atque ad annos prope C. pervenit, amissa rerum omnium memoria; unde Bibaculus poëta:

Orbilius ubinam est litterarum oblivio?

Cf. Suet. l. l. et Nostrum Sat. 1, 10, 75. 75. *ducit*, producit, commendat, ut recte Baxt. secundum Scholl., cui verbo cognatum *tradere*, quod idem significat. Senec. Controv. 3. praef.: *Pronunciatio, quae histrionem posset producere*, etc. 79. Cr.: Titus Quintius Atta, Atellanarum et Togatarum scriptor, mortuus est Romae C. Mario et M. Aquilio conss. a. U. C. 652. Cic. pro Sext. 51, Gell. 7, 9, Fest. Isidor. 80. *Fabula*. Sch. Cr.: *id est in scenam recepta sit, quae floribus et croco spargitur*. Lucret. 2, 214, Ovid. A. A. 1, 104, Plin. 21, 6. 82. S. Cr.: *gravis, compositus. doctus, peritus actionis*. Nobilissimi histriones, Ciceronis aequales. De Aesopo, tragico actore, cf. Clav. Cic., de Roscio, et eximio artifice et viro bono, vid. Cic. orat. pro Quinct. 25, 78, etc. 85. *perdenda*. S. Cr.: *omittenda, oblivioni tradenda*. 86. *Saliare*. Quod, a Numa scriptum, cantabant Salii, Martis sacerdotes, in celebritatem illius diei, quo ancile de coelo cecidisse credebatur. Cf. Od. 1, 36, 12; 37, 2; Liv. 1, 20; Dion. Halicarn. 2; Plut. Num. 13; Zell. 92. *Viritim*. S. Cr. *per singulos viros*. Ut nemo sit, quin legat. 95. *vitium*, delicias, luxuriam. 97. Suavius, qui libri: *vultum picta*. 98. *tibicin*. Cr.: Ap. Athenienses tanti fuere tibicines ludique ceteri, ut ex publico curatores haberent (ἀϛυνόμȣς), οἷς ἔμελεν, inquit Suidas, *περί τε τῶν αὐλητρίδων καὶ ψαλτριῶν καὶ κοπρολόγων* (scurrarum), quorum

non.

in Piraeo erant 5, et in urbe totidem. 114. *abrotonum* (Stabwurzel) herba magni usus in re medica. Vid. Dioscorid., Plin. 21, 10. 115. Argutasse Bentlejum ait vir doctus, cum reposuerit *melicorum* et *melici*. Ergo quos descriptos verbis *qui didicit* (dare abrotonum) modo induxerit poëta, eosdem proprio suo nomine appellatos denuo in partes vocari arbitrabimur? Minime, sed laudemus Bentleji conjecturam cum Sanadane, Marklando Epist. crit. p. 84., Wakefieldio, et ad Ommerenium Eichstadio, qui similiter medicos gubernatores et musicos conjunctos esse monet apud Persium, Nostri in multis imitatorem, Sat. 5, 95 — 100. In eandem rem ipse Bentl. laudaverat Cic. de Div. 2, 3, Boëth. de Consol. philos. 2, 6, Dionem Chrysost. Orat. 10. p. 148. Quod Gesn. professionis nomen non putabat *Melicus*, falsum eum esse monet Eichstad. l. l., cum legatur ap. Plin. 7, 24. p. 42. et c. 57. p. 94. ed. Paris.: *Simonides melicus*, et similiter *organici* dicat Lucret. 2, 412. 122. *incogitat.* ἐπινοεῖ, ἐπιβουλεύει. Lamb., H. Steph. diatr. p. 45. 123. *siliquis.* S. Cr.: *leguminibus.* Pars pro toto. Sat. 2, 1, 74. *pane secundo.* Idem: *non siligineo, non primo, non postremo, sed dispensatorio.* 124. *piger.* imbellis. Interpungendum, ut in aliis edd.: — *urbi, Si — iuvari. Os* etc. Qui ad seqq. refert verba *Si das — iuvari*, eum parvi aestimare necesse est ea, quae ibi commemorantur, praecepta morum, historiam, liberalitatem. 127. *jam nunc*, jam tum, qua potestate *nunc* passim legitur. Vide nos ad tragoed. Octav. 505 etc.

131. *solatur.* S. Cr.: *praeceptis philosophicis.* 133. *preces.* hymnos, paeanas, aliaque carmina festis diebus in honorem deorum cantari solita, velut Nostri carmen seculare, Od. 1, 21, Catull. 34. 136. *Avertit morbos.* Cr.: Hinc ἦλχος ἀποτροπαῖος dictus. 144. *Genium.* Sch. Cr.: *deum naturae.* Vir mirandae eruditionis, Creuzerus, l. l. ad Od. 3, 17, 14. ita scribit: Der Sinn, in welchem ein Mensch handelt, die Gewohnheit seines Lebens, die Kraft, womit er, wenn es gilt, thätig ist, das Alles hieſs, nach altem Glauben, sein Genius. Er heiſst der Begleiter des Lebens (ὀπαδός, oder συνοπαδός, Iamblich. vit. Pyth. p. 5. Kust.), und in wie fern er die Seele zum Höheren leitet, des Lebens Mystagog (μυσταγωγὸς τοῦ βίου, Menander bei Ammian. Marcellin. 21, 14.). Er wird auch wohl der Gott

172. Fabius Dossennus Comicus, cujus mentio est apud Plinium et Senecam. Atellanarum scriptorem dicit Sch. Cr.

174. Cr. Quam dissolutus et incurius sit. 178. Sic interpung.: — *instat:* *Sic* etc.: nam verbis *Sic* etc. ratio redditur praecedentium. 179. *Sic leve.* Tam leve; adeo leve; tam levi momento animus scriptoris huc vel illuc impellitur.

180. *Valeat* etc. Sic vertit San.: Pour moi, je renonce au métier, si pour une chose de pur divertissement il faut faire dépendre le bonheur et le malheur de ma vie des applaudissemens ou des mépris de tout un peuple. 185. Sch. Cr.: h. e. *si equestris dignitas* (ordo equester in quatuordecim) *obmurmurando studium populi sibi displicere ostendat, statim ad arma conclamat populus* (plebs), *carminaque removenda, et alios ludos producendos.* Cf. Terent. prolog. Hecyr. 32. et ibi Don., Bentl. ad A. P. 113. 190. Vet. Sch. *Dum populo bellorum simulacrum monstratur, et ad postremum pompa ducitur, triumphalis.* Sch. Cr.: *dum pyrrhicha populus delectatur. fugiunt.* celeriter transeunt. Alibi hunc usum verbi *fugere* illustravi. Cf. 192. De re vid. Cic. Epist. 7, 1., ut monet Zell. *Esseda.* S. Cr.: *Vehicula captivarum, pilenta matronarum, sicut petorrida* (quae vox Gallica, secundum Fest.) *famularum.* Cf. Clav. Cic. 195. Camelopardalis (Giraffe). Plin. 8, 18, etc. 195. Rarus elephas albus, cujus hodieque, inquit Gesn., in titulis suis Siamensium tyrannus glorietur. 196. *Converterit* soloecum, quia praecessit *foret.* Est cum dormitat bonus Bentl. 199. Graeci: ἄνῳ τις ἔλεγε μῦθον· ὁ δὲ τὰ ὦτα ἐκίνει. 202. S. Cr.: *Garganus mons est Apuliae.* 203. *artes,* τέχνας, opera artis, signa, statuae, vasa aenea et alia id genus, quae portabantur in pompis theatralibus. Sic *artes* etiam alibi dicitur apud Nostrum, sed jam non succurrit quo loco. Quanquam sic et *artibus* accipiam 242. 205. *conç. d. l.* S. Cr.: *plausus datur, priusquam aliquid dicatur.* 207. *violas.* ianthina vestis, purpurea. Plin. 21, 6. 216. *munus Ap. d.* Cr.: bibliothecam te auctore aedificatam et Apollini Palatino consecratam. Ovid. Trist. 3, 1, 63, Suet. Octav. 29. 220. *Ut* etc. proverbium. 225. *tenui.* Cf. 76. 227. *commodus.* Cr: humanus, liberalis.

230. *Aedituos* μεταφορικῶς dictum pro poëtis, tanquam templi Virtutis custodibus. 233. Plures fuerunt Choerili. Qui

Digitized by Google

Alexandrum M. comitabatur, ejus nominis poëta vapulat etiam Aristoteli et Curtio. Cf. A. P. 357. 234. *Numisma* (— — v) metro refragatur. 239. *Apellem*, Coum, pictorem. Cf. Zell.

240. *Lysippo*, statuario, Sicyone oriundo. De utroque artifice, praesertim de Apelle, passim Plin. in H. N. 242. *videndis.* visu judicandis. *artibus.* Vid. ad 203. 244. Sch. Cr.: *Boeoti hebetes sunt habiti, quasi* βοῶν ὦτα ἔχοντες. (Vid. adag. Boeoticum ingenium). 247. De *Virgilio* nota omnia. De *Vario* vid. ad Sat. 1, 5, 40. 255. Templum Jani clausum ab Augusto a. U. C. 744. Vid. Heyn. ad Virg. Aen. 7, 607.

257. *Sed* etc. Suet. Octav. 89.: Recitantes et benigne et patienter audivit; — componi tamen aliquid de se nisi et serio et a praestantissimis offendebatur, admonebatque praetores, ne paterentur nomen suum commissionibus obsolefieri.

260. Stultam sedulitatem in diligendo aliquo et laudando molestiam pro laudibus ait parere, praesertim si versibus et arte se commendare muneraque elicere studeat: nam quidquid insulsum et deridendum facilius animos hominum malignorum subire atque edisci et ubique repeti, quam quod probetur, itaque fieri, ut ipse vir magnus propter ineptum laudatorem derideatur. 265. *proponi.* S. Cr.: *in publico poni fictus ex cera.* 267. *pingui.* crasso insulsoque. Cr., 267. *una* etc. S. Cr.: *in eodem enim libro est scriptoris nomen, et ejus, qui describitur, ut in Virgilio Aeneas, in Homero Ulysses.*

268. *aperta.* Ne clausa quidem; quod ad contemtum pertinet. 269. *vicum.* Tuscum, ubi Vertumnus erat, inquit Cr., emendis vendendisque mercibus praeses deus.

Epist. 2, 2, 1. Julius Florus quis fuerit, incertum est. Vid. Sanad. Tiberium comitatus est, cum in Orientem proficisceretur a. U. C. 731. 2. *natum Tibure vel Gabiis.* Cr.: externum, tibi incognitum. 4. Id.: Commendatio servi a colore, sano et integro nec deformi corpore. 7. *Litteralis* etc. ut possit esse ἀναγνωστής. Multos servos liberaliter institutos novimus, Terentium, Hyginum, Phaedrum, alios. 10. Fidem amittit, qui plus promisit, quam praestat. Sed talis ego non sum, neque opus mihi est hunc servum vendi: nam nihil me urget etc. 12. *meo sum pauper in aere.* S. Cr.: *nihil alicui quidquam debeo.* Locutio, nisi fallor, proverbialis. 14. *cessa-*

Digitized by Google

vit. Extenuatio facti, quasi erro tantum fuerit, non fugitivus. Sed statim aperte etiam *fugam* dicit. 15. *habenae.* Ulpian. l. 1. §. 33. ff. de SC. Silan., laudante Gesn.: *Impuberes — terreri tantum solent, et habena vel ferula caedi.* S. Cr.: *In media domo* (Rom.) *a gradibus ad timorem servis incutiendum habenae pendebant.* 17. Hic apodosis incipit, ut monet Eichstad. ad Ommeren. 18. *lex.* S. Cr.: *conditio expressa: est enim fugitivus.* 26. Id.: *Hoc accidit eo bello, quod gessit Lucullus cum Mithridate, rege Ponti; cujus milites primum, necessitate compulsi, coeperunt praedari et viatica parare; sed ea, nocte quadam dormientes lassi, omnia perdiderunt: quare, velut furibundi, expugnarunt quoddam praesidium, ubi erant thesauri Mithridatis.* 30. *Praesidium.* Appian. in Mithridaticis ap. Cr.: *Tigranocerta* capta ingenti praeda ditavit exercitum (Luculli) etc. Quod praesidium Nisibin vocat Dio 35. circa fin.

34. *praetor.* dux, Lucullus. Vid. Clav. Cic. 40. *zonam.* Gell. 15, 12.: *In zonis pecuniam deferebant veteres.* 41. Jam ei militi se comparat, per ridiculum. 45. *Academi.* Qui porticum Athenis construxit, unde Academia dicta est. *silvas.* prope porticum. Sch. Cr. *Jucunde dicit,* (Academicos) *in silva quaerere verum, qui ita quaerunt, ut id negent inveniri posse* etc.

53. *cicutae.* Valde refrigerantes, ut auctor est Plin. 25, 13. Ergo, inquit Gesn., aestum etiam illum et fervorem, quo poëtae calescunt, domare potest. Pers. 5, 145.:

> —— *calido sub pectore mascula bilis*
> *Intumuit, quam non extinxerit urna cicutae.*

59. *Carmine.* lyrico. Cf. 1, 19, 23 seqq. 60. Bion hic secundum Acronem et Sch. Cr. fuit sophista Borysthenites, non in homines tantum, sed etiam in deos impius, ut quos in ulciscendis hominibus irriserit, Plutarcho teste de vindicta numinis, eosque nihil esse dixerit, ut habet Diog. Laërt. 4, 52, ubi vid. Meibom. *sale nigro.* S. Cr.: *maledicentia.*

65. Cf. Sat. 2, 6, 23 seqq. 70. *humane commoda.* S. Cr.: *probe brevia.* Ironia. 72. *gerulis.* Id. Sch.: *qui portant necessaria ad fabricam.* 81. *vacuas.* non populosas, otiosas. Talis, quamvis bene praeparatus, tamen non semper scribit: quomodo ego scribam, tot rebus impeditus? 82. *insenuitque.*

Digitized by Google

S. Cr.: *impalluit, quasi senex effectus.* 86. *digner.* Id.: *dignum arbitrer.* 87. *consulti.* ICti. *rhetor.* orator, ut qui Graccho comparetur, *ut alter* etc. Supple: ita comparatus, ut fratrem laudaret semper, et ab eo invicem laudaretur. 90.

Qui minus argutos vexat furor iste poëtas?

Quid hoc sibi vult? Num hoc quaerit Hor., quomodo fiat, ut iste furor minus vexet poëtas? Non potest: nam eâdem illos insania affectos dicit, ut ex sequentibus intelligitur. An igitur scribendum *vexet?* Vel hoc faciendum, vel, quod malim, interpunctione illustrandus locus, ut sic scribatur:

Gracchus ut hic illi foret, hic ut Mucius illi:
Qui minus? Argutos etc.

Ironice dictum *qui minus?* quomodo, seu cur, minus aliquid quam Gracchus et Mucius? 91. seqq. Non melius haec distincta, si quid ego sentio. Sic legendum esse arbitror:

—— *Mirabile visu*
Caelatumque novem Musis opus, adspice primum,
Quanto cum fastu, quanto molimine, circum-
Spectemus vacuam Romanis vatibus aedem;
Mox etiam etc.

Aedem Palatinam dicit, eamque recte vocat opus mirabile et a Musis caelatum; id quod vidit etiam Bentlejus. Primum igitur Florum adspicere jubet, quam superbe atque ambitiose ipse et nescio quis poëta elegiacus cirumspectent mirandam istam aedem, quam poëtis Romanis vacuam fecerit, h. e. aperuerit seu destinaverit, Augustus; deinde etiam, si vacet, sequi et audire, quid uterque velit, qualibusque se blanditiis invicem demulceant. 94. *vacuam* Vid. not. praegressa, et cf. interrpp. ad. Suet. Oct. 29. 97. H. e. par pari referimus. Sch. Cr.: *Falsis laudibus nos deludimus, — in quo quasi cum hostibus Samnitibus, ut olim Romani, pugnamus usque ad noctem, nosque consumimus. Ennius:*

Bellum aequis manibus nox intempesta diremit.

98. *lento.* diuturno. *ad lumina prima.* Sat. 2, 7, 33. 101. *Mimnermum laudat tanquam primum in elegis scribendis. Alii Callima-*

chum ceteris praeferebant. 101. *optivo.* prout ipse optat. 104. *mente recepta.* S. Cr.: *ad me rediens, quia vates, dum scribunt carmina, insanire feruntur.* 114. h. e. et quamvis adhuc domi sunt penes me, tanquam Vestales, quas prodire in publicum nisi certis diebus nefas erat. Quamvis praeter ipsum nemo legat sua carmina, tamen verus poëta sedulo emendabit.

115. *bonus.* benevolus, ut qui ista eruat populi in usum. 117. Vid. de utroque Clav. Cic. vv. M. Cato Censorius et M. Cethegus. Cf. A. P. 50. 120. *Hic.* talis poëta.

125. *movetur.* saltat, mimus. 126 — 128. *Praetulerim — ringi.* Verba poëtae, limam adhibere nolentis. *Ringi* proprie canum est, monente Sch. Cr., ut *ridere* hominum. Sed hic, inquit Cr., irasci est stomacharique, quod res ex voto non succedat, etc. Argis etc. Id.: Ex Aristotele de mirabilibus auscultationibus initio habemus, tale quid Abydi contigisse.

151. *Audieras* etc. Ironia. 156. *nempe ruberes.* Concedo, tibi erubescendum fore, nisi divitias cupidissime appeteres.

158. De emtione per aes et libram, simul et de mancipatione usicapioneque, Boëthius in Topic. Cic. et Budaeus in Pandect. Vid. etiam Clav. Cic. vv. Mancipium et Usucapio.

161. Concinnius *daturas.* Ad sensum nihil interest, utro modo legas. 175. Rectum *Sic.* Saepissime *Si, Sed, Sic* confusa in libris. 180. *Tyrrhena sigilla.* Sch. Cr.: *Tusca: nam Italorum Tusci primi de marmore sigilla fecerunt.* Etiam fictilia, vel ex cupro aurato, ut et vasa. Res nota. 181. *Gaetulo. Mauro: significat enim purpuram Girbitanam.* 182. Concinnitatis causa recipiendum *curet* cum Bentlejo aliisque. 184. *Herodis palmetis.* Juxta Hierichuntem uberrimis. Strab. 16. p. 525.

187. *Genius.* 1, 144. 193. *Scire volam.* Cr. experiar vivendo. 197. Sch. Cr.: h. e. *ut pueri* (quibus tum ludus dabatur) *intenti ludo hilariter et jucunde his feriis utuntur* etc. *Quinquatres dies festi in honorem Minervae* etc. 199. *domus* vel *domo.* Minime malum *modo*, de quo Gesn. cogitabat, quae permutari docet Burm. ad Ovid. Art. 1, 361. 201. *Aquilone.* Ut qui in Africam Indiamque divitem naviget mercator. 208. *sagae.* Fest. in Praesagire secundum Cic. de Div. 1, 31.: *Sagae*, inquit, *dictae anus, quia multa sciunt.* (*scire volunt*, Cic. l. l.) Hinc veneficae et magae. 209. Vet. Sch.: *Lemures, umbras*

Digitized by Google

vagantes hominum ante diem mortuorum etc. port. Thessala. magarum Thessalarum. 213. *peritis.* vivendi. 214. Comparant notum epigramma Sardanapali regis ap. Athen. l. 12. Vid. Lamb.

Art. poët. 1. seqq. Figura similis hieroglyphicis, vel iis, quas Arabicas hodie appellant (Arabesken), quarum quidem origo ab illis repetenda mihi videtur. Vidd. Zoëga de usu Obelisc. p. 214, 302. seqq., Böttiger in libro germ.: Andeutungen über die Archaeologie, 1. Abtheil. p. 19. 6. *Pisones.* L. Calpurn. Piso, qui consul fuit a. U. C. 739, et ejus filii duo, poëseos ac litterarum omnes studiosi, praesertim pater, de quo Vellej. 2, 98.: *Hoc omnibus sentiendum ac praedicandum est, esse ejus mores vigore ac lenitate mixtissimos* etc. Cf. Ruhnk. ad eum locum, et quos laudat, inprimis Tacit. Ann. 6, 10. cum not. Lipsii, et Senec. epist. 83. Ejus filiorumque nominibus opus de arte poëtica hunc nostrum inscripsisse, mirum non est; nec quidquam certi vel scimus hodie vel scire etiam cupiemus, si quidem nimis ingeniosi curiosique esse nolumus, de causa aliqua peculiari, quae eum ad id faciendum impulerit, cum nihil legatur in hac epistola, quod ad solos Pisones pertinere videatur, omniaque faciant ad artem, nemini erudito non carissimam, praeceptis exemplisque aptissimis illustrandam. 19. *Et.* Etiam. 20. *quid hoc.* quid hoc sibi vult, quid eo opus est, si etc. Sch. Cr.: *Naufragi ad misericordiam commovendam casus suos in tabula depingi faciebant* etc.

32. Id.: *Aemilius* (pro Aemilianus) *ludus dicebatur locus non procul a circo, ubi Aemilius quidam gladiatores suos habuit* etc.

40. *potenter.* Id.: *pro sua potentia, quantum possit ferre.* 42. *haud ego fallor.* Confidentius dictum, nec more Horatii. Quare vulgatum *aut* retineo. Sat. 2, 5, 59. ex nostra emendatione:

O Laërtiade, quidquid dicam, *aut* erit, *aut* non
Divinare etiam magnus mihi donat Apollo.

Et sic passim. 46. Non hunc versum post sequentem ponendum censuit Bentl., sed ante praecedentem vidit inserendum esse. Et quis, quaeso, est, qui hoc non probet praeter Feam, ultro coecutientem? Apud quem ut haec leguntur, quid amare, quid spernere poëta jubeatur, nescias; ut leguntur ap. Bentl. et ejus asseclas, aliud verbum amare, h. e.

Digitized by Google

eligere, jubetur, aliud spernere, ad regulas elocutionis, quae fuse exponuntur in sequentibus. Nihil profecto planius. Cf. Epist. 1, 14, 34., qui versus itidem trajectus est, similiterque etiam alibi lapsi sunt descriptores. Vid. Gesn. ad h. l.

50. *Cethegis*. Epist. 2, 2, 117. Lucan. 2, 543.: *Exsertique manus vesana Cethegi*, ad quem locum Schol. Mediolanensis scriptus ap. Baxt.: *Exsertus est, qui manum et humerum habet nudatum. Ideo cinctuti* (dicuntur), *quod loco tunicae cinctum, h. e. campestre* (Epist. 1, 11, 18), *vel subligaculum gestarent*. 50. *Et*. Etiam. Et pure latina fingere licebit cum judicio, et a graecis derivata, *ut verbi gratia*, inquit Sch. Cr., *κύλικα dicunt Graeci, nos calicem* etc. 54. Vid. ad Epist. 2, 1, 58 sequ.

55. *Varioque*. ib. ad 247. 56. *Catonis*. ib. 2, 2, 117. *Enni*. ib. 2, 1, 50. 59. *praesente nota*. S. Cr.: *praesentis temporis charactere. Tracta metaphora a nummis, quia nummi in nova fusura juvant inopiam*. 60. Cf. Hom. Il. Z, 146. 62. In carmine de Jud. Dom. c. 8. v. 227. legendum metri causa: *Hic abies — nigra*. 63. Vid. not. sequ. 65. Si Corn. Gallus, si Martian. Capella regulas aut ignorarunt, aut neglexerunt, quid id ad Nostrum? U litteram in *palus*, vocabulo generis fem., porrectam esse, patet ex obliquis ejus casibus, in quibus ea vocalis producitur. Fac corripi casu primo, et dicendum tibi erit ἀναλογικῶς, τῷ u deproperato, *paludis*, ut *pecudis*. Longe alia ratio τȣ̃ *glomere* ap. Lucret. et verbi *Italia* ap. Maronem, de quibus Fea; neque vel Quinctiliani ab eo laudatus locus huc facit, vel grammatici audiendi sunt, secundum corrupta jam tum exemplaria ita haec laudantes, ut nunc leguntur. Rectissime Gesn.: *sterilisque palus diu*. Sic plane Lucret. 5, 7: Nam *si*, ut etc., Virg. Aen. 3, 211: Insul*ae* Ionio etc. Eclog. 8, 108: Credimus, an *qui* amant etc. Ovid. Met. 5, 625: Et bis io Arethus*a*, io etc.; denique ipse Noster Od. 3, 14, 11: expertae, mal*e* ominatis; quorum similia plura videsis ap. Bentl. Sat. 2, 2, 28, nos ad Plaut. Amph. 341. Sed quinam istius fons erroris? inquiat quispiam. Nempe inscientia librariorum, qui hiatu perperam offensi, dum vitio, quod nullum esset, liberare student poëtam, macula eum vera adsperserunt. Ceterum Sch. Cr.: *Divus Augustus duas res divinas fecit, ut Pomtinam paludem exsiccaret* (de quo Jul. Caesar cogitaverat,

Digitized by Google

testo Suet. Caes. 44.) *et ad mare meatum habere cogeret, ut post et arari posset; deinde portum Lucrinum muniret, de quo Maro:*

—— Lucrinoque addita claustra,
Atque indignatum magnis stridoribus aequor.

Cf. Sat. 1, 5, 4; 2, 4, 32. 75. *Versibus* etc. hexametris heroïcis et pentametris alternantibus. 77. Late patet usus metri elegiaci, praesertim apud Graecos, quorum Theognis, Tyrtaeus, Callimachus, Theocritus, innumerique et cujusvis generis epigrammatarii eo sunt usi; Latinorum autem inprimis Catullus, elegiaci tres, et Martialis. 77. *exiguos*, leves, si quis comparet cum carminibus epicis, praesertim Homeri.

79. *Archilochum.* Sat. 2, 3, 11. 81. *populares vincentem strepitus.* Quia *insignes numerorum iambicorum percussiones*, ut ait Cic. de Orat. 3, *eorumque celeritas acumen soni gignit*, quo facilius audiuntur, judice Aristotele. Cf. San. 83. *fidibus.* Pindari et lyricorum. 89. *privatis.* quibus privati homines utantur. 90. *Thyestae.* fratris Atrei. Vid. Senecae fabulam et mythologos. 94. *Chremes.* Apud Terent. Heaut. 95. Delenda interpunctio post *pedestri.* Vid. Bentl. Telephus et Peleus, personae tragicae, opponuntur comicae Chremetis. De Telepho, cui ab se vulnerato Achilles medicatus est, vide Apollod. 3, 9 §. 1. et Hygin. fab. 99. Peleus, cum Phocum fratrem interfecisset, a patre in exilium pulsus est. Vidd. Ovid. Met. 11, 267 seqq. Apollod. 3, 11 §. 6. 114. Rectum *divusne.* A deis heroibusque ad homines poëta descendens, quid quosque deceat in scena, docet. Deos ab heroibus et supra distinguit 83., et infra 227; cf. 191.; diversasque earum naturas esse, vel ex hodie superstitibus artis monumentis constat, de quibus vid. Winkelmannus. Quid ad hos servuli (*Davus* et, si diis placet, nescio quis *Heros* ap. vet. Schol.), quorum si quae est, ut sane est, in fabulis dissimilitudo, tamen ea res ad solam prope comoediam pertinet, cum hic de dramate generatim dicatur, maximeque de tragoedia, ut potiore. Cf. Sat. 2, 5, 91. Nec magna tantum personarum morumque discrimina sectatur Flaccus, sed, quod ipso dignius est, ea inprimis probe discerni jubet, quae propter vicinitatem facile misceantur, ut matrem et

Digitized by Google

nutricem, mulieres natu majores, Colchum et Assyrium barbaros, Thebanum et Argivum Graecos, quorum non major, quam deorum et heroum, differentia est. 116. Rectum *potens*, nobilis, florens opibus, cui opponitur sedulitas, sive servilis diligentia assiduitasque nutricis. 120. *reponis.* denuo ponis in libro tuo, toties ab aliis celebratum. 121. *Impiger* etc. ut ap. Homerum. 123. *Medea* etc. ut, verbi causa, in Euripidis et Senecae fabulis cognominibus. 123. *flebilis* etc. quae deflet occisum a marito Athamante filium. 123. *Ixion.* Junoni insidiatus. *Io.* Vid. Aeschyli Prometheus vinctus. *Orestes.* in tragoedia Euripidea etc. 128. *communia.* ab aliis antea tractata, publicam materiem, ut ait 131. 129. *Iliacum carmen.* Homeri Iliadem. Si autem *deducis,* cur non *proferas,* sed *proferres?* Sane hoc est, quod ajunt, colaphum infringere Prisciano. Corruptus locus est, quem restituas legendo

Rectius Iliacum *deduxes* carmen in actus,
Quam *sic* proferres etc.

Deduxes, deduxisses, ut *erepsemus, evasti, summosses* apud Nostrum, *decessemus, decressent* ap. Cic., *exstinxem* ap. Virg., similia apud Plautum et alios. *Sic,* sic temere, sic male, ut ap. Terent. Heaut. 3, 1, 49. 131. *Publica mat.* Vid. not. ad 128. *privati j. e.* Vet. Sch.: *fiet quasi tua.* 132. *vilem:* tanquam parvi pretii, ut quem quisque percurrere possit, dudum ab aliis apertum. *patulum.* omnibus patentem. Vide not. ad 136.

134. *nec desilies* etc. Ut Aesopica illa capra, inquit Baxt., quae temere in puteum desiluit. Ejusmodi inprimis angustias mihi dicere videtur, cum in alterum genus poëseos transferre imitator studet, quod alterius proprium est, velut cum varias res gestas epici carminis in unum drama constipat, scilicet ut oculos spectatorum multitudine rerum alliciat, quos gravitate unius facti praeclari pondereque sententiarum capere se posse propter imbellicitatem ingenii desperat; unde fit saepissime, ut ulterius ei progrediendum sit, quam lex operis permittit. 136. *scriptor Cyclius.* Cf. Gesn. ad h. l. et Schotti Observatt. hum. 2, 1. 136. *sic.* S. Cr.: *nimis elatis verbis.*

137. Simeo Bosius putabat significari primum versum ex parva Iliade

Ἴλιον ἀείδω καὶ Δαρδανίην εὔπωλον.

Digitized by Google

139. Leg.: *Parturiunt* (*vel Parturient*) *montes? nascetur rid. m.* Vid. ad Sat. 2, 6, 48. 143. Non deterius ex meliore, sed melius ex deteriore dare studet, h. e. graviora ac splendidiora post leve minimeque ambitiosum principium.

145. *Antiphaten.* regem Laestrygonum. Vide Odyss. et mythologos, ut et de Scylla, Cyclope et Charybdi: nam ejusmodi res tritissimas explicare nec vacat, neque hujus loci esse videtur. 146. Antimachum ex obliquo taxari putat Sch. Cr. propterea quod narraturus reditum Diomedis a Troja in Graeciam exorsus sit a morte Meleagri, qui patruus ejus fuit. Vide a Schellenbergio, viro doctissimo, collecta fragmenta Antimachi. 147. *ovo.* Ledae. In proverbium hoc abiit. 151. *remiscet.* Sch. Cr.: *commiscet, commutatione praepositionis, ut: uteroque recusso pro concusso, et ap. poëtam: si non veris falsa remisces.* 154. *Si pl. eges*, si eo tibi opus est, ut est quidem: Cf. 451 sequ. 155. Bentl. ad Terent. Andr. 951.: Alius, inquit, est Actor, alius *Cantor.* Actores in hac Andria primarum et secundarum partium Ambivius et Atilius erant. Tertiarum partium actor, utpote ignobilis, nusquam memoratur. Cantor autem Flaccus Claudii filius fuit, qui tibiis paribus canebat, dextris et sinistris. Ergo cum actores omnes ex scena exirent, Cantoris erat, depositis ex ore tibiis, PLAUDITE insonare. 159. *Signat humum.* Vestigio. 164, seqq. Similia horum habentur ap. Aristotelem in libello περὶ ποιητικῆς et Rhet. 2. Vid. Lamb. 184. *facundia.* servuli, vel nuncii. *praesens.* potens, efficax, et quae sit instar rei gestae. Sat. 2, 2, 41.

186. *exta.* filiorum Thyestae fratris. Vid. Senecae Thyest. 641 seqq. 193. *Actoris.* Non spectatoris tantum otiosi, sed viri agilis, cum loquitur, neque inter actus aliena intercinentis. Sunt autem loquentis partis κορυφαῖε, ut notum est. Insignes hac laude chori Aeschyli et Sophoclis, Euripidis et inter Latinos Senecae minus probati. 195. *conducat.* S. Cr.: *prosit.* 196. Imo *boni* sunt mites et probi, quibus faveas et consilieris, tanquam amicus amicis. Specta confidentiam Bentlejo turpem errorem imputantis, quod *bonis* ita acceperit, ut nulla non pagina accipitur ap. Cic. et optimum quemque latinae linguae auctorem! *Tantaene animis coelestibus irae?*

197. *peccare timentes.* Velut Phaedra ap. Eur. Hipp. 365 — 424,

Digitized by Google

Clytaemnestra ap. Senecam Agam. 339 seqq. *Tumentes* non multum distant ab *iratis*. 198. *brevis*. non in noctem productae. 202. *Tibia*. Vide Plin. 16, 36, ibique interpp., item Salmasii Exercitatt. Plinianas pagg. 84 seqq. etc. Sch. Cr.: *Prius tibia non erat ambitiosa, ut Varro in tertio Disciplinarum ad Marcellum de lingua lat. quatuor foraminum fuisse tibias apud antiquos ait, et se ipsum in Marsyae templo eas vidisse refert.* Cf. Ovid. Fast. 6, 697 seqq. *orichalco*. Plin. 34, 2.: *Orichalcum*, inquit, *praecipuam bonitatis admirationem diu obtinuit, nec reperitur longo jam tempore, effoeta tellure.* Genus autem aeris existimat. *Album* dicit Lucret. 6, 1241. 203. *tenuis*. debilis soni. *simplex*. ex uno ligno. 209. *diurno*. coepto a die medio.

210. *Genius*. Epist. 2, 1, 144. 211. *numeris*. Sch. Cr.: *metris. modisque. musicis.* 213. Ad quingentesimum annum (U. C.), inquit Cr., Livio teste, promiscue ludos populus Rom. spectabat; postea plebs a senatu et equitibus subselliis discreta fuit. P. autem Corn. Scipio Africanus secundum consul post 2. bellum Pun. anno 7. ejus auctor fuit, non sine ingenti invidia. 215. *per pulpita*. S. Cr.: *per tabulas scenae: vagus propter gestum. vestem.* prolixiorem factam ornatus causa.

216. *severis*. antea, cum tres tantum chordas haberet lyra, dein 7. 217. *tulit*. protulit, attulit in scenam. *eloquium insolitum*. insueta magnificaque verba. Cr.: eloquentia quoque simplex (antea) et moderata facta est insana fanaticaque et oraculis Delphicis non multum absimilis, ita ut non amplius ἐναργής, ut antea, sed frequentibus parabolis et amphiboliis tota esset αἰνιγματώδης. 220. Cr.: Eusebius in Chronicis: Quadragesima, inquit, olympiade in agone certantium τράγος (hircus) praemio datus est, unde Tragoedi nuncupati. Vidd. Heyn. et Voss. ad Tibull. 2, 1, 55, et ad Virg. Georg. 2, 308 seqq. 222. *Incolumi*. non laesa, servata honestate. Nudi, vel pellibus amicti Satyri, comites Bacchi, conveniebant hisce ludis vindemiarum, agebantque antiquitus in ipsis tragoediis, quarum seriis jocularia sua impune admiscebant; sed proficiente arte manserunt tantum in fabulis Graecorum proprie dictis satyricis, quarum una hodie superest, Cyclops Euripidea. Vid. Casaub. de dramate Gracorum Satyrico etc.

232. *moveri*. saltare. Sch. Cr.: *Sunt quaedam sacra, in*

quibus saltant matronae, sicut in sacrificiis matris deûm. 234. *dominantia.* quorum velut usus dominatur, vulgaria. 237. *Davus, Pythias.* Nomina servilia in fabulis Terentii aliisque. Sch. Cr.: *Pythias persona in comoedia Lucilii, quae inducitur per astutias accipere argentum a Simone domino suo in dotem suae filiae.* 239. *dei.* Bacchi, quem instituerat. 243. Rectius *accedet*, ut ante *sequar*: nam opus hoc est, quod poëta se agressurum aliquando promittit. 244. Convertitur sermo ad fabulas praetextatas et togatas: nam superiora valent de palliatis. *Silvani* et *Fauni* dei silvarum, de quibus Plin. H. N. 12, 1, etc.

245. Vetat similes fingi Faunos agrestes hominum urbanorum, qui in foro et triviis versentur, nimisque molliter (*teneris versibus*) jocari eos, ut scurras, ineptum esse ait.

247. *immunda.* obscoena, vel protrita, inelegantia. 249. Descriptio plebeculae, quae talibus vitam sustentabat. Sat. 2, 1, 74.

252. *unde* etc. h. e. unde aliquis seu vulgus iambicis versibus sex pedum imposuit nomen trimetrorum, quia per dipodias eos metiebantur: *non enim*, inquit Sch. Cr., *unus pes iambicus metrum facit, sed duo propter volubilitatem.* Cf. not. ad 81. et metricos. 256. *paterna.* Frustra Slothower. *alterna* legendum conjicit in Act. Societ. Traject. 3. p. 191. 258. De Attio et Ennio vid. 2, 1, 56; Sat. 1, 10, 53.

259. Apparet, Feam rei metricae prorsus ignarum esse: alioqui non diceret *premi* versus Ennianos iambis 2. et 4. sede positis, quasi non is legitimus ejus pedis locus esset in iambicis senariis, de quibus hic loquitur poëta. Imo rarum ibi iambum reperiri dicit in Attii trimetris, spondeo regnante, et similiter Ennii justo graviores operae celeris aut etiam ignorantiae accusari ab iambo, qui ab iis fere exclusus sit. Hanc veram esse horum verborum sententiam, ex hodie superstitibus Plauti Terentiique comoediis fabulisque Phaedri et veterum Latii poëtarum dramaticorum fragmentis intelligitur. Rectius autem scribas *Hic* et in Atti etc. i. e. his in sedibus, secunda et quarta, quae iamborum propriae sunt, ut dixi. Locus a Fea laudatus, qui locus est Sat. 1, 10, 53., huc non pertinet, cum, quae ibi dicitur, gravitas sit sententiarum argumentorumque, non versuum. 265. Quid attinet, veteres sordes dudum expurgatas denuo ingerere Horatio, et agere

Herculem inversum? Merito explosa est lectio *et omnes*, pro eaque repositum *ut omnes* ex libris scriptis. Vel artis ignoratae vel nimiae festinationis veteres illos arguens Hor. ipse sibi responderat, non quidem unumquemque sentire vitia metrica, et nimiam in hoc genere datam esse veniam poëtis Romanis. At, inquit, idcircone vagandum est et licenter scribendum? Imo, ut putem, i. e. etiamsi putem, omnes homines animadversuros esse mea peccata metrica, itaque vitando ea tutus cautusque tanquam intra limites veniae me continuerim: tamen eo pacto non nisi culpam vitavi, laudem non merui; tantumque abest, ut versus ex regula facti honori sint poëtae, ut prorsus eo nomine indignus existimari debeat, si ne id quidem aut velit, aut possit. Legendum sine controversia prorsus secundum Bentl.:

Idcircone vager scribamque licenter? Ut omnes
Visuros peccata putem mea, tutus et intra
Spem veniae cautus: vitavi denique culpam,
Non laudem merui.

Quam inesse verbis *et omnes — cautus* Fea vult sententiam, nec quisquam ex iis eliciat, et penitus ea sententia abhorret a sequentibus *Vitavi* etc. 270. Vid. ad Epist. 2, 1, 58 et 171.

273. Longe aliter de Plauti jocis judicat minus fastidiosus Cic. de Offic. 1, 29. Sed *non nostrum est tantas componere lites.*

276. *Thespis.* Epist. 2, 1, 163. 279. *Aeschylus.* Vid. ibid.

284. *obticuit.* in Comoedia nova, quorum auctores praecipui fuerunt Menander et Philemon. 292. *Pompilius.* S. Cr.: *I. e. Pisones: ab ipso enim Numa Pompilio originem trahebant: Calpur (Calpus* vet. Sch.) *enim filius Numae, a quo Calpurnii Pisones.*

294. Recte *Perfectum* restituit editor Nicensis; sed non ita, ut ipsi placet, accipienda vox, sed quo sensu Cic. Epist ad Q. fratr. 3, 8, dixit *poëma institutum perficere.* Jubet poëta primum carmen, quod facias, si quando luxuriaverit, litura longa atque assidua compescere; deinde, ubi tandem perfectum sive absolutum fuerit, decies id ad unguem examinare, more marmorariorum. Cf. simillimum locum 386 seqq.

297. *Democritus.* Epist. 1, 12, 12. Sch. Cr.: *qui* (Democr.)

Digitized by Google

dicit non fieri arte, sed natura nasci poëtam. 298. *Non barbam.* Ut faciunt sani homines. 300. *Anticyris.* Sat. 2, 3, 83. 301. Sch. Cr.: *Licino. Nomen tonsoris famati, qui postea dicitur factus senator a Caesare, quod odisset Pompejum; de quo hoc scriptum est epitaphium:*

Marmoreo tumulo Licinus jacet, at Cato nullo,
Pompejus parvo: quis putet esse deos?

302. *Qui purgor bilem.* καθαρτικῷ aliquo φαρμάκῳ; qui curo sanus esse. *horam.* anni partem. 304. *Nil*, οὐδὲν, *non.* Non tanti apud me momenti est, non curo esse poëta.

310. *Rem.* materiam. *Socrat. chartae.* libri philosophorum, qui ex Socratis schola prodierunt. 312. Enumeratio officiorum. 314. *conscripti.* patris conscr., senatoris. 319. *morataque.* in qua mores personarum bene expressi sunt. 320. *nullius veneris.* non elegans, non ornata, omni verborum lenocinio destituta. *pondere.* gravitate verborum. 326 seqq. Scribito secundum Bentl.:

—— diducere. „Dicat
Filius Albini, si de quincunce remota est
Uncia, quid superet." Poterat dixisse: *Triens?* „Eu!
Rem poteris servare tuam. — Redit uncia: quid fit?"
Semis. — An, haec etc.

Verba *Dicat — superet*, et rursus *Eu! — fit* sunt magistri puerum interrogantis. Contra illa *Poterus dixisse Triens?* id est Si poterat puer respondere: Triens, si sciebat, trientem superfore (vid. ad Sat. 2, 6, 48), dicuntur ex Horatii persona. *Superat* minus aptum praegresso *dicat*, et τῷ *Poteras* servato haec item dicere magister videbitur, quod ineptum. Rectius quoque Bentl. secundum 3 codd. Blandin.: *An, haec animos* etc. 330. *aerugo* μεταφορικῶς dicta pro avaritia. 332. *cedro.* Sch. Cr.: *resina cedri. levi*, levigato, polito. *cupresso.* in arca cupressina. Sch. Cr.: *utrunque odore suo summovet tineas.*

340. Sch. Cr.: *Lamia monstrum est superius habens speciem mulieris, inferne vero desinit in pedes asininos: h. e. caveto ne dicas quod Lamia devoraverit filium, qui de utero ejus postea vivus extractus est.* 341. *Centuriae.* Novem centuriae senatorum.

342. Corn. Nepos in vita Romuli: *Tres equitum centurias*

instituit, quas a suo nomine Ramnenses, a Tito Tatio Tatienses, a Lucumone Luceres appellavit. 345. *Sosiis.* Epist. 1, 20, 2. *Hic.* talis. 353. *Quid ergo est?* Quid faciendum est? quid statuendum? Usitatius *Quid ergo?* ut animadvertit Cr.

354. *scriptor librarius*, qui libros describit. 355. *monitus.* a dictante. Sane rectius: *ut* citharoedus. Saepissime *et* et *ut* confusa.

357. *Choerilus.* Epist. 2, 1, 233. De eo Sch. C. ad h. l.: *Gesta Alexandri describens 7 tantum versus laudabiles fecit. — Cui Alexander fertur dixisse, malle se Thersiten Homeri esse, quam hujus Achillem. Alexander autem pactus cum eo, ut, si bonum faceret versum, aureo numismate donaretur, si malum, colapho feriretur; qui saepius male scribendo colaphis necatus est.* Sed aliter Hor. ipse Epist. 2, 1, 232 seqq. 362. *Si longius adstes* si genuinum esset, significaret: si diutius adstes, quod abhorret a sententia loci. Rectum *abstes.* Vitruv. 9, 4: *sol cum longius absit abstantia quadam.* 371. Messalae. Sat. 1, 10, 27 et Clav. Cic. 371. *Cascellius Aulus.* Vid. etiam Valer. Maxim. 8, 12, 1. 375. *Sardo.* S. Cr.: *Sardinia regio est, ubi mel amarissimum apes conficiunt propter taxum ibi abundantem. papaver.* Semen candidi papaveris tostum cum melle in secunda mensa apponebatur ut auctor est Plin. 18, 8, s. 53. Cf. Epist. 2, 1, 114. 387. *Metii.* Sch. Cr.: *Spurius Metius Tarpa iis temporibus summus criticus fuit, doctus et severus auditor carminum aestimatorque.* 388. *prematur.* Id.: *abscondatur, coërceatur —; ut Cinna suam Smyrnam apud Catullum, quam 9 annos suppressit.* 391. *sacer.* Id.: *Theologus, divinorum carminum* (hymnorum etc.) *scriptor, sacerdos et poëta.* Apollinis vel Oeagri et Calliopes Musae Orpheus dictus filius, de quo vide Aristot. ap. Cic. de Nat. D. 1, 38, Fabric. Biblioth. graec. 1, c. 18. §. 1., Voss. de Poët. graec. c. 2. 4., et inprimis Creuzer. Symb. et Mythol. passim. 394. *Amphion.* Epist. 1, 18, 44.

400. *bonos* alienum, quia posteriorem syllabam longam habet. Cf. supra 69. 402. *Tyrtaeus* floruisse putatur circa a. U. C. 72. 403. *sortes.* oracula. 404. *Et vitae monstrata via est.* A Theognide, Phocylide et gnomicis. *regum.* Velut Hieronis Syracusani et Theronis Agrigentini a Pindaro. 405. *ludusque — finis.* Poësis dramatica. 406. *operum.* messis et vindemiae.

412. Diaeta athletarum. Cf. Sch. Cr. etc. 414. Potior no-

his quoque videtur lectio *Venere et Baccho.* *Qui Pythia cantat tibicen.* Pythaules. Ii quoque certabant in ludis sacris, praesertim Pythiis. 417. *Occupet extr. scab.* Proverbium in tardiores. 419. seqq. Cf. Epist. 1, 19, 37 seqq. 423. *artis* etiam Wakef. Cf. Eichstadii commentar. 435. Apage ineptum *prospexisse.* *Prospicere* significat spectare ex intervallo vel loci vel temporis; *Perspicere* est penitus explorare; idque vult poëta.

438. Sch. Cr.: *Quinctilius Varus, poëta Cremonensis, patronus et amicus Horatii.* 439. Sic interpungito: — *negares; Bis terque expertum frustra: delere* etc. 441. Dubium non est, quin perperam Bentl. legendum conjecerit *Et male ter natis* etc. Ceterum id cur ne latinum quidem sit, nullus video. *Versus natos* per metaphoram Bentl. dixit *versus factos*; itaque *ter male natos* eos, quos ter male aliquis fecerit; idque tam latinum est, quam quod maxime. Epist. 2, 1, 233.:

> Choerilus, incultis qui versibus et *male natis*
> Retulit acceptos, regale nomisma, Philippos.

449. *Aristarchus.* Samothrax et institutor filii Ptolemaei Philometoris, regis Aegyptiorum, celeberrimus criticorum Alexandrinorum, qui annos septuaginta et duo natus diem obiit in Cypro insula, maximeque in expoliendo Homero occupatus fuit; cujus evulgavit probatissimam eo tempore editionem. Vide F. A. Wolfii, viri sagacissimi, Prolegomm. Homer. pagg. 245 seqq. 454. *fanaticus error.* Phreneticum dicit, sive, ut ait Sch. Cr., *lymphatico spiritu agitatum.* *iracunda Diana.* lunaticum, σεληνιακὸν, caduco sive sontico vel sacro morbo laborantem. 464. *deus.* qui mori non posset. 465. *Empedocles.* Epist. 1, 12, 20. 465. *frigidus*, ineptus, stultus. 469. *homo.* homo sapiens.

DESCRIPTIO

BREVIS

CODICUM HORATII

MSS., QUOS, LUTETIAE PARISIORUM IN BIBLIOTHECA REGIA SERVATOS, USURPAVIT CLAR. VANDERBURGIUS.

A. Nro. 7900. 1, Terentius cum commentariis. 2, Horatii Odae et Epodi atque Epistolarum liber 1., cum expositione Acronis et notis marginalibus. 3, Lucanus cum commentariis. 4, Juvenalis. 5, Martianus Capella cum notis. Codex membranaceus, olim fratrum Puteanorum (Dupuis), formae majoris quadratae (grand in 4o. ou petit in-folio de forme quarrée), seculi X. Vand., pro consilio suo, Odarum tantum et Epodorum Horatii libros excussit, in quibus epodi 16. versus 27. cum sequentibus et iambi contra Canidiam non leguntur. Numerus foliorum hujus codicis est 155.

B. Nro. 7971. Horatii Odae, Ars poët., Epodi, Carmen sec., Epistolae et Sermones sive Eclogae, cum notis interlin. et marg., in quibus fere Porphyrionem sequitur scriptor, quisquis fuit. Accedit *Annotatio sive digestio carminum praecedentis libri, qualiter scandi debeant.* Codex ejusdem aevi, membran., formae minoris quadratae (petit in-4o.), foliorum 221. Corrector haud indoctus. Male tamen distinctae Satirae atque Epistolae.

C. Nro. 8072. 1, Juvenalis ferme integer. 2, Persius, manu longe recentiore scriptus, additis multis annotationibus. 3, Horatii Odae libri 1. praeter 18. priores et odae 19. ver-

sus, quibus incipit, 9.; libri 2. odae 4 primae et quintae versus 10; tertii oda 1. et secundae versus primi 18; epodi 3 primi et quarti versus primi 3. 4, Fragmenta Juvenalis. (De nouveaux fragmens de Juvénal, qui répètent une partie des premiers (?), et sont moins considérables.) Membranae item seculi post Christum natum X., olim Thuani, dein Colberti. Forma major (in-folio) praeterquam in Persio; notae in Juvenali nullae; in Persio frequentiores quam in Horatio, quem mutilatum esse intelligitur.

D. Nro. 7973. Horatii Carmina, Ars poët., Epodon liber, Carm. sec., Satirarum lib. 1. et secundi duae priores (nisi quod posterioris desunt versus extremi 5). Cod. seculi X. membran., formae quadratae (in 4o.), ante Petri Danielis Aurel. (cujus nomini adscriptus annus 1564.), postea Colbertinus, cum notis, praesertim interlinearibus, variis lectionibus bene multis, quibusdam etiam emendationibus. Scriptum per omnia monet Vand. *montes*, *rates*, *gentes*; saepe *capud*, *velud*; interdum *annis* pro *amnis*, et ubique *sonnus*; quae Italum descriptorem indicant.

E. Nro. 7972. Horatii Opera (eodem ordine, quo leguntur in cod. B), cum glossis et scholiis (frequentissimis in Odarum libro 1., nullis in Epistolis atque Satiris). Cod. membran., seculi X., olim Mentellianus. Post Epodos litteris grandioribus scripta haec leguntur, quae etiam in codd. Leidensi atque Reginensi reperit Bentlejus: *Vettius Agorius Basilius Mavortius, vir clarissimus et inlustris, ex comite domestico, ex consule ordinario* (fuit consul sine collega a. a Christo nato 527., et videtur esse antiquissimus operum, inprimis odarum, Horatii διασκευαστής), *legi et, ut potui, emendavi, conferente mihi magistro Felice, oratore urbis Romae.* Post seculare autem carmen habetur Panegyricus in imperatorem Ludovicum II., Lotharii filium, defunctum a. 875. A fronte legitur Horatii vita ea, quae Suetonio tribuitur. Forma codicis est quadrata minor (in-4o.); folia 195.

Φ. Nro. 7974. Horatii Opera cum scholiis, libello de metris et vita poëtae (quae ad Suetonium refertur). Cod. membr.

Digitized by Google

seculi XI., olim Puteanus, simillimusque B libro, nisi quod forma est majore (du format petit in-folio). Folia 163. Notae multo facilius legi possunt quam quae habentur in codicibus modo descriptis.

γ. Nro. 7975. Horatii Opp. cum scholiis. Cod. membran. ejusdem formae atque aetatis, 100 foliis constans, sed quorum 1, 2, 3, 8, 99 et 100 (quae continent odas 6 priores et partem septimae, deinde odas 19, 20, 21, 22 et initium vigesimae 3. libri 1. Carminum, Epistolam ad Augustum inde a versu 248. et sequentem ad Florum) a manu recentissima suppleta sunt. Liber a pluribus scriptus paulo negligentius, nec fortasse ad unius autographi exemplar. Satirae positae ante Epistolas; quas separans ab illis folium continet excerpta quaedam ex libro 3. mythologiae Fulgentii.

H. Nro. 7976. Codex ejusdem argumenti membran., seculi XII. Forma quadrata minor (in-4o.), folia 154. Satirae item collocatae consueto loco. Liber vitiis scatens descriptoris, et qui correctorem non videatur expertus esse, nec tamen carens bonis lectionibus, quae conveniunt nonnunquam cum codicis D. Scholia perpauca. Hunc codicem et sequentes 4 iis tantum in locis consuluit Vand., in quibus 7 priores libri abhorrebant a vulgatis, neque aliter comparavit etiam Pulmanni et Valarti varias lectiones.

I. Nro. 7977. Horatii Opp. cum scholiis. Cod. membran. seculi XII., olim magistri Nicolai de Clamengiis, postea Colbertinus. Forma major (in-folio); folia 125; ordo carminum is, qui conspicitur in B et antiquissimis codd. Vitae Horatii 3, in his Suetonio tributa. Notae, maxima ex parte marginales, leguntur ab initio usque ad Od. 2, 17., item in Epistolarum libro 1. Satirae et Ars poët. nihil ostendunt praeter explicationes quasdam inter versus perscriptas, et varias lectt.

M. Nro 7979. Horatii Carmina, Ars poët. et Satirae (praeter libri 2. septimae versus 29. postremos et octavam totam) cum notis paucis in margine, longeque pluribus, sed

fere puerilibus, inter versus perscriptis. Codex membran. seculi XII., vel potius XIII., et quidem exeuntis, ut videtur Vanderburgio. Forma minor (petit in-folio ou grand in 4o.), folia non numerata. Loco Epistolarum Horatii posita fragmenta quaedam Lucani. Genus scripturae vitiosissimum.

N. Nro. 8212. Horatii Opp. Cod. membran. seculi XII., olim Mazarinaeus, minuta forma (in-8o. long), foliorum 97. Desunt vel totae, vel ex parte, odae libri 3. 14. et sequentes usque ad quarti tertiam, quae quidem nescio quo casu Epistolis mediis inserta est. Ars poëtica legitur post Carmen seculare. Scriptura satis elegans et correcta, sed compendiis frequentioribus minus placens. Notae additae odis 21. prioribus. Argumenta carminum brevia nec magnae rei a manu altera profecta sunt.

O. Nro. 8213. Horatii Opp. Cod. membran. sec. XII, olim Mazarinaeus, forma minima quadrata (un très-petit in-4o.), qui continetur foliis 100. Lambini nomen legitur in prima pagina, reperitque Vand. in hoc libro lectionem quandam memoratu dignissimam (une leçon très-remarquable; sed quae tandem est ea lectio?), quam in libro Jannoctiano se invenisse dicit Lamb. Ordo poëmatum vetustior, nisi quod carmen sec. et epodi praecedunt Artem poëticam. Figurae quidem litterarum paulo acutiores, initiales etiam pictae variis coloribus, et nonnunquam hominum vel bestiarum imaginibus ornatae; sed compendia rara, diphthongorum soni singuli separatim scripti, et orthographia sibi constans, quae sunt meliorum dotes codicum. Notae, non ita magni pretii, antiquae vel inter versus, vel in marginibus, sed parvissimis litteris exaratae, leguntur. Recentiores quaedam, quas vix legas, additae fortasse sunt a Lambino.

P. Nro 8214. Horatii Opp. cum scholiis, sed paucis et brevibus, etc. Cod. membran., seculo XIII. curiose scriptus, olim Colberti. Forma minuta (in-8o. long), folia non numerata; epistolae collocatae ante Satiras. Adjecta sunt fragmenta quaedam Rhetoricorum ad Herennium. Hic

Digitized by Google

quoque litterae majusculae, praesertim in principiis librorum, ornatae, ut in O libro, sed majore cum arte delineatae. Peccatum subinde in Epodorum litteris initialibus vitio rubricatoris. Consentit fere liber cum B codice.

Q. Nro. 8215. Horatii Opp. (praeter odas priores 27 et partem vigesimae octavae libri I.) Cod. seculi XIII. membran., olim Bigotianus. Forma, quae codicis P; foliorum numerus 97.

R. Nro. 8216. Codex similis ejusdem aevi, itemque in membrana scriptus, sed olim Colberti. Folia non numerata. Ordo carminum, ut in B et antiquis libris. Post epodos subscriptio legitur Vettii Agorii, de qua cf. cod. E. Scholia non unius scriptoris pauca numero sunt in Odarum libro I. (nam ceteri Odarum libri et Epodi nulla habent) et in Arte poëtica. Recentior manus Epistolis adscripsit notas prolixiores frequentioresque. Sequitur hic liber optimum aliquod exemplar, sed negligenter exaratus est trajectis verbis versibusque integris et inscriptionibus, nonnullis etiam omissis. Satirae atque Epistolae recte distinctae.

S. Nro. 8217. Horatii Opp. (sed manca) cum scholiis. Cod. membran. seculi XIII. et fortasse XIV., olim Colbertianus, forma minore (in-8o.), nec numeratis foliis. Finitur Epodorum liber epodi 11. versu 14; satirarum prior a tertiae sat. versu 88. incipit, secundus pertinet usque ad tertiae versum 317.; Ars poët. desideratur. Diphthongorum hic soni non distincti, compendia vocabulorum frequentissima, litterae initiales distortae, vitiorum ingens numerus. Insunt tamen aliquot propriae lectiones.

T. Nro. 8219. Horatii Opp. (item manca). Cod. seculi XIV. membran., olim Ludovici de Targny. Deest Odarum liber I. inde ab odae 24. versu 7, item 2. liber usque ad odae 8. versum 14.; neque habentur ibi Satirae I. libri 9. a versu 17. et sequentes, una cum altero libro et Epistolis. Vitia frequentia et pudenda, quae nonnullis in locis emendavit corrector. Habet tamen codex nonnihil proprii, et est cum ostendit A libri lectiones.

Digitized by Google

V. Codex olim bibliothecae Vaticanae, cujus numerabatur 3260., formae minoris (in-8o. long), foliorum 117. Romani referebant ad seculum XI., Parisienses et Vand. propter formam litterarum capitalium et compendia verborum frequentiora ad XII., imo ad decimi tertii initia, detrudunt. Nihilominus praestans liber, curiosisſime scriptus secundum exemplar antiquissimum, notisque varii generis et argumentis carminum instructus, quorum argumentorum pleraque frustra alibi quaeras. Quod nonnunquam deteriores libros sequi videtur librarius, recteque monitis falsa temere admiscet, non eo valere debet, ut vilipendatur codex, quem optimis Horatii annumerare non dubitat Vanderburgius.

De libro Mongeziano, quem item adhibuit vir doctissimus, dictum in Annotationibus.

ADDENDA ET CORRIGENDA.

Numeri, qui leguntur in notis vol. I. paginis XIII. XIV. XVII., item LIX. seqq., sunt editionis Rom., cujus exemplar, quod operis describendum dederam, cum istae paginae corrigendae essent, reperiri in typographeo non poterat.

Prolegom. pag. XXXIX. extrema in nota leg.: *inhonestissimum.*

Ibid. p. LVII. not. vers. 1. leg.: *plurimis.*

Od. 1, 18, 13. leg.: *Berecyntio.*

Epod. 9, 23. l.: *Iugurthino.*

Sat. 2, 6, 115. l.: *Personuit.*

Annotationum voluminis 1. p. 1. Fidem loci de Horatio intemperantiore ad venerem etiam Rutgersius Venus. Lect. c. 26. minime labefactare conatur, sed ea verba Suetonio tribuit cum ceteris.

Ibid. p. 6. versu 3. leg.: *Me.* Rutgers. etc.

Ibid. versu 15. dele verba *regnare.* Epist. 1, 10, 8.

Ibid. versu 24. dele *in* praepositionem.

Ibid. pag. 10. vers. 1. lege: Placuit illud etiam Rutgersio Venus. Lect. c. 2. et Wakefieldio — Eichstadius. Rutgersius:

Digitized by Google

Cum veteribus, inquit, libris malo *visit*, quod et in Pinakeriano exstat. Ita libro 3. ode 28. de Venere:

—— Quae Cnidon,
Fulgentesque tenet Cycladas, et Paphon
Junctis visit *oloribus.*

Apollonius libro 3. (vers. 41.) de Vulcano:

„Ἀλλ' ὁ μὲν εἰς χαλκεῶνα καὶ ἄκμονας ἦρι βεβήκει.

Ibid. p. 11. vers. 13. l.: *imperativus.*

Ibid. p. 17. versu imo l.: etiam Rutgersii veteres (in Notis ejus) et 13 Vandd. etc. Rutgersius: „Putes," inquit, „legendum *tactibus.* Claudianus ex hoc, ut videtur, loco de Laïde, sed jam anu:

—— noctisque recedit
Ambitus, et raro pulsatur janua tactu.

Ego tamen vulgatam immutari nolim."

Ibid. p. 18. vers. 5. adde: *honores,* laudes, odae, ut τιμαὶ et similia apud Pindarum. Vide Rutgersii Notas.

Ibid. p. 51. adde: Od. 3, 19, 12. *Miscentor* Rutgers. Venus. Lect. c. 7.

Ibid. p. 55. versu 5. post verbum *simulant* haec addas velim: Mimnermus;

Δεινοὶ γὰρ ἀνδρὶ πάντες ἐσμὲν εὐκλεεῖ
Ζῶντι φθονῆσαι, κατθανόντα δ' αἰνέσαι.

Ibid. p. 60. vers. 4. post *mavis* haec forte exciderunt: „Rutgers. Venus. Lect. c. 8. legendum suspicabatur *nabis.*" Et vers. 7. post *navis* haec: „unde Rutgersio venerat ista conjectura. Qui quidem de versu ejus Odae 37. monet, sic plane legi in Hercule Oetaeo: *Levis una mors est. Levis; at extendi potest.*"

Ibid. p. 67. media l.: *pleneque — ivit* etc.

Ibid. p. 80. in nota l.: Cf. Rutgers. in Notis et dicta etc.

Ibid. p. 102. vers. 8. l.: exponunt Rutgers. Venus. Lect. c. 4. et Mitsch.

Ad Sat. 1, 3, 91. Rutgersius ibid. c. 20. comparat illud Lucilii: *Tres a Deucalione grabati restibu' tenti.*

Ad Sat. 1, 5, 52. *Sarmentum* illum, de quo Juvenalis 5, 3.

Digitized by Google

et ejus ibi scholiastes, Octaviani primum delicias, dein scurram, intelligit Rutgers. Venus. Lect. c. 16. Idem ejusdem sat. versu 72. vulgatam lectionem defendens Venus. L. c. 10. non aliter haec laudare monet etiam veterem Persii scholiasten, et plura synchyseos exempla profert ex Horatio.

Ad Sat. 1, 10, 6. *Et Laberî mimos* etc. Rutgers Venus. L. c. 27.: Seneca (pater) libro VII. controversia 3., quo loco de eo vitio agit, quod e captione unius verbi plura significantis nascitur: *Auctorem hujus vitii ajebat* (Cassius Severus) *Pomponium Atellanarum scriptorem fuisse; a quo primum ad Laberium transisse hoc studium imitandi, deinde ad Ciceronem, qui illud ad virtutum studia transtulisset. Nam, ut transeam innumerabilia, quae Cic. in orationibus aut in sermone dixit, et nota ut non referam a Laberio dicta, cum mimi ejus, quidquid modo tolerabile habent, tale habeant* etc.

Ad ejusdem sat. vers. 66. Similiter atque Casaubonus Rutgers. Venus. Lect. c. 20.: *Quam Rudiis, Graecis intacti, carminis auctor.* *Auctor Rudiis*, ut *hospes Zacyntho* ap. Plautum Mercat. 5, 2, 99. etc.

Ad Sat. 2, 2, 123. Bene Rutgers. Venus. Lect. c. 22.: „Culpa ei velut modimperatrix erat, quae praescriberet, quantum bibiturus esset. — Contra Seneca epist. 87., qua frugalitatem suam narrat, *site* se *magistra* bibisse dicit.“ (secundum Rutgersii correctionem.)

Ad Epist. 1, 15, 31. *tempestas — macelli.* Alexis Comicus apud Athenaeum lib. 8., laudante Rutgersio in Notis ad Horatium p. 434. edit. Traject., quam curavit Petrus Burmannus a. 1699.:

Πρότερον μὲν εἰ πνεύσειε βοῤῥᾶς ἢ νότος
Ἐν τῇ θαλάττῃ λαμπρὸς, ἰχθὺς οὐκ ἐνῆν
Οὐδενὶ φαγεῖν· νυνὶ δὲ πρὸς τοῖς πνεύμασι
Τούτοις Φἄϋλλος προςγέγονε χειμὼν τρίτος κ. τ. λ.

Ad Epist. 1, 16, 1. De fundo seu villa Horatii vid. etiam politissimus J. J. Gerning in libro germanico, qui sic inscriptus est „Reise durch Oestreich und Italien (a. 1797. et 1798.)“, 3. voluminis pagg. 178. seqq., ubi et satis elegans icon ejus villae cum montibus circumjacentibus conspicitur.

Digitized by Google

Ad ejus epistolae verſum 64. Lucilius, notante Rutgerſio Venus. L. c. 19.:

Mordicus petere aurum e coeno expediat, e flamma cibum.

De editione Bodoniana clariſsimus Gerningius ejusdem Itinerarii vol. 3. pag. 260.: „Im Jahr 1791 gab Bodoni seinen Horaz in groſs Folio heraus, wovon nicht mehr als 300 Exemplare, darunter 50 auf französischem Velin-Papier, gedruckt wurden. Dieses Werk hat seinen Ruhm vollends gegründet, und ist jezt sehr selten geworden, so daſs es auf Velin-Papier bis 50 Ducaten bezahlt wird."

Empfehlungswerthe Bücher.

Eckerle, W. W., Naturlehre, mit Rücksicht auf die aus Unkunde derselben entstehenden Volksirrthümer für den Schul- und Selbstunterricht und für Volkslehrer, mit 2 Blättern Abbildungen in Steindruck. 8. 1 thlr. 4 gr. sächs. od. 1 fl. 48 kr. rhein.

Wenn schon der Titel zeigt, wie wichtig und nützlich ein solches Buch für alle Stände und Verhältnisse des Lebens ist, so ist es um so erfreulicher, versichern zu können, daſs dasselbe hier von einem Manne gegeben wird, der mit vielseitiger erprobter Kenntniſs des Gegenstandes, mit Erfahrung und warmer Liebe für das Gute alle Hülfsquellen bis zur neuesten Zeit benutzte.

In einem angenehmen leichtfaſslichen Styl sind hier die Gesetze der Natur dargestellt, und durch Erscheinungen und Beobachtungen aus dem täglichen Leben den Lesern so nahe gelegt, daſs das Interesse durch erleichterte Erkenntniſs unendlich gesteigert, und durch lehrreiche Unterhaltung befriedigt wird. Das Buch verdient also nicht nur in Lehranstalten angewendet zu werden, sondern es sollte billig in die Hände eines jeden kommen, der über die Verhältniſse und Erscheinungen der Natur nachdenken, oder seine vielleicht bereits gesammelten Einsichten befestigen, berichtigen und erweitern, und davon in so manchen Fällen eine reichlich lohnende Anwendung machen will.

Bei gutem Druck ist auf möglichste Wohlfeilheit Rücksicht genommen.

Digitized by Google

Ansichten über die bildenden Künste und Darstellung des Ganges derselben in Toscana; zur Bestimmung des Gesichtspunctes, aus welchem die neudeutsche Malerschule zu betrachten ist. Von einem deutschen Künstler in Rom. 8. 1 thlr. 6 gr. sächs. od. 1 fl. 54 kr. rhein.

Die neudeutsche Kunstschule, als eine der wichtigsten und interessantesten Erscheinungen der neueren Zeit, ist seit Kurzem ein Gegenstand der Aufmerksamkeit des deutschen Publikums geworden. Indessen fehlte bis jetzt eine treue Darstellung der Grundsätze dieser neuen Schule und eine Uebersicht des bisher schon durch sie geleisteten. Diesen Mängeln hilft die vorliegende Schrift ab. Der Verfasser, selbst ein talentvoller Künstler, hielt es zu seinem Zwecke für nützlich, vorerst den Gang der Kunst bei irgend einem Volke zu beschreiben, bei welchem sie einen hohen Grad von Ausbildung erreichte, um dadurch das Leben der Kunst, als ein in sich und mit dem ganzen Leben des Volkes organisch zusammenhängendes darzustellen. Er wählte dazu die Toscaner. Hierauf geht er zur Schilderung der neudeutschen Schule über. Er zeigt, wie nach den ersten Anfängen, von Carstens an, das Entstehen derselben mit dem allgemeinen Wiederaufleben des Volkes in Verbindung stand, schildert das Leben der deutschen Künstler in Rom, characterisirt mehrere der ausgezeichnetsten derselben, beschreibt ihre Werke und stellt ihre Grundsätze dar. Alsdann geht der Verfasser zur practischen Anwendung dieser Grundsätze über, untersucht den gegenwärtigen Zustand der Academien, wobei er besonders die zu Paris berücksichtigt, und giebt die Mittel an, sie besser einzurichten. Zuletzt aber setzt er auseinander, wie eigentlich die Kunst ohne alle Academien im Leben selbst sollte gefördert werden.

Dem Kunstfreunde mufs diese Schrift höchst erwünscht seyn, da sie die erste ist, welche über die wichtigste Erscheinung in der neuern Kunstgeschichte genügende Auskunft giebt, nicht minder aber auch wegen der darin enthaltenen toscanischen Kunstgeschichte, welche so bearbeitet nirgend anderswo zu finden ist, weshalb auch denjenigen, welche Italien besuchen wollen, kein besseres Handbuch kann empfohlen werden.

Q. Horatii Flacci Opera, ad MSS. codd. Vaticanos, Chisianos, Angelicos, Barberinos, Gregorianos, Vallicellanos aliosque plurimis in locis emendavit, notisque illustravit, praesertim in iis, quae Rom. antiquitates spectant, Carolus Fea, JCtus, Bibliothecae Chisianae et Rom. antiquitatum Praefectus. Denuo recensuit, adhibitisque no-

Digitized by Google

vissimis subsidiis curavit F. H. Bothe, Dr. phil. etc. Ausgabe auf schön weiss Druckpapier. gr. 8. Mit neuer Schrift.

Horaz ist der gelesenste aller alten Dichter, selbst Homer nicht ausgenommen. Jedermann begehrt daher eine gute Ausgabe desselben. Allein so manche Herausgeber sich auch diesem Ideal näherten, so blieb doch ihre Arbeit entweder unvollendet, oder sie wurde zu wenig bekannt, oder zu theuer, um Gemeingut werden zu können.

Das Verdienst der Fea'schen Ausgabe des Horaz ist anerkannt. Fea ist Italiener, in Rom erzogen, mit jedem Punkt seines schönen Vaterlandes durch eigene Anschauung bekannt; er bekleidet die Aemter eines Präfect der Alterhümer und der Bibliothek Chigi zu Rom, ist Rechtsgelehrter und sachkundiger Herausgeber von Winkelmanns Geschichte der alten Kunst. Unter jedem dieser Gesichtspunkte eignet er sich bei seinem freimüthigen und im Ganzen sehr gesunden Urtheil zu einem Herausgeber des Horaz, und es war besonders seit F. A. Wolf's ausgezeichneter Empfehlung dieser Ausgabe in den literar. Analecten 2tes Heft ein fast allgemeines Verlangen danach entstanden.

Wenn nun gleich die Liebhaber zunächst den Fea'schen Text hier erhalten sollen: so hatte der deutsche Herausgeber doch Zeit, mehr zu geben, und er glaubte sich dazu verpflichtet, da ihm theils neuere Hülfsmittel zu Gebote standen, besonders Vanderbourg und Heindorf, theils Fea, trefflich im Ganzen, doch im Einzelnen irrt und mangelhaft ist. Es wurden daher die Anmerkungen und Berichtigungen des Herausgebers und Johannis Georgii Graevii Scholia in Horatii odarum libros duo priores nunc primum edita in einem besondern Bande hinzugefügt, in Rücksicht dessen, sowie alles Obigen, wir uns, zur Bestätigung, auf die in Nr. 44. der Heidelberger Jahrb. v. Jahr 1820. abgedruckte ausführliche Recension des ersten Theils beziehen, mit welcher man auch die Beurtheilungen in den Göttinger Anzeigen 1820, 163. St., und im Leipz. Allgem. Repertor. der neuesten in- u. ausl. Litt. 1820. Bd. 2. St. 1., vergleichen kann.

Der Ladenpreis dieses ersten (30 Bogen starken) Bandes ist 3 fl. 45 kr. rheinisch, oder 2 thlr. 12 gr. sächs., und der des 2ten wird wenigstens eben so hoch werden, da dieser den ersten Theil an Bogenzahl noch übersteigt. Bis zum November 1820 war der Pränumerationspreis für das ganze Werk 5 fl. 30 kr. rhein. oder 3 thlr. 18 gr. sächs. Dieser kann für das Jahr 1821 nur noch in dem bestimmten Falle Statt finden, dass sechs Exemplare zugleich bestellt und wirklich vorausbezahlt werden. Nur unter dieser Bedingung werden auch andere Buchhandlungen im Stande seyn, den Pränumerationspreis noch im Laufe dieses Jahrs zu halten.

Digitized by Google

Wir glaubten, diejenigen, welche etwa diese Annotationes ad Horatium einzeln besitzen, durch Wiederhohlung unserer ausführlichen Anzeige auf die Unternehmung, welche den besondern Abdruck veranlasste, aufmerksam machen zu müssen.

Say, J. B., Darstellung der National-Oeconomie oder der Staats-Wirthschaft, enthaltend eine einfache Entwickelung, wie die Reichthümer des Privatmanns, der Völker und Regierungen erzeugt, vertheilt und consumirt werden. Aus dem Französischen der dritten, gänzlich umgearbeiteten, verbesserten und mit einem Auszug der Haupt-Grundsätze dieser Wissenschaft vermehrten Ausgabe, übersetzt und mit Anmerkungen begleitet von Carl Ed. Morstadt. gr. 8. 2 Bde. 70 Bogen. Ladenpreis 5 Rthlr. 18 gr. sächs. oder 9 fl. rhein.

Gegenwärtig, wo es noch immer die lebhafteste Angelegenheit der Regenten, Staatsbeamten und Volksrepräsentanten ist, dem durch so harte Erfahrungen jeder Art niedergedrückten Wohlstand wieder aufzuhelfen, wo die Gebildetsten aller Stände nach Vervollkommnung ihrer Einsichten in die Quellen des Nationalreichthums ringen, ist es gewiss höchst willkommen, in den Besitz eines Werks zu gelangen, das schon längst von allen Sachkennern unsers Welttheils das Prädicat eines Meisterwerks erhalten hat. Eben so klar, als freimüthig ist das Resultat angestrengter Beobachtungen und vieljähriger Erfahrung von dem Verfasser niedergelegt, und der Staatsmann, der Kaufmann, der Rechtsgelehrte, der Manufacturist und der Landwirth finden hier die befriedigendsten Aufschlüsse über Wesen und Gang des Landbaues, der Manufactur- und Handels-Industrie, über Geldumlauf, Handelsbeschränkung, Colonial-Systeme, Getreide-Handel, Münzwesen, Banken und Papiergeld; über Preisveränderung, Zinsfuss, Wucher, Bevölkerung, Luxus, Staatsaufwand, Besteurung und Staatsschulden. — Die Uebersetzung ist mit möglichster Treue in einem schönen und leichtfasslichen Styl ausgearbeitet, und, so weit es möglich schien, mit erläuternden Anmerkungen begleitet. Wenn 6 Exemplare zugleich bestellt werden, so werden dieselben noch für einige Zeit gegen baare portofreie Einsendung des Betrags für 42 fl. erlassen.

GEDRUCKT IN DER KATHOL. BÜRGERHOSPITALS-BUCHDRUCKEREI
ZU MANNHEIM.

277505

Digitized by Google

Digitized by Google

B. 19.2.37

B.N.C.F.

Digitized by Google

Digitized by Google